JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

PUBLIC LIBRARY, TORONTO

פון דער רבנישער וועלט

מעשות, אנעקדאָטען, תורות, משלים און
שיחות-חולין של תלמידי חכמים

ספריה עברית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטע
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

צוזאמענגעשטעלט

— פון —

ב. פרנס
(מרדכי מישקין)

ספריה עברית בטורונטו
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

STAR HEBREW BOOK CO.
54-58 Canal Street, New York

Printed in the United States of America

אינהאלט:

א) רבנים — — — — — — — — — — — — — — — — 8

ב) מגידים — — — — — — — — — — — — — — — 110

ג) רביים און חסידים — — — — — — — — — — — — 138

ד) חזנים — — — — — — — — — — — — — — — 181

ה) מלמדים — — — — — — — — — — — — — — 196

ו) משכילים און אפיקורסים — — — — — — — — 206

ז) צווישען סוחרים — — — — — — — — — — — 216

ח) ישובים און ישוב׳ניקעס — — — — — — — — 226

ט) שדכנים — — — — — — — — — — — — — — 241

י) בעלי-עגלות — — — — — — — — — — — — — 247

יא) גבירים און אָרימעלייט — — — — — — — — 254

יב) חקרנים, טפשים און עמי-הארצים — — — — — — 270

יג) אורחים אין אכסניות פון עסען — — — — — — 284

יד) צווישען מאן און וויב — — — — — — — — 290

צווישען אידען און גוים — — — — — — — — 303

COPYRIGHT, 1928,
BY THE STAR HEBREW BOOK CO.
NEW YORK. N. Y.

פאַרוואַרט

איינע פון די סגולות, מיט וואָס די השגחה האָט געבענשט אונזער פאָלק, מיר זאָלען זיך קענען אויפהאלטען ביז איצט, איז דער אייגענארטיגער חוש פאר הומאָר. דער קלוגער אידישער וויץ, די שארפע, שניידיגע אידישע איראָניע, זיינען אפשר די גרעסטע גורמים פאר אונזער קיום.

דער הומאָר און וויץ, ניט נאָר זיי פרישען א וויילע אָפּ אונזער געמיט און דערפרעהען אונזערע הערצער, זיי זיינען אויך דער אידישער לעבענס-באראָמעטער, מיט וועלכע מיר מעסטען אונזערע אייגענע מעשים און האנדלונגען, ווי אויך די ערשיינונגען און געשעהנישען, וועלכע רינגלען אונז ארום.

צו דעם גרויסען פאק צרות אויף זיין לאנגען וועג פון דער געשיכטע, האָט די השגחה דעם אידען מיטגעגעבען דעם דאָזיגען כשרון אלעם אויפצונעמען מיט א גייסט פון הומאָר. און אזוי שאַרף איז דער חוש פאר'ן אויגפאל, אזוי ברייט איז דער געשמאק פאר'ן שטעכעדיגען, סארקאסטישען וויץ, אז צייטען-ווייז, פארגעסט דער איד די ענויים, וואָס דער שפיצעל איז איהם אליין גורם און האָט הנאה פון דעם שטאָך וואָס לעכערט זיין אייגען לייב. ווי א זייטיגער צושויער, לאכט ער אויך מיט און כאפט התפעלות פון די קלוגשאפט פון שפיצעל און שארפקייט פון שטעכער...

אויך אין די צייטען פון פרייד און גליק, האָט דער אידישער וויץ און די אידישע איראָניע, שארף בולט געמאכט דאָס לעכערליכע און חוזק'דיגע, וואָס איז אין אלע שמחות באהאלטען

א. ז. וו. האָט א רב געוואָלט עפּעס אויספּיהרען, אויסרייסען א שלעכטען מנהג, ניט צו דערלאָזען צו א קלקול'דיגע תקנה, און אז ער האָט געפּרואווט אויפקלעהרען די בעלי בתים און עס האָט ניט געהאָלפּען, פלעגט דער רב ארויפגעהן אויפ'ן בימה און זאָגען... א וויץ, און די פּני־העיר האָבען הארציג געלאַכט פון זיך אַליין, פון זייער אייגענעם חוזק, און — געפּאַלגט דעם רב.

איז א מגיד געקומען בעטען א נדבה ביי א גביר און דער גביר איז געווען קאַרג, ניט געוואָלט געבען קיין געלד — האָט דער מגיד געזאָגט א גלייכווערטעל, און דער וויץ האָט געעפענט דעם קמצנ'ס הארץ און קעשענע צוזאַמען.

די וויצען, וועלכע זיינען געזאָגט געוואָרען לצורך־שעה, ביי צופאַלען, זיינען שוין אָבער מעהר ניט פארשוואונדען. זיי האָבען זיך איינגעקריצט אין מח פון פאָלק. דאָס פאָלק האָט זיי געדענקט, איבערגעזאָגט אָפט און זיי איבערגעמאכט אין פער־שיעדענע נוסחאות, צוגעפאסט צו די פאסירונגען, אבער דער קערנדעל פון וויץ, דער „קנייטש", איז געבליבען דער זעלבער. ווי א תורה זיינען מאסען וויצען פארשפרייט געוואָרען איבער'ן פאָלק און האָבען אונז בעלויכטען אונזער וועג, בריטער געמאכט אונזער הארץ און פארשטאַנד.

פול, אָהן א שיעור, איז דער אידישער לעבען פון פארגאנ־גענעם דור אָנגעזאפט מיט אזוינע פאָלקס־וויצען, גלייכווערטלאך און מעשיות, ווי פון א קוואל שעפט מען און מען שעפט און עס נעמט זיך גאר ניט אוים.

אויך פאר אונז, אין דער נייער מאָדערנער תקופה, האָבען נאָך די וויצען א גרויסען וועדטה און מיר האָבען נאָך פון זיי פיעל צו לערנען. אבער נאָך מעהר פון לערנען, זיינען זיי דוקא פאר אונז פון אן אנדער וויכטיגקייט, וואס איז נאָך מעהר בע־דייטענד ווי די לעהרע.

און ניט געלאָזען אונזער פֿאַלק זיך פֿער'שכור'ן אין גאנצען ביז'ן פֿארגעסען. דער וויץ האָט זיי געווען, געוואכט און געמאַהנט צוריק.

פֿרעהט זיך א ישוב'ניק, א גביר — ווערט דערצעהלט אין בוך דאָ א מעשה'לע — מיט זיינע א שמחה: ער האָט געקויפט אַ הויז, און פֿראַווען א חנוכת הבית. טאַנצען די הויזיגע און פֿרעהען זיך, אבער מעהר פון אלעמען טאנצט און שפֿרינגט דער הויז-מלמד, וועלכען דער ישוב'ניק האָט געהאלטען ביי זיך צו לערנען מיט זיינע קינדער. וואונדערט זיך דער רייכער ישוב'ניק, וואס דער מלמד טאנצט אזוי שטארק און פֿרעגט איהם:

— וואָס פֿרעהט איהר זיך אזוי, רבי, מיט מיין הויז? אמת, איהר וועט האָבען גראמער, אבער איהר זייט דאָך דאָ מעהר ניט אויף א זמן, און אז אייער זמן וועט אריבער, דארפט איהר דאָך אווקפֿאָהרען?

— און אז אייער ז מ ן וועט אריבער? — ענטפֿערט דער מלמד צוריק מיט א פֿראגע.

איז פֿאראן א בעסערער וועג אָפּצוקיהלען דעם ישוב'ניקס פֿרייד, איהם ערקלעהרען, אז ער וועט ניט לעבען אייביג, ווי דער דאָזיגער טאנצען און וויציגע פֿראגע פון דעם מלמד? וואָלט ער עס איהם געקענט ארויסגעבען דורך שעה'ן פון מוסר און תוכחה?

דער אידישער הומאָר איז ניט סתם קיין פוסטע הלצה, נארישע זינלאָזע ליצנות, נאָר א מעטהאָדע, א וועג פון א לעהרע. דאָס וואָס עס קענען ניט אויפטהאָן מוסר און שטראפען, מאכט עס דער וויץ מיט איין שארפען וואָרט.

און אזוי ווי דער וויץ האָט געשטארקט דאס פֿאָלק אין כלל, אָזוי אויך האָט ער פיעל געהאָלפען אין פרט.

מיט דעם שטארקען כלי-זיין פון וויץ האָבען זיך באנוצט אונזערע כלי-קודש: רבנים, פֿרנסים, מגידים, חזנים, שמשים,

אויסצוגעפינען דעם היסטאָרישען אמת. איינע און די זעלבע מעשה ווערט אין פערשידענע ביכער צוגעשריבען צו גאנץ אַנדערע פערזאָנען, אויך די נוסחאות זיינען פערשידען. אבער, ווי געזאָגט, דער „קערנדעל" איז דער זעלבער, און דאס איז דער עיקר.

אויך ביים מסדר זיין די וויצען, באגעגענט מען זיך מיט פיעל שווערigkeיטען. איינע און די זעלבע וויצען פאסען זיך אין עטליכע ערטער און עס איז שווער צו מכריע זיין, פאר וואס עפעס זיי געבען צו דער און ניט צו יענער אפטיילונג, אַבער עס איז נאָך אַ גאַנצע פראגע צו סדר איז איבערהויפט גוט ביי וויצען? עס קומט אונז אוים, אז די פארשידענפארביגקייט און דוקא די צוואַרפענקייט, פרישען מעהר אַפֿ דעם מח און מען הערט שארפער דעם וויץ, א סך וויצען אויף איין וועג, ביי כמעט די זעלבע אומשטענדען, ביי א רב, למשל ביי א דין תורה, ביי א גביר א קמצן, שוואכען און טעמפען אַפֿ דעם „חדוד" פון וויץ, דאָך האָבען מיר געמאכט א סדר, אַבער אויך ניט אזוי מַדקדק געווען. דאָס איבריגע — „ישפוט הקורא".

דער וויץ — דאָס איז דער שפּיגעל, ווּאו מיר קענען זעהן יענע צייטן. עס געהען פֿאר אונז דורך די רבנים מיט זייער אייגענעם געמאטערטען לעבען מיט די גראָשענע שכירות, זייער הנהגה מיט'ן קהל; עס זעהט זיך „קהל" אליין, מיט זיין אויסגע'עקשנ'טען געשמאק און אכזריות'דיגע תקנות, ווּעלכע דער נויט פון שעה האָט זיי, אין זעלבסט-באשיצונג, געצוואונגען צו שאפֿען. עס לעבט אויף פֿאר אונזערע אויגען דער ישוב'ניק, דער עם הארץ, זיין פֿארגרעבטקייט, זיין פֿארגרייזען די תורה און זיין ריהרענדער רעספּעקט פֿאר דעם למדן. מיר הערען די קלינגענדיגע, זינגענדיגע שטימע פון אלטען מגיד מיט זיינע גלייכווערטלאך און בייספּענדיגע שטעכווערטלאך. עס קריגען זיך פֿאר אונז ארום די חסידים מיט די מתנגדים. מיט איין וואָרט — מיר ווערען אריינגעפֿיהרט אין דעם לעבען פון דעם אלטען דור — און דאָס בריינגט פֿארגעניגען פֿאר יעדער איינעם פֿיר אונז. מיר דערפֿרישען אונזער הארץ אין דעם פֿרעהליכען קוואל, אין ווּעלכען זיי האָבען געלעבט און ווּעלכער שלאָגט נאָך היינט אויך ביי אונז.

אָט די ביידע זאכען, די לעהרע און דער שפּיגעל פון יענער צייט, האָבען מיר געהאט אין זינען ביים אויפֿזאמלען דעם מאטעריאל פֿאר דעם בוך. עס זיינען אויסגעקליבען געוואָרען נאָר אזוינע וויצען, ווּעלכע לערנען אונז עטוואָס, און מיר האָבען אויך געלעגט אכט אויף דעם אופן פון דעם דערצעהלען, עס זאל אָפּשפּיגלען יענע צייט.

די לעצטע צייט זיינען שוין געמאכט געוואָרען אייניגע בייכער אויף דעם געביט. אבער, ווי געזאָגט, איז דער קוואל נאָך ניט אויסגעשעפּט, מען קען נאָך פּיעל שעפּען ריינע, שלאָגענדיגע פֿרישע וואסער.

עס מוז אויך אויפֿמערקזאם געמאכט ווערען, אז ביים דערצעהלען די מעשיות, ביי ווּעמען עס האָט פֿאסירט, איז שוועך

דער בחור האָט געזומען די גמרא און זיך געזעצט לערנען. וועז ער איז געקומען צו דער גמרא'ס אויסדרוק „חמור גמל" (אייזעל קעמעל. דאָס הייסט: א ספק'דיגע זאך) איז דעם בחור געוואָרען קשה'דיג, ווי קומט מען אויפפאַרען אן אייזעל מיט א קעמעל, און ער האָט דערטראַכט, אז עס איז געווים א טעות הדפוס. האָט ער געזומען א פּען און אויסגעמעקט דעם וואָרט „גמל" און ביים זייט אָנגעשריבען „גמור", וועט עס הייסען חמור גמור (אן אמת'ער אייזעל). וועז ער האָט אָפּגעבראַכט די גמרא, האָט דער „נודע ביהודה" באמערקט די הגהה, זאָגט ער:

— דו האָסט ניט געפאָלגט ביידע תנאים: דו האָסט ניט נאָר פאלש פאררייכט, נאָר דו האָסט אויך אונטערגעשריבען דיין נאָמען.

———:———

א בפרוש'ער מאמר.

גלייך ווי רבי יחזקאל לאנדא איז געוואָרען רב אין פראָגא, איידער ער איז געוואָרען באריהמט, איז אויך געווען אין שטאָט א דיין, ר' שלמה קרוב, אן אדם גדול. א סך בעלי-בתים אין שטאָט האָבען זיך גע'ספק'ט צו איז ניט אמאָל דער דיין שלמה קרוב גרעסער פון רב. וועז מען האָט עס געזאָגט צו ר' יחזקאל'ן אליין, האָט ער קורץ געענטפערט:

— רוב וקרוב הולכים אחרי הרוב.

———:———

ווי צו האנדלען מיט משוגעים

צום גאון „נודע ביהודה" איז אמאָל אריין א משוגע'נער מיט א האָק אין האנד און געזאָגט:

א

רבנים

פאסירונגען, דרשות און ווערטלאך

o———o

עס איז גאָר א מצוה.

אן אפיקורס איז געקומען צום בעל „נודע ביהודה" און איהם געפרעגט:

— רבי, איך האָב שוין עובר געווען אלע עבירות, חוץ פון דער עבירה פון „מאבד עצמו לדעת".

האָט איהם דער „נודע ביהודה" געענטפערט:

— די עברה קענסטו ניט עובר זיין, ווייל דאס וועט גאָר זיין אַ מצוה פון „ובערת הרע מקרבך".

———:———

זיין ריכטיגער נאָמען.

צום „נודע ביהודה" איז געקומען א בחור און געבעטען לייהען א גמרא. דער „נודע-ביהודה" האָט איהם געזאָגט, ער קען איהם לייהען די גמרא נאָר ער רעדט מיט איהם אוים צוויי תנאים, ער זאל ניט טאָהן די בחור'שע געוואוינשאפט, ער זאָל ניט שרייבען ביי די זייטען קיין הערות און אויך ניט אונטער'-חתמ'נען זיין נאָמען.

אין צובער אריין!

ר' יוסף בער, דער בריסקער רב, האָט ניט געהאלטען פון דעם יראת שמים פון די עמי־הארצים און גראבע יונגאטשעס. אמאל האָט ער געזעהן ווי אייניער אזא עם הארץ האָט זיך גע־וואשען צום עסען און אָפּגעגאָסען די הענט מיט צוויי פולע קווארט וואסער.

— זעהט נאָר, — האָט זיך ר' יוסף בער אָפּגערופען מיט אַ שמייכעל — זיין גאנצע יראת שמים גיסט ער אריין אין צובער אריין.

———:———

ווי די פראגע אזוי דער ענטפער.

ר' יוסי בער איז אמאל געפאָהרען מיט א בעל עגלה פון בריסק אין א צווייטער שטעטעל אריין, ווען זיי זיינען פארביי געפאָהרען נעבען א גרויסען בארג, רופט זיך אָפּ דער בעל־עגלה צו ר' יוסי בער'ן:

— רבי, וויפיעל מולטערס זאמד קען זיין אין דעם בארג?

— איך וועל דיר זאָגען, מיין קינד, — האָט איהם ר' יוסי בער געענטפערט — עס וועגדעט זיך, ווי גרוים דער מולטער איז. איז ער גרוים ווי א צעהנטעל פונ'ם בארג, וועט זיין צעהן מולטערס; איז ער אבער גרוים ווי א [illegible]ערטעל פון בארג, וועט זיין הונדערט מולטערס, און אזוי ווייטער און ווייטער.

———:———

אַ סימן אויף א גביר.

ביי ר' יומי בער'ן הויז איז איינמאל געווען אן אסיפה וועגען א שטאָדטישען ענין. עס איז אָבער געווען שווער צו קו־מען צו א תאלק, ווייל די בעלי־בתים זיינען דאם רוב געווען

— רבי, איהר זייט דאך א גאון, א בעל־מופת, צייגט מיר, אז איהר קענט ארונטערשפרינגען פון פענסטער, וועלן ניט גיב איך אייך גלייך מיט דער האק אין קאפ.

— אה, דאס איז גאר ניט — האט דער גאון געלאסען ענטפערט — שפרינגען פון אויבען ארונטער קענען אלע. איך וועל דיר צייגען א מופת, און איך וועל שפרינגען פון אונטען ארויף. דו וואלט דא, און איך וועל ארויסגעהן און ארויפשפרינגען פון גאס אהער.

דער משוג'ענער האט געוואלט, און דער רבי איז ארויס און צוריקגעקומען מיט אן עולם, וועלכע האבען דעם משוגע'נעם געבונדען.

———:———

אבער ער היסט ניט.

אין בריסק האט מען אריינגעבראכט א נייע ספר תורה אין א שוהל, זיינען צו דער פייערונג געקומען גאנץ שטאט און אלע האבען זיך געשפארט אינעווייניג אין שוהל, אזוי אז דארט איז געווארען ענג און היים דערשטיקט צו ווערען. אבער וועלן ר' יוסי בער האט געדארפט דורכגעהן אין שוהל אויבען אן, האט מען פאר איהם געמאכט א וועג. געהענדיג אזוי צווישען די שורות מענשען, האט ער באמערקט, ווי עטליכע יונגעלייט, שטארק פארשוויצט, האבען ארא־פגענומען די היטלען, האט זיך ר' יוסי בער אפגעשטעלט און זיי געפרעגט:

— פארוואס האט איהר עס ארא־פגענומען זיי היטלען אין שוהל?

— אי, רבי, ס'איז היים, אי היים! — האבען די יונגע לייט געזאגט.

— אבער איך היים ניט, — האט ר' יוסי בער געענטפערט.

———:———

ר' יוסי בער האָט ארויסגענומען א חומש און געפרעגט דעם קינד א גרינגע פראגע. דאָס קינד האָט גלייך געענטפערט.

— הלואי — האָט ר' יוסי בער געזאָגט צום ישוב'ניק — זאָל מען אזוי אויף מיינע קינדער זאָגען וואס מען וועט זאָגען אויף דיינע.

דער ישוב'ניק איז אוועק א צופרידענער, אז זיינע תלמידים האָבען איהם דערנאָך געפרעגט, וואס האָט ער געמיינט דערמיט, האָט זיי ר' יוסי בער ערקלערט:

— גאנץ איינפאך, הלואי זאל מען אויף מיינע קינדער זאָגען, אז זיי קענען לערנען מעהר ווי דער טאטע זייערער.

———:———

פ א ר ש ט א נ ע ן.

צו ר' יוסי בער בריסקער איז איינמאָל אין ערב פּסח אריינגעגאנגען א מאן מיט א שאלה, צו קען ער יוצא זיין די ארבע כוסות מיט מילך.

— ביסט דען חלילה קראנק? — האָט איהם ר' יוסי בער געפרעגט.

— ניין, איך בין ברוך השם געזונט, — האָט דער מאן געענטפערט, און מורמלענדיג צוגעגעבען — וויין איז ניט פאר מיין קעשענע היינטיגם יאהר.

ר' יוסי בער האָט געהייסען דער רבי'צין זי זאל געבען דעם מאן פינף און צוואנציג רובעל אויף ארבע כוסות.

דער מאן האָט אָנפאנגם ניט געוואָלט נעמען די געלט. ער איז געקומען פרעגען א שאלה, אבער ניט בעטען קיין נדבה, אָבער ר' יוסי בער האָט איהם איבערגערעדט, אז ער גיט איהם ניט די געלט קיין נדבה, נאָר בתור הלואה, גאָט וועט איהם העלפען וועט ער אָפּגעבען.

גבירים, און יעדער איינער האָט געוואָלט אויספיהרען, ווי איהם האָט זיך פארוואלט.

ר' יוסי בער איז געווען אויפגערעגט אויף יעדערנם עקשנות. אינמיטען קומט אריין דער שמש און זאָגט דעם רב, אז א אי־דענע האָט זיך איינגעשפּארט, זי וויל דוקא זעהן דעם רב אליין און נישט דעם בית־דין.

דער רב איז א ווייליע ארוים ענטפערן דער אידענע.

וועו דער רב איז צוריקגעקומען, זיינען אייניגע בעלי־בתים געווען נייגעריג און געוואָלט וויסען, וואם אזוינם האָט די אי־דענע געהאט נויטיג צום רב אליין.

— אָט אַ אידענע, — זאָגט ר' יוסי בער — איהר האָט זיך נע'חלום'ט, אז איהר זוהן איז משוגע געוואָרען.

— און ווי האָט איהר, רבי, איהר פותר חלום געווען? — האָבען עטליכע בעלי־בתים געפרעגט.

— איך האָב איהר געזאָגט, אז דאם איז א סימן, ער וועט זיין א גרויסער גביר. — האָט ר' יוסי בער געענטפערט.

———:———

אויף איהם געזאָגט געוואָרען.

צו רבי יוסי בעק בריסקער האָט א רייכער ישוב'ניק גע־בראכט זיין אייניקעל, אַ[illegible] אינגעל, רבי יוסי בער זאל איהם פארהערען.

— רבי, — האָט דער ישוב'ניק מיט זיין גראָבען קול גע־רעדט — איך האָב זוכה געווען מיין אייניקעל מגדל זיין לתורה, ער לערנט שוין חומש, פארהערט איהם. רבי.

האָט עס אלע ארומיגע אין רב'ס הויז און אויך ר' יוסי בער'ן אליין פארדראָסען דעם ישוב'ניק'ס עזות, ר' יוסי בער אליין זאָל פארהערען זיין חדר־אינגעל.

א ווארשאווער בעל־הבית, א מקורב פון ר' זלמנ'ען, דער דאמאלטיגער ווארשאווער רב, דער מחבר פון „חמדת שלמה", האָט דער קבלת פנים געקרענקט, ער האָט געפיהלט אין דעם ווי א פחיתת הכבוד פאר ר' זלמנ'ען, וועמען ער האָט געהאלטען ניט קלענער פון ר' עקיבא איגר. ער האָט זיין פארדרום אויסגעדריקט פאר ר' זלמנ'ען אליין.

— איך וועל דיר זאָגען — האָט איהם ר' זלמן געענטפערט— דער שטייגער איז, אז ווען מען זאָגט די תפלה „ונתנה תוקף" איז די שוהל געפאקט, די אידען ווייגען, מען עפענט דעם ארון קודש, א ציטער נעמט אלעמען דורך, אָבער די תפלה „והוא רחום" וואָס איז אויך א תפלה זכה כאפט מען אָפ און מען זאָגט עס אָפ ווען מען קלייבט נאָר אויף א מנין אידען. פאר וואס איז אנדערש „ונתנה תוקף" פון „והוא רחום"? דער תירוץ איז אָבער, „והוא רחום" זאָגט מען אלע מאָנטאג און דאָנערשטאג, אָבער „ונתנה תוקף" זאָגט מען דאָך ניט מעהר ווי איין מאָל אין יאהר...

———:———

אלע זיינען גנבים.

רבי עקיבא איגר, באלד ווי ער איז געוואָרען רב אין פוזען, האָט ער זיך דערוואוסט, אז פיעלע בעלי־בתים פון זיין קהילה געהען פרייטאג צו נאכט אין טעאטער. דעם נעכסטען שבת, ווען רבי עקיבא איגר האָט געהאלטען זיין דרשה אין שוהל, האָט ער אזוי געזאָגט:

— איך האָב מיך לאנג געמאטערט איבער א שווערען מאמר חז"ל, וואס איז מיר יעצט נאָר רעכט געוואָרען. די גמרא זאָגט אין חולין „רוב גנבי ישראל", דאס רוב גנבים זיינען אידען. איז עס עפעס שווערליך צו פארשטעהן, אבער ביי אונז אין פוזען ווייזט אוים איז זעהר צוגעטראָפען. אונזערע חכמים האָבען גע־

ווען דער מאן איז ארויס פון הויז, האָט זיך די רבי'צין אָנ־געהויבן צו ר' יוסי בער'ן:

— פאר וואס האָסטו איהם געגעבען גאנצע פינף און צוואנ־ציג רובעל, צוויי אָדער דריי רובעל זיינען דאָך אויך גענוג אויף ארבע כוסות?

— גאָר פשוט, — האָט ר' יוסי בער געענטפערט, — דו האָסט דאָך געהערט זיין שאלה, צו ער קען יוצא זיין די ארבע כוסות מיט מילך. ווען ער זאָל מאכען א סדר ווי עם געהער צו זיין, מיט פיש און פלייש, טאָר מען דאָך קיין מילך ניט נוצען ביים טיש. איך האָב דעריבער פארשטאָנען, אז ער האָט נאָך גאָר ניט אויף פסח, און איך האָב דיר דעריבער געהייסען געבען פינף און צוואנציג רובעל.

———:———

ער עסט ניט.

צום רבי'ן ר' דוב'על פון דינאוו איז געקומען א רב'ל אויף שבת, האָט ער ניט געוואָלט עסען ביי איהם. דאָס איז געווען פאר'ן גרויסען רבי'ן א גרויסע באליידיגונג, נאָר דער רב'ל האָט זיך פארענטפערט, אז ער עסט ניט קיין בשר בהמה.

— פארוואס עסט איהר ניט קיין בשר — בהמה? — האָט איהם ר' דוב'ל געפרעגט.

———:———

א גאָסט איז אַנדערש.

ווען ר' עקיבא איגר איז געקומען קיין ווארשא, איז מען איהם ארויסגעקומען אנטקעגען און איהם אָפגעגעבען גרוים כבוד, ווי עס פאסט פאר אזא גדול הדור.

אויף אַ גלייכען וועג טרעפט מען זיך.

ביי איינעם א געוויסען גאון פלעגט אָפט טרעפען, אז נאָך זיינעם א שעור אין דער ישיבה, פלעגען די תלמידים געפינען זיינע תורה געדרוקט אין פארשידענע ספרים. עס פלעגט זיך זיי אמאָל דערוועקען א חשד, ווי דער גאון וואלט גנב'ענען זיינע חדושי־תורה.

האָט ער זיי איינמאָל אזוי געזאָגט:

— וועז מען געהט בדרך המלך, אויפ'ן שאסעע, טרעפט מען נאָך מענשען געהן; וועז מען קריכט אבער ארָאפ פון וועג און מען בלאָנדזשעט איבער פעלדער און וועלדער, דאן איז מען אייגער אליין. מיינע תורה וועלען געזאָגט מיט'ן שכל הישר, מוז מען זיך טרעפען מיט נאָך מענשען.

———:———

אויך אַ גוי.

דער „חפץ חיים" איז אמאָל געפאָהרען פון וואַרשא מיט זיינעם א חבור, וואס ער האָט דאָרט אָפגעדרוקט. זיצענדיג אין וואגאָן, האָט ער דערזעהן ניט וויַיט א רייכען אידישען יונגען־מאן און איהם פארגעלעגט קויפען דעם ספר. דער יונגערמאן, ניט וויסענדיג ווער דער מחבר איז, האָט זיך אָפגעזאָגט פון קויפען דעם חבור.

שפעטער, אז ער האָט זיך דערוואוסט, אז דאס איז דער „חפץ־חיים", איז ער צוגעגאנגען צום צדיק, גלייך געקויפט דעם ספר און געבעטען מחילה, וואס ער האָט איהם באליידיגט.

— איך האָב צו אייך חם ושלום גאָר נישט — האָט דער חפץ חיים געזאָגט, — איך בין ניט גרעסער פון גאָט ברוך הוא,

זאָגט, אז מיט'ן אָנקומען פון שבת, וועלט יעדען אידען צוגע־ געבען צוויי מלאכים, וועלכע באגלייטען איהם א גאנץ שבת. וועז א איד, דעריבער, געהט פרייטאג צו נאכט אין טעאטער, האָט ער עפ"י דין געדארפט קויפען דריי בילעטען. וועז די פויזנער אידען נעמען נאָר אין בילעט, באהאלטען זיי די צוויי באגליי־ טער אוז בא'גנב'נען דעם טעאטער.

———:———

דאָ איז נישט יין אָרט.

ר' עקיבא איגר האָט אמאָל גייענדיג שבת אין גאם, אָנ־ געטראָפען א אידישען בחור רויכענדיג א פאפיראָס. דער גאוז האָט צוגערופען דעם בחור אוז איהם געפרעגט:

— דו האָסט מסתמא פארגעסען, אז היינט איז שבת?

— ניין, רבי, איך וויים גאנץ גוט, אז עס איז שבת.

— מסתמא וויסטו ניט, אז שבת טאָר מען ניט רויי־ כערז? — האָט איהם דער גאוז וויטער געפרעגט.

— ניין, רבי, איך וויים אז מען טאָר ניט. איך בין אָן אמת'ער מענש אוז איך וועל קיין ליגען ניט זאָגען.

— אויב אזוי, וויסטו געווים ניט וויי הארב עס איז די עברה פוז רויכערז אום שבת? — האָט וויטער דער גאוז געפרעגט.

— איך וויים אלץ, איך וועל ניט זאָגען קיין ליגען, רבי, איך זאָג דעם גאנצען אמת.

אויסהערענדיג אלץ, האָט זיך ר' עקיבא איגר אָפגערופען:

— אויב דו ביסט אזא אמת'ער מענש, טאָ וואָס דרעהסטו זיך דאָ ארום אויף דעם עולם השקר?

———:———

— רבי, — האָבען זיי איהם געפרעגט פאר'ן געהן — אויף וואָס פאר א זאך זאָלען מיר אממייסטען אכטונג געבען ביים באָקען די מצות?

— אממייסטען זאָלט איהר אכטונג געבען אויף א שוואכע פרוי, וועז איהר באמערקט, אז איהר איז שווער צו וואלגערען. איהר זאָלט אויף איהר ניט שרייען אוז ניט בייזערען זיך, — איז געווען רבי ישראל'ס ענטפער.

———:———

קלענער אָבער גאנץ.

ר' ישראל סאלאנטער האָט אמאָל געריהמט זיין תלמיד ר' שמחה זיסל קעלמער. האָט איהם איינער א רב געמאכט אויפ־מערקזאם, אז וועז ר' שמחה זיסל לעגט נישט אריין זיינע גאנצע כשרונות אין מוסר, וואָלט ער געווען מעהר גדול אין לערנען.

אויף דעם האָט ר' ישראל געענטפערט:

— עס ווערט געבראכט אין דין, אז וועז מען האָט פאר זיך צוויי חלות, איינע א קלייגע נאָר א שלמה, א גאנצע, אוז נאָך איינע א גרויסע נאָר ניט קיין גאנצע — דארף מען מאכען די ברכה אויף דער שלמה, אַן אדם שלם איז מעהר חשוב פון אַן אדם גדול.

———:———

ער וועט אויך ניט שווייגען.

רבי שמואל סאלאנטער איז געווען א גרויסער חכם, א מתון אוז א מענשען־פריינד.

איינמאָל, וועז ער איז געווען רב אין ירושלים, איז פאר איהם געקומען א שווערער בעל־דבר צו א דין־תורה. וועז רבי

ער האָט זיך אויך ארומגעטראָגן מיט זיין תורה צו אלעמען און קיין גוי האָט דאָס ניט געוואָלט נעמען אין האנט אריין.

———:———

זיי ווילען, ווען ער וויל ניט.

ר' ישראל מאיר, דער „חפץ חיים", אויידער ער איז געווא־רען באריהמט, האָט ער געלעבט זעהר אָרים. ער פלעגט אין ראדין אויפ'ן וויבער־שוהל זיצען און לערנען תורה.

די שטאָט בעלי־בתים האָבען זיך דערוואוסט פון זיין לאגע און איהם געוואָלט געבען תמיכה. ר' ישראל מאיר האָט זיך אָבער אָפגעזאָגט פון אָנצונעמען קיינע שטיצע.

איינמאָל זאָגט צו איהם זיין מוטער:

— ישראל מאיר, מיין זוהן, זעהסט דאָך ווי אָרים מיר זיינען. עס פעהלט אפילו אויף טרוקענע ברויט און מענשען ווילען דיר העלפען בדרך כבוד, פארוואס זאָגסטו זיי אָפּ?

— מאמע, — האָט איהר ר' ישראל מאיר געענטפערט — וויסטו דען ניט, אז מענשען ווילען נאָר דאן געבען, ווען איך וויל ניט נעהמען; קוים אבער וועל איך וועלען נעמען — וועלען זיי ניט וועלען געבען.

———:———

אויף דעם גיט אכטונג צום מיסטען.

ר' ישראל סאלאנטאר פלעגט ביים באקען זיינע מצות אליין אכטונג געבען, אז אלעם זאל געטאָן ווערען כדת וכדין. איינמאָל איז רבי ישראל דעם גאנצען ערב פסח געלעגען קראנק און האָט ניט געקענט זיין אנווועזענד ביים באקען זיינע מצות. זיינע תלמידים האָבען זיך אָנגעכאפט איהם פארטרעטען ביי דער השגחה פון כשרות.

ער אויך געהערט ביים לייענען, ווי יעדער איז מנדב, נאָר לפנים, דריי מאָל אזוי פיעל ווי אין דער אמת. האָט דער מל"בים גע־זאָגט:

— עס זעהט מיר אוים, ביי אייך איז עפעס א פארקעהרטע וועלט: מען קושט מיט די הענט און זאָגט צו מיט'ן מויל.

———:———

דו האָסט געשיקט דיין בילד.

ר' מאיר ליבוש מלבי"ם האָט געהאט זעהר פיעל שונאים אין זיין שטאָט.

איינמאָל פורים האָט איהם איינער פון זיינע שונאים גע־שיקט שלח מנות אין א טעלער איבערגעדעקט מיט א ווייסען טישטוך. וועז דער מלבי"ם האָט ארונטערגענומען דעם טיש־טוך פון טעלער, האָט ער דאָרט דערזעהן א לעקאך מיט אן אוים־געבאקענע חזיר'שע צורה פון אויבען.

דער מלבי"ם האָט געזומען זיין פאָטאָגראפיע, עס ארויפגע־לעגט אויף דעם זעלבען טעלער און אויך צוגעלעגט א צעטעלע מיט א פאָר אָנגעשריבענע ווערטער:

— דו האָסט מיר געשיקט דיין בילד און איך שיק דיר מיינעם.

און דאָס געהייסען איהם שיקען צוריק.

———:———

צו וואָס האָלט ער אָפען די קראָם.

מען האָט אָנגעזאָגט דעם קראקאווער דין, אז זיין קרוב איז עם דער ערשטער אין שטאָט, וואס האלט זיין קראָם אָפען אום שבת. האָט עם דער דין ניט געוואָלט גלויבען און איז אליין גע־

שמואל האָט איהם ערקלעהרט שולדיג, האָט ער אָנגעהויבען שרייען:

— רבי, איך וועל ניט שווייגען! איך וועל אייך צוברעכען אלע שויבען פון הויז!

— און איך, מיינסטו, — האָט דער רב צוריק געענטפערט — וועל שווייגען אודאי, וואָס?

— וואָס, רבי, וועט איהר טאָן? — האָט זיך דער בעל-דבר אביסעל דערשראָקען.

— וואָס וועל איך טאָן? — האָט דער רב אין זעלבען טאָן געענטפערט — איך וועל גלייך רופען דעם גלעזער.

———:———

מיט א שנור.

א לין האָט אמאָל געפרעגט דעם מלבי"ם, אפשר ווייס ער א וועג, ווי מען זאָל מעגען רויכערן אום שבת?

האָט דער מלבי"ם געענטפערט:

— על ידי שנור מעג מען, איהר מוזט אלזא דעם ציגאר מיט דעם ברענענדיגען זייט האלטען אין מויל.

———:———

א פארקעהרטע וועלט.

דער מַל"בים איז געווען געגען דעם מנהג, וואס האָט גע-הערשט אין א סך קהילות, וועו מען האָט פארבייגעטראָגען די תורה צום בימה אויף לייענען, פלעגען די מתפללים אויסשטרע-קען די הענט, אנריהרען מיט זיי די ספר-תורה און דערנאָך קושען די אייגענע שפיצען-פינגער. איינמאָל איז דער מל"בים געקומען אין א שוהל אוו געמערקט, ווי אלע טוען אזוי, דערווייל האָט

אלחנן געהייסען דעם בעל־עגלה זיך אָפּשטעלען, און איז אראָפּ פון וואָגען און זיך געשטעלט דאוונען מנחה. דער בעל־עגלה, זעהענדיג ר' יצחק אלחנן דאוונען, האָט אויך אָנגעהויבען דאוונען מנחה, דערביי האָט ער אבער אין איין צייט אויך אויסגעשמירט די רעדער פון וואָגען. אז ר' יצחק אלחנן האָט דאס דערזעהן, האָט ער געזאָגט:

— סא טייערע פאָלק די אידען זיינען, אפילו וען זיי אַרבייטען, דאוונען זיי אויך.

———:———

דער אונטערשייד.

דער בעריהמטער קראקויער רב, רבי שמעון סופר, איז אויך געווען א מיטגליד פון עסטרייכישען רייכסראט. איינמאָל, ביי א זיצונג פון דעם רייכסראט, האָט אן אנטיסעמיטישער „אבגעאָרדענטער", וועלכער איז געזעסען געגענאיבער דעם רב אויף דעם אנדער זייט טיש, א פרעג געטאָן רבי שמעונ'ען:

— וואָס איז דער חילוק צווישען א רב און א חזיר?

— דער טיש. — האָט דער רב געענטפערט.

———:———

קראקויער רב׳ם ענטפער.

דער קראקויער רב, ר' שמעון סופר, וואס איז אויך געווען „רייכסראטה געאָרדענטער" צום וויענער פארלאמענט, איז געווען באפריינדעט מיט'ן קייזער פראנץ יאָזעף. איינמאָל, שבת, באָגעגענט איהם דער קיסר אין גאָס און גיט איהם א ציגאר, נעמט דער רב און לעגט אריין דעם ציגאר אין זיין וועסט־קעשענע. האָט עם דעם קיסר פארדראָסען און האָט איהם א פרעג געגעבען, פארוואס רויכערט ער ניט דעם ציגאר?

גאנגען זיך איבערצייגען צו עם איז אמת אדער ניט. אז ער איז דאָרט געקומען, האָט ער געטראָפען די קראָם אָפען, אבער קיין קונים זיינען גראדע ניט געווען. איז דער דין צוגעגאנגען צו זיין קרוב און געזאָגט:

— דו נאר איינער, וואם האלסטו אָפען די קראָם, אז פאר-קויפען טאָרסטו סיי-ווי-סיי ניט?

———:———

בעסער א מומר לתאוה איידער להכעים.

ר' יצחק אלחנן איז אמאָל תשעה באב אריינגעקומען צו איינעם א דאָקטאָר פיינבערג און געטראָפען די גאנצע פאמיליע עסענדיג. דער דאָקטאָר, איז אפילו געווען א פרייער מענש, נאָר דערזעהענדיג ר' יצחק אלחנ'ען, האָט ער זיך אביסעל פאר-שעהמט און האָט אזוי ווי אויפגעהערט צו עסען. ר' יצחק אלחנן האָט דאָס באמערקט און גלייך געזאָגט:

— מיט פיעל אפעטיט אייך.

האָבען זיי זיך אלע געוואונדערט, אז ר' יצחק אלחנן זאָל זיי צוואוינשען אפעטיט, ווען זיי עסען אום תשעה באב.

— פארשטעהט איהר מיך — האָט ר' יצחק אלחנן זיי דער-קלערט — איך האָב געזעהן, אז איהר עסט מיט א האלבען אפעטיט, און אייער עסען וואָלט דאָך אויסגעקומען ווי „מומר לתאוה", ווען איהר וועט אבער עסען מיט אפעטיט, וועט עס זיין „מומר להכעים" און די עבֿרה וועט זיין א קלענערע.

———:———

סא טייערע פאָלק אידען זיינען.

ר' יצחק אלחנן איז אמאָל געפאָהרען מיט א בעל-עגלה אין וועג, אז עם האָט אָנגעהויבען ווערען פארנאכט, האָט ר' יצחק

ער איז ביידע זאכען.

א געוויסער גאון האָט געהאט צוויי זיהן, וועלכע זיינען געגאנגען אין טאַטענס וועגען און זיינען אויך געווען גדולים אין לערנען. ביידע זיהן האָבען זיך געפליסט איבערשטייגען איינער דעם אנדערען אין תורה.

איינמאָל פרעגט דער גאון איין זוהן:

— זאָג מיר, מיין קינד, ווער קען בעסער לערנען, דו אָדער דיין ברודער?

— איך קען דיר, טאַטע, אויף דעם ניט ענטפערען. — זאָגט דער זוהן — זאָל איך זאָגען, אז איך קען בעסער? וועל איך זיין א בעל-גאוה; זאָל איך ווידער זאָגען, אז מיין ברודער — וועט עס זיין א ליגען.

האָט דער גאון איהם געענטפערט:

— און איך זאָג דיר, אז דו ביסט אי א ליגנער, אי א בעל-גאוה.

———:———

זיי האָבען מורא פאר זיך.

מען האָט אמאָל געפרעגט רבי אייזעל חריף, פארוואס גיבען די נגידים גיכער א נדבה צו אן אָרימאן א קאליקע און ווילען ניט געבען קיין נדבה צו אן אָרימאן א תלמיד-חכם.

—פארשטעהט איהר מיך — האָט ר' אייזעל חריף ענטפערט — די נגידים טוען ווי עס באדארף צו זיין. יעדער נגיד האָט מורא טאָמער וועט ער חלילה ווערען אן אָרימאן, א קריפעל, און ער גיט דעריבער א נדבה אזא אָרימאן, כדי מען זאל אמאָל איהם געבען ווען ער וועט דארפען, אָבער אז דער נגיד

— זא איין טייערען ציגאר — ענטפערט ר' שמעון סופר — פון זיינער מאיעסטעט אייגענהענדיג מיר געגעבען, זאל איך איהם אוועקלאזען מיט'ן רויך...

———:———

וען א טיטעל איז הפקר.

אין א שטעטעל איז געווען א רב, פלעגט איהם א ישוב'ניק פון א דערביאיגען דארף אריינשיקען אלע דאנערשטאג פיש אויף שבת. איינמאל אן ערב שבת האט דער ישוב'ניק ניט געשיקט דעם רב קיין פיש. שרייבט איהם אן דער רב א בריוועל און שרייבט איהם א טיטול: „לכבוד הרב הגאון המופלג והמפורסם וכו' "...

קומט צו פאהרען דער ישוב'ניק א ברוגז'ער צום רב:

— סטייטש, רבי, — האט דער ישוב'ניק גע'טענה'ט — איך האב אייך אלע מאל געשיקט פיש אויף שבת און אז גראדע היינטיגען שבת האט זיך געמאכט, אז איך האב ניט געהאט קיין פיש — נעמט איהר און מאכט אזוי חוזק פון מיר?

— איך, חוזק? — וואונדערט זיך דער רב — פארוואס זאל איך פון אייך מאכען חוזק?

— אט איז דער בריוועל, — ווייזט דער ישוב'ניק — איהר נעמט און שרייבט מיר אריין „הרב הגאון המופלג והמפורסם"... ווי קומט איהר דאס שרייבען צו מיר אזוי? דאס איז דאך חוזק געמאכט.

— מען זאגט דאס אויף מיר אויך, — האט זיך דער רב פארענטפערט.

———:———

פאטער האָט געטענה׳ט, אז זיין מחותן, דער כלה׳ס פאטער, דארף געבען קעסט, ווייל זיין זוהן, דער איידעם, איז א גרויסער למדן.

ר׳ אייזעל האָט אויסגעהערט די טענות און געגעבען א פרעג:

— ווי רופט מען דער כלה?

— חיה, — האָט דער אבי־הכלה געענטפערט.

— מאן דיהיב חיה יהיב מזונא, — האָט ר׳ אייזיק׳ל געענטפערט.

———:———

א בפרוש׳ע ראיה.

ר׳ אייזעלע סלאָנימער איז פריהער געווען רב אין קוטנא, אז סלאָנים האָט איהם אריינגעשיקט דעם כתב רבנות, האָט קוטנא איהם ניט געוואָלט פארלאָזען און די ראשי העיר האבען איהם שטארק געבעטען ער זאל פארבלייבען ביי זיי.

האָט ר׳ אייזעלע חריף זיי געזאָגט:

— איך האָב א בפרוש׳ע ראיה אז קוטנא איז ניט קיין שטאָט. די גמרא זאָגט: „קטנה ונערה היכי דמי" ווי איז דאָס געמאָלט א קטנה און א נערה צוזאמען? ענטפערט די גמרא: „קטנה דמין נעורין", א קטנה פון דער שטאָט נעורין, היינט ווען קוטנא וואָלט געווען א שטאָט, האָט דאָך די גמרא געקענט זאגען: „נערה דמין קוטנא."

———:———

די קינדער וועט ער אודאי אפקויפענען.

מען דערצעהלט, איינמאָל איז צו ר׳ אייזעלען געקומען א שוחט, וועלכער איז שוין געווען אלט און זיך באקלאָגט אז ער

זאל ווערען אן ארימאן א תלמיד־חכם, האָט ער קיינמאל קיין מורא ניט און דעריבער וויל ער איהם קיין נדבה ניט געבען.

———:———

קיינער קען ניט קוקען.

א מחבר, וואס זיין נאָמען איז געווען משה, האָט אמאל גע־בראכט צו ר׳ אייזעלע סלאָנימער זיינעם א חבור, וואס ער האָט געדרוקט „ידי משה".

ר׳ אייזעלע האָט אריינגעקוקט אין חבור און האָט געזאָגט:

— איהר האָט געדארפט רופען דעם ספר „פני משה".

— וואָס עפעס „פני משה"? — האָט דער מחבר געפרעגט.

— ווייל אין משה׳ס פנים האָט קיינער ניט געקענט קוקען.

———:———

מדבר שקר תרחק.

א מחבר איז געקומען צו ר׳ אייזעלען בעטען א הסכמה אויף זיינעם א חבור. ר׳ אייזעלע האָט איינגעשטימט. ער האָט גע־נומען א בויגען פאפיר, אָנגעשריבען אין דער הויך די הסכמה און זיך אונטערגע׳חתמ׳עט נידעריג ביים ענד פון בויגען.

— רבי, — האָט געפרעגט דער מחבר — צו וואס האָט איהר דאָס געלאָזען אזא ליידיגען פלאץ פאר דער חתימה?

— כדי צו מקיים זיין „מדבר שקר תרחק", פון א ליגען זאָלסטו זיך דערווייטערן. — האָט ר׳ אייזעלע געענטפערט.

———:———

מאן דיהיב חיה.

אין קומנא, וואו ר׳ אייזעלע חריף איז געווען רב, איז ביי איהם פאָרגעקומען א דין תורה פון א פאָר מחותנים. דעם חתנ׳ס

אייזעלע האָט אַפּגעריסען א פּאָר מינוט און מען געווען אין ספר.

דערווייל הערט ער ווי דער מחבר רעדט פּאר זיך:

— אָ, וואם טוט מען יעצט? עס איז שוין שפּעט, און עס איז דאָך א דין „תלמיד־חכם אל יצא יחידי בלילה מפני המזיקים?"

רופט זיך אָפּ ר' אייזעלע צו איהם:

— נישקשה, נעמט מיט אייער ספר, וועלען די מזיקים זעהן סא למדן איהר זייט, וועלען זיי שוין אייך ניט אָנרירען.

———:———

מעהר צוגעפּאסט.

אַמאָל איז געקומען א מחבר מיט זיין ספר צו ר' אייזעלען בעטען זיין הסכמה. ר' אייזעלע האָט אריינגעקוקט אין כתב יד און האָט געזעהן, עס זיינען דאָרט פּאראן מעהר נאָרישקייטען ווי חידושי תורה. זאָגט ער צום מחבר: „ווי וועט איהר א נאָמען געבען דעם ספר?" ענטפערט דער מחבר: „רד"ק". און אז ר' אייזעלע האָט איהם געפרעגט: „פּארוואם עפּעם רד"ק?" האָט ער ערקלערט, דאָס ער אליין הייסט דוד, דער פּאטער קלמן, און רד"ק מאכט ר' דוד קלמנ'ס. זאָגט צו איהם ר' אייזעלע:

— אזוי קען עס ניט זיין. פּאר זיך נעמט איהר דעם טיטעל רבי און פּאר'ן פּאטער ניט, איז דאָך דאָס א באליידיגונג פּאר אייער טאָטען. איהר גיט בעסער א נאָמען דעם ספר „דוראק", וועט עס זיין אייער ריכטיגער נאָמען און אייער פּאָטער וועט אויך האָבען דעם מורינו.

———:———

קען מעהר ניט שעכטען, ווייל ער האָט מורא, אז ער האָט פאר־לאָרען די הרגשה און ער וויל בעסער ווערען א מלמד. דערהע־רענדיג דאָס, האָט ר' אייזעלע געגעבען א טופע מיט'ן פום און א געשריי:

— ביי שחיטה, איז א ספק אויב דו קוילעסט די בהמה, די קינדער וועסטו געווים אפקוילענען.

———:———

נאָהנט פון אמת.

פאר ר' אייזעלע סלאָנימער האָט א מחבר געבראכט א פירוש אויף תורה געשריבען אויף די גליונות פון חומש און געבעטען זיין הסכמה.

ר' אייזעלע האָט נאָך גאָר ניט מעיין געווען אין ספר און גלייך געענטפערט:

— אייער חבור איז קרוב לאמת.

— רבי, — פרעגט דער מחבר — איהר האָט דאָך נאָך גאָר ניט געהאט צייט איינצוקוקען אין חבור, ווי וויסט איהר שוין דאס צו זאָגען?

— איך האָב געזעהן — ענטפערט ר' אייזעלע — ער איז דאָך געשריבען אויף די גליונות פון חומש לעבען דער תורה. נו, איז ער געווים קרוב לאמת.

———:———

זיי וועלען שוין זעהן.

א מחבר איז געקומען צו ר' אייזעלע חריף בעטען אן הסכמה אויף זיינעם א חבור. ר' אייזעלע איז געווען זעהר פארנומען און עס האָט געגומען ביז פינסטערע נאכט, ווען ר'

אַ טאַטע א תרת, דאַרף דער זוהן זיין אברהם.

ר' אייזעלע סלאָנימער איז אמאָל געווען סנדק אויף א ברית. ווען מען האָט געהאלטען ביי דער ברכה ביי די ווערטער „ויקרא שמו בישראל" איז דער בעל ברית געבליבען שטעהן און ניט געוואוסט וואס פאר א נאָמען זאָל מען געבען דעם קינד. זאָגט ר' אייזעלע, זאָל מען איהם רופען אברהם.

נאָכ'ן ברית, פרעגט מען דעם רב פון וואנען האָט ער עס גענומען, אז דער נאָמען זאָל זיין אברהם, האָט ער געענטפערט:

— איך האָב געזעהן ווי דער טאַטע שטעהט ווי א תרח, האָב איך זיך געטראכט, אז דער זוהן דארף הייסען אברהם.

———:———

אַ גוטער סימן.

איידער ר' יאָסעלע סלאָנימער איז געווארען רב, האָט ער געגעסען קעסט ביי זיין שווער ר' אייזעלע. האָט איהם ר' אייזעלע אמאָל א זאָג געטאָן:

— הער זיך אויך, יאשע, אפשר קענסטו מיר זאָגען, ווער פון אונז ביידען איז דאס דער סלאָנימער רב? שאלות פסק'נען מיר דאָך ביידע ניט, דאָס טוט דער מורה הוראה ר' פייטעל; ביי א דין תורה זיצען מיר ביידע; פון די שכירות לעבען מיר אויך ביידע, ווער איז פאָרט רב?

— נו, ווי קען מען עס ווייסען? — האָט ר' יאָסעלע צוריק געפרעגט.

— כ'וועל דיר זאָגען, גאָה ארויס אין שטאָט, וועסטו הערען וועמען מען בארעדט.

———:———

שקר אין לו רגלים.

ר' אייזעלע חריף האָט אמאָל באגעגנט חברה־קדישה גע־העגדיג פון בית־עלמין שטארק שכור, אזוי, אז זיי האבען זיך געוואקעלט פון די פים.

האָט ר' אייזעלע געזאָגט:

— דאכט זיך די חברה־קדישה געהן פון עולם האמת און האָבען ניט קיין פים ווי דער שקר.

———:———

אן עצה.

אמאָל האָט א סלאָנימער אתרוגים־סוחר געשאפט אויף סוכות א טראנספאָרט אתרוגים. די אתרוגים זיינען אָבער אלע געווען ניט קיין שהנע און ווען א חשוב, א בעל־הבית, פלעגט קומען קויפען אן אתרוג, פלעגט ער עס פריהער טראָגען ווייזען ר' אייזעלען און ר' אייזעלע האָט כסדר געזאָגט, אז עס ניט קיין „הדר". דער אתרוגים סוחר איז געקומען צולויפען מיט א גוואלד צו רבי אייזעלען:

— סטייטש, רבי, איהר מאכט דאָך מיך אומגליקליך — האָט־דער סוחר געווויינט — איך וועל דאָך איבערבלייבען מיט אלע אתרוגים.

— וואָס קען איך העלפען, — האָט ר' אייזעלע געענט־פערט — אז די אתרוגים זיינען ניט קיין שהנע. איך קען דיר נאָר געבען אן עצה, דו גיב יעדען בעל־הבית צוויי אתרוגים און ווען אימעצער וועט קומען ביי מיר פרעגען, וועל איך נאָר זאָגען, דער איז א בעסערער, וועט יענער קויפען דעם בעסערען און דו וועסט אָפלייזען פאר דיינע אתרוגים.

———:———

דעתם מיושבת עליהם", טאָ ווי קומט עם וואס אייערע לעצטע ספרים זיינען אביסעל שוואכער ווי די ערשטע?

— עס שטעהט דאָך אבער אויך: „זקני עם־ארץ כל זמן שמזקינים דעתם מטורפת עליהם". דעריבער קומט אויך אויס די שפעטערע תורה שוואכער — האָט ר' אייזעלע מיניה וביה געענטפערט.

———:———

אַז מען איז אַ „חמרא".

ר' אייזעלע חריף, דער סלאָנימער רב, איז אמאָל אין א קאל־טען טאָג אין חודש תמוז געקומען אין שוהל אָנגעטאָהן אין א פוטער, האָט איהם אייגער געפרעגט:

— רבי, האָט איהר קיין מורא ניט געהאט, מען וועט נאָך אויף אייך זאָגען דעם וועלטעל „חמרא בתקופת תמוז קרירא ליה?"

— דער טייטש פון פסוק איז גאָר אנדערש — האָט ר' אייזעלע געענטפערט — אז מען איז א „חמרא" און מען שעהמט זיך אָנטאָהן א פוטער וועלן עס איז אמאָל קאלט בתקופת תמוז, איז טאקע — „קרירא ליה" איז יענעם טאקע קאלט.

———:———

פון איהם איז קיין ראיה ניט.

ר' אייזעלע חריף האָט זיך אמאָל אויפגעטראָפען ביי א ברית מילה מיט ר' יאָסעלע שלאמזיר חזן. נעמענדיג אביסעל בראנפען און וועראנדיג בגילופינ'דיג, האָט דער חזן א פראג געטאָן ר' אייזעלען:

— רבי, איך וואָלט וועלען וויסען, פאר וואס האלט די וועלט אַז א חזן איז א נאָר. אָט בין איך, אמת טאקע, איך האלט זיך

ער איז אַ מלאך.

ווען ר׳ אייזעלע חריף איז געווען אין ווילנא האָט צו איהם א פאָטער געבראכט זיין זוהן, ר׳ אייזיק זאָל איהם געבען סמיכה. זאָגט ר׳ אייזעלע צום פאָטער „אייער זוהן איז א מלאך אלקים". דער פאָטער איז אַוועק מלא שמחה. שפּעטער האָבען איהם די ארומיגע געפרעגט:

— סטייטש, רבי, דער בחור איז דאָך אן עם הארץ, פאר־וואָס האָט איהר איהם גערופען מלאך?

האָט ר׳ אייזעלע געזאָגט:

— נו, אָט דאָס מיין איך דאָך טאקע, ווייל „לא נתנה תורה למלאכי השרת" (די תורה איז ניט געגעבען געוואָרען צו קיין מלאכים).

———:———

אמת׳ע וואַסער.

איינער א רב האָט אמאָל א פרעג געטאָן ר׳ אייזעלע חריף:

— רבי, וואָס טוט מען, עס איז דאָך גאר ניטאָ קיין אמת אויף דער וועלט.

האָט איהם ר׳ אייזעלע א זאָג געטאָן:

— וואָס רעדט איהר, וואָס הייסט עס איז ניטאָ קיין אמת? אָט נעמט, למשל, ביי מיר טראָגט אַ אידענע מילך, איז עס אמת׳ע וואַסער.

———:———

מיניה וביה

איינער פון ר׳ אייזעלע חריף׳ס מקורבים, א איד א זקן, האָט אמאָל א פרעג געטאָן ר׳ אייזעלען אין א וויץ:

— עס שטעהט דאָך „זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים

— דער רבי האָט געהייסען צולעגען די מטבע צום נאָפּעל פון דער געווינערין, וועט זי באלד געהאָלפען ווערען.

אין א שטונדע ארום איז דער חסיד געקומען צו רבי מאיר'ן און איהם געטראָפען אין שטוב. ער האָט אָנגעהויבען דאנקען דעם רבי'ן פאר דער גוטער סגולה וואס ער האָט איהם געגעבען, וואָס האָט גלייך געהאָלפען דער געווינערין. דער רבי האָט פארשטאָנען, אז דאָ איז עפעס ניט גלאָט. וועז דער חסיד איז אוועק האָט ער געשיקט רופען דעם גבאי, און איהם געפרעגט, וואָס איז דאָ פארגעקומען.

דער גבאי האָט דערצעהלט דעם רבי'ן די גאנצע מעשה, וואָס דאָ האָט פאסירט, און אז ער אליין האָט עס איהם געגעבען די סגולה.

— וואָס איז דיר עפעס איינגעפאלען א מטבע פאר א סגולה? — האָט דער רבי געפרעגט.

— גאנץ פשוט, — האָט דער גבאי געענטפערט — דאָס איז א אידיש קינד, אזוי גיך ווי ער וועט דערזעהן א מטבע, וועט ער זיך גלייך נעמען יאָגען נאָך דעם.

———:———

א סופר בייטאָג און בעקער בויאכט.

אין דער שטאָט, וואו ר' מאיר פרעמישליאנער איז געווען רב, איז געווען א סופר, וועלכער פלעגט בייטאָג שרייבען סופריש און בויאכט העלפען דער ווייב באקען ברויט צום פארקויפען: ווייל ער פלעגט זיין אויף גאנצע נעכט, איז ער געווען בייטאָג פארשלאָפען און פלעגט מאכען פיעל גרייזען אין דער כתיבה, האָט דערפאר ר' מאיר געפּסל'ט זיין כתיבה.

וועז גוטע פרייגד זיינען געקומען צו ר' מאיר'ן בעטען פאר דעם סופר, האָט זיי ר' מאיר געזאָגט:

ניט פאר קיין חכם, אבער דאך וועט יעדער מודה זיין, אז איך בין ניט נארישער פון וועלכען עס איז בעל־הבית.

— פון אייך איז קיין באווייז ניט, — האָט ר' אייזעלע געענטפערט — „אין מביאין ראיה מן השוטים".

———:———

זאָלען זיי בעסער אויסגעהן נאָך איהם.

ר' אייזעלע סלאָנימער פלעגט ניט מאריך זיין אין שמונה עשרה און ער פלעגט תמיד אויסגעהן די „שמונה עשרה" פריהער פון גאנצען עולם. האָט מען איהם אמאָל געפרעגט, וואָס איז די מעשה וואס אלע רבנים געהן אויס „שמונה־עשרה" שפעט, אז דער עולם דארף אויף זיי ווארטען און ער געהט אויס פריהער פון אלעמען. האָט ר' אייזעלע געענטפערט:

— וואָס דארף איך אויסגעהן נאָכ'ן עולם; זאָל בעסער דער עולם אויסגעהן נאָך מיר.

———:———

ער וועט זיך יאָגען נאָך דעם.

צו רבי מאיר פרעמישלאנער איז געקומען א חסיד צולויפען מיט אימפעט, ער מוז גלייך זעהן דעם רבי'ן, ווייל זיין ווייב איז א קשה לילוד. גראדע האָט דער רבי דאן געשלאָפען, און דער גבאי האָט דעם חסיד ניט געוואָלט צולאָזען. דער חסיד איז אָבער צוגעשטאָנען, אז ניט אנדערש ער מוז זעהן דעם רבי'ן. דער גבאי האָט געזעהן, אז ער קען זיך ניט אָפּטשעפען פון חסיד, איז ער אריין אין חדר, וואו דער רבי האָט געשלאָפען, דאָרט פארזאמט זיך א ווייל, און דערנאָך שפעטער ארוים מיט א מטבע אין האנט און זיך געוועגדט צום חסיד:

פאר וועמען דער ים איז אנטלאָפען.

האָט מען זיך פאר'ן רב געקלאָגט אויף די חברה קדישא פון שטעטל, אז צו זייער טרינקען איז שוין גאָר ניטאָ קיין מאָס. שטענדיג טרעפט מען זיי שכור, אז עס איז פשוט א חרפה דאָס צוקוקען.

דער רב האָט אָבער פארשטאָנען, אז אָהן די ביסעל בראָנפען וועט קיין חברה קדישא ניט זיין און ער האָט געזאָגט:

— נישקשה, עס מאכט ניט אוים, פון אייביג אָן זיינען חברה-קדישא געווען שכורים. מיר זאָגען אין „הלל: „הים ראה וינום", איז דאָך די קשיה, צו וואס האָט ער געדארפט ענט-לויפען? זאָגט אויף דעם די גמרא, אז „ראה ארונו של יוסף" — ער האָט געזעהן ווי מען טראָגט יוסף'ס ארון, אזוי גיך ווי דער ים האָט געזעהן אז חברה קדישא געהן, קענען זיי איהם נאָך אוים-טרינקען, האָט ער געמאכט פליטה.

———:———

א דאָקטאר איז פריהער.

א חלוקי דעות איז אויסגעבראָכען אין שטעטל, וואָס זאָל מען נעמען פריהער א דאָקטאר צו אן אדוואָקאט. איין צד האָט געהאלטען, אז מען מוז האָבען א דאָקטאר, ווייל אז עס ווערט אימעצער קראנק, איז ניטאָ ווער עס זאָל היילען, און די אַנדערע האָבען אָבער געטענה'ט, פריהער מוז מען זאָרגען פאר די געזונטע. טאָג און נאכט איז „סודען" מיט די גויים און אידען פארשפילען, ווייל עס איז ניטאָ קיין אדוואָקאט. האָט דער רב זיך אריינגעמישט און געזאָגט:

— איך האָב א ראיה, אז א דאָקטאר, אפילו ביי בריאת העולם האָט מען פריהער געדארפט דעם דאָקטאר, באלד ווי

— וואָס ווילט איהר, עס איז א בפירוש'ע גמרא: „נכתב ביום ונחתם (א בעקער) בלילה — פסול".

———:———

ער באגרייפט עס מיט חריפות.

ר' אליה ברוך, איידער ער איז געווארען רב אין מיר, איז געווען רב אין א קליין שטעטעל. ער האָט געזומען א קליינעם געהאלט און געלעבט א געמאטערטען לעבען. די רבי'צין איז תמיד געווען פארזארגט, ווי קומט מען אויס, די הוצאה איז גרויס, די קינדער וואקסען אונטער און די פרנסה איז קליין.

ר' אליה ברוך, וועלכער איז געווען א פרעהליכער פון נאָטור, האָט קיינמאָל ניט געזארגט. ער פלעגט זיך נאָך צוויצלען און איבערהויפט זיצען און לערנען.

איינמאָל רופט זיך אָפּ די רבי'צין:

— אליה ברוך, דו זארגסט דאָך גאר ניט פאר דיין פאמיליע, פאר די קינדער. ביי מיר איז דאָס לעבען קיין לעבען ניט פון גרויס זארג און דו — זאָל דאָס דיר אָנהויבען צו קימערן.

— פארשטעהסטו מיך, — האָט ר' אליה ברוך געענטפערט — דו ווייסט דאָך, אז מען זאָגט אויף מיר, אז איך האָב א שארפען קאָפּ און בין א גרויסער חריף. וואס איז דער חילוק צווישען א חריף און א פארשטאָפּטען קאָפּ? דאָס וואס א חריף באגרייפט אין איין שטונדע, נעמט דאס זעלבע ביי א פארשטאָפּטען קאָפּ צו פארשטעהן א גאנצע וואָך. יעצט קענסטו שוין פארשטעהן, אז דאָס וואס דו זארגסט א גאנצע וואָך, איז פאר מיר געניג נאָר איין שטונדע.

———:———

ער אליין דארף דאָך דאָס וויסען.

דער באריהמטער ר' ליב גראָס, פון פרעסבורגער ישיבה, האָט אמאָל געזאָגן, ווי אן „עם הארץ", וועלכער האָט זיך אָבער געהאלטען פאר א למדן, האָט ביים דאוונען איבערגעוואָרפען דעם טלית איבער'ן קאָפּ, האָט צו איהם ר' ליב אזוי געזאָגט:

— איהר זייט דאָך א בן־תורה, רבי שמואל, פארוואס ווייסט איהר ניט, אז אן עם הארץ טאָר ניט איבערווארפען דעם טלית איבער'ן קאָפּ?

———:———

אויף אייביג קאָסט טייערער.

אין יאסלא איז אמאָל געווען א איד א פראָצענטניק. ער פלעגט נעמען גרויסע „וואוכער" און דערצו איז ער נאָך געווען א קמצן און פלעגט ניט געבען א פרוטה, ניט אויף צדקה און ניט אויף צרכי צבור. אז דער פראָצענטניק איז געשטארבען, האָבען חברה־קדישא באשלאָסען, איצט נאָכ'ן טויט ביי איהם עפעס אויפמאָנען פאר קהל, און זיי האָבען פארלאנגט צוויי טויזענד קראָנען קבורה געלטן. די יורשים האָבען אזוי פיעל ניט געוואָלט געבען און פאר'מסר'ט די חברה־קדישא ביי דער ממשלה. האָט דער מושל געשיקט רופען דעם רב, ר' פנחס יאסלער און איהם פארגעווארפען:

— ווי וויל דאס די קהילה אזוי באַרייסען די יורשים און פארלאנגט דריי־פיער מאָל מעהר ווי ביי אנדערע מתים?

— אדוני המושל! — האָט ר' פנחס געענטפערט — דער איד דארף צאָהלען מעהר ווי אנדערע מתים, מיר אידען גלויבען אין תחית המתים און ווען א איד שטארבט, נעמט ער דעם קבר נאָר אין „ארענדע", אויף א שטיקעל צייט, קאָסט עס ביליג; דער איד, אָבער, איז געווען א פראָצענטניק און, לויט דעם אי־

גאָט האָט אויסגעשניטען דעם ריפ פון אדם הראשון; און אן אַדוואָקאט האָט מען ערשט געדארפט, וועו קין האָט געהרג׳עט הבל׳ען.

———:———

ווי קומט דער אדם צו בהמה.

א רב אן אורח איז געקומען אין א פרעמדע שטאָט און דער שמש האָט איהם געגעבען א פלאץ אין שוהל לעבען אן עם הארץ. דער עם־הארץ האָט זיך געוואָלט אויספיינען פאר׳ן רב און וועו עם איז געקומען צו „אדם ובהמה תושיע ד׳" געהט ער צו צום רב און פרעגט:

— ווי קומט עס, רבי, וואס מען האָט געשטעלט דעם מענשען לעבען דער בהמה?

— איך וויים אליין ניט, וואָס דער שמש האָט זיך גע־טראכט — האָט דער רב גלאָסען געענטפערט.

———:———

א קשיה און א תירוץ.

אן עם הארץ האָט געפרעגט א רב, פאר וואס דארף מען צווויי „יקום־פורקנ׳ס".

— טאָמער געהט איינער פארלאָרען, — האָט דער רב גע־ענטפערט — וועט זיין אן אנדערער.

— טאָ פארוואָס איז נאָר איין „מי שברך"?

— ווייל איינער איז שוין פארלאָרען געגאנגען. — איז געווען דעם רב׳ס ענטפער.

———:———

זיין משפט איז נערעכט...

א דיין אין א שטעטעל, וועלכער האָט געהאט א שם אין דער סביבה פאר א שוחד-נעהמער, איז צו פערציג יאהר טויב געוואָרען.

האָט די שטעטעל אויף דעם געפרעגט א קשיה:

— עס שטעהט „כי השוחד יעור עיני חכמים" האָט ער דאָך געדארפט גיכער וועלן בלינד?

האָט אבער איינער א „למדן" גלייך געמאכט רעכט דעם פסוק:

— איהר פארשטעהט, — האָט דער למדן נערעדט — איהר קאָנט דאָך אונזער שטעטעל, מען פלעגט אלץ דעם דיין מבטיח זיין מתנות און מען פלעגט איהם ניט אָפגעבען, דעריבער האָבען פון דעם שוחד נאָר געהערט די אויערן — זיינען זיי טויב געוואָרען, אָבער די אויגען האָבען ניט געזעהן — זיינען זיי בליבען זעהענדיג.

———:———

עם האָט זיך ניט געפונען קיין מלאך.

א געוויסע קהלה האָט באשלאָסען אפצוזאָגען דעם שוחט, און דער ראש-הקהל האָט געהייסען דעם שמש איבערגעבען איהם דעם באשלום. דער שמש האָט זיך פון דער שליחות אָפגעזאָגט, אָנגעבענדיג דעם טעם, ער קען ניט געהן אָנזאָגען א אידען, אז מען האָט ביי איהם צוגענומען דאָס ברויט. איז דער ראש-הקהל געוואָרען אין כעס אויפ'ן שמש און איהם פארקלאָגט ביים רב. האָט דער רב געזאָגט:

— דער שמש איז נערעכט. וועז גאָט האָט געהייסען אברהם אבינו מקריב זיין זיין יחזק אויף דער עקידה, האָט ער עס, כביכול, אליין איהם אָנגעזאָגט, שפעטער אבער וועז גאָט האָט

דישען דין, שטעהט א פראצענטניק ניט אויף קיין תחית המתים, מוז איהם קהל פארקויפען די קרקע אויף אייביג, קאסט עס טייער."

דעם מושל איז געווען געפעלען דער ענטפער, און די יורשים האבען געמוזט באצאהלען די גאנצע צוויי טויזענט קראנען וואס חברה-קדישא האט פארלאנגט.

———:———

נישט געהאט קיין ברירה.

אין א קליין שטעטל איז געשטארבען דער רב, איז דער ראש הקהל אוועקגעפאהרען אין דער גרויסער שטאט און האט פון דארט געבראכט א פארהיקעוועטען איד און איהם געמאכט פאר'ן שטעטלשען רב.

האבען איהם די בעלי-בתים פארדראסיג אויסגערעדט:

— וואס איז אייך עפעס איינגעפאלען ברייננגען א רב, וועל-כער פארהיקעוועט זיך צו יעדען וואכט?

— ווייל איך האב נישט געפונען קיין — שטומען. — איז געווען דער ענטפער פון ראש הקהל.

———:———

געמאכט א היתר.

דער טארנאפאלער רבי פלעגט זאגען:

— די גמרא זאגט „אם ראית תלמיד חכם, שעשה עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום — ודאי עשה תשובה", איז דער פשט: אז דו זעהסט א תלמיד חכם טוט אן עבירה ביינאכט, זאלסט דו ניט נאכקלערען נאך איהם ביימאג, „ודאי עשה תשובה" — ער האט אודאי געמאכט „א תשובה", אז מען מעג.

———:———

דער כח פון וואסער.

וועז עס איז ארוים דער באפעהל פון „צאר ניקאלאי", אז אידען האבען ניט קיין וואהנרעכט טיעף אין רוסלאנד, איז א אידישער סוחר אין לאדז, וועלכער איז געווען פארבונדען מיט געשעפטען אין מאסקווא, געקומען צום רב מיט א שאלה, צו מעג ער זיך לאזען שמד'ן נאר לפנים, אבי מען זאל איהם לאזען זיין אין מאסקווא.

— רבי, — האט דער איד געטאנה'ט — אין הארצען בלייב איך דאך א איד ווי פריהער. וואס קען עס שאדען די פאר טראפענם וואסער, וואס זיי וועלען אויף מיר ארויפגיסען?

— איך וועל דיר ערקלעהרען — האט איהם דער רב געענטפערט. — גאט האט געבענשט אונזער פאטער יעקב'ן, אז זיינע קינדער זאלען זיין ווי די שטויב פון דער ערד, איז דאך די קשיה, איז דען די שטויב די גרויסארטיגסטע זאך אויף דער וועלט, וואס גאט האט אויסגעקליבען דאס מיט דעם צו פערגלייכען די אידען? דער תירוץ איז, שטויב האט אין זיך די גרויסע מעלה, וואס עס וועלט קיינמאל ניט אנדערש און עס קען קיינמאל ניט פארניכטעט ווערען. אזוי איז מיט די אידען, פון לאנד צו לאנד, פון ארט צו ארט אין גלות וועלט מען געיאגט און מען בלייבט אידען. פאראן אבער איין מיטעל אומצוברייגנגען די שטויב, און דאס איז, ארויפגיסען א פאר טראפענם וואסער, דאמאלט וועלט עס בלאטע. זעהסטו שוין וואס א פאר טראפענם וואסער זיינען?

———:———

יעדער טרויערט אויף זיין אופן.

א גרויסען קארגען, וועלכער האט זיך אפילו אין די ימים-טובים ניט פארגונגען צו עסען א שטיקעל פלייש, האט מען אום

געהייסען אומבייטען אויף אן אײל, שטעהט שוין „ויקרא אליו מלאך ד׳", האָט גאָט ברוך הוא געהייסען א מלאך זאָל עם זאָגען אברהם׳ן, איז דאָך די קשיה, האלט גאָט פריהער אויך איהם הייסען בריינגען זיין זוהן צו דער עקידה דורך א מלאך? דער תירוץ איז, אז אויף אזא שליחות וואָלט זיך ניט געפונען קיין מלאך.

———:———

ער בריינגט „לחיי העולם הבא".

אין שטעטעל איז געווען אדאָקטאר, וועלכער איז געווען א פרייער און איז קיינמאָל ניט געקומען דאוונען אין שוהל.

אז זיין מוטער האָט געהאלטען ביים שטארבען, האָט זי ביי איהם געזומען זיין וואָרט, אז ער וועט אָפהיטען די יאהר-ציטען נאָך איהר.

איינמאָל איז דער יאָהר-ציט אויסגעפאלען שבת, איז דער דאָקטאר געקומען אין שוהל דאוונען. ביי קריאת התורה האָט מען דעם דאָקטאר אויפגערופען אן עליה. און דער בעל-קורא האָט אויסגערופען: „יעמוד מורנו ורבנו הרב הדאָקטאר." האָט עס די בעלי-בתים פארדראָסען מען זאָל דעם דאָקטאר רופען „מורנו" אזא אפיקורס.

האָט זיי אבער דער רב בארוהיגט און געזאָגט:

— איהם קומט דער טיטעל נאָך גיכער פון רב. חז"ל זאָגען „אביו ורבו — רבו קודם" דער פאטער און דער רבי, איז דער רבי פריהער, וויל דער פאטער האָט איהם געבראכט אויף דער וועלט, און דער רבי — לחיי העולם הבא. אונזער דאָקטאר בריינגט גיכער „לחיי העולם הבא" נאָך פון דעם רבי'ן.

———:———

— דאָס איז שוין א גאנץ אלטע תקנה — האָט דער גאון צוריק געריעדט מיט כעס — סדום און עמורה האָבען עס נאָך פריהער פון אייך איינגעפיהרט.

———:———

אַ שווערע האנט.

צו דעם באריהמטען בראָדער גאון און מחבר פון פיעל ספרים רבי אפרים שלמה מארגאָליס, וועלכער איז אויך געווען גאנץ רייך, איז אמאָל געקומען א באוואוסטער רב בעטען א נדבה פאר א דבר שבצדקה. רבי אפרים האָט דעם רב געגעבען א נדבה, וועלכע איז איהם אויסגעקומען צו קארג און האָט איהם ניט צופריעדענגעשטעלט. נאָכדעם האָט רבי אפרים שלמה געבעטען דעם גאסט נאָך מיט איהם פארבריינגען און איהם אויך געוויזען זיינע ספרים. דער רב האָט איבערגעקוקט די נעמען פון די ספרים און געזעהן, אז זיי טראָגען אלע רבי אפרים'ס נאָמען: „בית-אפרים", „שער-אפרים", „ראש-אפרים" און „יד-אפרים, רופט זיך אָפ דער רב:

— אלע ספרים געפעלען מיר זעהר גוט, אויסער אייניער.

— וועלכער? — האָט רבי אפרים געפרעגט.

— דער „יד-אפרים" — האָט דער רב געענטפערט — (רבי אפרים'ס האנט) זעהט מיר אוים צו זיין אביסעל שוועריג.

———:———

וועו דער וואָלף און הונט זיינען עהנליך.

אין א שבועות נאכט, נאָכדעם ווי אלע זיינען געווען פארמאטערט פון א גאנצע נאכט וואָך זיין און לערנען, האָבען זיי אויפ'ן פארטאָג, וועו עס איז נאָך ניט גוט געווען ליכטיג, זיך

תשעה באב געטראָפען זיצענדיג איבער א פעטע הוהן און פרא־ווענדיג א סעודה.

ווען מען האָט דאָס דערצעהלט דעם רב, האָט ער געזאָגט: — דער קארגער טוט זעהר ריכטיג, וואס איז די כוונה פון דעם תענית תשעה באב, נאָר כדי צו טרויערן אויפ'ן חורבן בית המקדש. ווען דער מאן זאָל פאסטען, וועט עס ביי איהם גאָר זיין א שמחה, ער וועט איינשפארען געלט; דערפאר ווען ער האָט געגעסען די הוהן, האָט ער גרוים צער, וואס ער האָט אוים־געגעבען געלט און דאס איז זיין טרויער.

———:———

א גאַנץ אלטע תקנה.

דער ווילנער גאון רבי אליהו איז געזעסען טאָג און נאכט און געלערנט. מען פלעגט איהם אבער אָפט שטערען דורכ־דעם, וואס מען פלעגט איהם רופען צו די אסיפות פון דער קהילה. האָט ר' אליהו אָנגעזאָגט, אז מען זאָל איהם רופען נאָר אויף אזוינע אספות, וואו מען וויל איינפיהרען גאנץ נייע תקנות. איינמאָל האָט די קהילה געוואָלט איינפיהרען א גאנץ נייע תקנה, אז פרעמדע אָרימע לייט זאָלען ניט צוגעלאָזען ווערען צו קלייבען נדבות ביי דער געמיינדע, האָט מען צו דער אספה געשיקט רופען דעם „גאון".

אז דער גאון האָט דערהערט ווענען וואס עס האָנדעלט זיך, האָט ער אויסגעשריען מיט כעס, וואס מען האָט איהם גערופען געגען זיין פארזאָג צו אזא אספה, וואו מען מאכט ניט קיין נייע תקנה.

— רבי, — האָט דער ראש־הקהל מיט ציטער געערעדט — דאָס איז דאָך א נייע תקנה, נישט צו לאָזען די אָרימע לייט.

איצט איז די שטאָט גוט.

דער סאראקער רב, רבי דוד שלמה אייבעשיץ, האָט אי־
בערגענומען די רבנות אין צפת ארץ ישראל. ביי זיין אָפּפאָהרען
פון שטאָט איז איהם ארוים די גאנצע קהלה באגלייטען. וועז ער
איז שוין געווען ווייט הינטער'ן שטאָט, האָט ער געבעטען די
בעלי־בתים זיך אומקעהרען און געדאנקט פאר זייער אָנטאָהן
איהם דעם כבוד.

— יעצט זעה איך — זאָגט זיי דער רב א גוט וואָרט —
סא גוטע שטאָט סאראקע איז.

— זעהט איהר, רבי, — רופט זיך אָפּ איינער פון די חשוב'ע
בעלי־בתים — אבי וועז איהר זייט ביי אונז געווען, פלעגט איהר
אונז אלץ אויפגעוואָרפען און אָנרופען שלעכטע מענשען?

— איז עס דען א סתירה צו מיינע רייד? — זאָגט לא־
כענדיג דער רב — איך זאָג דאָך „איצט זעה איך סא גוטע
שטאָט", איצט, וועז איהר אלע זייט דאָ מיט מיר הינטער'ן
שטאָט און קיינער איז אין שטאָט ניט געבליבען.

———:———

נאָר איין שאלה.

איינער א רב איז אָפּגעווען אין א שטעטעל פיר יאָר צייט.
נאָכהער, אז ער איז אָנגעקומען אין אַן אנדער שטאָט, האָט
ער דערצעהלט א גוואלדיגען חדוש:

— איך בין אָפּגעווען פיר יאָר צייט אין שטעטעל — האָט
דער רב דערצעהלט — און אלע האָבען נאָר געפרעגט איין און
די זעלבע שאלה: „רבי, וועז פאָהרט איהר אוועק פון דאנען?"

———:———

אַנגעהויבען רייסען צו דאוונען שחרית. האָט זיי אבער דער רב פארוועהרט, אוּן געהייסען נאָך ווארטען אביסעל ביז עס וועט ווערען ליכטיגער. דאָס האט ניט געשמעקט דעם גבאי פון שוהל, מיט דעם נאָמען ראובן וואָלף, וועלכער האָט אויסגערופען צום רב:

— מיר וואונדערט, רבי, וואס איהר וויסט ניט דעם דין, אַז מען מעג דאוונען גלייך ווי מען קען אונטערשיידען צווישען א הונט אוּן א וואָלף?

— געווים איז מיר דער דין באקאנט — האָט דער רב גע־ענטפערט — אָבער וועז דער וואָלף אוּן דער הונט זיינען עהנליך אוּן אויפגעמישט צוזאמען, דאמאָלט איז זעהר שווער צו בא־שטימען די צייט.

———:———

ער וויים נאָך ניט פון רש"י.

צו רבי שלמה מינץ איז געקומען א איד, וועלכער האָט ביי זיך געהאט א סך בריף, וואו מען האָט אויף איהם געשריבען „גאון", אוּן זיך אַנגעגעבען פאר אן אדם גדול. קלעהרענדיג, אז דער מענש איז באמת א „גאון", האָט ר' שלמה איהם געוויזען א שווערע שטיקעל רש"י, אויף וואס ער האָט זיך געמאטערט אוּן ניט געקענט געפינען קיין תירוץ. באלד האָט ער זיך אָבער ארומגעזעהן, אז ער האָט דאָ צו טאָן מיט אן עם־הארץ, וועלכער האָט ניט פארשטאָנען וואס דער רב רעדט צו איהם.

— איצטער פארשטעה איך שוין — רופט זיך אָפּ ר' שלמה צום איידען — פאר וואס מען רופט אייך גאון, ווייל איהר קענט נאָך גאָר רש"י ניט. (רש"י האָט געלעבט אין שפעטערע צייטען פון די גאונים).

———:———

— שוין צייט די לבנה מקדש צו זיין.
האָט איהם ר' יואל געזומען פאר א חתן פאר זיין טאָכטער.

———:———

ער לערנט עס פון יעקב אבינו.

דער רב האָט פארבעטען גאנץ שטאָט צו איהם אויף „קדוש". וועז מען האָט זיך געזעצט ארום די טישען, האָט מען געבראכט קליינע כוסות'לאך, אין וועלכע מען האָט אלעמען געגעבען צו־ביסעלאך וויין. דער עולם האָט זיך געקרימט אויף די קליי־נינקע גלעזעלאך. און די נאָהנטע מקורבים פון רב האָבען עס איבערגעגעבען דעם רב. האָט דער רב אזוי געזאָגט:

— ביי יעקב אבינו דערצעהלט די תורה, נאָכדעם ווי ער האָט אריבערגעבראכט זיין פאמיליע איבער'ן טייך, האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק, ווייל ער האָט פארגעסען פכים קטנים, קליי־נע קריגעלאך. איז דאָך קשה'דיג, יעקב אבינו וואם איז געווען אזוי רייך, האָט זיך עס געדארפט שלעפען איבער'ן טייך צוליעב קליינע קריגעלאך? דער תירוץ איז, ער האָט געדארפט די קליינע קריגעלאך זעהר נויטיג, ווייל ער האָט געהערט, אז עשו געהט מיט 400 מאן, האָט ער מורא געהאט, וועז ער זאָל ניצען גרויסע גלעזער, וועט איהם קיין וויין ניט קלעקען.

———:———

בעסער אומקומען, איידער געלט.

אויף דער קהילה אין פרעסניץ איז עפעס געקומען א צרה. דער פלאץ, וואו עס זיינען געשטאָנען די אידישע קראָמען, פון וועלכע כמעט די גאנצע שטאָט האָט געצויגען די יניקה, האָט געהערט צו א פריץ. האָט זיך דער פריץ מיישב געווען אוז געוואָלט אראָפווארפען אלע קראמען, האָט קהל געשיקט א דע־

תנו רבנן.

צו איינעם א רב פון די גרויסע רבנים איז געקומען א יונגער מאן בעטען סמיכה אויף רבנות. דער רב האָט א שמועס געטאָן מיט'ן יונגעמאן אין לערנען און באלד אָנגעטאפט דעם דופק, אז זיינע קענטענישען זיינען זעהר שוואַך. נעמט דער רב ארויס פון שאפע א גמרא און ווייזט אַן דעם יונגעמאן, וואו ער זאָל אָנהויבען זאָגען. דער יונגערמאן נעמט באלד זאָגען אויפ'ן קול „תנו רבנן" — „די רבנן האָבען געלערנט". שטעלט איהם באלד אָפּ דער רב און זאָגט:

— ניין, יונגערמאן, איך קען אייך קיין סמיכה ניט געבען.

— פאר וואס? — וואונדערט זיך יענער.

— דערפאר — ענטפערט דער רב — וואָס „תנו רבנן" איז דער אמת'ער טייטש ניט „די רבנן האָבען געלערנט", נאָר „געלערנט האָבען די רבנן", פריהער, יונגערמאן, דארף מען לערנען, דערנאָך ערשט וועלט מען א רב.

———:———

שוין צייט מקדש צו זיין!

רבי יואל סירקוס, דער מחבר פון ב"ח איז געזעסען אין דער סביבה פון זיינע תלמידים, וועו זיין טאָכטער, א יונגע מיידעל, איז אריינגעקומען און איהם עפעס געזאָגט.

וועו די מיידעל איז אוועק, זאָגט ר' יואל מיט פאָטערליכען שטאָלץ:

— זי איז שעהן ווי די לבנה.

אייגער פון די תלמידים, דער שפעטער באריהמטער מחבר פון „טורי זהב", האָט זיך אויף דעם אָפּגערופען.

דער איידעם, האָט איהר פארזאָגט, זי זאל זיך ניט דערוועגען אריינגעהמען דעם טאָטען. האָט די מעשה געירט דעם רב, ר' זונדעל טרעסטענער, און ער האָט שבת אין דער דרשה ברבים גערעדט וועגען דעם:

— עס איז מיר אלץ געווען קשה א גמרא — זאָגט ר' זונדעל — אויף דעם פסוק „והעם בוכה למשפחותיו" דרשה'ט די גמרא, זיי האָבען געווויינט, וואס מען האָט זיי פארבאָטען חתונה צו האבען מיט דער אייגענער משפחה. עס איז עפעס שווערליך צו פארשטעהן, וואס האָבען זיי געהאט צו ווויינען אויף דעם? איצט איז עס קלאָהר, דאָס האָבען געווויינט די אלטע לייט, וואס האָבען ניט געהאט אוואו צו זיין, וועו מען וואָלט מעגען חתונה האָבען מיט אייגענע, וואָלט א זוהן געזומען זיין שוועסטער פאר א ווייב, וואָלט דער זוהן ניט געקענט זאָגען, די שנור לאָזט ניט, און די טאָכטער וואָלט ניט געקענט זאָגען אויפ'ן איידעם.

———:———

מען קען ניט מאָבען לעבעדיג.

דער בעריהמטער בראָדער רבי, רבי שלמה קלוגער, האָט אויסגערופען א שוחט פאר פסול און איהם אָפגעזאָגט פון זיין שטעלע. פאר'ן שוחט האָט זיך אבער אָנגענומען א גרויסער צד, וועלכער האָט גע'טענה'ט, אז דער רב האָט א פערזענליכע שנאה צום שוחט.

דער צד שכנגד הרב האָט זיך געוועגדט צו רבי אברהם טורקער, דער דאבראמילער רב, ער זאל אראָפנעמען דעם אסור פון שוחט, ער זאל קענען צוריק פארנעמען זיין שטעלע, האָט ר' אברהם אויסגעהערט זייערע טענות און אזוי געזאָגט:

— איך מוז מודה זיין, אז אייערע טענות זיינען גערעכטע.

לעגאציע און מען איז דורכגעקומען מיט'ן פריץ פאר א געוויסע סומע געלד, ער זאל די קראמען לאזען צורוה.

די קהילה האט אבער די געלט ניט געהאט, האט מען ארויפגעלעגט א שטייער אויף יעדען איינעם לויט זיין פארמעגען. אז מען איז אבער געקומען מאהנען די געלט, האט יעדער איינער זיך געקלאגט, אז מען האט איהם אפגעשאצט העכער ווי ער פארמאגט און ער קען אזוי פיעל נישט געבען.

אז עס איז געקומען שבת, האט דער רב געהאלטען וועגען דעם א דרשה און אנגעהויבען אזוי:

— אין מגילת אסתר ווערט דערצעהלט, אז המן הרשע האט געבאטען אחשורוש'ן „עשרת אלפים ככר כסף", צעהן טויזענט שטיקער זילבער, אז מען זאל איהם לאזען אוים'הרג'נען די אידען. איז דאך די קשיה, וואס האבען די אידען אזוי גע'דאגה'ט, האבען זיי דאך געקענט אנבאטען מעהר פון המנ'ען, מען זאל זיי ניט טאן קיין שלעכטס? דער תירוץ איז, זיי האבען טאקע גע-פרואווט טאן, אבער זיי האבען ניט געקענט אויפמאנען די געלט, ווייל יעדער איינער האט געזאגט, אז מען האט איהם צופיעל געשטעלט, און זיי האבען בעסער געלאזען מען זאל זיי אום-ברייגען איידער געבען געלט.

———:———

דער פשט פון תלמוד.

ר' פנחס יעלסקי, איינער פון די שעהנסטע בעלי-בתים אין קנישין, האט, נעבאך, געהאט א שלעכטען עלטער. ער איז גע-וואָרען פאראָרימט און געדארפט אנקומען צו די קינדער, און די קינדער האבען איהם אפגעשיקט איינער צום אנדערען. דער זוהן האט ג'טענה'ט, ער וויל דעם טאטען, נאר די ווייב, די שנור, לאזט ניט; און די טאכטער האט געזאגט, אז איהר מאן,

הען שפּאצירען און קומען נאָך אמאָל הערען דעם רב, איז עס „וינוחו בם".

———:———

פּארקעהרט דער פּשט.

א באריהמטער פּראָפּעסאר האָט געפּרעגט א רב:

— וואָס איז די מעשה אמאָליגע אידישע רבנים זיינען געוועזען אויסער גאונים אין לערנען אויך גרויסע געלעהרטע אין וועלטליכע וויסענשאפטען, ווי למשל: ר' סעדיה גאון, דער רמב"ם, דער רלב"ג, און היינטיגע אידישע רבנים זיינען אין וועלטליכע וויסענשאפטען כמעט אלף־בית'ניקעם?

— מיר זאָרט אויך די זעלבע קשיה — האָט איהם דער רב געענטפערט — וואָס איז די מעשה, אמאָליגע אידישע געלעהרטע זיינען אויך געווען גאונים אין לערנען, געווען קלאָהר אין ש"ס בבלי וירושלמי, ווי למשל: ר' סעדיה גאון, דער רמב"ם, דער רלב"ג, און היינטיגע אידישע געלעהרטע זיינען אין לערנען כמעט עמי־הארצים?

———:———

פון וועמען די עצה שטאַמט.

אן אָרימע אלמנה איז אמאָל אריינגעקומען צו ר' אהרן קארלינער מיט א געוויין, איהר טאָכטער איז שוין צוויי יאהר א כלה, נאָר זי האָט נאָך אלץ ניט די פּופּציג רובעל נדן, וואס זי האָט צוגעזאָגט. יעצט ויל שוין דער חתן מעהר ניט ווארטען און אויב זי וועט נישט סילוק'ן דעם נדן, לאָזט ער אָפּ דעם שדוך. ר' אהרן קארלינער, וועלכער האָט גראדע געהאט געלט אין שטוב, איז צוגעגאנגען צו דער קאמאדע, ארויסגענומען פּופּציג רובעל און איהר געגעבען.

דער רב האָט ניט געהאט קיין רעכט אָפצוזאָגען דעם שוחט. דאָך קען איך איהם ניט צוריק ערקלעהרען פאר כשר. אין דער הגדה ווערט דערצעהלט, דער מלאך המות האָט געקוילעט דעם שוחט, איז געקומען גאָט און געקוילעט דעם מלאך המות. איז דאָך די קשיה, מילא דער מלאך המות האָט געקוילעט דעם שוחט, ווייל דער שוחט האָט געקוילעט די אקסען, אבער גאָט ברוך הוא, ווען ער האָט ניט געוואָלט לוידען וואם דער מלאך המות האָט געקוילעט דעם שוחט, צו וואם האָט ער געדארפט קוילענען דעם מלאך המות, וואָלט ער בעסער לעבעדיג מאכען דעם שוחט? דער תירוץ איז, א שוחט, אז ער ווערט איינמאָל געקוילעט, טאָר מען איהם ניט לעבעדיג מאכען!

———:———

ווען יעדער „רוהט" צוביסלאך.

אין שטאָט האָט זיך דער חלול שבת פארגרעסערט. עס האָבען זיך געמעהרט די געשעפטען, וואָס האָבען אָנגעהויבען שבת האלטען אָפען זייערע טהירען. האָט עס דעם רב געארגערט. דערהויפט האָט איהם פארדראָסען אויף די האלבפרומע אידען, וועלכע קומען נאָך שבת פריה אין שוהל און זייערע קראָמען זיינען אָפען. האָט דער רב געהאלטען איבער דעם זיין דרשה און אזוי געזאָגט:

— איהר וויסט דאָך, וויי מען זאָגט פרייטאג צו נאכט „וינוחו בה", שבת פריה, „וינוחו בו", און צו מנחה „וינוחו בם". ביי אונז אין שטאָט איז עס זעהר ריכטיג. פרייטאג צו נאכט בלייבט דער מאן אין געשעפט און די וויב בענשט נאָך ליכט, איז עס „וינוחו בה" זי רוהט; שבת אינדערפריה געהט דער מאן דאווענען און די וויב בייט איהם אום, איז עס „וינוחו בו"; שבת פארנאכט בלייבט דער משרת אין קראָם און מאן וויב ג'ע-

ווען די פאַם איז ליידיג.

ר' יעקב דוד סלוצקער איז געווען צו זיין גאונות אויך א קינסטלער אין דרוש. ער פלעגט מיט זויי רייַדען זאהר שטארק ווירקען אויפ'ן עולם.

איינמאָל האָט ער מספּיד געווען אן אדם גדול און דער עולם האָט גאָר ניט געווייַנט. האָט איהם איינער פון זיינע מקורבים געפרעגט:

— רבי, וואָס איז די מעשה, וואס אייער הספּד האָט גאָר ניט געריהרט דעם עולם?

— מיין אומנות — האָט ר' יעקב דוד געענטפערט — איז נאָר אויפצודרעהען דעם קרעָן, אָבער אז די פאם איז ליידיג בין איך ניט שולדיג.

———:———

צו וואָם דאָם בילד — אז ער איז אליין דאָ.

ניקאָליי דער ערשטער האָט אמאָל געדארפט דורכפאָהרען א אידישע שטעטל. געוועלניך איז דאָס גאנצע שטעטל מיט קינד און קייט געווועזען אויפ'ן גאָס אָפּווארטען דעם קיסר.

דאָס האָט אויסגענוצט א געוויסער שונא ישראל. ער איז אריינגעגאַנגען אין בית המדרש און האָט איבערגעדרעהט דעם קיסר'ס בילד, וואָס איז דאָרט געהאנגען, מיט'ן פּנים צום וואנד. באלד ווי דער קיסר איז נאָר אָנגעקומען, האָט ער פאר'מסר'ט דאָס גאנצע שטעטל אידען. די זאָך איז אָנגעקומען צו ניקאָליי'ן און ער האָט געפאָדערט פון רב אַן ענטפער, האָט איהם דער רב אזוי געזאָגט:

— מיר אידען לעגען אלע טאָג תפלין, כדי מיר זאָלען זיך דערמאנען, אז מיר זיינען גאָט'ס קנעכט. שבת אָבער טאָרען מיר זיך צו די תפלין אפילו ניט צורירען, ווייל דער טאָג אליין דער-

אין א שעה ארום קומט די אידענע ווידער אריין. מען האָט שוין מיט מזל אפגעשטעלט א טאָג אויף חתונה, נאָר זי האָט ניט קיין זיידען קלייד צו דער חופה און עס דארף קאָסטען פינף רובל. ר' אהרן איז ווייטער צוגעגאנגען לאנגזאם צו דער קאָמאדע, ארויסגענומען נאָך פינף רובל און איהר ווידער דערלאנגט.

איינער פון זיינע מקורבים, וואָס איז דערביי געווען, האָט איהם געפרעגט:

— מילא, די פופציג רובל, וואס דער רבי האָט איהר געגעבען, פארשטעה איך נאָך, הכנסת כלה איז איינע פון די גרעסטע מצות, אָבער די פינף רובל אויף א זיידענע קלייד, וואלט דען נישט געווען מעהר מצוה צו קויפען צעהן פּאָר שיכלאך פאר אָרימע יתומים?

— מיר איז אויך איינגעפאלען — האָט ר' אהרן געענטפערט — דער זעלבער פּלאן, ווי דו זאָגסט, גלייכער צו קויפען צעהן פּאָר שיכלאך פאר בארוועסע יתומים, איידער איהר א זיידענע חופה־קלייד. נאָר ביי מיר איז געווארען א ספק, וועל גיט עס מיר די עצה, דער „יצר־טוב" אָדער דער „יצר־הרע"? און ביי מיר איז געבליבען, אז דאס שטאָמט פון יצר הרע. וואָרים, האָב איך מיר געטראכט, ווען עס זאל שטאָמען פונ'ם „יצר־טוב", נאָך וואס האָט ער געדארפט וואַרטען מיט זיין עצה ביז יעצט, וועז די אידענע איז געקומען בעטען אויף דער קלייד? פארוואס האָט ער מיר נעכטען ניט אָנגערעדט, איך זאָל קויפען שיכלאך פאר יתומים? מסתמא שטאמט עס פון „יצר הרע" און דעם „יצר הרע'ס" עצות פאָלג איך ניט. — האָט ר' אהרן פארענדיגט.

———:———

אז דער כלל איז נאָר ביי מענשען, ביי בהמות איז איבערהויפט קיין כלל ניטאָ.

———:———

זיי זעהען ווי מען מאַכט עס.

די טעלזער ישיבה איז געווען, ווי באוואוסט, איינגעטיילט אין פינף שעורים אַדער כתות. ר׳ אליעזר טעלזער, וועלכער האָט זעהר געהאלטען פון זיין ישיבה, האָט זיך אמאָל ארויסגערופען, אז זיינער א תלמיד פון צווייטען שעור קען בעסער לערנען ווי א קליינשטעדטעלדיגער רב.

איינער א רב, וואס איז דערביי געווען, האָט איהם געפרעגט מיט פארדרום:

— וואָס איז אזוי דער מעהר מיט די בחורים פון אייער ישיבה, מען הערט פון אייך א גוט שטיקעל תורה, זיינען דאָך אויך פאראן גאוני ארץ, וואס האָבען איבערגעלאָזט וועלט-באריהמטע ספרים, ווי דער „קצות־החשן", „נתיבות", און נאָך, לערנט דער קליינשטעטעלדיגער רב די ספרים און האָט אויך גוטע תורה?

— יא, — האָט איהם ר׳ אליעזר געענטפערט — א איד, וואָס עסט שוין זעכציג יאהר קוגעל אלע שבת, קען פונדעסטוועגען אליין ניט מאכען קיין קוגעל, דערפאר א מיידעלע פון צעהן יאהר, וואָס העלפט דער מאמען ערשט א יאהר צייט אין קיך, קען שוין יא מאכען א קוגעל, ווייל זי זעהט ווי די מאמע מאכט דעם קוגעל. דער קליינשטעטעלדיגער רב נעמט פארטיגע תורה פון די ספרים; מיינע תלמידים, אבער, העלפען מיר מאכען די תורה דאָ אין ישיבה, דעריבער קענען זיי אליין מאכען דעם קוגעל.

———:———

מאנט אונז אן גאט. א גאנץ יאהר מוזען מיר האבען דעם קיסר׳ס בילד, כדי מיר זאלען האבען אימתא דמלכותא, אבער בשעת דו, אדוני קיסר, ביזט אליין דא ביי אונז, דארפען מיר קיינע סמנים ניט; דער טאג אליין דערמאנט אונז.

———:———

ביי בהמות איז עס קיין כלל ניט.

אין דער וועלט באריהמטער ישיבה וואלאזין איז געווען א מנהג, וועו דער עולם איז שוין געווען בגלופינ׳דיג, פלעגט מען אויסקלייבען צווישען די בחורים א „פורים רב", איהם גוט אנ־שכור׳ן און ער האט געהאט דאס רעכט פריי צו רעדען אויף אלעמען: אויפ׳ן ראש־הישיבה, אויפ׳ן משגיח און אויף די בחורים, אלעס וואס די תלמידים טראגען אויפ׳ן הארצען.

איינמאל האט אזא „פורים־רב" זיהר שטארק אפגע׳לצ׳ע־וועט פון ראש ישיבה, איהם נאכגעמאכט זיינע העויות און דער עולם שטארק געלאכט. אויף מארגען האט זיך דער בחור אויסגעניכטערט, און אוועק איבערבעטען דעם ראש־ישיבה.

— רבי, — האט ער ג׳טענה׳ט — איך בין געווען צופיעל שכור און ממש ניט געוואוסט וואס איך רעד.

— איך האב אויף דיר קיין פאריבעל ניט — האט דער ראש ישיבה געענטפערט — די וועלט זאגט „וואס ביי א ניכטערען אויפ׳ן לונג איז ביי א שכור׳ן אויפ׳ן צונג", האט דאך לויט דעם כלל קיין בהמה קיינמאל ניט געדארפט ווערען טריף. מען וואלט געדארפט יעדע בהמה פאר׳ן שחט׳ן אנטרינקען, ביז זי וואלט ווערען שכור, דאן וואלט אלץ וואס אויפ׳ן לונג ארויס אויפ׳ן צונג און מען וואלט געזעהן צו די בהמה איז כשר אדער נישט

— דער תירוץ איז — האט דער ראש ישיבה פארענדיגט —

וועו די עזלען זיינען פריצים.

ר' יהונת'ל פראגער האָט אמאָל זיך געטראָפען מיט א גלח, האָט איהם דער גלח געפרעגט:

— וואָס איז די מעשה וואס איהר אידען זייט ביי זיך געוואָרען אזוי געהויבען? אמאָל איז אייער עלטער־פאָטער יעקב מיט זיין ווייב און קינדער געפאָהרען אויף עזלען, און איהר זייט אלע שררות און אייך שטעהט ניט אָן צו פאָהרען נאָר אויף פערד?

— וואָס זאָלען מיר טאָן?—האָט ר' יהונת'ל געענטפערט — אז די עזלען זיינען געוואָרען גאנצע פריצים און ווילען אויף אונז פאָהרען, מוזען מיר פאָהרען אויף פערד.

———:———

כדי צו פארדינען אַ טויזענטער.

איינער איז אמאָל תשעה באב געקומען צום רב פרעגען אַ שאלה:

— רבי, איך וויל אייך פרעגען — ווי איז דער דין, אויב איך וועל היינט עסען, וועל איך דורכדעם א אידען אריינברייגען טויזענט דאָלער, מעג איך עסען אָדער ניט?

— איך וויל פריהער וויסען — האָט דער רב געזאָגט — ווי אזוי קענסטו דאס אימעצען אריינברייגען טויזענט דאָלאר מיט דיין עסען אום תשעה באב?

— הערט איהר, רבי, היינט הער איך ווי צוויי אידען רעדען צווישען זיך: זאָגט איינער: אז היינט פאסטען אלע אידען — זאָגט דער אנדערער: אזוי פיעל טויזענטער זאָל איך האָבען, וויפיעל אידען עס עסען, היינט אז איך וועל עסען, וועט ער האָבען נאָך א טויזענטער.

———:———

ער וועט שוין קיין תחית המתים ניט אויפשטעהן.

ר׳ פֿלטיאל, א שעהנער איד, וועלכער פֿלעגט דאוונען דער צווייטער פֿון רב אויבען אַן אין בית־מדרש, פֿלעגט שטענדיג, וועז דער ש״ץ פֿלעגט קומען צו די וועדטער אין שמונה עשרה „ונאמן אתה להחיות מתים״ זעהר שטארק ווייגען, האָט איהם דער רב אמאָל געפֿרעגט:

— איהר וועט קיין פֿאריבעל ניט האָבען, ר׳ פֿלטיאל, אפֿשר קענט איהר מיר ערקלעהרען, וואס ווייגט איהר עפּעס ביי דעם מעהר ווי ביי אנדערע תפילות?

— רבי, — האָט דער איד געענטפֿערט — איך האָב קינדער, זיינען זיי גרויסע הולטאיעס. וועז איך וואָלט ניט איינגעהיט מיין פֿארמעגען, וואָלטען זיי עס אויסגעבראכט אין גאָר א קורצע ווייל, אוז איך וואָלט געווען אן אָרימאן, דער גאנצער גליק וואס איך לאָז ניט. איך פֿארשטעה גאנץ גוט, אז ווי איך וועל נאָר שטארבען, וועט פֿון מיין גאנצע בעל־הבתיש׳קייט גאָר ניט וועז רען, זיי וועלען עס פֿארהולטייעווען אוז פֿארשפּיעלען אין קאָר־טען. היינט וועז מיר זאָגען „ונאמן אתה להחיות מתים״ אוז איך וועל אויפֿשטעהן תחית המתים, ווייס איך געווים, אז איך וועל דאן זיין אן אָרימאן אוז וועל ניט האָבען אויף מזון סעודה אחת, ווייגט זיך עס מיר דעריבער שטארק.

— וויפֿיעל קינדער אזעלכע האָט איהר? — האָט איהם דער רב א פֿרעג געטאָן.

— פֿיער זיהן.

— נו, — האָט דער רב פֿארענדיגט — איהר האָט זיך גאָר ניט וואס צו שרעקען, ר׳ פֿלטיאל, וועז איהר פֿארמאָגט פֿיער אזוינע זיהן, וועט איהר שוין קיין תחית המתים אויך ניט אויפֿ־שטעהן.

———:———

ניט זאָגען איז בעסער.

א רב אין א קליין שטעטעל האָט זעהר פיינט געהאט דרשות און מגידים. ער האָט די מגידים פארבאָטען צו דרשה'נען ביי איהם אין שטעטעל.

ויהי היום, איז געקומען אין שטאָט זיינער א קרוב, א באַריהמטער מגיד. דער רב האָט געמוזט ערלויבען צו עפענען די שוהל פאר זיין פרייַנד און נאָך אליין געהן איהם הערען. דער מגיד האָט געזאָגט א דרשה, וואס עס קען בעסער ניט זיין. נאָך דער דרשה פרעגט דער מגיד זיין קרוב דעם רב:

— רבי, וואס זאָגט איהר אויף מיין דרשה? איך האָב גוט געזאָגט, הא?

— יא, — האָט דער רב געענטפערט — דו זאָגסט זעהר גוט, אָבער צו ניט זאָגען, קומט עס נאָך ניט.

———:———

ער קען גאָר ניט הערען.

צו רבי נתן אדלער, לאָנדאָנער רב, איז אריין א מאן און גערעדט. עס איז אריבער א שטונדע און דער מאן האָט נאָך אלץ גערעדט. וועז רבי נתן האָט איהם עפעס געוואָלט ענטפערען, האָט יענער איהם איבערגעהאקט און וויטער גערעדט:

— רבי, איך וועל אייך עפעס דערצעהלען, וואס איך האָב אליין געהערט פון רבי יצחק אלחנן. — זאָגט דער מאן.

— דאָס, זעהסטו, — זאָגט רבי נתן — איז שוין א ליגען.

— רבי, — שרייט יענער אוים — איהר וויסט דאָך נאָך ניט וואס איך ווייל זאָגען, פון וואנען וויסט איהר, אז עס איז א ליגען?

אַז די שערי רחמים זיינען פארמאכט, — מוז מען זיי אויפברעכען.

ביי א פּרנם העיר איז קראנק געוואָרען זיין איין־און־אייניציגע טאָכטער. עס איז איהר אלץ געוואָרען ערגער און ערגער, ביז איינמאָל אין מיטען נאכט איז איהר געוואָרען זעהר שלעכט און דער דאָקטאר האָט געזאָגט צום פאָטער:

— איך האָב מיניגע אָפּגעטאָן, יעצט בעט גאָט.

דער פּרנם העיר איז אין מיטען נאכט אוועקגעלאָפען צום רב מיט א געוויין און יאמער:

— רבי, איהר מוזט ראטעוועז מיין קינד! נעמט צוזוף גלייך א מנין אידען און זאָגט תהלים.

דער רב האָט זיך גלייך אָנגעטאָן און ארויסגעגאנגען אין גאָם זוכען א מנין און גלייך אָנגעטראָפען אויף א געוויסען גנב „בערקע מאכער".

— בערעל, — האָט זיך דער רב צו איהם געוועגדט — נעהם צוזוף אכט אידען פון דיין חברה און קומט אין שוהל זאָגען תהלים, איהר קריגט באצאָהלט.

עס האָט ניט לאנג געגומען און בערל מיט א מנין פון זיין חברה זיינען געווען אין שוהל און נאָכגעזאָגט נאָכ'ן רב דעם תהלים.

דעם פּרנם'עם טאָכטער איז געוואָרען בעסער. נאָכהער, אז דער פּרנם האָט זיך דערוואוסט, ווער עם האָט געזאָגט תהלים פאר זיין טאָכטער, האָט ער געפרעגט דעם רב:

— רבי, וואם האָט איהר עפּעם אויסגעקליבען גנבים צו זאָגען תהלים פאר מיין טאָכטער?

— פארשטעהט איהר מיך — האָט דער רב געענטפערט — איך האָב געזעהן, אז די שערי־רחמים זיינען פארשלאָסען, האָב איך געמוזט נעמען אזעלכע לייטע וואם ברעכען שלעסער.

שכירות; די היינטיגע רבנים בטלנ'ען אבער גאנצע טעג — מוזען זיי באקומען גרויסע שכירות.

———:———

ניט צו פרעהען זיך, ניט צו ווייגען — שווייגט מען.

דעם וואונדער, דאס וועז די אידען זיינען ארויס פון מצרים, איז „לא יחרץ כלב לשונו", (אלע הינט האָבען געשווייגען) האָט אמאָל א רב בדרך הלצה ערקלערט אין א גאנץ נאָטירליכען וועג. די חז"ל זאָגען: „כלבים צוהלים — אליה' הנביא בא לעיר; כלבים בוכים — מלאך המות בעיר" (וועז די הינט פרעהען זיך איז אליה' הנביא אין שטאָט; וועז די הינט ווייגען, איז דער מלאך המות אין שטאָט). אין מצרים זיינען אבער ביידע צוזאמען געווען אין שטאָט. דער מלאך המות האָט געטויט די מצריים און גאָט האָט אויסגעלייזט די אידען, האָבען די הינט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן, צו ווייגען אָדער פרעהען זיך — האָבען זיי גאָר געשווייגען.

———:———

פעלט איין זאָך!

וועז דער ש"ך איז געווען פרנם אין ווילנא, האָט ער געוואָלט אויפנעמען פאר א שטאָט-חזן דעם באוואוסטען גאון רבי משה רבקה'ש, בעל „באר-הגולה", האָבען די איבריגע פרנסי העיר געשטערט און האָבען איהם געזאָגט:

— מיר האָבען געהערט, אז ר' משה האָט קיין שטימע ניט!

— איז וואָס, — האָט זיי דער ש"ך געענטפערט — וויפיעל מעלות דארף מען ביי א חזן? ער זאָל זיין א למדן, א ירא-שמים,

— איך ווייס עס געווים, — האָט רבי נתן געענטפערט — ווארום דו קענסט דען פון אימיצען עפעס הערען? דו אליין האלטסט דאָך נאָר אין איין רייד‌ען.

———:———

ניט דאָ איז זיין אָרט.

רב יוסף שאול לעמבערגער איז אמאָל פורים אריין אין בית מדרש און האָט דאָרט געטראָפען איינעם פון די שטאָטישע גרעסטע גבירים זיצענדיג פארטיעפט אין לערנען.

דער רב איז צוגענאנגען צום גביר, פארמאכט זיין גמרא און מיט א בייזער געזאָגט:

— א היים געה! ניט דאָ איז דיין אָרט. ניט היינט איז די צייט צו זיצען און לערנען. געה בעסער אהיים, טייל צדקה פאר אָרימע לייט און מתנות פאר די נויטבאדערפטיגע.

———:———

זיי בטלן מעהר — דארפען זיי באקומען מעהר.

— ווי קומט עס — האָט מען געפרעגט א רב — דאָס די אלטע רבנים האָבען זיך באנוגענט מיט קליינע שכירות, ווען היינטיגע רבנים באקומען גרויסע געהאלט אין די קלענסטע קהילות און זיינען נאָך ניט צופרידען?

— דעם געהאלט, וואס א רב באקומט — האָט דער רב ערקלעהרט — איז ניט פאר זיין תורה און חכמה, נאָר פאר שכר בטלה, ווייל פאר'ן לערנען איז לויט'ן שולחן־ערוך פארוועהרט צו נעמען שכירות. נו, די אלטע רבנים, וועלכע האָבען ווינציג ג'בטל'ט, נאָר געזעסען און געלערנט האָבען באקומען ווינציג

זיך נעהמען דעם לעבען, כדי פּטור צו ווערען פון די אלע חרפות און בזיונות. גראדע האָט ער זיך דערמאנט אַן דעם רב׳ס א דרשה שבת הגדול, אז דער וואס עסט חמץ אום פּסח, האָט כרת ימים. ביים סוחר איז געבליבען ער וועט אויפעסען א שטיקעל חמץ — און ער וועט שטארבען.

ער האָט געקראָגען ערגעץ א שטיקעל ברויט און האָט דאס אויפגענעסען. ער האָט געענדיגט דעם לעצטען ביסען און איהם האָט גאר ניט געשאדט. איז ער אוועק צום רב פרעגען, ווי קומט עס, כאָטש ער האָט געגעסען חמץ און עס האָט איהם גאר ניט געשאדט?

— דאָס איז דאָך די מעשה — האָט דער רב געגעבען צו פארשטעהן — דער וואס עסט חמץ, קריגט אלס שטראָף דעם טויט; דער אבער וואס וויל שטארבען און דערפאר עסט ער חמץ, דער קריגט א שטראָף און — בלייבט לעבען.

———:———

בעסער אַ פרעמדע קאלב, איידער אן אייגענער מענש.

אין א געוויסע שטאָט איז אויפגענומען געוואָרען א נייער רב, א געוויסער גדול. אין דערזעלבער צייט איז געקומען אין שטאָט צו גאסט א גרויסער גאון, וועלכער איז געווען א געבאָרענער פון דיזער שטאָט, און האָט דאָרט געהאט פיעל קרובים.

וועז די ביידע רבנים האָבען זיך געטראָפען, האָבען זיי פארבראכט אין תורה, נאָכהער רופט זיך אַן דער שטאָט-רב צום גאסט:

— מיר איז א חדוש, וואָס די שטאָט האָט אייך ניט אויפגענומען פאר א רב, איהר זייט דאָך היע געבאָרען.

האָט איהם דער גאון גלייך געענטפערט:

פרקו נאה וקולו נעים, נו, אלע מעלות האָט דאָך רבי משה, טאָמער פעהלט איהם די לעצטע, דער „קולו נעים", וועט זיין אָהן די איינע.

———:———

וואָס דער רב האָט געשריבען.

אין דער שטאָט פאדהאיצע, גאליציען, איז געווען א רב, וועלכער איז כל ימיו געזעסען און געשריבען. פלעגען זיך די בעלי-בתים מיט איהם באריהמען פאר אנדערע שטעט.

— ווארט, — פלעגען זיי זיך איבערנעהמען — לאחר מאה שנים, אז אונזער רב וועט שטארבען, און מיר וועלען אפדרוקען זיינע כתבים, וועט די וועלט געוואָהר ווערען, וואָס פאר א גרויסער גאון אונזער רב איז געווען.

ויהי היום, איז דער פאדהאיצער רב געשטארבען. נאָך שבעה האָבען זיך פארזאמעלט די ראשי העיר אין רב'ס הויז, דורכצוקוקען דעם רב'ס כתבים כדי זיי צו געבען דרוקען, ווי ערשטוינט זיינען זיי געוואָרען, וועז זיי האָבען גאָר אויסגעפונען, אז די אלע כתבים וואס זייער רב האָט דעם גאנצען לעבען געשריבען, זיינען גאָר געווען... הספדים אויף אלע בעלי-בתים אין שטאָט.

———:———

יעדער קריגט זיין שטראָף.

איינעם א סוחר האָט אָנגעהויבען צו געהן שלעכט. עס איז געקומען פאר פסח, האָט זיך דער סוחר אָפגעמאכט, אז גלייך נאָך יום טוב מוז ער מאכען א סוף אָהין אָדער אהער. חול-המועד פסח האָט מען אבער דעם סוחר זעהר שטארק צוגעדריקט, און ער האָט ניט געהאט קיין עצה. ער האָט באשלאָסען

מאָל, האָט איהר אלץ געפרעגט, וואָס איז די נפקא מיניה, וואָלט איך אייך בעטען טאקע מפרש זיין וואס איהר מיינט, און איך וועל זיך באמיהען אם ירצה השם אייך פארענטפערען.

— ניין, רבי, — האָט דער ישוב'ניק געזאָגט — וואס פאלט גאָר אייך איין אזא זאך? איך האָב געזאָגט „וואָס איז די נפקא מיניה" האָב איך געמיינט, וואס איז די נפקא מיניה צו איהר רעדט צו מיר צו איהר רעדט צו דער וואנט?

———:———

ער איז ניט געזעסען.

אין סובאָלק איז געווען א ראש הקהל, א פיינער איד, וואס האָט פארנוצט קהל'שע געלט און איז דערפאר פאר'משפט געוואָרען צו דריי טעג אין געפענגעניש.

אז גוטע פריינט זיינען געקומען איהם זעהן וואס ער מאכט, האָבען זיי איהם געפונען שטעהענדיג.

— פארוואס זעצט איהר זיך ניט צו? — האָבען זיי איהם געפרעגט.

— זאָל מען ניט זאָגען — האָט דער ראש הקהל געענטפערט — אז איך בין געזעסען אין אסטראָג.

———:———

אויב אזוי, איז שוין רעכט.

א דאָרפישער שוחט'ל איז געקומען צום רב פון שטעטעל פרעגען א קשיה אויף „חד-גדיא". פארוואס קומט דעם שוחט פון חד-גדיא, אז דער מלאך המות זאל איהם שעכטען, וואס פאר אן עולה האָט דער שוחט געטאָן? עס איז דאָך זיין מלאכה צו שלאכטען דעם אָקס?

— וען משה רבינו האָט זיך פארזאמט מיט א טאָג לענגער אויפ'ן בארג סיני, האָבען גלייך די אידען געכאפט און געמאכט א גאָלדענע קאלב פאר א גאָט. איז דאָך די קשיה, וואם האָבען זיי געדארפט די קאלב, האלטען זיי בעסער מאכען אחרנ'ען פאר א גאָט? נאָר דער תירוץ איז, בעסער א פרעמדע קאלב, איידער אן אייגענעם מענשען.

———:———

וואָם איז די „נפקא מיניה".

א רב איז איינמאָל אויסגעקומען צו זיין אויף א ישוב איבער שבת. אויפ'ן ישוב זיינען געווען ביי א מנין אידען, נאָר איינעם האָבען זיי געהאלטען פאר א גרויסען למדן. אז דער רב איז געקומען, האָט מען איהם באשטימט, ער זאָל שטעהן איבער שבת ביים למדן. פרייטאג צו נאכט, מען זעצט זיך עסען, נאָך די פיש, נעמט דער רב און זאָגט א שטיקעל תורה פון דער סדרה. אז ער האָט אָפגעזאָגט וואסערע פופצעהן מינוט, רופט זיך אָפ דער בעל־הבית צום רב:

— רבי, וואָם איז די נפקא מיניה?

דערווייל האָט מען אָפגעגעסען די זופ, זאָגט דער רב ווידער א שטיקעל תורה. מאכט דער בעל־הבית צום רב א צווייטען מאָל:

— רבי, וואם איז די נפקא מיניה?

נאָכ'ן עסען האָט דער רב געזאָגט תורה ביי א שטונדע צייט, און ווען ער האָט געענדיגט, פרעגט דער בעל־הבית:

— רבי, וואם איז די נפקא מיניה?

דער רבי טראכט זיך, אז מסתמא איז ער דאָ ארויסגעפאלען צו א גרויסען למדן, פרעגט ער איהם הכנעה'דיג:

— איך האָב געזאָגט תורה עטליכע מאָל און נאָך יעדען

— געה אהיים — האָט איהר ר' אבא'לע געענטפערט — און קאָך קרעפלאך.

אַז זי איז ארויס, האָט דער רב ערקלעהרט זיינע תלמידים:

— איך האָב דערקענט אז די דינסט איז זעהר נאָאיוו, א תמה, וועז זי האָט געפרעגט איהר בעל־הבית'טע, וואָס זאָל זי צושטעלען פאר מיטאָג, האָט איהר די בעל־הבית'טע געווויס געענטפערט „געה פרעג דעם רב" — איז זי דאָס געקומען צו מיר.

———:———

וועד עס מעג און וועד עס טאָר ניט.

צום באוואוסטען גאון ר' אבא פאסווילער, ווילנער מורה־הוראה, איז איינמאָל געקומען אן אָרימאן און מיט רחמים געבעטען דעם גאון ער זאל איהם געבען א כתב אויף צו קלייבען נדבות, ווייל ער האָט צוויי דערוואקסענע טעכטער און ער האָט זיי ניט מיט וואס חתונה צו מאכען. ר' אבא'לע האָט זיך ניט געלאָזען לאנג בעטען און איהם געגעבען דעם כתב. אין עטליכע טעג ארום האָבען מענשען דערצעהלט ר' אבא'לען, אז דער אָרימאן קלויבט אָן מיט'ן כתב א סך נדבות און נאָכהער פאר־שכור'ט ער דאס גאנצע געלט און וואלגערט זיך ארום אין די רינשטאָקען. ר' אבא'לע האָט געשיקט רופען דעם אָרימאן און איהם גוט אויסגע'מוסר'ט. דערביי האָט ער געזאָגט:

— יעצט איז מיר קלאָר פארוואס מען זאָגט „שכור ווי לוט". אין פלוג האָט מען דאָך געדארפט זאגען „שכור ווי נח", ווייל ווען נח'ן, דערצעהלט אונז גאָר די תורה, אז ער האָט געטרונקען. דער תירוץ אבער אויף דעם איז אזוי: נח האָט געהאט אויסגע־געבענע זין, האָט ער געמעגט זיך אַנ'שכור'ן אמאָל; אָבער, לוט, — שכור דו אייגער — דו האָסט נאָך ניט אויסגעגעבען דיינע טעכטער, ווי קומסטו צו שכור'ן?

———:———

— דו ווייסט דאָך — האָט איהם דער רב געענטפערט, — אז ווען א שוחט מאכט א שנעפסעל, טאָר ער ניט שלאכטען, און אז דער שוחט פון חד-גדיא איז אוועק נאָך די ארבע-כוסות שלאכטען דעם אָקס, האָט ער געטאָן אן עולה, קומט איהם דער פסק.

— אויב אזוי, — האָט געענטפערט דער דאָרפס-שוחט — איז שוין רעכט... יעצט פארשטעה איך שוין...

———:———

אויף איהם איז א רחמנות.

א מחבר איז אמאָל געקומען צו רבי אבא'לען, דעם ווילנער רב, און ביי איהם געבעטען א הסכמה אויף זיינעם א חבור, א פרוש אויף משלי.

רבי אבא'לע האָט אריינגעקוקט אין חבור און האָט געזאָגט:

— דו האָסט בעסער געדארפט שרייבען א פרוש אויף איוב.

האָט זיך דער מחבר געוואונדערט:

— רבי, מיט וואס געפעלט אייך בעסער איוב?

— איך האָב א טעם אויף דעם — האָט ר' אבא'לע געענט-פערט — איוב האָט געהאט א סך צרות, מאכט ניט אוים, וואָלט ער האָבען נאָך איינע, אבער שלמה, ער האָט אָפגעלעבט א גליקליכען לעבען — אויף איהם האָב איך רחמנות.

———:———

זי איז געגאנגען פרעגען דעם רב.

צו רבי אבא'לע פאסוואלער, ווילנער רב, איז אריינגעגאנגען א פרוי, איינגעשמירט אין סאושע, און איהם געפרעגט:

— רבי, איך האָב א שאלה, וואס זאָל איך היינט קאָכען אויף מיטאג?

צוזאמען מיט זיין רייכקייט, מעגען מיר דיינקען אז ער איז ווירק־ליך געווען א גרויסער עושר.

———:———

דער גוטער איד איז אין די מלבושים.

ר' שמואל מאליווער האָט זיך אמאָל געטראָפען אין א פרעמדע שטאָט מיט א גוטען אידען. איין אָווענט רופט זיך אָן דער גוטער איד צו ר' שמואל מאליווער:

— הערט, ר' שמואל, דאָ קאָן אונז קיינער ניט, לאָמיר געהן אין טעאַטער. אין דער היים קענען מיר דאָס ניט טאָן פאר מראית עין, אבער דאָ זיינען מיר פרעמדע.

— ווי אזוי וועלען מיר געהן אין טעאַטער, — האָט ר' שמואל איהם געפרעגט — ווען מען קען דערקענען לויט אונזערע מלבושים נאָך אז מיר זיינען רבנים?

— עס איז דאָרוף אויך פאראן אן עצה — האָט זיך דער גוטער איד אָנגערופען — איך וועל הייסען דעם גבאי און ער וועט אונז בריינגען געווענליכע מלבושים.

— פארשטעהסטו מיך — האָט ר' שמואל מאליווער גע־ענטפערט — א חסיד'ישער גוטער איד, אז ער וואַרפט אראָפ פון זיך די זשופיצע און דאָס שטריימעל, איז ער שוין מעהר קיין גוטער איד ניט און איז א געווענליכער בשר ודם, איך בין אָבער א רב, און וואָסערע מלבושים איך וועל ניט אָנטאָן, בין איך אַלץ א רב ביי אידען.

———:———

דער כתב ווי דער כתב.

א סופר סת"ם האָט אמאָל געבראכט פאר ר' אלימלך דינא־ווער א זייטעל פון פארמעט, וואס ער האָט געשריבען פאר א

תורה וגדולה במקום אחד.

ר' מאיר'קע סלוצקער איז אמאל געפאהרען מיט א גביר פון שטאט ערגעץ פון א חתונה. די נאכט איז געווען זעהר א פינסטערע. קומענדיג ניט ווייט פון דארף האבען זיך די פערד דערשראקען און זיך א וואנדערונג גענומען. דער וואגען האט זיך איבערגעקערט און ר' מאיר'קע מיט'ן גביר זיינען געבליבען ליגען אין א גרוב. דער ערשטער האט זיך געמומען אויפהויבען דער גביר, ר' מאיר'קען איז אנגעקומען שווער זיך צו רירען, זאגט ער צום גביר:

— ליגט, ליגט נאך א ווייליע!

— וואס איז דער שכל פון ליגען? — האט דער גביר געפרעגט.

— וואס פערשטעהט איהר ניט — האט ר' מאיר'קע געענטפערט — אז איהר וועט אויך ליגען, וועט זיין „תורה וגדולה במקום אחד".

———:———

קיינער קען עס ניט ווייסען.

מען האט אמאל געפרעגט ר' ברוך מרדכי שעדליצער, פארוואס זיינען אלע מענשען מקנא קרח'ן זיין רייכקייט? קרח'ס רייכקייט איז דאך באגראבען געווארען צוזאמען מיט איהם, ווער זשע קען ווייסען ווי רייך ער איז געווען.

— דאס איז דאך די מעשה — האט ר' ברוך מרדכי געענטפערט — דער שטייגער איז, ווען א אידישער גביר לעבט, שאצט מען איהם אין די צעהנער טויזענטער, אבער ווי ער שטארבט, ווערט מען געווארויר, אז ער האט קיין העלפט ניט איבערגעלאזט ווי מען האט גערעכענט. קרח, אבער, איז באגראבען געווארען

ביסט דאך אן אַרענטליכער מאן, ווי קומט דאס דו זאַלסט רעדען אנדערש ווי דו מיינסט?

— חס וחלילה, — האָט ר' נחום'קע געענטפערט, — מיר האָבען געזאָגט וואס מיר האָבען געמיינט. מיר האָבען דיר געווען א נייעם יאהר און א גוט מזל. וואס מיינט ביי דיר א גוט מזל? אז דו זאַלסט דערהויבען ווערען צו דער מדרגה פון א סענאטאר אָדער מיניסטער און דאמאַלסט וועסטו דארפען וואוינען אין פּעטערבורג, און דאס איז די איינציגע אמת'ע בקשה פון די גראָדנער אידען.

———:———

אַפריהער געהען די קלייניוואַרג.

ווי באוואוסט איז ר' חיים בריסקער געווען א גרויסער מתנגד צו דער באוועגונג פון חבת ציון און ציוניזם בכלל. עס האָט זיך איהם געדאכט, אז מען וויל מיט דעם ציוניזם דוחה את הקץ זיין און ווער שמועסט נאָך, אז געוויסע פיהרער זיינען ניט געווען קיין יראי שמים'ניקעם.

— סטייטש, — האָט מען געפרעגט ר' חיימ'ען, — אַט די פרייע מענשען זיינען עוסק אין בנין הארץ; און איהר אמת'ע עהרליכע אידען שטעהט פון דערווייטענם?

— פארשטעהט איהר מיך, — האָט ר' חיים בריסקער געענטפערט — עס פיהרט זיך ביי דער וועלט, אז ווען מען פיהרט חתן-כלה צו דער חופה זיינען די קלייניוואַרג די ערשטע צו לויפען פריהער, נאָך זיי קומען די כלי-זמר און ערשט צום סוף קומען חתן-כלה אליין.

———:———

ספר תורה. ער האָט געבעטען ר' אלימלך'ן, ער זאָל איהם זאָגען מבינות און געבען זיין הסכמה. ר' אלימלך האָט געקוקט און געקוקט אין פּארמעט און געדרעהט מיט'ן קאָפּ פון התפּעלות.

— וואָס דיינקט דער רבי וועגען כתב? — האָט דער סופר צופרידען געוואָלט הערען די התפּעלות פון ר' אלימלך'ס מויל.

— דער כתב ווי דער כתב, — האָט ר' אלימלך געזאָגט — אָבער די שפּראך איז צוקער זים.

———:———

דער אמת'ער ווילען.

אין די צייטען פון ר' נחום'קע דער גראדנער רב איז געווען זעהר א שלעכטער גובערנאטאר, אן אמת'ער צורר היהודים און האָט אָנגעטאָן די אידען די גרעסטע צרות. ר' נחום'קען אליין האָט דער צורר היהודים דוקא יא ליעב געהאט און פלעגט איהם זעהר עהרען, ווייל ער האָט געוואוסט אז ר' נחום'קע איז זעהר אן אָרעמטליכער מענש.

איינמאָל, צום קריסטליכען נייעם יאהר, זיינען ר' נחום'קע מיט נאָך בעלי-בתים חשובים געקומען באגריסען דעם גובער-נאָטאָר און איהם געווינשען גליק און א גוט מזל. וועז די בעלי-בתים זיינען ארויסגעגאנגען, האָט דער גובערנאטאר פאר-האלטען נחום'קען אן צו איהם געזאָגט:

— איך וויים גאנץ גוט, אז די אידען האָבען מיך ניט ליעב אן ווינשען מיר ניט קיין גוטעם, איך וויים אויך, אז איהר זייט מיך געקומען באגריסען נאָר מחמת דרכי שלום, ווייל איהר האָט מורא פאר מיר, אבער טיף אין הארצען, וויים איך געווים, שילט איהר מיר אוים אלע קללות. מילא אויף די איבריגע בעלי-בתים איז מיר ניט קיין וואונדער, סתם-מענשען, אָבער דו ר' נחום'קע,

טאָמער אָבער אהים.

א רב פון אן אָרימער שטעטעל איז געווען געניט צוליעב אָרימקייט ארומפאָהרען איבער די נאָהנטע ישובים און קלייבען נדבות. ער האָט שוין געהאט פאר דעם צווען א פערד און א וואָגען, נאָר די לייצעס פון פערד האָבען זיך אָפגעניצט. איז געזעסן דער רב און געדאגה'ט:

— אוואו נעמט מען געלט אויף נייע לייצעס?

האָט איהם דער ראש-הקהל געפרעגט:

— רבי, אויף וואס דארפט איהר אין גאנצען לייצעס, איז דען ניט אלץ איינם פאר אייך אוואו דער פערד וועט אייך פיהרען, אין דעם אָדער אן אנדערען ישוב?

— איך האָב אָבער מורא — האָט דער רב געענטפערט — טאָמער בריינגט ער מיך צוריק אהיים.

———:———

דער שטוהל איז צו הויך.

דער אלטער רב איז געווען א נידריגער אין וואוקם אבער זעהר א גדול בתורה, אז ער איז געשטארבען, האָט די כסא הרבנות פארנומען א רב דוקא א הויכער אבער ניט אזא גדול אין תורה.

אז דער נייער רב איז געקומען אין בית המדרש און האָט זיך געזעצט ביים טיש אויף וועלכען דער אלטער רב פלעגט זאָגען דעם שעור, האָט ער געמוזט איינבויגען דעם קאָפ. האָט דער רב גערופען דעם שמש און האָט צו איהם געזאָגט:

— דער טיש איז פאר מיר צו נידעריג.

האָט דער שמש א זיפץ געטאָן און געזאָגט:

— רבי, אפשר איז פאר אייך דער שטוהל צו הויך...

———:———

די גרעסטע שוהל איז צו קנאפ.

מען האָט אמאָל געפרעגט ביי א רב א קשיא: אין פּרק שטעהט „עז פנים לגיהינום" און דערביי שטעהט גלייך „יהי רצון שיבנה בית המקדש", וואס פּאר א סמיכות האָבען דאָס איינע צו די אנדערע?

האָט דער רבי גלייך מסביר געווען:

— עס איז דאָך א דבר ידוע, אז יעדע שוהל האָט זיך איהר עזות פּנים. געווענליך, א קליינער עזות פּנים באלאנגט צו א קליינע שוהל, — א גרויסער — צו א גרויסע שוהל. אָט דאָס זאָגט דער תנא אין פּרק: יהי רצון, עס זאָל זיין אזא גרויסער עזות־פּנים, אז פּאר איהם זאָל שוין זיין די גרעסטע שוהל צו קליין, און דאן וועט אויפגעבויט ווערען דער בית המקדש — ווייל קיין גרעסערע שוהל קען דאָך ניט זיין.

———:———

ער קען ניט סובל זיין די העויות.

דער ראש הקהל, וועלכער איז געווען זעהר באפרייַנדעט מיט'ן רב פון שטעטעל און געווען מיט איהם מעהר אָפּענהער־ציג, האָט איינמאָל געפרעגט דעם רב:

— רבי, וועז איהר געהט פּארבּיי דעם פּריסטאווס הויז און זיין הונט הויבט אָן בּילען, ווי איהר אנטלויפט עס אזוי גע־שווינד. עס איז ניט שעהן, רבי, איהר דארפט אזוי ניט אנט־לויפען.

— איך האָב קיין מורא ניט פּאר'ן הונט — האָט דער רב געענטפערט — נאָר איך קען ניט סובל זיין זיינע משוגענע העויות.

———:———

דער עיקר איז די כוונה.

ר' חיים אויערבוך, דער לעגשיצער רב, האָט געהאט א סך מתנגדים, צווישען זיי פראָסטע יונגען.

איינמאָל האָט מען געזעהן, אז ר' חיים רעדט אין מארק מיט א פרוי, האָט מען אָנגעהויבען מורמלען אויף איהם: א רב זאָל ריידען אין מארק מיט אן אשה.

אז מען האָט עס דערצעהלט ר' חיימ'ען, האָט ער א שמייכעל געטאָן און געענטפערט:

— עס איז גלייכער צו ריידען מיט א פרוי און האָבען אין זינען דעם רבונו של עולם, אוידער ריידען מיט'ן רבונו של עולם און אין זינען האָבען א פרוי.

———:———

היינט און אלע טאָג.

צום וואָלקאָווויסקער רב, ר' ברוך מרדכי, איז געקומען א איד גאנץ פריה זיך אויסצו'טענה'ן וועגען א זאך און גענומען רעדען מיט גרויס עזות. ר' ברוך מרדכי האָט אויף דעם אידען אָנגעשטעלט א פאָר אויגען און איהם געזאָגט אזוי:

— הערט איהר, אלע מיינע יאהרען פלעגט מיר זיין קשה די זאך, ווי קומט עס וואס ביי אונז איז איינגעפיהרט צו זאָגען אין דאוונען „יהי רצון שתצילנו היום ובכל יום מעזי פנים" וואס דארפען מיר בעטען גאָט ער זאָל מציל זיין פון עזות-פנימ'ער „היינט און אלע טאג", איז דען ניט גענוג צו בעטען יעדען טאָג אויף היינט אליין, צו וואס נאָך צולעגען דערצו „אלע טאָג?" איצט פארשטעה איך שוין דעם רעכטען טעם דערפון: די אנשי כנסת הגדולה האָבען ארויסגעזעהן מיט רוח הקדש, אז עס קען זיך מאכען אזא עזות פנים, מחוצף, וואָס זאָל גאָר קומען גאנץ

ער וועט שוין אליין פארשטעהן.

— רבי, — האָט א בעל־הבית געזאָגט אמאל צו דעם רב פון זיין שטאָט — איך וואונדער זיך אויף אייך אז איהר, רבי, זאָלט חנפ'נען די רייכע.

— איך טו על פי דין — האָט דער רב געענטפערט — עס איז בפרוש אָנגעזאָגט געוואָרען „מותר לש"ץ להחניף את הצבור (א חזן מעג חנפ'נען דעם עולם).

— רבי, — האָט זיך דער בעל־הבית געוואונדערט — דאָס האָט מען דאָך גאָר געזאָגט וועגען א חזן?

האָט איהם אָבער דער רב גלייך געענטפערט:

— געזאָגט האָט מען וועגען א חזן, ווייל א חזן איז א נאָר, דאָרף מען איהם אָנזאָגען וואָס צו טאָהן. א רב, האָט מען זיך פארלאָזען, וועט אליין פארשטעהן.

———:———

דאָס געווים ניט.

א געראזירטער יונגערמאן איז אריינגעקומען צו א רבי'ן. דער רבי, א קלוגער איד, האָט איהם ארומגעקוקט פון אלע זייטען און דערלאנגט איהם א פרעג:

— יונגערמאן, זאָג מיר נאָר, וואָס ביזטו א כהן צו א לוי?

— וואָס? — האָט דער יונגערמאן געשטאמעלט.

— ווייל — האָט דער רבי געלאסען אויסגעפיהרט — קיין ישראל זעהסטו געווים ניט אויס.

———:———

נאָר ניט געניסען, רופט ער זיך אָפּ צו זיין מאמען, אז דער טאטע רופט איהר, ער דארף עפעס מיט איהר רעדען. די מוטער איז אַרויסגעגאנגען. וועז זי האָט זיך צוריקגעקעהרט, איז שוין דער אינגעל דאָרט ניט געווען און צוזאמען מיט איהם האָבען אויך געפעלט די טויבען. שפעטער האָט איהם דער פאָטער געשלאָגען און געפרעגט צו וואס האָט ער עס געטאָן?

— איך האָב נאָר געוואָלט מקיים זיין א מצות עשה אין דער תורה — האָט דער אינגעל זיך פארענטפערט — „שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך".

———:———

דער שטן וועט צומישט ווערען.

דעם דערנאָך באריהמטען ר' הירש חריף, פיהרטער רב, וועז ער איז אלט געווען זיבען יאָהר, האָט זיין טאָטע איהם געטראָפען עסענדיג ראש השנה פאר תקיעות.

— הערשעלע, — זאָגט צו איהם דער פאָטער — דו וויסט נאָר נישט, אז מען טאָר ניט עסען פאר תקיעות?

— געווים וויים איך! — ענטפערט הערשעלע.

— טאָ פארוואס עסטו איצט?

— דאָס טהו איך נאָר „כדי לערב את השטן", דער שטן וויים דאָך, אז מען טאָר ניט עסען פאר תקיעות, און וועז ער וועט זעהן אז איך עס, וועט ער מיינען אז עס איז שוין נאָך תקיעות און וועט קלערען ער האָט שוין פארשפעטיגט מקטרג צו זיין.

———:———

נאָך א חכמה פון דעם קינד.

הערינג איז געווען הערשעלעס ליעבסטע שפייז און פאר א גאנצען הערינג, וואס די מאמע האָט איהם צוגעזאָגט, האָט ער

פריה פאר'ן דאונען, האָבען זיי דערפאר אייגנעפהירט מען זאָל אויך זאָגען „אלע טאָג", בעטען גאָט אויך אויף מאָרגען פאר־טאָג...

———:———

וען א רב מוז זאָגען.

דער פּרעסבורגער רב, רבי זכריה שרייבער, האָט געהאט א זוהן, וועלכער איז געזעסען אין געלערנט. איינמאָל קומט דער זוהן צום טאטען און זאָגט, ער האָט מחדש געווען א שעהנע שטיקעל תורה און וויל עס פאר איהם איבערזאָגען. דער רב האָט מסכים געווען. וען דער זוהן האָט געענדיגט זאָגען די תורה, רופט זיך אָפּ ר' זכריה:

— אזוינע תורה דארף איך גאָר זאָגען.

דער זוהן האָט איהם אָנגעקוקט און געוואָלט פארשטעהן, וואָס מיינט דער טאָטע מיט דעם.

— גאנין פשוט, — זאָגט ר' זכריה — איך אלס רב אין שטאָט, מוז זאָגען, פאלט מיר ניט איין קיין גוטע, מוז איך אויך זאָגען שלעכטע תורה; דו אָבער, קיינער נייט דאָך דיך ניט רייזען, פאלט דיר ניט איין קיין גוטע תורה, איז בעסער אז מען שווייגט גאָר.

———:———

אַ מצות עשה.

דער קראקאָווער רב רבי העשל, דעם ש"ך'ס רבי, איז אלס קינד געווען זעהר א גרויסער שטיפער. איינמאָל איז ער אריין אין קיך און געטראָפען זיין מוטער קאָכענדיג צוויי טייבעלאָך, וועלכע זי האָט באשלאָסען אוועקשענקען אן אָרימע קינפּע־טאָרין. דער אינגעל האָט געוואוסט אז ער קען פון די טויבען

ער האָט נאָך זיין טייל ניט געגומען.

דער באריהמטער רב זלמן ריבלין פלעגט זיין אן אָפטער אריינגעהער צו א געוויסען גביר, וויטענבערג, און ער פלעגט ביי איהם נעמען פיינע נדבות פאר פארשידענע צדקה זאכען. דערביי פלעגט איהם דער רב שטענדיג זאָגען א גוט ווערטעל, פון וואָס דער גביר פלעגט שטארק הנאה האָבען און אָפט דאפֿ־לען זיין נדבה.

איינמאָל איז רבי זלמן ריבלין אריינגעגאנגען צום גביר און איהם געזאָגט:

— איך בין געקומען דיך מבקר חולה זיין, איך האָב גע־הערט, אז דו ביסט קראנק.

— איך, קראנק? — האָט זיך דער גביר געוואונדערט — וואו האָט איהר רבי דאָס געהערט? און וואס פאר א קראנקהייט?

— שלמה המלך האָט מיר געזאָגט, אז דו ביסט קראנק, מיט א געפעהרליכע קרענק, בין איך דאס דיר געקומען גע־וואָהר ווערען.

— שלמה המלך? — האָט זיך דער גביר נאָך מעהר גע־וואונדערט — וואָס איז דאס פאר א מין קרענק?

— די קרענק איז מחלת העשר אזוי ווי עס שטעהט „יש רעה חולה — עשר שמור לבעליו לרעתו".

האָט זיך דער גביר צולאכט און געזאָגט:

— איך האָב נאָר ניט געוואוסט אז איך בין קראנק. יעצט דאנק איך אייך, רבי, פאר דעם באזוכען, איהר האָט מקיים געווען די מצוה „בקור חולים".

— דער דאנק איז נאָך ניט אלעס — רופט זיך אָפ דער רב — די גמרא זאָגט „כל המבקר חולה נוטל אחד מששים מחליו" (דער וואס באזוכט א קראנקען, נעמט א זעכציגסטעל

אָפּגעדאווענט דעם גאנצען דאוונען אויסווייניג. ווען די מאמע האָט איהם געדארפט געבען דעם הערינג, האָט זי מורא געהאט, עס זאָל איהם ניט פארשאטען א גאנצער הערינג, האָט זי אויפ־געלעגט דעם קאָפּ מיט'ן עק איהם געגעבען און געזאָגט:

— אָט האָסטו א גאנצען הערינג.

אויף מאָרגען אינדערפריה ביים דאוונען האָט הערשעלע אָפּגעזאָגט „מה טובו" און גלייך גענומען זאָגען „עלינו".

— וואָס איז דאָס מיט דיר, הערשעלע, — האָט די מאמע געפרעגט — פארוואס היפּסטו איבער דעם גאנצען דאוונען?

— ווען א קאָפּ און עק איז א גאנצער הערינג, איז „מה טובו" און „עלינו" דער גאנצער דאוונען, — האָט דאָס קינד געענט־פערט.

———:———

זאָלען עס אַנדערע זאָגען.

אויף איינעם א דין ר' ברוך, האָט מען אין שטאָט געמור־מעלט, אז ער ווייסט צופיעל א צורת מטבע און ער איז שטארק געכאפּט אין נעמען אמאָל שוחד אויף גערעכט צו מאכען דעם שולדיגען. איינמאָל, נאָכדעם ווי עס האָט זיך געענדיגט ביי איהם א דין תורה, האָט איהם איינער פון די צדדים געגעבען אָנצוהערען גאנץ אָפען, אז דער פּסק־דין זיינער איז ניט קיין אמת'ער. רופט זיך אָן דער דין:

— אויף מיר קען מען אַזאַ זאך ניט זאָגען, ווייל עס שטעהט דאָך בפירוש: „ברוך דין אמת" (ד. ה. ברוך איז אן אמת'ער דין).

— הערט איהר, רבי, — מאכט יענער אויפגעבראכט — שלמה המלך דער גרויסער חכם האָט שוין לאנג געזאָגט: „יהללוך זר" (לאָז דיר לויבען א פרעמדער) דערפאר וואָלט גליי־כער געווען אז אנדערע זאָלען דאס אויף אייך זאָגען.

———:———

— עס קען ניט זיין, — רעדט דער בדחן — וואהרום וועז דאָס זאָל זיין אמת, וואָלט איך זיכער דערפון געהאט א הרהור.

———:———

א גוטער פשט.

עס איז געשטארבען א רייכער מאן, וועלכער איז געווען אן ארעמטליכער איד אויך, ער האָט אבער געלאָזען צוויי זיהן משומדים און גרויסע אנטיסעמיטען. וועז דער רב פון שטאָט האָט איהם מספיד געווען, האָט ער אזוי געזאָגט:

— חז"ל זאָגען „בכו בכו להולך, זה ההולך בלא בנים" דאָס מיינען זיי, דער וואס האָט בנים משחיתים און ער געהט אוועק אָהן זיי, נעמט זיי ניט מיט צוזאמען, וועז ער שטארבט.

———:———

וועז „לעיני כל ישראל"

א מינסקער גביר האָט חתונה געמאכט א טאָכטער, זיינען אויף דער חתונה געווען זעהר שעהנע בעלי-בתים, און אפילו אויך דער מינסקער גדול. נאָך דער חופה, אז מען האָט שוין געפראוועט די צערעמאָניע, נעמט דער חתן און גיט א קוש דער כלה פאר אלעמען אין די אויגען. האָט דעם מינסקער גדול פארדראָסען די חציפות און ער האָט געזאָגט:

— אז עס האלט שוין „לעיני כל ישראל" איז שוין א סוף צו דער תורה.

———:———

ער האָט ניט קיין פנים.

א רב האָט אמאָל מיט זיינע מעשים אויפגעבראכט די גאנצע שטעטעל. האָט דער פרנס צו איהם אזוי געזאָגט:

טייל פון זיין קרענק) און איך האָב נאָך דערווייל פון דיין קרענק גאָר ניט געגומען.

דער גביר האָט זיך פארנאנדערגעלאכט און געגעבען איהם א שעהנע נדבה.

———:———

אויב איהם פעלט, איז זיי אָבער איבעריג.

די חשובי העיר האָבען געפרעגט א געוויסען רב, וואָס איז ערשט געווען א קורצע צייט ביי זיי אין שטאָט, אויב ער איז צופריידען מיט זיין געמיינדע. האָט דער רב געזאָגט:

— עס וואָלט געווען אלעם גוט, נאָר ביי אונז אין קהלה פעלט א אידישער חודש.

— וועלכער? — האָבען איהם די בעלי-בתים פארווואונ-דערט געפרעגט:

— כסליו — האָט דער רב געענטפערט — ווער עס האָט דעם כים האָט ניט קיין לב, און ווער עס האָט א לב פארמאָגט ניט קיין כים.

— מיר האָבען אבער דערפאר איין מאָנאָט אן איבריגען, — האָט זיך אייניער פון די בעלי-בתים אָפגערופען.

— וועלכער? — האָבען איהם דער רב און די איבריגע צו-הערער געפרעגט.

— איר (איהר) — האָט ער אָנגעוויזען אויפ'ן רב.

———:———

א גוטע ראיה.

ר' הערש ליב דער בדחן האָט געפרעגט א רבי'ן א שאלה:

— וואָס איז „תשובה" לשון זכר צו לשון נקבה?

— אודאי לשון נקבה. — זאָגט דער רבי.

זיין, אָבער די בעלי־דברים האָבען גאָר ניט געוואָלט הערען פון קיין פשרה. זיי האָבען זיך געקריגט און ארומגעשלאָגען זיך אָהן א סוף. אז ר' ליפא האָט געזעהן, אז ער וועט דאָ צו קיין טאָלק ניט קומען, זאָגט ער צו זיי, „פיהרט מיר ווייזען דעם פלאץ". אז די בעלי־דין האָבען ר' ליפא'ן געבראכט צום פלאץ, האָט ער זיך איינגעבויגען און צוגעלעגט דעם אויער צו דער ערד.

— הערט איהר, מיינע ליבע אידען — רופט זיך צו זיי אָפּ ר' ליפא — איך האָב געהערט ווי איהר קריגט זיך. יעדערער זאָגט, אז די ערד איז זיינע, האָב איך זיך איינגעבויגען הערען, וואָס זאָגט די ערד דערצו, וועמענס איז זי? האָב איך אבער געהערט ווי זי זאָגט, זי איז ניט דיינע און ניט זיינע, איהר ביידע געהערט גאָר צו איהר.

———:———

זיי וועלען זיך אויס־טענהן.

א אידישער אדוואָקאט האָט אמאָל געפרעגט זיין רב פון שטאָט אזא מין שאלה:

— רבי, צווישען גיהנם און גן־עדן, ווי באוואוסט, טיילט אָפּ איין וואנט; היינט ווי איז דער דין, רבי, אויב די דאָזיגע וואנט זאָל איינפאלען? די גן־עדן לייט וועלען זאָגען, אז אויפבויען די וואנט זאָלען די גיהנם־לייט; די גיהנם־לייט, ווידער, וועלען טענה'ן פארקעהרט, אז אויפבויען די וואנט דארפען די גן־עדן לייט! ווי קומט אויס, רבי, לויט אייער מיינונג, ווער פון די ביידע צדדים וואָלט דעם משפט געוואונען?

— לויט דעם שכל — ענטפערט דער רבי — וואָלטען באַ־דארפט געווינען די גן־עדן לייט, ווייל גיכער קען די וואנט איינפאלען נאָר צוליב דעם העלישען פייער, וואס פלאקערט אין גיהנם; נאָר אין גיהנם געפינען זיך דאָך אזוי פיעל אידישע אד־

— אייער גליק, רבי, וואס איהר האָט ביי אונז קיין פּנים ניט, אזוי וואָלטען מיר אייך גוט אויסגעפּאטשט.

———:———

ער האָט געהאָט העלפּער.

א חזן מיט משוררים איז אמאָל געקומען אין א שטאָט און פּארקויפט „בילעטען" אויף איהם הערען דאוונען אין שול. אז ס'איז געקומען די צייט פון דאוונען, האָט זיך ארויסגעווייזען, אז דער חזן האָט זיך פּארקעלטערט און האָט ניט געקענט קומען. די וואָס האָבען געקויפט די בילעטען, זיינען געוואָרען אין כעס און אָנגעהויבען מאָנען זייערע געלט צוריק. האָט דער חזן געטענה'ט, אז ער איז ניט שולדיג: עס איז אן אונם און אן אונם — „רחמנא פּטריה". האָבען די בעלי־בתים איהם געגומען צום רב.

דער רב האָט באטראכט דעם ענין און געזאָגט צום חזן:

— דו קענסט זיך ניט אָפּ־פּטר'ן מיט דער טענה פון אן אונס... דעם דין פון אונס לערנען מיר אָפּ פון „נערה המאורסה", און די מעשה ביי דער נערה המאורסה איז געווען פונקט פּארקערט ווי דא: דאָרטען האָט די „נערה" געשריען נאָר זי האָט ניט געהאָט קיין העלפּער, און דו — דו האָסט יע געהאָט די „העלפּער" (משוררים) נאָר דו האָסט ניט געשריען...

———:———

וועד וועמען געהערט.

צו דעם רב ר' ליפּא זיינען געקומען צוויי בעלי־בתים צו א דין־תורה וועגען א שטיקעל פּלאץ צווישען זייערע נחלאות. ר' ליפּא האָט אויסגעהערט זייערע טענות און געזומען זיי מפּשר

מסתמא איז עס ווערט.

א בעל־הבית האָט אמאָל געווארפען אן אומ'חן אויף זיינעם א מענשען אין געשעפט און איהם פלוצלונג אָפּגעזאָגט פון דער שטעלע.

דער מענש איז ביי איהם אָפּגעווען א צייט מיט יאהרען און האָט דעם בעל־הבית געפונען צום רב מיט דער טענה, וואס האָט ער צו איהם, ער מאכט איהם אונגליקליך און ער האָט איהם געדארפט אָנזאָגען מיט א צייט פריהער.

— איך קען איהם מעהר ניט האלטען — האָט דער בעל־הבית געטענה'ט — איך האָב מיין טעם.

זאָגט דער רב צום בעל־הבית:

— איהר מוזט איהם אבער עפּעס געבען געלט. איהר קענט ניט אזוי אווקלאָזען א מענשען הפקר.

האָט דער בעל־הבית איינגעשטימט צו געבען 100 רובעל.

דער מענש האָט אבער די געלט ניט געוואָלט נעמען.

— ניט ווינציגער ווי דריי הונדערט רובעל — האָט דער מענש געטענה'ט — ער האָט מיר געדארפט אָנזאָגען.

האָט דעם רב עטוואס פארדראָסען דעם מענשענס תקיפות, און האָט זיך געוונדט צום בעל־הבית:

— דער מענש איז געהעכט, איהר מוזט איהם געבען דריי הונדערט רובעל.

— ס'טייטש, — האָט זיך דער בעל־הבית געוועהרט — פארוואס, רבי, איהם קומט דאָך גאָר ניט.

— אז ער שפארט זיך נאָר דריי הונדערט — האָט דער רב געענטפערט — מסתמא וויים ער, אז פטור ווערען פון איהם איז ווערט דריי הונדערט רובעל.

———:———

וואקאטלאך מיט געשליפענע צינגלאך, מסתמא וואלטען זיי דעם משפט געוואונען.

———:———

די זילבערנע לעפעל אלס צוגאב.

איינער האט אמאל צוגע׳גנב׳עט זילבערנע לעפעל און מען האט איהם דערנאך געכאפט און געבראכט צום רב. האט דער גנב גע׳טענה׳ט:

— רבי, וואס איז דאָ פאר א גוואלד? ווען איך גנב׳ע ניט די לעפעל, וואלט איך דאך סיי־ווי־סיי עובר געווען אויף א לאו פון „לא תחמוד". נו, האב איך געביטען דעם לאו אויף אן אנדער לאו פון „לא תגנב" און איך האב נאך א זילבערנע לעפעל אלס צוגאב.

———:———

פון וואנען וויים עם אבער דער הונט?

צוויי אידען האבען געהאט א דין תורה וועגען א שטיקעל פלאץ, איז דער רב אליין געגאנגען אנקוקען דעם ארט. אבער אין שכנות פון פלאץ האט זיך גלאזט הערען א שטארקער בילען פון א הונט. דער רב האט זיך אפגעשטעלט און וויטער ניט געגאנגען. באלד איז ארויס דער בעל־הבית פון הונט און זעהט ווי דער רבי האט מורא צו געהן, זאגט ער צו איהם:

— פארוואס האט איהר אזוי מורא, רבי, וויסט איהר דען נישט, אז הינט וואס בילען ביסען נישט?

— וואס פאר א שאלה? — ענטפערט דער רב — אודאי וויים איך דעם כלל, אבער פון וואנען בין איך זיכער, אז דער כלב וויסט דאס אויך?

———:———

האָט זיך שוין דער ברודער ניט געקענט אירנהאלטען און געפרעגט:

— זעה, מיין ברודער, מילא א רב — קען זיין, אפשר האָסטו דאָ אין אמעריקא געלערנט און דערגרייכט צו רבנות אבער א כהן, ווי קומסטו צו א כהן, אונזערע אבות אבותינו זיינען דאָך קיין כהנים ניט געווען.

— זיי רוהיג, מיין ברודער, — האָט איהם „דער רב און כהן" געענטפערט: אזוי ווי דאָס קינד איז א בכור, אזוי בין איך א כהן.

———:———

זיי ברייגען די קרענק.

ר' שמשון רפאל הירש, דער פראקפורטער רב, האָט אמאָל געזאָגט:

— צייט די דייטשע רבנים רופען זיך אויך דאָקטוירים, ליגט דאָס אידישע פאָלק קראנק.

———:———

א שטאָט פול מיט יראה.

דער בערלינער רב, רבי הירש בערלין, פלעגט זאָגען:

„מיין בערלין איז אן „עיר מלאה יראה", א שטאָט פול מיט יראה, ווער סע קומט מיט יראה, לאָזט עס דאָרט איבער."

———:———

ריכטיג פארקויפט.

א שטעטעל האָט זיך פארוואָלט נאָכטאָן די גרויסע שטעט, און האָט אויפגענומען פאר א רב א דר. ראבינער.

עס איז געקומען ערב פסח, האָט זיך די שטעטעל דער-

צוויי לייבען ווי די פערד.

צוויי אידען זיינען געקומען האָבען א דין־תורה ביים רב, פרעגט דער רב דעם ערשטען בעל־דין:

— מה שמך?

פארשטעהט ניט יענער וואס מען רעדט צו איהם. פרעגט דער רב דעם צווייטען:

— מה שמך?

וויים יענער אויך ניט. זאָגט שוין דער רב אין אידיש:

— ווי רופט מען אייך?

— לייב, — האָבען ביידע געענטפערט.

— ביידען לייב? — האָט דער רב וויטער געפרעגט.

— יע, — האָבען די בעלי־דין געענטפערט.

— אָה, — האָט זיך דער רב געכאפט — מיר איז דאָך ערגער פון א בעל־עגלה. א בעל־עגלה האָט צוויי פערד ווי די לייבען, און איך האָב צוויי לייבען ווי די פערד.

———:———

ווי די בכורים אָזוי די כהנים.

א ליטווישער שניידער איז אוועקגעפאָהרען אין אמעריקא און איז דאָרטען געוואָרען — א רב.

אין א צייט ארום איז צו איהם געקומען צופאָהרען זיין ברודער און ער זעהט ער פיהרט א רבנות, — האָט דער ברודער געשוויגען און גארניט געזאָגט.

אויף מאָרגען האָט מען דעם „רב" איינגעלאדען צו א פדיון הבן און מען האָט ביי איהם אויסגעלייזט דעם בכור פאר פינף טאָלער.

אלטע תורה. אויף אלטע סחורה דארף מען שוין האָבען מבינים און מבינים זיינען דאָ ווינציג, קריג איך ווינציג באצאָלט.

———:———

דער מילך-טאָפּ האָט זיך אָנגעהויבען...

צו א רעפּאָרם ראבינער איז געקומען א פרוי מיט א שאלה: עס איז אויסגעלאָפּען א טאָפּ מיט מילך און די מילך האָט זיך ארויפגעגאָסען אויף א טאָפּ מיט פלייש. האָט דער ראבינער געפּסק'ט, אז דער מילך-טאָפּ איז טריפה און דער טאָפּ מיט די פלייש איז כשר. איז דער אידענע געווען קשה'דיג דער פּסק, און זי האָט ציטערדיג איבערגעפרעגט:

— רבי, דער מילך-טאָפּ האָט זיך ניט אומגעקערט, נאָר די מילך איז אויסגעלאָפּען און פארגאָסען דעם טאָפּ מיט די פלייש.

— נו, ריכטיג, — האָט דער ראבינער געזאָגט — איך האָב טאקע אזוי געהערט. איז דאָך דאָס דעם מילך-טאָפּ'ס שולד, ער האָט זיך אָנגעהויבען.

———:———

אָהן „שפּרעכשטונדען".

אָן אָרימער רב איז געקומען צו א דייטשען ראבינער בעטען שטיצע. האָט מען איהם ניט צוגעלאָזען צום ראבינער און ער-קלערט, אז דער ראבינער האָט זיין „שפּרעכשטונדע" פון 2 ביז 3 בייטאָג. ווען ער איז צו דער „שפּרעכשטונדע" געקומען, האָט איהם דער ראבינער „אָנגענומען" און האָט געבעטען דעם רב זאָגען איהם עפּעס א גוט וואָרט. זאָגט דער רב:

— אין בענשען זאָגען מיר „שאתה זן ומפרנס לכל בכל יום ובכל עת ובכל שעה" איז עפּעס שווערליך, צו וואָס דאם אזוי

וואוסט, אז דער דר. ראבינער האָט פארגעסען פארקויפען זייער חמץ צו א גוי. זיינען צוויי בעלי-בתים חשובים געפאָהרען אין דער נאָהנטער שטאָט פרעגען ביים אלטען רב א שאלה, וואס זאָלען זיי איצטער טאָהן?

— וועמען האָט איהר פארקויפט דעם חמץ? — האָט זיי דער רב געפרעגט.

— מיר האָבען פארקויפט אונזער ראבינער, — האָבען די בעלי-בתים געענטפערט — נאָר דער ראבינער האָט פארגעסען וויייטער צו פארקויפען א גוי.

— עס איז געווען א ריכטיגער מכירת חמץ, — האָט דער רב געענטפערט — דער ראבינער דאָקטאָר איז אליין א גוטער גוי.

———:———

מבינים זיינען דאָ ווינציג.

א רעפאָרם ראבי האָט זיך צוזאמענגעטראָפען מיט אן אָר-טאָדאָקסישען רב און זיי האָבען זיך צורעדט צווישען זיך. פרעגט דער ראבי דעם רב:

— וויפיעל שכירות נעמט איהר א וואָך?

— צוועלף דאָלאר.

— אזוי וועניג! — האָט דער ראבי אויסגעשריען — אונזער שמש פון טעמפעל קריגט דאָך פינף מאָל אזוי פיעל און איך צעהן מאָל אזוי פיעל. און אייערע פרומע אידען באריהמען זיך נאָך אז זיי האָבען ליעב די תורה?

— די מעשה איז אזוי, — האָט דער רב איהם געענט-פערט — די רעפאָרם תורה, וואס איהר זאָגט אין אייער טעמפעל איז א שפאָגעל נייע סחורה, און אויף נייע סחורה איז לייכט צו געפינען בעלנים; איך אבער לערען מיט מיינע בעלי-בתים די

שניידער׳ס צד. ווי געווענליך, האָט יעדער געזאָגט א שטיקעל תורה אַדער אזוי א גוט וואָרט. אלע האָבען געריידט, נאָר דער שניידער האָט געשוויגען. רופט זיך אָן זיין מחותן, דער רב:

— נו, מחותן, וואָס שווייגט איהר עפעס? זאָגט עפעס א גוט וואָרט.

— הערט איהר מחותן, — רופט זיך אָן דער שניידער — מיין טאָטע האָט אמאָל געזאָגט א גוט וואָרט: אַז אן איבערגעניצעוועטע זאַך טויג ניט.

———:———

געשטאָרבען פון גאוה.

צו ר׳ אברהם זעטלער איז מען געקומען צוגעהן אוּן דערצעהלט, אז א בעל־הבית אין שטעטעל איז געשטארבען פון הונגער.

— וואָס הייסט, פון הונגער? — האָט ר׳ אברהם זיך גענוּאונדערט — ער האָט דאָך געקענט קומען צו מיר, צו אייך, צו יעדען איינעם. אפילו א גוי וואָלט איהם ניט אָפּגעזאָגט א שטיקעל ברויט מיט וואסער?

— רבי, — האָט מען איהם ערקלערט — ער איז געווען אַ איד א בעל־הביר איהם האָט ניט געפאסט געהן בעטען ביי יענעם.

— אויב אזוי — האָט ר׳ אברהם געזאָגט — איז ער דאָך געשטארבען פון גאוה, ניט פון הונגער.

———:———

וועו מען איז יוצא מיט׳ן זאָגען.

אין שטעטעל האָט מען אויפגערופען די גאנצע קהילה אידען אין שוהל אוּן זיי אויפגעפאָדערט געבען אויף א נויטיגע צדקה

פיעל רייִדען „בכל יום", „בכל עת", „ובכל שעה"? איצט איז עס קלאָהר, וועז גאָט וואָלט האָבען, ווי א דייטשער ראבינער זיינע „שפּרעכשטונדען", וואָלטען דאָך מענשען דעם ערשטען האלבען־טאָג געדארפט הונגערען, וואַרטען אויף גאָטס „שפּרעכשטונדע" פון 2 ביז 3, דעריבער לויבען מיר גאָט און בענשען וואס ער ענטפערט אונז צו יעדער צייט.

———:———

צעהלען ווי אַ איד.

א רבי איז געקומען אין א קליין שטעטעל און געדאוועט פאר'ן עמוד. אין מזרח איז געשטאַנען אן אויפגעקומענער גביר, א גראָבער יונג, אוז וועז עס איז געקומען צו שמונה עשרה, אלע זיינען שוין אויסגעגאנגען, אפילו דער רבי אויך אוז דער גביר שטעהט נאָך אבער אלין אוז שאָקעלט זיך.

נאָכ'ן דאוונען פרעגט דער רבי דעם גביר, וואס האָט עס איהם געקומען אזוי לאנג די שמונה־עשרה?

— רבי, — זאָגט דער גביר — עס שטעהט דאָך, אז שמונה־עשרה דארף מען צעהלען יעדעס וואָרט אזוי ווי מען צעהלט געלט?

— עס איז אמת, — ענטפערט דער רבי — אָבער מען דארף דאָך דאָס ניט צעהלען ווי א גוי.

———:———

אַן איבערגעניצעוועטע זאַך טויג ניט.

א שנייידער, אן אויפגעקומענער עושר, האָט געטאָן א שדוך מיט א גרויסען רב. צו דער חתונה זיינען זיך צוזאמענגעקומען א סך רבנים פון רב'ס צד אוז אביסעל פּראָסטע מענשען פון

אין א טאָג ארום, האָט דער פּאָליציימייסטער געשיקט רופען דעם רב, איהם פרעגען, צו איז ער מוחל דעם יונגענמאן.

— איך קען אבער ניט קיין רוסיש — האָט דער רב געבעטען דעם פּאָליצמייסטער.

— און דייטש קענסטו?

— אָ, יע! וועלכער איד קען עס ניט קיין דייטש?

— אויב אזוי, — זאָגט דער פּאָליצמייסטער — רעד דייטש, איך פּארשטעה דייטש אויך.

האָט דער רב אָנגעהויבען:

— לכתחילה בין איך געווען מלא כעס, אזא שייגעץ, מחוצף פּנים, איז זיך מישב שבת, בשעת קריאת התורה, בפני כל עם ועדה און איז מחרף ומגדף א מרא דאתרא; נאָר בדיעבד בין איך איהם מוחל במחילה גמורה.

———:———

מיט דעם הרג׳עט ער זיך אליין.

קומט דער רבי צו א בעל-הבית:

— איך וואָלט געווואָלט, ר׳ גרשון, ביי אייך בעטען א גמילת-חסד עטליכע קערבלאך.

מאכט דער בעל-הבית א זיסע מינע און זאָגט:

— רבי, איהר האָט דאָך נעכטען אליין גע׳דרשה׳ט, אז מען טאָר ניט לייהען קיינעם קיין געלט אויף פּראָצענט, וויל דאָס איז גלייך, ווי מען וואָלט זיין א הורג נפשות.

— וואָס רעדט איהר, רבי גרשון? — וואונדערט זיך דער רב — איך מיין נאָר ניט אויף פּראָצענט, איך וויל נאָר א גמילת-חסד.

— אָ, אזוי, — ענטפערט ר׳ גרשון — דאָס איז נאָך ערגער, מיט דעם וואָלט איך זיך אליין אוועקגע׳הרג׳עט.

———:———

לצרכי העיר. האָבען זיך אלע אויסגערופען מיט נדבות, איינער מעהר דער אנדערער ווינציגער. זאָגט דער ראש־הקהל צום רב:

— איהר ווייסט, רבי, עס פאסט ניט. רופט זיך אויך ארויס לפנים מיט א נדבה. מיר וועלען דאָס ביי אייך ניט מאָהנען.

איז דער רב ארויף אויפ'ן בימה און געזאָגט, אז ער איז מנדב 200 רובעל. שפעטער האָט דער ראש־הקהל געפרעגט דעם רב:

— רבי, א נדבה געבען האָט איהר געדארפט, אבער צו וואָס האָט איהר זיך אויסגערופען מיט אזוי פיעל, וואָס דער גרעסטער גביר האָט ניט געגעבען?

— פארשטעהט איהר מיך, — האָט דער רב געענטפערט — אין „איזה מקומן" זאָגען מיר „יהי רצון כאלו הקרבתי עולה; יהי רצון כאלו הקרבתי חטאת". פאר וואס זאָגען מיר אויך ניט „יהי רצון כאלו הקרבתי קרבן עולה ויורד?"

דער תירוץ איז פשוט: בשעת מען האָט געבראכט די אמת'ע קרבנות, האָט זיך אן אָרימאן געמוזט באגעהן מיט א קרבן עולה ויורד, ווייל ער האָט ניט געקענט בריינגען קיין בעסערען, אבער היינט, אז מיר זיינען יוצא נאָר מיט'ן זאָגען „כאלו", אזוי ווי מיר בריינגען קרבנות, טאָ צו וואָס דארף מען זיך נאריש מאכען און זאָגען ווי אן אָרימאן?

———:———

ריין דייטש.

א יונגערמאן א מחוצף, איז שבת אָנגעפאלען אויף א רב, צו וועמען ער האָט עפעס געהאט טענות און איהם שטארק געזידעלט. ער האָט געמאכט אזא סקאנדאל דעם רב, אז אידען האָבען געשיקט רופען פאָליציי און מען האָט דעם יונגענמאן ארעסטירט.

שיקט רופען דעם מאן צו בית־דין. דער מאן האָט לכתחילה געפרואווט אָפּלייקענען דער ווייב׳ס טענות, אבער, דאָרט אויפ׳ן אָרט, האָט זיך באלד ארויסגעוויזען, אז די ווייב איז געראכט. וועז זי האָט איהם אויסגערעדט א וואָרט, האָט ער געזומען אן איהר אראָפּגעלאָזען צווי פּעטש. דער רב האָט געזאָגט זיין מיינונג, אז די פרוי דארף באקומען גט און אויך געפרעגט א דין, וואָס זאָגט ער.

— מיין מיינונג איז — זאָגט דער דין — אז די פרוי דארף קיין גט ניט באקומען.

— פארוואָס? — האָט דער רב און די איבריגע דינים זיך געוואונדערט.

— ווייל קיין בעסערער שלום בית ווי ביי דער פאָר־פאָלק גיט עס ניט — ענטפערט דער דין — דער מאן באקומט וואָס די ווייב פארדינט, און די ווייב באקומט, וואָס דער מאן פארדינט.

———:———

ערקלעהרט מיט אַ משל.

רבי שלמה פּפעפּערמינץ, דער באריהמטער גאון, האָט ניט געלעבט בשלום מיט זיין ווייב, און האָט באשלאָסען, זיך מיט איהר צו גט׳ן. האָבען די פרוינד איהם שטארק געטאדעלט, ער זאָל וועלען אָפּ׳גט׳ן די רבי׳צין, וואָס איז געווען אומעטום שטארק באליבט און געאכטעט. האָט ר׳ שלמה אראָפּגעצויגען א שוך פון פוס און עס אויפּגעהויבען הויך פאר די אויגען פון זייגע פרוינד:

— זעהט, — האָט ער זיי געזאָגט — ווי שעהן דער שוך איז, ווי גלאט ער איז געמאכט, אבער קיינער וויים ניט, אוואו ער דריקט מיך.

———:———

דער אמת איז מצליח.

אין דער אידישער קהילה אין קאָוונע זיינען געווען פרומע און אויך פרייע פארשטעהער. איז דאָרט איינמאָל ביי א זיצונג אויסגעבראָכען א קריעג איבער קהל'שע געלדער. די פרומע האָבען געוואָלט מען זאל פאר די געלט אויסהאלטען נאָך א תלמוד־תורה פאר אָרימע קינדער, און די פרייע האָבען געטענה'ט, אז תלמוד־תורה'ס איז דאָ גענוג און זיי האָבען געוואָלט פאר די געלט גרינדען א ביבליאָטעק.

זיינען די פרומע אריינגעלאָפען מיט א געשריי צו ר' יצחק אלחנן:

— רבי, ס'איז שלעכט, די פרייע וועלען אויספיהרען, חס־ושלום.

— איך האָב עס פריהער פארשטאָנען, — זאָגט ר' יצחק אלחנן — דער אמת איז תמיד מנצח.

— וואָס הייסט, רבי, — וואונדערען זיך די פרומע — איהר האלט אויך מיט זיי?

— פארשטעהט איהר מיך — ענטפערט זיי ר' יצחק אלחנן — די פרייע זיינען פריי אויף אנ'אמת — מוזען זיי מצליח זיין; די עהרליכע אידען — זיינען אבער ניט קיין אמת'ע עהרליכע אידען.

———:———

זי באקומט וואָס ער פארדינט.

צום פרעסבורגער רב קומט אן אָרימע פרוי מיט א געוויין. איהר מאן פארדינט ניט צום לעבען, זי דארף נאָך שטעהן אויפ'ן מארק און דערצו, אז זי קומט אהיים, שלאָגט ער איהר נאָך מכות אכזריות. די פרוי וויינט, זי וויל א גט. האָט דער רב גע־

— וואָס האָסטו געמאכט מיט'ן ראָד? — האָט דער רב ניט פארשטאַנען.

— עס איז דורכגעפאָרען א גוי, האָב איך איהם אָנגעפייפט א ראָד — ערקלערט דער בעל־עגלה.

— וואָס עפּעס אָנגעפייפט א ראָד? — פארשטעהט אליין ניט דער רב.

— נו, איך האָב איהם אָנגעפוידעט, — מאטערט זיך דער בעל־עגלה געבען דעם רב צו פארשטעהן.

אָבער דער רב האָט אליין ניט פארשטאַנען, און דער בעל־עגלה האָט איהם דערצעהלט דייטליכע דבורים: עס איז אָנגעפאָהרען א גוי, האָט ער אראָפגענומען די ראָד פון זיין וואָגען און ארויפגעזעצט אויף זיינעם.

אז דער רבי האָט עס דערהערט, רופט ער זיך אָפּ צו זיך:

— סאָ טייערע פאָלק אידען זיינען, זיי דראָלען, זיי פייפען, זיי פוידען — אָבער גנבֿ'ענען, גנבֿ'ענען זיי ניט.

———:———

א גרויסער ענין.

א היימישער חברה־מאן, וועלכער איז געפאָהרען נאָך אמעריקא, האָט באשלאָסען זיך אויסגעבען פאר א גוטען אידען. ער האָט אויפ'ן שיף געקראָגען א שותף, וואס האָט באוויליגט צו ווערען זיין גבאי.

וועז די פּאָר רמאים זיינען געקומען אין אמעריקא און מען האָט זיי געפרעגט, ווער זיי זיינען, האָט דער חברה־מאן געזאָגט:

— איך בין דעם „דובר־שקרים'ס" אן אייניקעל.

זאָגט דער גבאי צו די אנוועזענדע:

— איהר זאָלט וויסען זיין, אז דער רבי איז א גרויסער עניו, ער האָט פיינט זיך צו באריהמען. דער אמת איז, אז ער איז

ניט אויסזאָגען די בעלי-בתים.

ארום חנוכה-צייט האָט דעם רב וועה געטאָן די ציין און ער איז געגאנגען צום ציין-דאָקטאר, א בעל-הבית אין שטעטל. דער ציין-דאָקטאר האָט דעם רב ארויסגענומען א צאָן. אז עס איז געקומען צום באצאָהלען, האָט דער דאָקטאר ניט געוואָלט נעמען קיין געלט און געזאָגט צום רב, דאס זאָל זיין פאר חנוכה-געלט, וואס ער דארף געבען דעם רב. דער רב האָט איהם באַדאנקט און געזאָגט:

— דערצאָהלט עס אבער ניט מיינע בעלי-בתים; יעדערער וועט מיר וועלען ארויסנעמען א צאָן, דאס זאָל זיין פאר חנוכה-געלט.

———:———

וואָס פאר אַ טייערע פאָלק אידען זיינען.

א רב האָט געדארפט פאָהרען אין א קליין שטעטעל אריין, האָט ער געדונגען א בעל-עגלה. זיי פאָהרען אַפּ א דריי וויאָרסט, ערשט די פוהר שטעלט זיך אַפּ, און דער בעל-עגלה בעט דעם רב, ער זאל מוחל זיין אראָפּגעהן א ווייל פון וואָגען, ער דארף פארריכטען א ראָד. דער רב האָט זיך דערווייל דערמאנט אז ער קען שוין דאוונען מנחה, האָט ער זיך געשטעלט אַן א זייט שמונה-עשרה. ער האָט נאָך ניט באוויזען אָפּדאוונען, ווי דער בעל-עגלה שרייט שוין:

— רבי, רבי, קריכט, זייט מוחל, אויפ'ן וואָגען. מיר קענען שוין פאָהרען.

— ווי אזוי האָסטו דאס אזוי שנעל געמאכט? — פרעגט דער רב.

— איך האָב א גוי דאָ אָנגעדראלט א ראָד.

וועגען רבי׳צינם

o———o

נאָך אַ יחום וואָלט ער געווען גליקליך.

דער „נודע ביהודה" איז אמאָל געווען צו־גאַסט ביים „פני יהושע". וועז זיי זיינען אזוי געזעסען און פארבראכט אין חדושי־תורה, איז אריינגעקומען דעם „פני יהושע׳ס" ווייב, און געשריען אויף איהר מאן, דער „נודע" ביהודה" האָט א קוק געטאָן אויף דער פרוי און האָט געזהן דאס זי איז געווען א הינקענדיגע אויף איין פוס, געהאט א הארב אויפ׳ן פלייצע און א בעלעם אויף איין אויג, האָט ער פארוואונדערט געפרעגט דעם „פני יהושע" ווי קומט צו איהם אזא ווייב. האָט איהם דער „פני יהושע" גע־ענטפערט, זי שטאמט פון א גרויסע פאמיליע מיט מיוחסים, און מיין צרה איז וואס זי האָט ניט געהאט מעהר קיין מיוחסים אין דער פאמיליע... וועז דער „נודע ביהודה" האָט איהם געזאָגט, אז ער פארשטעהט ניט וואס ער מיינט, האָט ער איהם ערקלעהרט:

— פערציג טעג פאר׳ן געבאָרען רופט מען אויס „בן פלוני ופלוני לבת פלונית ופלונית". וועז מען האָט אין הימעל אויסגערופען, אז זי געהט זיין מיין פרוי, איז איהר זיידע, א גרוי־סער צדיק, געקומען צום רבש"ע מיט א טענה, אז ער וויל ניט, דאָס זיין אייניקעל זאָל חתונה האָבען מיט אזא פראָסטען מענשען ווי איך. האָט איהם גאָט ברוך הוא געענטפערט, דאָס זי געהט זיין א הינקעדיגע אויף איין פוס, — איז ער שוין געבליבען שטיל. איז אָבער געקומען איהר עלטער זיידע, דער גרויסער גאון, און ג׳ע־טענה׳ט, ווי קומט זי צו אזא עם הארץ ווי איך? האָט איהם

ניט דעם „דובר־שקרים“ אן אייניקעל, נאָר ער איז טאקע דער „דובר־שקרים“ אליין.

———:———

ער מעג.

א בעל־עגלה איז אריינגעקומען צו א רב אין א קליין שטעטעל און געפרעגט:

— רבי, איך בין א כהן, מעג איך נעהמען א גרושה?

— דו מעגסט. — האָט דער רבי ניט קלערענדיג געענטפערט.

די ארומיגע האָבען זיך שטארק געוואונדערט, נאָכדעם ווי דער בעל־העגלה איז אוועק, פרעגען זיי דעם רבי'ן:

— רבי, וואס איז דער טעם, וואס איהר האָט מתיר געווען א כהן צו נעמען א גרושה?

— פארשטעהט איהר מיך — ענטפערט דער רב — דער איד איז א בעל־העגלה, ווייל ער ווייסען, אויב ער מעג נעמען א גרושה אויפ'ן וואָגען, ברענגען איהר צום יריד.

———:———

עס איז זיין שולד!

א איד פון אלטען דור קלאָגט זיך פאר דעם רב פון זיין קאָנגרעגיישאָן:

— אָט, היינטיגע „חיברו סקולם“ — טענה'ט ער — מ'שטיינט געזאָגט, וואָס מען לערנט אין זיי, ווייטער „אָב“ — איז א טאָטע און „כלב“ איז א הונט, און ווידער דאָס זעלבע.

— עס איז אייער אייגענע שולד — האָט דער רב געענטפערט — אז איהר האָט געהערט ווי אייערע קינדער הויבען אָן צו זאָגען „אב“ איז א הונט און „כלב“ איז א טאָטע און איהר האָט געשוויגען, מוזען זיי עס כאָטש פארריכטען...

———:———

קלעהר, ווער צו וועמען זאָל געהן, חזקיה צו ישעיה הנביא אָדער ישעיה צו חזקיהו. האָט דער רבונו של עולם געמאכט חזקיה'ן קראנק, האָט שוין ישעיה הנביא געמוזט געהן איהם מבקר חולה זיין. איז דאָך א קשיה, פאר וואס האָט דער אייבערשטער ניט געמאכט ישעיה הנביא קראנק — וואָלט חזקיהו איהם געגאנגען מבקר חולה זיין, נאָר דער תירוץ איז: חזקיהו איז געווען א בחור, האָט ער געקענט זיין קראנק, אבער ישעיה הנביא, ווען ער וואָלט געווען קראנק וואלט זיין ווייב די רבי'צין צו איהם ניט אריינגעלאָזט.

———:———

„אבק לשון הרע".

די פרוי פון מהרש"ל (רבי שלמה לוריא) איז געווען זעהר געבילדעט און קלוג. איינמאָל איז זי געגאנגען מיט איהר מאן און זיי האָבען געזעהן פון ווייטען ווי איד, וועלכער האָט גע־האלטען א לאמבארד און פלעגט פארלייהען געלט אויף משכנות, שטעהט און קלאפט אוים שטויב פון קליידער.

רופט זיך אָפּ ר' שלמה אין א געלעכטער:

— דאָס איז אבק רבית.

— און דיינע רייד זיינען — „אבק לשון הרע". — האָט די קלוגע פרוי געענטפערט.

———:———

פאַר וואָס ניט?

דעם מהרש"ל'ס ווייב איז געווען איינגעלאדען צו א שמחה ביי א חשוב'ן בעל־הבית פון שטאָט. ביי דער שמחה איז אויך געווען דער „בורגמייסטער" פון שטאָט, א פארבאָרגענער שונא

גאָט געזאָגט, אז זי געהט האבען א האַרב אויף איהר פלייצע, — און ער האָט שוין מעהר א וואַרט ניט געהערדט. איז אבער נאָכ-הער געקומען דער עלטער-עלטער זיידע און באשטאָנען, אז זיין אור-אור-אייניקעל איז צו הויך פאר אזא ווי איך, האָט איהם גאָט איינגעשטילט מיט דעם, וואם זי וועט האָבען א בעלעם אויף איין אויג.

— אָבער — האָט דער „פני יהושע" פארענדיגט — וועז זי וואָלט געהאט נאָך א יחום אין דער משפחה, וואָלט זי דאן גע-בארען געוואָרען א שטומע און ניט געקענט שרייען אויף מיר.

———:———

די וויב וואָלט ניט אריינגעלאָזען.

אומעטום וואו ר' אייזעלע חריף פלעגט נאָר קומען, פלעגט דער רב מיט די בעלי-בתים קומען איהם מקבל פנים זיין. אייג-מאָל אזי ר' אייזעלע געקומען אין א שטאָט, וואו דער רב איז געווען עפעם ניט געזונד, איז ר' אייזעלע איהם געגאנגען מבקר חולה זיין. די רבי'צין, ניט וויסענדיג ווער דאם איז, האָט איהם ניט אריינגעלאָזען צו רב. האָט ר' אייזיק אָנגעשריבען א צע-טעלע בזה הלשון:

„חזקיה האָט טאקע געדארפט זיין קראנק" און זיך אונטער-גע'חתמ'עט אייזעל חריף. אז די רבי'צין האָט איבערגעגעבען דעם רב דעם צעטעל און דער רב האָט דערזעהן ר' אייזיק'ס חתימה, האָט ער גלייך געשיקט שלוחים איהם איבערצובעטען און בריינגען צו איהם.

וועז ר' אייזיק איז געקומען, פרעגט איהם דער רב, וואָם האָט ער געמיינט מיט זיין צעטעלע.

— גאנץ פשוט, — זאָגט ר' אייזעלע — וועז חזקיה האָט זיך געדארפט טרעפען מיט ישעיה הנביא, איז דאָך געוואָרען א

דער ערשטער געגען צווייטען.

די אלמנה פון רבי יום טוב ליפּמאן העלער, דער מחבר פון „תוספות יום־טוב" איז געווען א געלעהרטע פרוי. זי האָט אויך גוט געקענט תלמוד. א צייט נאָך איהר מאנ'ס טויט האָט מען איהר גערעדט א שדוך און גראדע האָט מען דעם פארגעשלאָ־גענעם מאן אויך גערופען יום טוב, האָט די פרוי געזאָגט:

„יום טוב שני לגבי ראשון כחול". (דער אנדערער יום־טוב געגען ערשטען איז ווי וואָכענטעג).

———:———

פון וואנען מען שטאַמט.

די שטעטעל איז געווען צופרידען מעהר מיט דער רבי'צין ווי מיט'ן רב. דער רב, כאָטש ער איז געווען א גרויסער גאון, איז ער אבער אויך געווען נאָך א גרעסערער תמים. ער האָט אלעמען געגלויבט און ביי א דין־תורה פלעגט יעדער שווינדלער איינריידען דעם רב, אז ער רעדט אמת און קיינמאָל קיין אומ־רעכט ניט געטאָן. דערפאר, די רבי'צין פלעגט שוין מיט איין קוק פון איהרע אויגען גלייך דערקאנען, ווער עס רעדט אמת און ווער שקר.

אז מען האָט עס דערצעהלט דעם רב, אז די רבי'צין איז קליגער פון איהם, האָט ער געזאָגט:

— עס איז ניט קיין וואונדער. זי האָט זיך עס אויסגעלערנט ביי איהרע עלטערן אין הויז. ביי יצחק און רבקה'ן געפינען מיר אויך אזוי. יצחק האָט ליעב געהאט עשו'ן, און האָט ניט גע־וואוסט אז ער איז א רשע, און רבקה האָט איהם פיינט געהאט. זי האָט איהם גלייך דערקענט ווער ער איז. ווייסט איהר פאר וואָס דאָס איז? ווייל יצחק'ס טאטע איז געווען אברהם, האָט

ישראל. וועו זיי זיינען געזעסען ביים טיש, רופט זיך אָפּ דער „בורגמייסטער" צו דער רבי'צין:

— איך האָב געהערט מען ריהמט אייך פאר א קלוגע פרוי, ערקלערט מיר, פאר וואס וועו מען פרעגט עפעס א פראגע ביי אַ אידען, וועט ער קיינמאָל ניט ענטפערען גלייך, נאָר ער וועט ענטפערען צוריק מיט א פראגע.

— פארוואָס טאקע זאל ער ניט ענטפערען מיט א פראגע?

— האָט איהם די רבי'צין גלייך געענטפערט.

———:———

טאָמער דוכט זיך עס איהר.

צום מהרש"ל איז אמאָל געקומען אן אורח הגון. האָט איהם די רבי'צין, וועלכע איז אליין געווען א מלומדת און מכבד געווען תלמידי-חכמים, גראָסארטיג אויפגענומען.

ביינאכט, האָט זי איהם אליין אויסגעבעט דעם געלעגער, און אונטערגעלעגט צוויי פערינעס מיט עטליכע קישענס צו-קאָפענס. אויף אין דער פריה זאָגט דער אורח צו דער רבי'צין:

— האָט איהר עס, רבי'צין, מיר אויסגעבעט אזא ווייכען געלעגער, אז איך האָב געמיינט, איך ליג אין פוטער.

— פארשטעהט איהר מיך — האָט די רבי'צין געענט-פערט — „אשה עיניה רעה באורחים", וועו איך האָב אייך אויסגעבעט מיט איין פערענע, האָב איך געטראכט, עס איז געגוג ווייך, איך בין אבער געווען מסופקת, טאָמער דוכט זיך עס מיר, ווייל וועו מען קוקט מיט אן עין רעה, איז אלץ געגוג, האָב איך דעריבער געמאכט אזוי ווייך, עס זאל זיין לכל הדעות.

———:———

„מיין ליבע פרוי! דאָס נויטיגסטע האָסטו פארגעסען מיר מיטצוגעבען; דו האָסט פארגעסען אריינצולעגען די וועש".

אין א פאָר טעג ארום האָט ער באקומען אן ענטפער פון זיין ווייב:

„מיין ליבער מאן! בעט גאָט, וועסטו האָבען וועש אויך."

———:———

פון רב—רעב.

ר' שמשון סוכאוואליער רב'ס ווייב, איז געווען א גרויסע מלומדת אין דער העברעאישער שפראך, איז אבער געווען א קארגע און פלעגט ניט וועלען ליידען, וועז ר' שמשון פלעגט בריינגען אורחים צום טיש. איינמאָל זאָגט צו איהר ר' שמשון:

— זעה, ליפשע, דו מוזט עס ווייזען, אז די חכמים זיינען געווען געראטן, וועז זיי האָבען געזאָגט: „אשה עינה רעה באורחים".

— ביי א רבי'צין האָבען דאס די חכמים ניט געזאָגט — האָט די רבי'צין געענטפערט — דעם רב'ס „עין" אליין מוז זיין א „רעה", ווייל א רב מיט א גוטען „עין" ווערט פון רב — א רעב.

———:———

ווי מען בעט פאר זיך.

ר' וועלוועלע בוטנער'ס ווייב איז געווען א גרויסע מכנסת-אורחים. איז געקומען צו איהר אן אורח, האָט זי איהם ניט אָפ-געלאָזט, זי האָט איהם געגעבען עסען און טרינקען פון דאס בעסטע און איהם אליין משמש געווען.

איינמאָל איז צו ר' וועלוועלען געקומען אן אורח הגון, האָט

ער דאָרט קיין שווינדלער ניט געזעהן, איז ער ניט געווען קלוג צו פארשטעהן; אבער רבקה'ס טאטע איז געווען לבן, דאָרט האָט זי זיך אויסגעלערנט צו פארשטעהן אלע מינים שווינדלער.

———:———

* *
*

א רב האָט אמאָל געדרש'ט: „ותצא מרים בתופים ובמחולות", ווען מרים וואָלט ניט כאפען דעם פויק, פארטויבען די אויערן, מען זאָל ניט הערען וואס זי זינגט, וואָלטען אלע זיך גלייך געכאפט, אז זי זינגט איבער איהר ברודער משה'ס „אז ישיר".

———:———

אַז ער וועט בעטען גאָט, וועט ער האָבען וועש אויך.

א לערנער האָט געזומען א רב'ס א טאָכטער פאר א ווייב. דעם רב'ס טאָכטער איז געווען זעהר קלוג און פרום, אָבער אויף איהר מאן האָט זי געהאט א חשד, אז ער איז ניט אזוי פרום ווי ער מאכט זיך פאר איהר.

איינמאָל איז דער מאן געפאָהרען אין א גרויסע שטאָט האנדלען, האָט זיין ווייב, די בת הרב, חושד געווען אז ער וועט דאָרט אפילו ניט דאוונען, אז דער מאן האָט איהר געבעטען איינפאקען איהם די נויטיגע זאכען צום וועג, האָט זי געזומען און אריינגעלעגט די וועש אין תפלין זעקעל.

אז דער מאן איז געקומען אין שטאָט, האָט ער זיך געאיילט איבערצוטאָן די וועש. ער האָט אבער איבערגעזוכט דעם גאנצען טשעמאדאן און די וועש ניט געקענט געפינען.

ער האָט זיך גלייך אוועקגעזעצט און אָנגעשריבען דער ווייב א בריוו:

דעם רב׳ס טאָכטער.

אַז די טאָכטער זאָל זיין א פרומע אידישע טאָכטער, האָט שוין די רבי׳צין געזאָרגט. זי האָט איהר געלערנט אלע נויטיגע דינים און איהר דערהויפט אָנגעזאָגט זיך אָפהיטען אין פליי־שיגם און מילכיגם, ניט אויפמישען די כלים צוזאמען. איינ־מאָל איז די רבי׳צין קראנק געוואָרען און מען האָט געפונען א דאָקטאר. דער דאָקטאר האָט געוואָלט א קוק טאָן די רבי׳צין אין האלז און געהייסען בריינגען א לעפעל.

מיט הין איז די טאָכטער אוועקגעלאָפען אין קיך בריינגען די לעפעל, אבער איז תיכף געקומען צוריק און געפרעגט:

— הער דאָקטאר, וועלכע זאָל איך בריינגען — א פליישיגע אָדער א מילכיגע?

———:———

א טענה צום רבונו של עולם.

געהט חנה שרה די „זאָגערקע" מוצאי יום־כפור פון שוהל, פארטשעפעט זיך ביים שוועל פון הויז און פאלט, זאָגט זי וויי־נענדיג:

— רבונו של עולם! צו איך האָב ביי דיר גע׳פועל׳ט מיט מיין ווייגען און קלאָגען א גאנצען טאָג, צו ניט, אָבער שטויסען באדארפסטו דאָך מיר ניט.

———:———

זיך די רבי'צין שטארק מתעסק געווען ארום איהם, און ביינאכט האָט זי אליין פאר איהם אויסגעבעט דעם געלעגער און עטליכע מאָל איבערגעקוקט, עס זאל איהם זיין וויך און ווארים. דעם אורח איז געווען פריקרע, און ער האָט צו איהר געזאָגט:

— צו וואָס, רבי'צין, דארפט איהר זיך אזוי פיעל מטריח זיין און נאָך אליין בעטען פאר מיר?

— איך בעט ניט פאר אייך — האָט זי איהם געזאָגט — איך בעט פאר מיר.

———:———

וואָס איהר איז.

די רבי'צין פון פילווישאקען האָט זיך זעהר פיעל אָנגעהערט פון דעם דייטשען פראָפעסאר פאָן לאדען, זיינע וואונדער ווי ער היילט אוים אלע קראנקהייטען, און האָט באשלאָסען זיך לאָזען פון איהם אונטערזוכען.

וועז דער פראָפעסאר האָט איהר באטראכט, פרעגט ער איהר אויף וואס קלאָגט זי זיך; האָט די רבי'צין אָנגעהויבען:

— זייט מיר מוחל, הער פראָפעסאר, איך האָב שמערצען אין קאָפ, אויף אלע רשעים געזאָגט געווארען; קרעמפפען אין בויך, ניט פאר קיין אידיש קינד געדאכט; עס רייסט מיר אין די הענט, זאָל השם יתברך זיך מרחם זיין; עס טשאפט מיר דאס הארץ און ברעכען די ביינער, א קלאָג איז צו מיר, אז איך קען ניט הערען און ניט זעהן, נאָר צוליב דעם בין איך פונדעסטוועגען צו אייך ניט געקומען; איך פיהל מיך איגנאנצען ניט געזונד — אָט צוליב וואס איך בין דאָ ביי אייך.

———:———

האָדעוועט היהנער. זי האָט די היהנער געהאלטען אין קאטוך*). ביי דער בעל־הבית'טע איז אבער דער קאָפּ געווען פארדרעהט, פלעגט זי אָפּט פארגעסען געבען די היהנער עסען. די היהנער פלעגען הונגערען און שטיל קוואקטשען. איינמאָל האָט די בעל־הבית'טע געקויפט א האָהן און איהם אריינגעווארפען אין קאטוך. פון דאן אָן האָט שוין קיינער ניט געליטטען קיין הונגער. דער האָהן פלעגט הויך קרייען, פלעגט זיך די בעל־הבית'טע דערמאנען און בריינגען עסען אויך פאר די היהנער. די זעלבע איז מיט מיר, אז איהר זייט געווען אליין אין שטאָט, האָט קיינער פון אייך ניט געטראכט, אָבער איצט, וועל איך אָנהויבען צו קרייען דרשות, אז מען וועט זיך דערמאנען אָן מיר און אָן אייך, און מיר וועלען אלע לעבען א גוטען טאָג.

———:———

די מזיקים וועלען ניט איינפאלען.

אין א קליינער שטעטעל האָט אמאָל א באקאנטער געטראָ־פען דעם דובנער מגיד געהענדיג שפעט ביינאכט איינעם אליין אין גאָס.

—איך בין נשתומם, — זאָגט דער באקאנטער — ווי האָט איהר עס קיין מורא ניט צו געהן אליין אזוי שפעט, איהר ווייסט דאָך דעם מאמר חז"ל: „תלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה מפני המזיקין".

— עס מאכט ניט אוים, — האָט דער דובנער געענטפערט — א תלמיד־חכם אין אייער שטאָט איז אזא זעלטענהייט, אז די מזיקים וועלען גאר ניט איינפאלען איהם ביי אייך צו טרעפען.

———:———

*) „קאטוך", אזא לאָך אויסגעמויערט אין אויוועז ביי דער ערד, אויף צו האלטען עופות.

ב.
מגידים

אלע זאָגען גוט, ער נאָך בעסער.

דער כוואוינער מגיד פלעגט זאָגען:

— אלע מגידים זאָגען, אז קיין מגיד קען ניט דרשה'נען, נאָר ער אליין זאָגט אויסגעצייכענט איך, אָבער, דער כוואוינער מגיד, זאָג, אלע מגידים דרשה'נען זעהר און זעהר גוט, און איך, דער כוואוינער מגיד, נאָך בעסער פון זיי אלעמען.

———:———

ער וועט קרייען, וועט מען זיך דערמאנען אָן אלעמען.

אַז ווילנא האָט באשלאָסען נעהמען א שטאָט-מגיד, האָבען די מורי-הוראה'ס פון שטאָט דאָס ניט געוואָלט ליידען. זיי האָבען מורא געהאט, אז קהל וועט ניט האָבען ענוג געלט פאר אלעמען און מען וועט זיי מוזען פארקלענערען די שכירות. ווען דער שטאָט-מגיד איז געקומען אין ווילנא, האָבען זיי, דעריבער, אויף איהם געקוקט מיט א קרומע אויג.

— איהר זייט א מסיג גבול, — האָבען זיי צו איהם געטענה'ט — מיר האָבען אליין קוים אויף צו לעבען, און איצט וועט איהר נאָך צוקומען.

— זייט רוהיג — האָט זיי דער שטאָט-מגיד געענטפערט — איך וועל אייך געבען א משל: א בעל-הבית'טע האָט אמאָל גע-

אַ פארקעהרטע וועלט.

דער דובנער מגיד איז געווען א גרויסער געגנער פון די חסידים, און ביי יעדער געלעגנהייט איז ער אָפען געגען זיי אַרויסגעטראָטען. איינמאָל איז דער דובנער מגיד איינגעשטאָגען אין אכסניה אין א שטעטל, וואו ער האָט זיך געגרייט האלטען שבת א דרשה. פלוצלינג האָט דער מגיד דערהערט דורכ'ן פענסטער געזאנג און טענץ. ער איז ארוים אין דרויסען א קוק טאָהן, און זעהט ווי א גרויסע מחנה חסידים טאנצען און זינגען ארום זייער רבי'ן רבי בער, דער מעזעריטשער מגיד, און נעמען זיך פארפאהרען אין דער זעלבער אכסניה. דער דובנער האָט זיך געווואָלט אריינכאפען צוריק אין הויז און זיך פארבאהאלטען. די חסידים האָבען אים אבער באמערקט און האָבען זיך אלע א לאָז געטאָן צו איהם מיט קולות: „אָט איז ער, דער דובנער, אונזער שונא", „לאָמיר זיך אָפרעכענען מיט איהם". די חסידים האָבען איהם ארומגערינגעלט און געווואָלט איהם שלאָגען, אבער אז דער רבי, רב בער, האָט זיך דערוואוסט האָט ער געהייסען דעם מגיד ניט אָנרירען און בריינגען איהם צו איהם. וועז מען האָט דעם דובנער געבראכט פאר רבי בער'ן, זאָגט צו איהם דער רבי:

— דו זעהסט דאָך, וואָס די חסידים ווילען פון דיר דאָ מאָכען. אויב דו וועסט מיר זאָגען א גלייך-ווערטעל, וועל איך דיר, אָבער, אויסהיטען.

— איך האָב א גוט וואָרט, אבער איך האָב מורא, וועז די חסידים וועלען עס הערען, וועלען זיי ערשט מיך שלאָגען נאָך מעהר.

— איך פארזיכער דיר, אז קיינער וועט דיך ניט אָנרירען — האָט רבי בער געזאָגט.

— הייגט איז מיר ווידער באשטעטיגט געווארען, וואס איך

ביידע מעלות אין איינעם.

דער דובנער מגיד האָט אמאָל אָפּגעזאָגט א דרשה און נישט געענדיגט, ווי דער שטייגער פון מגידים איז, מיט די ווערטער „ובא לציון גואל במהרה בימינו ונאמר אמן".

קיינער האָט ניט געהאט די העזה איהם איבערפרעגען. אויסער איינער, קענטיג א גרויסער קבצן, האָט איהם מיט א חוצפה'דיגען טאָן געפרעגט:

— רבי, וואָס איז די מעשה, וואס איהר האָט ניט געענדיגט אייער דרשה מיט „ובא לציון גואל"?

— איך וועל דיר זאָגען, — האָט איהם דער דובנער ער־קלעהרט — ס'איז א שטענדיגע מחלוקת צווישען די גבירים מיט די אָרימע לייט. די גבירים זאָגען: צוליעב אונז וואָלט שוין משיח לאנג געקומען, ווייל עס שטעהט „בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי", אַיידער משיח וועט קומען וועט זיין אויף דער וועלט א סך חוצפה, און מיר גבירים האָבען טאקע גענוג עזות אין זיך, נאָר איהר אָרימע לייט מיט אייערע רחמנות־פּנימ'לאך זייט מעכב די גאולה. טענה'ן אבער די אָרימע לייט פארקערט: פון אונזער זייט וואָלט שוין משיח לאנג געקענט קומען, ווייל עס שטעהט: אז אַיידער משיח וועט קומען וועט זיין „כלתה פרוטה מן הכיס", קיינער וועט קיין געלט ניט האבען. מיר קבצנים האָבען שוין לאנג ניט דעם מין, נאָר איהר גבירים מיט אייערע אפיתוקא'ס זייט מעכב די גאולה. אזוי איז א שטענ־דיגע מחלוקת. נאָר ביי דיר, ווייזט אוים, האָבען זיך צוזאמענ־געטראָפען ביידע זאבען, אן עזות פנים ביזטו א גרויסער און קיין פרוטה האָסטו אויך נישט ביי דער נשמה, פון דיינעטוועגען קען מען טאקע ענדיגען „ובא לציון גואל במהרה בימינו, אמן".

———:———

בתרי זוזי", זאָגט ער, „דזבין — געקויפט"; אבא — א הונט", „בתרי זוזי — פאר צוויי גילדען". איך זאָג „אבא — איז אַ טאַטע" און ער זאָגט „אבא — איז א הונט". נו, האָבען מיר זיך אזוי לאנג געשפּארט, ביז... איהר זעהט דאָך.

בין איך געבליבען שטעהן און ניט געוואוסט וואס צו טאָן, זאָל איך זאָגען, אז „אבא" איז א טאטע, קען מיר נאָך דער זוהן דערלאנגען מיט'ן אייזען, זאָל איך זאָגען, אז „אבא" איז א הונט, וועט מיר נאָך דער פאָטער געבען מיט'ן האָק איבער'ן קאָפּ. בין איך געפאלען אויף א פּלאן און געזאָגט: איהר האָט ביידע רעכט.. איבעראל איז אבא טאקע א טאַטע, נאָר אבא פּאר צוויי גילדען איז א הונט.

———:———

קריכען אין בלאָטע.

דער דובנער איז אמאָל געקומען צו א גביר א קמצן בעטען א נדבה פּאר א נויטיגע צדקה. ס'איז געווען הערבסט-צייט, נאָס און בלאָטיג, און ביים דובנער זיינען די שטיוועל געווען שטארק פּארשמוצט.

דער גביר, דערזעהענדיג דעם דובנער, האָט פּארשטאַנען, אז ער איז געקומען נאָך א נדבה און אַנגעהויבען שרייען מיט כעס:

— ווי קריכט איהר דאָס מיט אייערע שמוציגע שטיוועל צו מיר אין הויז? האלט איהר אַנטאָהן קאלאשען!

— איך האָב ניט געוואוסט, — האָט דער דובנער קאלט געענטפערט — אז איך וועל דארפען קריכען אין אזא בלאָטע.

———:———

זאָג שטענדיג אויף אייך חסידים — האָט דער דובנער געזאָגט — אז ביי אייך איז א פארקעהרטע וועלט. אומעטום איז עס גע־ווענליך, אז די ציגיינער שפילען און דער בער טאנצט; ביי אייך איז אָבער פונקט פארקערט, דאָ שפיעלט דער בער און די צי־גיינער טאנצען.

———:———

דאָ איז אבא אַ הונט.

דער דובנער מגיד איז אמאָל אָנגעקומען אויף א שבת אין א שטאָט דרשנ'ען. ארויסגעהענדיג, זונטאג, מיט'ן שמש צוזאמענ־נעהמען פאר דער שבת'דיגער דרשה, זיינען זיי אויך אריין צום שטאָט־גביר, ר' אבא, זעהר א קמצן.

דער גביר האָט דערזעהן דעם דובנער מגיד, האָט ער מורא געהאט איהם אָפּזאָגען און איהם געגעבען צווויי רוסישע גילדען.

דעם מגיד האָט די קארגע נדבה זיינע פארדראָסען, זאָגט ער צום גביר, ר' אבא'ן:

— איך וויל אייך דערצעהלען וואס מיט מיר האָט געטראָ־פען: אמאָל אן ערב פסח זייענדיג אונטערוועגס, האָב איך פאר־בלאָנדזשעט. א גאנצען טאָג בין איך אזוי ארומגעוואנדערט אין וואלד ביז ענדליך אין אַוועט בין איך אָנגעקומען אין א דאָרף. אריינקומענדיג אין קרעטשמע, האָב איך געטראָפען דעם קרעטשמאר מיט א האק און דעם זוהן מיט אן אייזען, גרייט איינער דעם צווייטען צו דער'הרג'נען. דערזעהענדיג מיך, רופט זיך אָפּ דער פאטער: „יעצט וועלען מיר וויסען ווער עס האָט רעכט", און ער דערצעהלט מיר, אז דאָס איז זיין זוהן. ער האָט איהם געוואָלט מאכען פאר א לייט. צעהן יאָהר האָט ער איהם אָפּגעהאלטען אין שטאָט, געגעבען איהם לערנען, און יעצט, אז ער האָט איהם געפרעגט דעם טייטש פון „דזבין אבא

אַוועקגעהענדיג האָט זיך דער דובנער אָפּגערופען צום קמצן:

— וויסען זאָלסטו, אז דו ווּעסט האָבען עולם הבא.

— ס'טייטש, — האָט זיך דער קמצן געוואונדערט — דער־פאר וואס איך וויל ניט געבען, וועל איך נאָך האָבען עולם הבא?

— פארשטעהסטו מיך, — האָט דער דובנער מגיד געענט־פערט — איך וועל דיר דערצעהלען א מעשה שהיה, וועסטו שוין פארשטעהן פארוואָס דיר קומט עולם הבא. א קמצן האָט אנומעלט איבערגעלאָזען א צוואה, אז זיין גאנצען פארמעגען זאָל מען איהם מיטגעבען אויף יענער וועלט. וועז ער איז גע־קומען פאר'ן בית דין של מעלה און מען האָט איהם געפרעגט, פארוואס ער האָט ניט געגעבען קיין צדקה אין זיין לעבען, האָט ער געענטפערט, אז ער האָט אלע זיינע יאהרען מורא געהאט, טאָמער וועט זיין צדקה־געלט אריינפאלען אין ניט קיין אָרעמ־ליכע הענט און ער האָט ניט געוואָלט, אז זיין געלט זאל געהן לאבוד, יעצט אָבער אויפ'ן עולם האמת איז ער זיכער, אז זיינע געלט וועלען אריינפאלען אין ריכטיגע הענט.

דער בית דין של מעלה האָט באשלאָסען, אז אויב מען וועט געפינען נאָך צוויי מענשען וואס וועלען טאָן ווי דער קמצן האָט געטאָן, וועט מען איהם געבען עולם הבא.

מען האָט נאָכגעזוכט און מען האָט דערווייל געפונען נאָר איינעם, דאָס איז קרח, וואס איז, כידוע, באגראבען געוואָרען צוזאמען מיט זיין געלט. קיין דריטען האָט מען דערווייל ניט געפונען. יעצט זעה איך, — האָט דער דובנער מגיד פארענ־דיגט, — אז דו ווּעסט זיין דער דריטער, און דערפאר בין איך זיכער, אז דו ווּעסט האָבען עולם הבא.

———:———

דעם דובנער מגיד׳ס אַ פּסוק.

דער דובנער מגיד, ווי עס איז באוואוסט, פלעגט זעהר פיעל ארומפאָהרען. איינמאָל קומט ער אריין אין א וואקזאל און געפינט דאָרט א כאפּטע בחורים און מיידלאך, וואָס האָבען זיך געלאָזט וואויל געהן מיט עסען און טרינקען.

דערזעהן דעם דובנער מגיד, האָבען חברה אויסגעשריען:

— ברוך הבא! אליהו הנביא איז דאָ!

דער דובנער מגיד האָט א קוק געטאָן אויף די יונגעלייט און געזעהן, אז זיי זיינען פון די אמת׳ע לצים, רופט ער זיך אָן צו זיי:

— יע, יע, יונגעלייט, איהר זייט געוועכט, איהר האָט געטראָפען א גמרא „כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר".

———:———

אַ פּסוק פאר א פּסוק.

דער דובנער מגיד איז פארבייגעגאנגען דאם הויז פון א גרויסען אפיקורס, אז דער אפיקורס האָט דערזעהן, אז דאם איז דער דובנער מגיד, האָט ער אַנגעריצט דעם הונט. דער דובנער האָט אבער מיט זיך געהאט א שטעקען, האָט ער דעם הונט מכבד געווען א שעהנע פּאָרציע קלעפּ. דער אפיקורס האָט דאם דערזעהן און האָט אַנגעהויבען שרייען: „רשע, למה תכה את רעך?" האָט איהם דער דובנער גלייך געענטפערט:

— אחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה?

———:———

ער וועט זיין דער דריטער.

ר׳ יעקב דער דובנער מגיד איז אמאָל געקומען צו א נגיד א קמצן, ער זאָל איהם געבען א נדבה פאר צרכי צבור. דער גביר האָט, ווי זיין שטייגער, זיך אָפּגעזאָגט פון געבען.

האָט ר' יעקב געענטפערט:

— אפילו גאָט ברוך הוא איז אויך אזוי — ער שטראפט אויך ניט אומזיסט...

———:———

נאָך מעהר מחמיר פון רבינו גרשום.

דער רייצער מגיד האָט זיך אמאָל געטראָפען אין א וואגאָן פאָהרענדיג צוזאמען מיט צוויי רבנים פון דעם נייעם סטיל, פילאָסאָפיע דאָקטוירים, און ער האָט געזעהן ווי זיי פארבריינ־גען שטארק מיט א שעהנע פרוי און שמייכלען צו איהר לעבעדיג.

האָט דער מגיד צו זיי געזאָגט:

— איצטער זעה איך, אז אזוינע רבנים ווי איהר זייט נאָך פרימער פון רבינו גרשום מאור־הגולה.

— ווי אזוי? — האָבען די רבנים אָנגעשטעלט א פּאָר אויגען.

— פארצייטען — האָט זיי דער רייצער מגיד געענט־פערט — פלעגט יעדער איד מעגען נעמען צוויי ווייבער און נאָך מעהר, איז געקומען רבינו גרשום און ארויפגעלעגט א חרם, אז יעדער איין איד מוז זיך באנוגענען מיט איינע. איצטער זעה איך, אז איהר זייט נאָך מעהר מחמיר פון רבינו גרשום און איהר צוויי באנוגענט זיך נאָר מיט איינע.

———:———

אויך אַ דאָקטאָר.

דער רייצער מגיד פלעגט זאָגען:

עס זיינען דאָ דריי מינים דאָקטוירים: „סומך נופלים" — א דאָקטאָר פאר פאָליגע; „רופא חולים" — א דאָקטאָר פאר אלע מחלות; „מתיר־אסורים" — א רב, א דאָקטאָר פילאָסאָפיע, וואס איז מתיר אלע אסורים אין דער וועלט.

———:———

גרעסערע קענער.

דער דובנער מגיד האָט זיך שבת אין אן אכסניה געטראָפען מיט א חברה אפּיקורסים, פרייע יונגען, וועלכע האָבען גערוי־כערט פּאפּיראָסען און מחלל שבת געווען בפהרסיה. האָט זיי דער דובנער אויסגערעדט, ווי שעהמען זיי זיך דאָס ניט צו טאָן פאר איהם אין די אויגען. האָט איהם איינער אָנגעהויבען פרעגען:

— אַוואו שטעהט עס, אז מען טאָר ניט רויכערן?

האָט זיי דער דובנער געענטפערט:

— קיין ויכוחים פיהר איך מיט אייך ניט, ווייל איהר זייט גרעסערע קענער פון מיר.

— אויב אזוי, ווייסען מיר דאָך בעסער, — האָט דער חברה־מאן געזאָגט.

— דאָס הויבט זיך נאָך גאר ניט אָן — האָט זיי דער דוב־נער געענטפערט, — איך מיין גרעסערע קענער, ווייל איהר קענט וואס א איד א שומר מצוה קען ניט. למשל, איך שטעה אויף אין דער פריה און וויל טרינקען א גלאָז טהיי — קען איך ניט, כ׳האָב נאָך קיין נעגעל־וואסער ניט אָפּגעגאָסען; טרינק איך אָפּ די טהיי און וויל עסען — קען איך ווייטער ניט: איך האָב נאָך ניט געדאווענט, און אזוי כסדר, איך קען ניט עסען איידער איך וואש די הענט, איידער איך מאך אן המוצא — אָבער איהר, פרייע, קענט אלץ וואָס איך און מיין גלייכען קענען ניט.

———:———

אויך ניט אומזיסט.

מען האָט אמאָל געפרעגט ר׳ יעקב׳ן, דעם דובנער מגיד:

— דו שטראפסט דאָך די אידען און דו בעטסט נאָך געצאָלט?

ב.

אן אנדערען קארגען האָט דער רייצער געזופען: „קדוש" און ער האָט ערקלעהרט דעם טעם:

— די גמרא זאָגט, מען האָט דעריבער געזופען ר' יהודא הנשיא „רבינו הקדוש", ווייל ער האָט די הענט ניט ארַאָפגע־לאָזען נידריגער פון גארטעל. דער קארגער טוט אויך אזוי, ער האלט דעם בייטעל אין די הויזען־קעשענע און לאָזט דאָרט קיינמאָל ניט ארַאָפ די הענט.

———:———

פריהער די ערד, דערנאָך דער מענש.

דער רייצער מגיד איז איינמאָל אין א רעגענדיגען טאָג גע־קומען צו א רייכען מאן אין הויז בעטען א נדבה.

דער רייכער האָט דעם רייצער גאר ניט אריינגעלאָזען אין שטוב, ווייל ער האָט געהאט שמוציגע שיך.

— איהר האָט גאָט׳ס מעלות, — האָט דער מגיד ארויסגע־הענדיג געזאָגט צום גביר.

דער גביר איז געווארען נייגעריג צו ווייסען, וואס דער מגיד מיינט און איהם געזופען צוריק.

— גאנץ איינפאך, — זאָגט דער מַגיד, — אויף גאָט זאָגען מיר אלע טאָג, אז ער איז „מרחם על הארץ" (האָט רחמנות אויף דער ערד) און דערנאָך „מרחם על הבריות" (האָט רחמנות אויף לייטען) איהר זייט אויך אזוי, פריהער די ערד דערנאָך דער מענש.

———:———

ער באהאלט זיך אינגאנצען.

דער רייצער מגיד האָט גע'דרש'ט אין שוהל און איז אויפ-מאָרגענס געגאנגען איבער'ן שטאָט אויפקלייבען פאר דער דרשה. וועז ער איז אריין צו א קארגען גביר אין הויז, האָט דער מגיד באמערקט ווי דער גביר האָט געכאפט און זיך בא-האלטען ערגעץ אין א ווינקעל. די דינסט האָט געזאָגט דעם מגיד, אז דער גביר איז ניטאָ אין הויז. פארנאכט האָט דער רייצער מגיד געטראָפען דעם גביר אין גאָס און זאָגט צו איהם אזוי:

— דורך אייך פארשטעה איך א שווערען מאמר חז"ל. דער תלמוד זאָגט „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה". וועז די שכינה האָט זיך באוויזען צו משה'ן, האָט ער נאָר פאר-שטעלט זיין פנים, און וועז צו אייך קומט אן אורח, באהאלט איהר זיך אינגאנצען.

———:———

נאָך צוויי גוטע ווערטער פון רייצער.

א.

דער רייצער איז אריינגעקומען צו א קארגען אין הויז בע-טען א נדבה, נעמט דער קארגער און ווארפט איהם ארוים. זאָגט צו איהם דער רייצער:

— איהר זייט א „מדקדק במצות". די חכמים זאָגען „יהי ביתך פתוח לרוחה", דו זאָלסט האלטען דיין הויז בריט אָפען און איהר טהוט אויך אזוי: איהר האלט אָפען די הויז כדי — יענעם ארויסווארפען.

———

איך וויים אבער א טעם: די גמרא זאָגט, אז ס׳איז ניטאָ קיין גרעסערער אָרימאן ווי א הונט, און ס׳איז ניטאָ קיין רייכערער פון א חזיר. זאָגט עס דער הונט א סוד דעם חזיר אין אויער: „ווי באלד דו ביזט אזוי רייך, טו פארוואס ביזטו אזא חזיר?“

———:———

פאסט פאר „פרשת פרה“.

א מגיד האָט אָפגע׳דרשה׳ט א פאָר שעה און די רייד זיינען געווען אָהן א טעם, עס האָט זיך ניט געקלעפט איין וואָרט צום אנדערען.

דער מגיד האָט נאָך געמיינט, אז ער האָט געזאָגט אן אויס-נאם און געפרעגט דעם רב, וואָס זאָגט ער צו זיין דרשה.

— איך מיין, — זאָגט דער רב, — אז אייער דרשה וואָלט זיך בעסער געפאסט פאר „פרשה פרה“.

— וואָס עפעס? — פרעגט דער מגיד.

— גאנץ איינפאך, — ענטפערט דער רב — די פרה איז אָהן א טעם און אייער דרשה האָט אויך קיין טעם ניט געהאט, וואָלטען זיי געפאסט איינער צום אנדערען.

———:———

זיין שולד.

ווען דער מגיד האָט געהאלטען די דרשה, האָט זיך פלוצלונג דערהערט א שטארקער כראָפען פון א אידען, וואָס איז איינ-געשלאָפען.

— שמש, וועקט אויף דעם אידען! — האָט דער מגיד א געשריי געטאָן.

דעם שמש האָט פארדראָסען די העזה פון מגיד, ווי ער בא-פעהלט עס איהם אזוי, און האָט גלייך געענטפערט:

ער וועט שוין פארזאָגען זיינע קינדער.

א מגיד האָט פארבלאָנדזשעט אין אן ארימע שטעטל, וועל־כע איז נאָך געווען דערצו אויך שלעכט ווי סדום, און האָט אפילו דעם מגיד איינמאָל אפעסען ניט געגעבען. דער מגיד האָט גע־נומען זיין קעסטעלע און גלייך פארקירעוועט ווייטער. ביים אוועקגעהן, זאָגט ער צום גבאי פון שוהל:

— וואָס איך בין צו אייך געקומען, טוט מיר א הנאה. מיר פארדריסט נאָר, וואס מיין פאטער איז ביי אייך ניט געווען.

— וואָס מיינט איהר דערמיט? — פרעגט איהם דער גבאי.

— גאנץ פשוט, וועז מיין פאטער וואלט דאָ געווען, וואלט איך שוין דאָ פארשפאָרט צו זיין. יעצט וועל איך עס שוין פאר־זאָגען מיינע קינדס־קינדער, זיי זאָלען דאָ ניט קומען.

———:———

ער פארטרויט איהם א סוד.

א מגיד איז געגאנגען איבער'ן שטאָט קלייבען נדבות נאָך א דרשה אין שוהל. ער איז אויך אריין צו דעם גביר פון שטע־טעל, וועלכער איז אבער געווען מעהר קמצן ווי רייך. האָט איהם דער גביר אָפגעזאָגט און געהייסען געהן. האָט דער מגיד זיך גע־שטעלט אמפערן מיט'ן גביר און איהם ג'מוסר'ט, אזוי אז דער גביר האָט אויסגעשריען:

— איהר געהט צוויעק, ווייל איך וואַרף אייך ארוים ווי א הונט.

— איך גיה, — ענטפערט דער מגיד — אָבער איהר מוזט נאָך אויסהערען דעם וואָרט. די וועלט וואונדערט זיך, פאר וואָס וועז א הונט יאָגט א חזיר, כאפט ער איהם פאר'ן אויער?

שוין פון לאנג, אבער אז „בא" און „בשלח" איז ביי אייך אויך צוזאַמען — דאָס הער איך איצט.

———:———

פארקלענערט די זאָרגען.

פאר יום טוב, איז נחמן דער מגיד געקומען צום באנקיר ראָזענקראנץ און זיך באקלאָגט, דאס ער האָט טויזענד זאָרגען. עס קומט פסח, ער ברויכט מצה, די קינדער דארפען שיכלאך, זיין ווייב א קלייד, און דערצו האָט ער נאָך אויך קיין דירה-געלט ניט באצאָהלט.

— א נארישקייט, — ענטפערט דער באנקיר — צו וואָס זאָלט איהר זיך מאכען טויזענט זאָרגען, אַט וועל איך אייך זיי פארקלענערן.

דער באנקיר האָט ארויסגענומען א פּאַפּיר און געבעטען דער מגיד זאָל איהם אויסרעכענען וואָס ער דארף.

דער מגיד, קלערענדיג אז דער גביר געהט איהם דאָ עפּעס ארויסהעלפען, האָט זיך אָנגעשטריינגט, קיין זאך ניט צו פאר-געסען.

— אויף מצה — האָט ער געזאָגט, און דער גביר האָט גע-שריבען — דארף איך 5 רובעל ; אויף שיכלאך — 2 רובעל ; א קלייד דער ווייב — 3 רובעל ; דירה געלט — 10 רובעל.

דער גביר האָט אויפגעצויגען דעם סך הכל און געזאָגט :

— סך הכל דארפט איהר האָבען 20 רובעל, טאָ צו וואָס דארפט איהר האָבען אזוי פיעל זאָרגען, איהר האָט נאָר איין זאָרג, וואו נעמט מען דאָס געלט ?

———:———

— איהר אליין, רבי, דארפט עס טאָהן. איהר זאָט איהם איינגעשלעפערט, דארפט איהר איהם אויפוועקען.

———:———

ער גנב׳עט דעם שכל אליין.

א מגיד האָט געהאלטען א דרשה און זעהר אויסגענומען ביים עולם. ביי דער דרשה איז אויך געזעסען דער רב, וועלכער האָט געוואוסט, אז די גאנצע דרשה האָט דער מגיד ארויסגע־גנב׳עט ערגעץ פון א ספר.

נאָך דער דרשה רופט אָפּ דער רב דעם מגיד און זאָגט:

— אז איהר זאָלט האלטען נאָך אזוינע דרשות, וואָלטען מעהר קיין גנבים ניט געווען אויף דער וועלט.

— ווי אזוי? — וואונדערט זיך דער מגיד.

— גאנץ פשוט, — זאָגט דער רב — מיט וואס גנב׳עט א גנב? — מיט שכל! איהר גנב׳עט דאָך אבער צו דעם שכל אליין, וועלען גנבים ניט האָבען מיט וואס צו גנב׳ענען.

———:———

„בא" און „בשלח" צוואמען איז א נייעס.

אן אָרימער מגיד האָט זיך געוועגדט צו דעם גבאי פון בית המדרש, ער זאָל איהם געבען עפעס שטיצע פון שוהל. דער גבאי האָט איהם אָפּגעזאָגט, און איהם געגעבען די עצה, ער זאָל פאָהרען אין דער נאָהנטער שטעטעל, דאָרט וועט מען איהם געבען.

האָט דער מגיד איהם געזאָגט:

— אז תזריע און מצורע זיינען צוזאמען, דאָס וויים איך

געהאלטען ביי דאָס זייניגע און האָט ניט געלאָזען דעם מגיד האלטען די דרשה. דאן האָט דער מגיד איהם געפרעגט:

— איהר היט עס אפֿ אייערע תקנות אזוי הייליג, אז איהר קענט גאר ניט משנה זיין?

— געווים היטען מיר אפֿ. — האָט דער פּרנס געענטפערט.

— אויב אזוי, — האָט דער מגיד געזאָגט — האָט איהר געדארפט אריינשטעלען נאָך זעהר נויטיגע תקנות.

— וועלכע? — האָט דער פּרנס נייגעריג געפרעגט.

— די עשרת הדברות. — האָט דער מגיד געענטפערט.

———:———

דאָס איז דאָך די צרה.

א מגיד איז אמאָל געקומען אין א שטעטעל און געבעטען דעם שמש, ער זאָל רופען אלעמען אין שוהל צו מנחה, וועט ער דרשה'נען. זאָגט דער שמש, אז אין הויף ביים פּריץ איז אן אויספּארקויף און די גאנצע שטעטעל איז איצט אין הויף. אויף מאָרגען האָט שוין דער מגיד געהאלטען זיין דרשה און ער האָט אזוי געזאָגט:

— „קול אומר קרא, ואמר מה אקרא? — כל הבשר חציר" טייטש איך אזוי, „קול אומר קרא" איך האָב געזאָגט דעם שמש, ער זאל אייך רופען אין שוהל, האָט דער שמש געזאָגט „מה אקרא? כל הבשיר חציר" וואָס זאָל איך רופען, אז אלע מענשען זיינען אין חצר (הויף).

האָט איהם אייניער נאָכ'ן דרשה א פּרעג געטאָן:

— רבי, ווי אזוי טייטשט איהר דאָס „חציר" א הויף, יענער חצר איז דאָך אָהן א יוד?

— אָט דאָס איז דאָך די צרה — ענטפערט דער מגיד —

ער האָט ממלא כריסו געוועזען.

אן אָרים געקלייד‌עטער מאן איז געקומען אין בית־המדרש און ערקלעהרט דעם גבאי, אז ער איז א מקובל און וויל דרש'נען פאר'ן עולם. דער גבאי האָט איהם ערלויבט.

ארויפגעהענדיג אויפ'ן בימה, האָט דער מאן אזוי געזאָגט:

— רבותי, איהר וועט פרעגען, אויב, ווי איך האָב אייך דערצעהלט, אז איך בין פארנומען מיט קבלה, צו האָב איך שוין געלערנט ש"ס און פוסקים, ווי די חז"ל זאָגען אונז „לעולם ימלא אדם כריסו בש"ס ופוסקים ואחר כך ילמוד קבלה"? קען איך אייך זאָגען, אז איך האָב דעם מאמר מקיים געווען ממש כלשונו: רבותי, איך האָב פארמעגט א ש"ס בבלי וירושלמי און פוסקים ראשונים ואחרונים, איך האָב עם אלעם פארקויפט און דערמיט „ממלא כריסי" געווען, איך האָב דערפאר געקויפט ברויט, יעצט האלט איך שוין ביי קבלה — איך מוז מקבל זיין נדבות — ווייל עם זיינען אויסגעגאנגען אלע עצות.

———:———

נ ו י ט י ג ע ת ק נ ו ת.

א מגיד איז געקומען אין א שטאָט און געוואָלט דרש'נען שבת אין שוהל. האָט איהם אבער דער פרנס נישט ערלויבט מיט דעם טעם, דאם עס איז פאראן אזא תקנה אין שוהל, אז שבת מברכים טאָר ניט דרש'נען קיין מגיד, נאָר דער עולם דארף זיצען און לערנען.

דער מגיד האָט דעם פרנס שטארק געבעטען, ער זאל פאר איהם מאכען אן אויסנאהמע, ווייל ער איז אן אָרימאן און קען ניט וואַרטען אויף דעם אנדער שבת. דער פרנס האָט זיך אָבער

— איך בין א בער — זאגט דער הונט צום וואלף — און דו א וואלף, וויל איך מיט דיר טאן א שדוך.

דער וואלף האט איהם באטראכט און האט זיך געקלערט: ער זעהט אוים ווי א בער, אבער עפעם האט ער הינטישע ענגנ... איז ער אוועק צום קעניג דעם לייב פרעגען אן עצה, ווי זאל ער דערגעהן וואס ער איז, א הונט אדער א בער. האט דער לייב געזאגט:

— דו היים געבעטן עסעז. וועט ער עסעז מיט דיר צוזאמען איז ער א בער; וועט ער, אבער, נעמען דאס עסעז און אוועק-געהן באזונדער — איז דאס געווים א הונט.

———:———

דער אנדער שלאם איז אויך מהאי טעמא.

א בעל הבית האט אמאל געזומען א משולח אויף נאכט-לעגער. אוידער מען איז אוועק דאוונען, האט דער בעל-הבית באמערקט, ווי עס הענגט א גרויסער שלאס אויף דעם משולח'ס רייזע-קעסטעל, נעהמט דער בעל-הבית און הענגט אויף נאך א שלאס און דערצעהלט קיינעם ניט. דער משולח איז געקומען אהיים, ערשט ער זעהט אויף זיין רייזע-קעסטעל הענגט נאך א שלאס. רופט ער צו דעם בעל-הבית און פרעגט איהם, וואס איז דאס פאר א שלאס?

— וואס רעדט איהר א שלאס? — חדוש'ט זיך דער בעל-הבית — עס הענגען דאך צוויי שלעסער.

— מילא, איינעם האב איך אויפגעהאנגען. — זאג דער משולח.

— צוליעב וואס האט איהר עס אויפגעהאנגען דעם שלאס? — פרעגט דער בעל-הבית.

— פארשטעהט איהר מיך — זאגט דער מגיד — „כבדהו

וואָס דער יוד איז געשטאַנען אין חצר, אזוי וואָלט ער דאָך גע־קומען צו מנחה אין שוהל.

———:———

פון אַ מגיד׳ס אַ דרשה.

דריי זאכען, רבותי, דערמאנען דעם מענשען צו תשובה טאָן, וועז ער ווערט עלטער: די אויגען, די צייהן אוז די באָרד. די אויגען ווערען דונקעל; די צייהן פאלען ארויס אוז די באָרד ווערט גרוי. יעצט, רבותי, איז גאָר קיין וואונדער ניט וואס מען טוט היינט ניט קיין תשובה, אז די אויגען ווערען דונקעל — טוט מען אַן ברילען; אז די צייהן פאלען ארויס — שטעלט מען אריין נייע, אוז א באָרד טראָגט מען דאָך אינגאנצען ניט. היינט וויי אזוי זאל אַ מענש תשובה טאָן?

———:———

אַ סימן.

אַ נגיד האָט געוומען א מגיד אויף שבת. אז עס איז געקומען צום עסען, האָט דער נגיד מיט די בני־בית זיך געזעצט ביים טיש אין גרויסען חדר אוז דעם מגיד האָט ער געזעצט ביי א טיש אין קיך. אזוי איז געווען צו אלע דריי סעודות. אז עס איז געקומען ביים זעגענען זיך, בעט דער בעל־הבית, דער מגיד זאל איהם עפעס זאָגען.

זאָגט דער מגיד:

— איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה: א הונט האָט זיך פארוואָלט טאָן א שדוך מיט א וואָלף. ער וויים דאָך אבער, אז א וואָלף קען ניט פארטראָגען א הונט, איז ער געפאלען אויף אן המצאה. ער האָט ערגעץ געקראָגען א פעל פון א בער, עס ארויפ־געשלעפט אויף זיך אוז געקומען צום וואָלף.

קמצן און ווען דער מגיד האָט זיך אָנגערעדט ביי א שעה ציים, האָט ער איהם ערשט אָפּגעזאָגט.

— איהר ווייסט, — האָט איהם דער מגיד א זאָג געטאָן — איהר וועט שוין בלייבען אויף אייביג א גביר.

דער גביר, וואָס האָט שטענדיג געציטערט איבער זיין פארמעגען, איז געוואָרען זעהר נייגעריג צו ווייסען, פון וואנען דער מגיד נעמט עס.

— די זאך איז פשוט, — האָט איהם דער מגיד ערקלערט — ווען אן אָרימאן וואַרפט אראָפּ א קאָפּיקע אין בלאָטע, וועט ער זיך איינבויגען און עס אויפהויבען צוריק. א גביר, אָבער, אז ער לאָזט אראָפּ א קאָפּיקע אין בלאָטע, וועט ער זיך ניט אייג־שמוצען די הענט צוליעב אזא קלייניגקייט. דער רבונו של עולם איז דאָך א מיליאָנער („לי הכסף ולי הזהב" — שטעהט דאָך) ביי איהם אזא פארמעגען ווי אייערער איז דאָך פונקט ווי א קאָפּיקע. היינט אז ער האָט אראָפּגעלאָזט א קאָפּיקע אין אזא בלאָטע ווי איהר זייט, וועט ער עס שוין אמאָל ארויס־נעהמען?

———:———

אין דער הגדה איז פאר אלעמען.

א מגיד איז אמאָל אריינגעקומען אין א הויז נאָך א נדבה און דאָרט געטראָפען א חברה לצים זיצענדיג אָהן היטלען און שפּילענדיג אין קאָרטען. אז חברה האָבען דערזעהן דעם מגיד, האָט מען געזומען זיך וויצלען, און איינער פון זיי האָט זיך גע־זומען חכמה'נען מיט'ן מגיד:

— פאר וואָס שטעהן עפּעס די עשר מכות אין דער הגדה און ניט אין ויתן לך?

— ווען די מכות זאָלען שטעהן אין ויתן לך, — האָט דער

וחשדהו" אין דער פרעמד... אומבאקאנטע מענשען... האָב איך מורא געהאט מען זאָל עפעס ניט ארויסנעהמען.

— און דער אנדערער שלאָם איז אויך מהאי־טעמא — האָט דער בעל־הבית געזאָגט, — איך וויים, א פרעמדער משולח... „כבדהו וחשדהו"... האָב איך אויפגעהאנגען דעם שלאָם איהר זאָלט עפעס ניט אריינלעגען.

———:———

צואוועדטעלט זיך.

אין סטויבץ איז אמאָל געקומען אויף שבת א מגיד, א הארבע־וואטער איד, און געוואָלט דרשנ'נען אין בית מדרש. גראדע איז דער גאנצער בעל־דעה געווען דער שמש און ער האָט איהם בשום אופן ניט ערלויבט. וועז דער מגיד איז פון איהם ניט אָפגעטראָ־טען, האָט דער שמש זיך נאָך צובייזערט און אויסגעשריען:

— דער הר־עיבל איז פארשאָלטען געוואָרען; דער הר־גריזים איז אויסגעריסען געוואָרען און דער הר־בול (האָרבול) ניט ער ווערט פארשאָלטען, ניט אויסגעריסען.

איז דער מגיד איהם ניט געבליבען שולדיג און גלייך גע־ענטפערט:

— דער שמש פון ציצית ווערט פארדרעהט; דער שמש פון חנוכה ליכט ווערט פארברענט און דאָ, דער שמש פון סטויבץ, ניט ער ווערט פארדרעהט, ניט ער ווערט פארברענט.

———:———

פון בלאָטע נעמט מען ניט צוריק.

א געוויסער מגיד איז אמאָל אריינגעקומען צו א גרויסען גביר בעטען א נדבה. דער גביר איז אבער געווען א גרויסער

און לעבעדיג. איז עס עפעס קשה צו פארשטעהן: „טויט", „לעבעדיג", „לעבעדיג", „טויט"? וועלען מיר דאָס ערקלעהרען מיט א משל:

אמאָל איז געווען א גרויסער קעניג, און ווי יעדער גרויסער קעניג האָט ער זיך געהאט זיינע קאפריזען, האָט ער איינמאָל אויסגעטראכט א רעטעניש און גערופען זיינע חכמים דאס בא־שיידען. האָט קיינער ניט געוואוסט קיין פתרון. האָט דער קיסר געשיקט רופען די גרעסטע חכמים און געלעהרטע פון לאנד און זיי געזאָגט די רעטעניש, אבער אויך זיי האָבען ניט געקענט באשיידען. איז דער קעניג געוואָרען מלא חמה, און ער האָט אויסגעקליבען דריי פון די גרעסטע חכמים און זיי געגעבען דריי טעג צייט, אויב אין דריי טעג וועלען זיי איהם ניט ברייננען דעם ריכטיגען פתרון — וועט ער אראָפנעמען די קעפ פון זיי.

זיינען די דריי חכמים געזעסען די דריי טעג און נעכט גע־קלעהרט און געקלעהרט און ניט געקענט געפינען קיין פתרון. איז געקומען דער דריטער טאָג, האָט דער קעניג אויסגעבויט א גרויסען עשאפאט אויפ'ן מארק פון שטאָט, געשיקט רופען די דריי חכמים און זיי געפרעגט אויב זיי וויסען שוין די בע־שיידונג. די חכמים זיינען געשטאָנען מיט אראָפגעלאָזענע קעפ און געשוויגען. זיי האָבען נעבאך ניט געוואוסט. וואס, מיינט איהר, איז געווען דער סוף? דער קעניג, דער אכזר, האָט זיי אלע דריי אויסציגוויזן אראָפגענומען די קעפ.

— היינט, — האָט דער מגיד זיך צוזונגען — זאָל איי־נער זיי וועלען יעצט מאכען לעבעדיג, וועט ער דען קענען? אָבער גאָט איז א ממית, ער האָט זיי געטויט און „מחיה", ער קען זיי מאכען לעבעדיג.

———:———

מגיד געענטפערט — וואלט דאן געווען „ויתן לך (דער מגיד האָט אָנגעטייטעלט מיט'ן פינגער אויף דעם לץ, וועלכער האָט איהם געפרעגט די קשיה) וען עס שטעהט אָבער אין דער הגדה, דאן קומט אויס לך, ולך, כי לך, אף לך. (דערביי האָט דער מגיד אָנגעוויזען אויף יעדען לץ באזונדער).

———:———

א ראיה מן התורה.

א מגיד איז געקומען מיט א בעל־הבית פאר א רב צו א דין־תורה.

— ער האָט מיך פארשעמט — האָט דער מגיד געזאגט — ער האָט מיך גערופען גוי.

— און טאָמער ביזטו טאקע א גוי? — האָט דער רב געפרעגט.

— וואלט איך דאָך קיין מגיד ניט געווען. — האָט דער מגיד געזאגט.

— דאָס איז קיין ראיה גיט — האָט זיך דער רב אָנגערופען — איך האָב א בפירוש'ע ראיה פון דער תורה, אז נאָך אין מצרים זיינען ביי אידען געווען גוים מגידים, עס שטעהט: „ויאמר ליוסף הנה אביך חולה", מאָכט רש"י „אחד מן המגידים", היינט וועט דען געהן א איד אָנזאָגען א שלעכטע בשורה? — מוז מען זאָגען, אז עס איז געווען א גוי'שער מגיד.

———:———

פארשטעהן מיט א משל.

א מגיד האָט געהאלטען אין א שוהל א דרשה. האָט ער אָנגעהויבען:

— עס שטעהט „מלך ממית ומחיה" א קעניג מאכט טויט

זיי וועלען האנדלען נאָך זיינע רייד.

צום סוף פון זיין שבת'דיגער דרשה פלעגט דער באקאנטער ברונשוויגער רב, רבי סאבאל, זאָגען: „איך וויים געווים, אז איהר וועט האנדלען נ אָ ך מיינע רייד".

———:———

דער וועזער טויג ניט.

א יונגעמאן, א משכיל, איז איבערדריסיג געוואָרען דאָס זאָגען פון מגיד אין קלויז, נעמט ער ארוים זיין זייגער און ווייזט, דער מגיד זאל זעהן, אז עס איז שוין שפעט און זאָל אויפהערען.

דער מגיד קוקט גוט אויפ'ן זייגער און זאָגט:

— דער זייגער איז גוט, נאָר דער וועזער טויג ניט.

———:———

געה טרעף וועז מלא וועז חסר.

א מגיד האָט שבת געהאלטען א דרשה, דערביי איז געשטאָנען א מאן און געווייגט. דער מגיד האָט עס באמערקט. אויף מאָרגען, וועז דער מגיד איז ארומגעגאַנגען מיט'ן גבאי איבער'ן שטאָט צוזאמענקלייבען געלט, האָט ער זיך נאָכגעפרעגט אויף יענעם אידען, וואָס האָט געווייגט ביי זיין דרשה.

— לאָמיר צו איהם אריינגעהן — האָט דער מגיד געזאָגט — אויב עס האָט איהם געירט מיין דרשה, וועט ער געבען א שעהנע נדבה.

— יע, — האָט איהם דער גבאי ערקלעהרט, — וועז דער מאן איז ניכטער גיט ער טאקע א שעהנע נדבה, דאָס רוב איז ער אבער שכור און אז מען קומט צו איהם דאן אריין, זידעלט

דעם ערשטען לוינט.

א מגיד איז אמאל געקומען דרש'נען אין א שטאָט. זאָגט צו איהם דער גבאי, אז ביי זיי אין שטאָט איז פאראן א מחלל שבת'ניק, וועלכער האלט אָפען דאם געשעפט אום שבת, דערי-בער זאָל דער מגיד האלטען א הארבע דרשה, וויל דער מחלל-שבת'ניק האָט דוקא ליב דרשות.

דער מגיד האָט טאקע געהאלטען די דרשה וועגען חלול-שבת און שטארק גע'מוסר'ט די וואם האלטען אָפען די גע-שעפטען אום שבת.

אויף מאָרגען איז דער מגיד געגאנגען קלייבען געלט פאר'ן דרש'נען, האָט איהם דערזעהן דער מחלל-שבת'ניק און איהם אריינגערופען צו זיך און איהם געגעבען גאנצע צעהן רובעל. אז דער מגיד האָט דאם דערזעהן, האָט ער געדריקט די האנט פון מחלל שבת'ניק און געזאָגט:

— נאָך מעהר ווי די געלט, פרעה איך זיך, וואָם איך האָב אייך געבראכט צו תשובה, דער אויבערשטער איז מוחל, ווי עם שטעהט: „במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גומרים יכולים לעמוד"...

דער מגיד האָט זיך נאָך געקליבען רעדען מעהר, אָבער דער מחלל-שבת'ניק האָט איהם אָפגעהאקט אין מיטען און געזאָגט:

— ס'איז א שאד אייערע רייד, טייערער מגיד, איך וועל ווייטער האלטען דעם געשעפט אָפען שבת.

— טאָ פארוואם גיט איהר מיר צעהן רובעל?

— וויל נאָך אזא הארבע דרשה וועט זיך שוין קיינער ניט דערוועגען האלטען אָפען שבת די געשעפטען, און איך וועל זיין איינער און לייזען מעהר...

———:———

אויף וואָס מען שטעלט זיך ביי א דרשה.

א רב, וועלכער איז געווען ווי גרוים אין תורה אזוי קליין אין געוואוקס, איז פארפאָהרען אין א שטאָט און געהאלטען דאָרט א דרשה שבת אין שוהל. דערווייל האָט מען ביי איהם אין אכסניה אבגע'גנב'עט דעם רייזע-קופערט און מען האָט עם בשום אופן ניט געקענט געפינען. אין א צייט ארום איז דער רב ווידער געקומען אין דער שטאָט און גע'דרשה'ט אין שוהל, האָבען זיך די צוהערער ניט געקענט אָפּוואונדערן, ווי דער רב איז דאָס מיט אמאָל אויסגעוואקסען אזוי הויך. פריהער האָט ער קוים דערלאנגט צו די שטאָכעטען פון בימה און איצט האָט זיך זיין אייבערשטער האלבער קערפער ארויסגעבויגען אין דער הויך.

דער רב האָט זיי באלד אָבער אין דער דרשה אליין ערקלערט די סיבה פון זיין אויסוואקסען, און ער האָט אזוי געזאָגט:

— וועז איך בין ביי אייך דעם ערשטען מאָל געווען, האָב איך זיך געשטעלט ביי מיין דרשה אויף דעם יסוד פון אונזער אמונה און תורה, איצט אבער, וועז איך קאָן אייך שוין, וואָס פאר א מענשען איהר זייט, האָב איך זיך געשטעלט ביי מיין דרשה — אויף מיין רייזע-קופערט.

———:———

ער יענעם שטארק אוים און ווארפט ארוים. דער מגיד איז צו איהם ניט אריין. פארנאכט איז אויף דער אכסניה פון מגיד געקומען א משרת פון יענעם אידען און געזאגט, אז יענער איד האָט געבעטען דער מגיד זאל צו איהם קומען.

אז דער מגיד איז אריין צו איהם אין הויז, האָט דער איד איהם אויסגערעדט:

— איך האָב געזעהן ווי איהר זייט געגאנגען מיט'ן גבאי איבער'ן שטאָט און מיין הויז האָט איהר איבערגעהיפט. איך האָב אויף אייך דערפאר פאריבעל. אויב אָבער איהר וועט מיר זאָגען א גוטען תירוץ, וועל איך אייך געבען א שעהנע נדבה.

— גוט, — זאָגט דער מגיד — איך וועל עס אייך ערקלערען בדרך משל: אמאָל איז געווען א שנייידער, וואס איז ווי טאָג און ווי נאכט געזעסען אין הויז און געארבייט. ער האָט זעהר מורא געהאט פאר קעלט, און ווינטער פלעגט ער קויפען א סך האָלץ צו האלטען וואַרים די הויז. איינמאָל, א ווינטער-נאכט, קומט ער ארוים מחדש זיין די לבנה און האָט געכאפט א ציטער. זאָגט די לבנה צו איהם: דו, אז דו קומסט ארוים איין מאָל א חודש, כאפסטו א ציטער, וואס זאל איך אָבער טאָן אז איך דארף זיין אלע נאכט אין דרויסען? עס וואָלט געווען ניט מעהר ווי א יושר, אז דו זאָלסט מיר מאכען א בגד...

האָט דער שניידער זיך פארענטפערט:

„דו, לבנה, ביזט טאקע געראכט מיט דיין טענה, אבער ווי אזוי זאָל איך וויסען ווי דיר צוטרעפען, אז אמאָל ביזטו „מלא" און אמאָל — „חסר"?

———:———

אַ שארפער ענטפער.

דער באוואוסטער רבי, ר' ליב'עלע שפּאלער, האָט שטרענג אָנגעזאָגט זיינע חסידים, זיי זאָלען איהם למעה"ש ניט רופען „רבי" נאָר „זיידע". איינמאָל האָבען זיך אויפגעקליבען אלע חסיד'ישע רביים אין בערדיטשוב זיך צו באראטען וועגען טובת כלל ישראל. ר' ליב'עלע איז אויך געווען צווישען די געזרו־פענע. דאָס האָט אבער שטארק פארדראָסען ר' ברוך'ן, דעם בעל שם טוב'ס אייניקעל, וועלכער האָט מקנא געווען ר' ליב'ע־לען זיין גרויסען נאָמען און געטראָגען אין הארצען א כעס אויף איהם. אז מען האָט זיך געזעצט צום טיש פאר דער בעראטונג, רופט זיך אָפּ ר' ברוך צו ר' ליב'עלען פאר אלעמען אין די אויגען:

— איך וויל אייך פרעגען, פארוואס רופט מען אייך „זיידע" און ניט „באבע"? דוכט זיך אלע אייערע מעשים פאסען פאר ווייבער?

ר' ליב'עלע האָט זיך אויפגעקאָכט און גלייך געענטפערט:

— יא, אמת, איך בין א זיידע, און „זיידע" רופען מיך אלע מיינע טרייע חסידים, ווייל די שעהנקייט פון די אייניקלאך זיינען די „זיידעס" און ווען ניט א שעהנער „זיידע" וואָלט מען פון דעם אייניקעלס געביין אפילו ניט געהערט.

———:———

ווען „שמחה" וועט זיין לארצך — וועט זיין „ששון" לעירך.

אין דער שטאָט פרעסבורג, אונגארען, איז געווען א איד אַ גרויסער מסור מיט'ן נאָמען שמחה. דער מסור האָט פיעלע אידען אומגליקליך געמאכט און עס איז ניט געווען קיין עצה ווי צו פּטור ווערען פון איהם. איז מען אוועק צום גרויסען גאון,

ג.

רביים און חסידים

שמועסען צווישען זיך און וכוחים מיט מתנגדים.

מיינע שונאים זאָלען זיין מתנגדים.

נאָכדעם, אז ר' שמריה, דעם חסיד'ישען רבי'ס חוזר, האָט, זיצענדיג צווישען זיינע חסידים, אויסגעטרונקען א גאנצע פלעשעל בראנפען און האָט פארביסען א געבראָטענע הוהן, האָט ער געזאָגט:

— מיינע שונאים זאָלען זיין מתנגדים.

אויסגעוועזען אַ וועלט.

דער גרויסער גאון ר' זעלמעלע האָט, זיצענדיג צווישען חסידים, אמאָל געזאָגט אין שפאס:

— א איד, אז ער געהט אוים שמונה-עשרה דאַרף מען איהם געבען „שלום-עליכם".

— פארוואָס? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ווייל אוואו איז ער ניט אויסגעוועזען אין דער צייט שטעהענדיג „שמונה-עשרה", — איז געווען זיין ענטפער.

— אייער צונג, רבי, — איז ניט ריין.
— יא, — האָט ר' לייבעלע צוגעקרעכצט, — איך וויים עס. ווער האָט עס היינט, בעוונותינו הרבים, א ריינעם צונג?

———:———

לאנג לעבען — וועט מען ווערען אַ צדיק.

דעם היינטיגען ראדזינער רבי'ן, ר' מרדכי יוסף שליט"א, האָט אמאָל א חסיד געפרעגט דעם פשט פון די ווערטער „דתורין לן חיין בטיבותא ולהוי אנא פקידא בגו צדיקיא", וואָס מיר זאָגען אלע מאָנטאג און דאָנערשטאג אין דער תפלה פון „בריך שמיה", וואָס פאר א סמיכות הפרשיות איז דאָס „דו זאָלסט מיר פאר־לענגערען די יאָהרען און איך זאָל ווערען אריינגערעכענט צווי־שען די צדיקים?"

האָט איהם דער רבי אזוי ערקלעהרט:

— די וועלט ווערט וואס ווייטער אלץ ערגער און ערגער. ווען די אמאָליגע אפיקורסים וואָלטען היינט געלעבט, וואָלטען זיי געוואָלט צדיקים גמורים. אָט דאָס איז דער פשט פון דער תפלה: מיר בעטען ביים רבונו של עולם, לאָז מיר לאנג לעבען, וועל איך נאָך אמאָל אויך זיין א צדיק.

———:———

דער טייטש פון פסוק.

א חסיד האָט געפרעגט א רבי'ן די כונה פון דעם מאמר „יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך".

האָט דער רבי געזאָגט:

— נאָכ'ן דאוונען וועל איך דאָס דיר מפרש זיין.

אז עס איז געקומען נאָכ'ן דאוונען, וועז דער רבי האָט גע־

דעם „חתם סופר", און איהם דערצעהלט די צרות ונגושים, וואָס דער מסור טוט אַן די אידען.

— ווי רופט מען איהם? — האָט דער „חתם סופר" גע־פרעגט.

— שמחה. — האָט מען איהם געענטפערט.

האָט דער גאון אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל און גע־זאָגט:

— „שמחה לארצך, רבונו של עולם, וששון לעירך".

אין א קורצע צייט ארום איז שמחה געשטארבען און אין שטאָט איז געוואָרען „ששון".

———:———

מעגליך, זיי מאַכען ביידע א טעות.

וועו עס איז געקומען צו רייד וועגען ר' יאָסעלע קוטנער, האָט ר' חאצקעלע ווישניצער איהם געזומען זעהר לויבען: אַ, דער קוטנער? ער איז אן אדם גדול! א חריף! א גאון הדור!

רופט זיך אַן א חסיד פון ווישניצער:

— רבי! ס'איז זעהר פיין פון אייך, וואס איהר לויבט אזוי אייער געגנער ר' יאָסעלע'ן. ער, ר' יאָסעל, האָט וועגען אייך ניט אזא גוטע מיינונג.

— דאָס מאכט ניט, — ענטפערט ר' חאצקעלע — מעגליך, אז מיר מאכען ביידע א טעות.

———:———

א ריינע צונג.

ר' לייבעלע קאָוונער איז אמאָל קראנק געוואָרען, האָט מען געשיקט רופען א דאָקטאר. דער דאָקטאר איז געקומען, באטראכט דעם חולה און געהייסען איהם ווייזען דעם צונג.

— טאָ ווי קומט עס וואָס מען נעהמט נאָך אלץ קליינע קינדער פאר סאָלדאטען?

— הערסמו, פאניע וויל ניט פאָלגען די דין־תורה. — האָט דער צווייטער חסיד געענטפערט.

———:———

וואָס דער סוף וועט זיין.

צום רבי'ן איז געקומען א איד פרעגען אן עצה, ער האָט געלט און וויל טאָן א געשעפט, נאָר ער איז ניט פראקטיקירט, רעדט מען צו ער זאל נעהמען שלום דרעהער פאר א שותף, וועלכער איז גוט פראקטיקירט אין דעם געשעפט, אָבער ער האָט ניט קיין געלט. האָט ער אבער מורא, טאָמער איז שלום דרעהער ניט אָרענטליך.

דער רבי האָט א טראכט געטאָהן און געזאָגט:

— דער סוף פון אזא שותפות וועט זיין, אז דו וועסט וועלען פראקטעקירט און שלום וועט האָבען געלט.

———:———

וואָס ראשי תיבות באדייטען.

צוויי חסידישע יונגעלייט זיינען געקומען צום רבי'ן און געבעטען ביי איהם אן עצה, זיי ווילען געהן בשותפות אין א מסחר, און וויסען ניט וויי צו טאָן. דער רבי איז ארוים א ווייל אין א באזונדער חדר און זיך אומגעקעהרט מיט צוויי פארמאכטע בריף אין די הענט: איין בריף האָט ער געגעבען איין יונגעמאן, דעם אנדערען בריף — דעם אנדערען. דער רבי האָט זיי אָנגעזאָגט, זיי זאָלען געהן באזונדער און לייענען די בריף, וועלען זיי שוין האָבען א תשובה.

די יונגעלייט זיינען געקומען אהיים, געעפענט די בריף,

נומען ארויסגעהן פון שוהל, העלפן אלע ווי דער רבי רעדט צו זיך:

— גוט מאָרגען, רבי! מאכט א וואַרע, דער רבי גייט!

און אז ער איז ארויס פון „שטיבעל", האָט ער נאָך אלץ צו זיך געמורמלט:

— דאָ גייט דער רבי! דער צדיק גייט, מען דארף זיך שטעלען!

האָבען זיך אלע געוואונדערט, וואס דער רבי רעדט צו זיך אליין. שפעטער האָט דער רבי ערקלערט:

— איהר האָט געזעהן, אז מען גיט אָפּ זיך אליין כבוד האָט עס א פנים פון חוזק, אָט דאָס זאָגען מיר „יהי כבוד חברך", דער כבוד, וואס דיין חבר גיט דיר, זאָל זיין ביי דיר אזוי „חביב כשלך", ווי דו אליין וואָלסט זיך אָפּגעבען דעם כבוד.

———:———

ער וויל די דין-תורה ניט פאָלגען.

צוויי חסידים האָבען זיך געשפארט, וועמענס רבי עס איז אַ גרעסערער. פרעגט דער ערשטער חסיד דעם צווייטען:

— וואָס טהוט עפעס דיין רבי צו דעם, וואס מען נעהמט אכט־יאהריגע קינדער פאר סאָלדאטען?

— ער זאָגט, אז דאָס איז א גזרה מן השמים. — ענטפערט דער חסיד.

— דאָס הייסט ביי דיר א רבי?

— ער האָט געטאָן אין דעם אויך, — זאָגט דער צווייטער חסיד — ער האָט אראָפּגעבראכט דעם שר של רום און גענאמט מיט איהם א דין־תורה.

— נו, און וואס איז געווען? — פרעגט דער ערשטער חסיד.

— און דער רבי האָט טאקע געוואונען די דין־תורה.

חסידים, האָבען זיך אויך דאָס אביסעל פון איהם אויסגעלערנט. וועז איהר ווילט, רבי, קען איך, אפילו, אייך זאָגען אייערע מחשבות.

— אדרבה, — זאָגט דער רבי — זאָג מיר טאקע, וואס טראכט איך איצט?

— איהר טראכט וועגען רבונו של עולם. — ענטפערט דער חסיד.

— פאלש! — שרייט אויס נצחונ'דיג דער רבי — איך האָב איצטער א גאנץ אנדער זאך געטראכט.

— אזוי? — רופט זיך אָפּ דער חסיד — איהר האָט ערשט געטראכט אן אנדער זאך? טאָ וואָס וואונדערט איהר זיך, וואס די וועלט פאָהרט צום סאדיגורער און ניט צו אייך? אונזער רבי האָט שטענדיג גאָט אין זינען, ווי דער ערשטער דין אין שולחן ערוך „שויתי ד' לנגדי תמיד".

———:———

„מ י נ י ה ו ב י ה"

חסידים פון רבי'ן ר' חיים'ל פון מינקוויויץ (פּאָדאָלער גו־בערניע) זיינען אמאָל געקומען צו איהם און דערצעהלט, אז ר' חיים'ל פון זינקוף (אויך פּאָדאָלער גובערניע) האָט זיך אויסגע־שפּראָכען, אז מינקוויויץ לעגט זיך אוים מיט א שלעכטען „צדיק". האָט דער מינקוויויצער אויף דעם געענטפערט:

— הלמאי איז אין זינקוף גאָר קיין „צדיק" ניטאָ?

———:———

עס וועגדט זיך וועמענס חסידים

דער סאדיגורער צדיק ר' אברהם יעקב האָט חתונה געמאכט א טאָכטער. אויפ'ן וועג, פּאָהרענדיג צו דער חתונה, האָט מען

ערשט עם שטעהט דאָרט גאָר ניט געשריבען, אויסער די אותיות א. ב. ג. ד. האָבען זיך די יונגעלייט געוואונדערט און געגאנגען פרעגען דעם רבי'ן די באדייטונג.

— גאנץ פשוט, — האָט דער רבי געזאָגט — די פיער אותיות איז דער יסוד פון אייער הצלחה. דער „אלף" מיינט אחדות, וועט ביי אייך אחדות, וועט זיין „ב"—ברכה; וועט אָבער ביי אייך זיין „ג"—גנבה — וועט זיין „ד"—דלות.

———:———

אָט מיט וואָס ער איז גרעסער.

אַן אָנהענגער פון סאדיגורער רבי איז געשעפטליך געווען אין אן אנדער שטאָט און האָט באזוכט דעם דאָרטיגען רבי.

— וואָס איז די מעשה — האָט איהם יענער רבי געפרעגט — וואָס אייער סאדיגורער רבי האָט אזוי פיעל חסידים? דאכט זיך, זיינע לומדות — זיינען פאראן גרעסערע לומדים פון איהם; יחוס — איז מיין יחוס ניט קלענער פון זיינעם; אין פרומקייט — בין איך, זיך ניט באריהמענדיג, אזוי פרום ווי ער. טו פארוואס האָב איך אפילו ניט קיין צעהנטעל חסידים ווי ער?

— אונזער רבי קען עפעס, וואס איהר, רבי, קענט ניט, — האָט דער סאדיגורער חסיד געענטפערט.

— וואָס, צום ביישפיעל? — האָט דער רבי געפרעגט.

— אונזער רבי איז „א יודע־מחשבות" — זאָגט דער חסיד, ער וויים וואס יעדערער טראכט.

— שטות, — רופט זיך אָפּ דער רבי — עס איז א שקר, עס קען ניט זיין!

— ניין, רבי, עס איז אמת, — זאָגט דער חסיד — אין דעם רבי'ס כח איז אזוי גרוים אין דעם, אז אפילו מיר, זיינע

— האָסטו דאָך נאָך געגעסען טרפות? — ציטערט דער רבי.
— עס איז געווען ביי א גוי, האָט ער קיין כשר ניט געהאט.
— אָבער, אפיקורס, ווי עסט מען דאָס ביי א גוי?
— רבי, א איד האָט ניט געוואָלט געבען עסען.
— עס איז א שקר, א שם רע! — שרייט דער רבי — א איד זאָל נישט וועלען געבען א אידיש קינד עסען?
— דאָס איז געווען יום־כפור, רבי, — האָט דער בחור גענטפערט.

———:———

עס איז דאָ א בעסערע עצה.

דער קאָידענאָווער חסיד'שער רבי ר' אהרנ'לע, האָט געהאט א שם פאר א גרויסען חכם. איינמאָל איז ער געפאָהרען אין א שטאָט אויף שבת, און אזוי ווי קיין באן איז דאָרטען ניט גענגען, איז ער געפאָהרען מיט א פוהר. מיטגעפאָהרען זיינען מיט איהם אייניגע חסידים מקורבים, צווישען זיי איינער, וועלכער איז געווען באוואוסט מיט זיין שוואכקייט צו רייסען זיך צום עמוד דאוונען, כאָטש ער האָט ניט פארמאָגט קיין שטימע און אויך ניט געהאט קיין געשמאק אין חזנות.

אינמיטען וועג זיינען זיי צוגעקומען צו א גרויסען בארג און די פערד האָבען ניט געוואָלט געהן. האָט איין חסיד פארגעלעגט, אז אלע זאָלען אראָפגעהן פון וואָגען, ווייל אנדערש וועלען די פערד ניט אריפגעהן.

— איך האָב א בעסערע עצה — זאָגט פלוצלונג דער רבי — זאָל איינער אריפגעהן אויפ'ן בארג און אוועקשטעלען אן עמוד, און ווי די פערד וועלען דערזעהן דעם עמוד וועלען זיי גלייך אַריפגעהן.

———:———

ביי איהם צוגע'גנב'עט זיין שטרייטעל, וועלכע האָט געקאָסט דריי הונדערט רובעל. האָט דער רבי געשיקט רופען דעם „נביא" פון די גנבים*) און פארלאנגט פון איהם, ער זאָל „טרעפען" וואו דאָס שטרייטעל איז.

— געפין מיר דאָס שטרייטעל — האָט דער רבי איהם געבעטען — קיין זאך וועט נישט זיין פאר מיר טייער, וואָרום עס איז מיר א בושה פאר מיין שוועָר.

— רבי, — האָט דער „נביא" געענטפערט — האָט עס גענג'עט איינער פון מיינע „חסידים", וועל איך עס נאָך געפינען; טאָמער האָט עס אָבער „גע'לקח'נט" איינער פון אייערע חסידים — איז דאָס שטרייטעל פארפאלען.

———:———

אלץ מיט אַ סיבה.

קומט דער בחור צום רבי'ן און איז זיך מתודה:

— רבי, איך האָב ניט געבענשט נאָכ'ן עסען.

— סטייטש, — שרייט דער רבי — ווי בענשט דאָס ניט א איד נאָכ'ן עסען?

— הערט איהר, רבי, — זאָגט דער בחור דער מתודה — איך האָב ניט געקענט בענשען: איך האָב זיך ניט געוואשען צום עסען.

— וואָס? — ליארמט מעהר דער רבי — ווי חייסט עס, א אידיש קינד זאל זיך ניט וואשען צום עסען?

— רבי, דאָס איז ווייל איך האָב געוואוסט אז דאָס עסען איז ניט כשר.

———

*) די גנבים האָבען געהאט „נביאים", וועלכע פלעגען פאר א געוויסען אָפצאָהל „טרעפען" אַוואו די „גנבה" איז און דער „גנב" פלעגט עס שוין באקומען.

— דאָס איז א גוטער סימן, דאָס ווייזט, אז מיר וועלען האָבען פיש אויף שבת, ווייל וועז מגיד איז איבערגעקאָהרט, מאכט עס — דגים.

———:———

צווישען בטלנים.

דערצאָהלט חיים בערל אסטראָווער אין בית־המדרש פאר ליפא אוזווינטרע א שעהנע מעשה:

— ער איז געפאָהרען אהיים אויף פּסח, איז ער געווען אין ווילנא, איז פארבייגעגאנגען א קאוויארנע (א קאווע הויז) האָט ער אליין געזאָהן, אז אין דער מיט פון שטוב איז געשטאַנען א גרויסער טיש (ביליארד־טיש), וואס איז געווען בריייטער פון דער טהיר, פרעגט זיך איצטער די קשיה, ווי ארום איז דער טיש אריין אין שטוב?

— וואָס איז דאָ אזוי שווער — וואונדערט זיך ליפא — וער הייסט מיר זאָגען, אז מען האָט צוערשט געמויערט דעם מויער און נאָכדעם אריינגעשטעלט דעם טיש; א מעהר איך קען דאָך זאָגען די סברה, אז מען האָט פריהער אריינגעשטעלט דעם טיש און דערנאָך געמויערט דאס הויז?

———:———

די בערג באגראָבען עס.

ר' גימפּעל דער חסיד האָט אָנגעזאָהן א וועלט. ער איז אויסגעווען איבער א סך לענדער און האָט דערצאָהלט די חסידים מעשיות פון זיין נסיעה. אז עס איז געקומען צו רייד וועגען שווייצאריען, פרעגט איהם א צוהערער:

— אָבער ווי געפעלט אייך דאס לאנד גופא, ר' גימפּעל?

— שווייצאריען? — גיט ר' גימפּעל א תשובה — א שעהן

אַ שוחט מוז זיין פויל.

פאר ר׳ אבא׳לען האָבען זיך די בעלי־בתים געקלאָגט אויפ׳ן שוחט, ער איז פויל און פאַרשפּעטיגט שטענדיג מיט דער ארבייט.

— אַ שוחט מוז זיין פויל — האָט ר׳ אבא׳לע געענטפערט — עס איז שוין אן אלטע צרה, נאָך פרעה האָט אמאָל געזאָגט: „נרפים הם על כן אומרים נלכה נזבחה".

———:———

אויב דאָס איז די לעצטע.

צו ר׳ אבא׳לען האָט זיך איינגענעמען א איד, וועלכער האָט זיך געהאלטען פאר א למדן, און איהם קומען איבערזאָגען זיינע חדושים. קומט איינמאָל אריין דער איד און זאָגט:

— איך וויל אייך איבערזאָגען מיין לעצטען חדוש.

— אויב דאָס וועט טאקע זיין דער לעצטער, וועל איך הערען. — האָט ר׳ אבא׳לע געענטפערט.

———:———

אויף אלץ איז דאָ א רמז.

וועז דער מגיד איז געקומען אין שטעטעל אויף שבת, האָט ער דערצעהלט דעם רבי׳ן, וואָס מיט איהם האָט געטראָפען, פאַהרענדיג אין שטעטעל האָבען זיך די פערד „צוספּוזשעט", (צושראָקען). דער וואָגען האָט זיך א דרעה געטאָן און ער האָט זיך איבערגעקעהרט.

ענטפערט דער רבי:

שראָקען און געזאָגט: אם כן למה זה אנכי? צו וואס לעב איך אויף דער וועלט? איז זי געגאנגען פרעגען ביי שם ועבר, האָט מען איהר דאָרט געזאָגט: „שני גוים בבטנך" צוויי גוים זיינען אין דיין בויך. ווי רבקה האָט דאָס דערהערט, איז זי אהיים געלאָפען מלא שמחה, טראכטענדיג ביי זיך: בעסער צוויי גוים אידער איין ליטוואק.

———:———

פאר א נול איז ער גוט.

ביים רבי'ן האָט איינמאָל צו מנחה געפעהלט איין מענש צום מנין. ער האָט דערזעהן דורכ'ן פענסטער איינעם א ליטוואק, א באוואוסטען אפיקורס.

— רוף איהם אריין, — זאָגט דער רבי צום שמש.

— וואָס הייסט? — וואונדערט זיך דער שמש, — איהר הייסט מיר, רבי, איהם אריינרופען, ער איז דאָך אן אפיקורס, א קל, א גאָרנישט.

— פארשטעהסטו מיך — ענטפערט דער רבי — כדי עס זאָל ווערען די צאָהל „10", דארף מען טאקע מעהר ניט ווי א „נול" (א גאָרנישט).

———:———

ער וואָלט שוין אויך שוועריען.

א חסיד האָט אמאָל געזאָגט צו אן אנדער חסיד, אז יענעמס רבי קען ניט לערנען. והא־ראיה, ער זאָגט קיינמאָל ניט קיין תורה, ווען ער וואָלט קענען וואָלט ער דאָך דאס וועלען ווייזען. איז געגאנגען דער חסיד און דאָס איבערגעבען זיין רבי'ן:

— רבי, — האָט דער חסיד געזאָגט — לייבע דער סטאָלינער חסיד האָט געזאָגט אויף אייך אז איהר קענט ניט לערנען.

לאנד כ'לעבען, דאס הייסט, ס'וואלט געווען א שעהן לאנד, אפשר גאר די שעהנסטע אין דער וועלט, ווען נישט — די בערג, וואס באגראבען עס אין דר'ערד אריין.

———:———

בעסער צוויי גוים איידער איין ליטוואק.

צוויי גאליציאנער חסידים האבען געפיהרט א ויכוח מיט א מתנגד'ישען ליטוואק וועגען חסידות.

בשעת'ן ויכוח צוהיצט זיך פלוצלונג דער ליטוואק און גיט א געשריי:

— איהר זייט בוידע גוים.

— דער ויכוח איז אויס, — האט זיך אויפגעשטעלט איינער פון די חסידים — נאר איידער איך געה אוועק, וואלט איך אייך בעטען האבען געדולד און אויסהערען מיינע א שטיקעל תורה.

— גוט, — האט אויך מסכים געווען דער ליטוואק — לאמיר הערען.

— עס שטעהט אין דער תורה — האט דער חסיד אנגעהויבען — ביי רבקה'ן: „ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר אם כן למה זה אנכי, ותלך לדרש את ד' ויאמר לה ד' שני גוים בבטנך". עס איז אייך געווים באקאנט. אז אלע מפרשים מאטערען זיך איינלערנען פארשידענע פשטים אויף די פסוקים, אבער מיר דוכט, אז דער אמת'ער פשט איז אט וואס: רבקה האט געזעהן, אז זי טראגט אין זיך עפעס א מאדנע בריה, וואס צאפעלט זיך ארויסצוגעהן אי ביי א שוהל, אי ביי א קלויסטער (ווי רש"י מאכט) איז איהר איינגעפאלען א געדאנק, אז דאס מוז גאר זיין א ליטוואק. ווייל א ליטוואק איז אויף אלץ פעהיג און קען געהען אויך ג'שמד'טערהייט אין שוהל אריין און קען מאכען א „כורך" פון מצה מיט חזיר, האט זיך רבקה זעהר דער-

דעריבער, דער רבי זאל תפלה טאָן צו גאָט, ער זאָל געבען א סך שניי. דער רבי האָט איהם פארשפראָכען, אז זיין בקשה וועט ערפילט ווערען, ווען ער וועט איהם געבען א פּדיון פון 333 גילדען, ווי עס באטרעפט דעם וואָרט „שלג".

מיט שמחה האָט דער סוחר זיך געכאפט געבען די געלט. ער איז נאָך געווען אזוי צופרידען פון דעם רבי'ס הבטחה, אז ער האָט נאָך, ווען ער איז ארוים פון רבינ'ס חדר, געגעבען דער רבי'צין עקסטרא צעהן גילדען.

דער ווינטער איז געקומען, אבער גאנץ אנדערש ווי דער רבי האָט מבטיח געווען. אנשטאָט שנייען און פרעסט, האָט עס כסדר גערעגענט און די וועגען זיינען געווען איינגע־זונקען אין בלאָטע. אן אויפגערעגטער איז דער סוחר געקומען צום רבי'ן און גע'טענה'ט:

— דער רבי האָט איהם אומגליקליך געמאכט, ער האָט אודאי געבעטען פארקעהרט, ווייל עס זיינען נאָך קיינמאָל ניט געווען אזוינע רעגענס ווי דעם יאהר.

— איך קען עס טאקע ניט פארשטעהן, — האָט דער רבי איהם געענטפערט — מיינע תפלות זיינען אלץ געווען פאר שניי„ און דערצו האָסטו מיר נאָך געגעבען א פּדיון פון שלג, האָט אומ־באדינגט געדארפט זיין שניי. אָבער אפשר האָסטו נאָך אימיצען אויסער מיר אויך געגעבען א פּדיון?

— איך מוז מודה זיין — זאָגט דער סוחר — אז ארויסגע־הענדיג פון שטוב, האָב איך אויך דער רבי'צין געגעבען 10 גילדען.

— אָט דאָ ליגט דער אומגליק, — האָט דער רבי אויסגע־רופען מיט נצחון — דו ביזט אליין אין דעם שולדיג, וויפיעל איז 333 מיט 10? דריי הונדערט דריי און פערציג, פונקט ריכטיג, ווי עס באטרעפט דער וואָרט „גשם".

———:———

— פון וואנען וויים ער דאָס?

— ווייל איהר זאָגט קיינמאָל קיין תורה ניט.

— געה פרעג איהם — רעדט וויטער דער רבי — אויב ער וואָלט שוועריגן, אז איך קען ניט.

— אָ, רבי, — האָט דער חסיד געזאָגט — ווי אזוי וועט ער דאָס שווערען? ער ווייס דאָך ניט געווים.

— אז איך וואָלט אבער יע זאָגען תורה — האָט דער רבי אויסגעפיהרט — וואָלט ער שוין שווערען אויך.

———:———

דער שובע אַדער די רזין.

א יונגער חסיד איז געקומען צום רבי'ן און אָפּגעזעסען דאָרט היבשע שבתים, פרעגט איהם דער גבאי:

— ווי קומט עס, וואס עפעס האָט איהר זיך דאָ פארזעסען הייגטיגם מאָל מעהר ווי תמיד?

— דעם רבינ'ס תורה — ענטפערט דער חסיד — לאָזט מיר ניט אוועקפאָהרען: יעדען שבת זאָגט דער רבי תורה, אז ס'איז מחיה נפשות, ממש טאקע רזין דרזין.

— איך האָב אָבער מורא — זאָגט דער גבאי — אז געקומען זייט איהר אהער „לשובע ולא לרזין" (ד. ה. זיך אָנצוזעטיגען און ניט צו הערען רזין).

———:———

זיין אייגענע שולד.

א רייכער וואלד־סוחר איז געקומען צום רבי'ן מיט א בקשה: ער האָט געקויפט א סך וואלד, און עס איז פאר איהם נויטיג, אז דער ווינטער זאָל האָבען א סך שניי, וועט ער דאן קענען די אויסגעהאקטע האָלץ פיהרען צום באהן. ער בעט

האָט דער רוזשינער געענטפערט דעם שליח:
— זאָג איהם ער זאָל מאכען איין לאטקע, וואם זאָל זיין גרויס ווי פיער, וועט ער יוצא זיין לכל הדעות.

———:———

א סך תלמידי חכמים — וויין טייער.

ר' ישעיה פראגער האָבען אמאָל זיינע חסידים געשטעלט וויין ביים טיש אין א פראָסטען מיטוואָך, האָט ער זיך אָפגע־רופען:

— מיט דעם איז מיר פארענטפערט געוואָרען א קשיה. איך האָב קיינמאָל ניט פארשטאָנען די ביידע מאמרים. אין איין אָרט שטעהט: „בעקבתא דמשיחי חוצפא יסגי", אויידער משיח וועט קומען, וועט זיין אויף דער וועלט א סך חוצפא. און אין א צווייטען אָרט שטעהט: „היין ביוקר", וויין וועט דאן זיין זעהר טייער. וואם פאר א שייכות האָט חוצפא מיט וויין?

יעצט איז אבער ריכטיג. די גמרא זאָגט, אז דער וואָם גיט תלמידי־חכמים טרינקען וויין, איז פונקט ווי ער בריינגט נסכים אויפ'ן מזבח. די זאָך איז אזוי, אויידער משיח וועט קומען וועלען זיין א סך עזות־פנים'ער, וועלכע וועלען זיך האלטען פאר תלמידי־חכמים, וועט זיי דער עולם וועלען געבען טרינקען וויין, דורכדעם מקריב זיין נסכים, וועט דעריבער זיין וויין טייער.

———:———

ביידע „תמידים" — „כהלכתם".

א רבי האָט אמאָל געוואונשען זיינעם א חסיד ביים געזע־גענען זיך, אז ביי איהם זאָלען זיין די „שני תמידים כהלכתם".

האָט דער חסיד ניט פארשטאָנען וואם דער רבי מיינט און איהם מיט גרויס הכנעה געפרעגט, וואָם איז דעם רבינ'ס כונה.

„אוי און „אה".

א גרויסער צדיק האָט מיטגענומען זיין אינגעלע אין מקוה אריין כדי איהם מחנך זיין מיט מצות.

דעם אינגעלע איז אין מקוה געוואָרען קאלט און ער האָט כסדר געשריען: „אוי", „אוי". דער צדיק האָט איהם אַרויסגענומען פון מקוה, איהם אָנגעטאָן די העמד דערנאָך די איבריגע זאכען. דאָס קינד האָט זיך גאָר מחיה געווען און כסדר מיט פֿארגעניגען אויסגערופען: „אה!" „אה!"

האָט איהם דער צדיק גענומען ערקלעהרען:

— זעהסטו, מיין קינד, דאָס איז דער חילוק צווישען א קאלטער מקוה און אן עבירה: ביי א קאלטער מקוה זאָגט מען צוערשט „אוי" דערנאָך „אה"; ביי אן עבירה, רחמנא לצלן, זאָגט מען צוערשט „אה" און דערנאָך „אוי".

———:———

א גוטע עצה.

אין דער צייט, ווען דער רוזשינער צדיק האָט געוואוינט אין סאדיגורא, האָט ר' מאיר'ל פֿרעמישלאנער געשיקט א בריף צו איהם דורך א שליח, ער זאָל דעם בריף קיינעם ניט ווייזען, נאָר דעם רוזינער אליין. אז דער שליח איז געקומען אין סאדיגורא, האָט ער געזאָגט, אז ער האָט א בריף פון פֿרעמישליאן, האָבען איהם די גבאים אריינגעלאָזט און דער שליח האָט געווייזען דעם רוזינער דעם בריף.

אין בריף איז געשטאָנען: „עס איז איצט חנוכה, איז מען מחויב צו עסען לאטקעס. וויים איך אָבער נישט, ווי איך זאָל זיך נוהג זיין, זאָל איך עסען דריי — איז וויניג; זאָל איך עסען פיער — איז זוגות; און פינף — איז צופיעל!"

געכאפט אין דקדוק.

ביי שלש סעודות פון שבת בהעלותך זיצט דער שיפּנאָ־ווִיצער רבי און זאָגט תורה:

„בהעלותך את הנרות" איז דאָך די קשיה, פארוואס שטעהט עפּעס „בהעלותך" מיט א גרויסען חי"ת? נאָר דער תירוץ איז, דאָ האָט די תורה מרמז געווען די ח' ימי חנוכה.

באלד ווי דער רבי האָט געענדיגט, איז צו איהם צוגעגאַנגען א יונגערמאן א משכיל און געזאָגט מיט גרויס דרך ארץ:

— דער רבי מעג מיר טוויזענד מאָל מוחל זיין, אבער אין דער תורה פון רבי'ן זיינען פאראן צוויי קלייַנע טעותים: ראשית לעגט זיך „בהעלותך" אוים מיט א כ"ף און נישט מיט א חי"ת, און שנית איז דער אות ניט קיין גרויסער, נאָר גלייך מיט אלע איבעריגע אותיות.

דערהערט די דאָזיגע דבורים, גיט דער רבי א שפּרונג אויף פּונ'ם שטוהל און שרייט אוים צום עולם:

— וואַרפט איהם ארוים, דעם שגץ! ער איז געכאפט אין דקדוק.

———:———

נח'ס זוהן—חם.

א וואלד־סוחר פון ניקאָלאיעוו האָט אראָפּגעבראכט א מלמד פאר זיינע קינדער. ווינטער־צייט איז דאָס געווען און דער סוחר איז געווען פארנומען מיט זיינע געשעפטען בלויז איין מאָל אין צוויי אָדער דריי חדשים פלעגט ער קומען אהיים. איינמאָל איז דער סוחר געקומען אהיים, פרעגט ער זיך נאָך ביים מלמד וויי די קינדער לערנען זיך. האָט איהם דער מלמד געענטפערט, אז פון אלע קינדער איז דער איינגסטער אינגעל מיט א שארפען

— אין איין פסוק שטעהט: — האָט איהם דער רבי גע־זאָגט — „שויתי השם לנגדי תמיד" און אין א צווייטען שטעהט „וטוב לב משתה תמיד". אָט די ביידע תמידים זאָלען ביי דיר זיין כהלכתם...

———:———

דאָס ערשטע מוז ער זיך אליין פארגינען.

אייניער פון רבי יצחק ווארקער'ס חסידים איז געווען א גרויסער למדן, זעהר רייך און פרום. ער איז אבער געווען זעהר קאַרג און האָט אפילו זיין אייגען ווייב און קינדער ניט פארגונען דעם עסען.

רבי יצחק האָט געפרופען דעם חסיד צו זיך און איהם גע־מוסר'ט:

— ווען גאָט האָט דיר געהאָלפען און דיך געבענשט מיט רייכטום, דארפסטו לעבען ווי א גביר. עס אליין און גיב דיין ווייב און קינדער אלע טאָג פלייש, פיש, טרינק ווין און אלע גוטע זאכען.

די חסידים האָבען זיך געוואונדערט, וואס אַרט עס דעם רבי'ן אז דער קארגער עסט ניט קיין פלייש און טרינקט ניט קיין ווין.

האָט זיי רבי יצחק ערקלערט:

— פאר איהם ארט מיך גאָר ניט, מיך ארט נאָר פאר די אַרימע לייט. ווען ער וועט עסען פלייש, וועט ער אַרימע לייט כאָטש געבען ברויט; אָבער ווען ער אליין עסט נאָר ברויט מיט הערינג, טאָ וואָס וועט ער שוין געבען די אַרימע לייט?

———:———

זיין ערשטע הצלחה.

צווישען די חסידים פון טשארטקאָווער רבי'ן האָט זיך געפונען איין חסיד, וואס איז געווען ווי אלע געווענליכע חסידים וואָס פלעגען אריינקומען צום טשארטקאָווער, אָבער איין מדה זעהר ניט קיין שעהנע האָט דער חסיד פאַרמאָגט, ער פלעגט גנב'ענען די שטריימלאך פון די גוטע אידען.

אזעלכע גנבות האָבען זיך אָפט געטראָפען ביים טשארטקאָווער אין הויף און אלע חסידים האָבען געוואוסט, אז דאָס איז די ארבייט פון דעם דאָזיגען חסיד.

איינמאָל איז דערזעלבער חסיד אריינגעקומען צום רבי'ן, ער זאָל איהם בענשען מיט הצלחה. דער רבי, וועלכער איז געווען פאַרטראָגען אין תורה לערנען און תפלה, האָט איהם ניט געמערקט און איהם געבענשט מיט ברכה והצלחה וואו ער וועט זיך נאָר קערען און וועגדען. באלד האָט זיך דער רבי געכאפט וועמען ער האָט דאָס געבענשט. האָט ער גלייך אָנגעזאָגט דעם גבאי:

— גיב אכטונג מיט פיער אויגען אויף דעם דאָזיגען חסיד, ווייל איך האָב מורא, אז די ערשטע הצלחה וואס איך האָב איהם געבענשט, זאָל ניט פאלען אויף מיין קאָפּ.

———:———

אז מען האַלט שוין ביי קרח.

עס איז אמאָל געווען א „רבי" וואס האָט ניט געקענט א ווארט לערנען, און ער פלעגט ארומפאָהרען איבער די שטעטלאך און קלויבען געלט. א רבי מוז דאָך אבער קענען דרש'נען, האָט זיך דער רבי אויסגעלערנט צו זאָגען תורה איבער פרשה קרח. ניט אלע וואך איז דאָך אבער סדרה קרח, איז דער רבי

קאָפּ, אַט האָט דער אינגעל דאָ וועז געפרעגט א קשיה, וואָס דער רבי אליין האָט ניט געקענט ענטפערען.

— וואָס איז געווען די קשיה? — איז דער סוחר נייגעריג געוואָרען צו וויסען.

— אין פּרשה נח שטעהט, אז נח האָט געהאט דריי זיהן, שם, חם, ויפת, און ביים אריינגעמען זיי אין קאַסטעז, שטעהט גאר ונשי בניו, דאָס הייסט די צוויי זיהן.

דער סוחר האָט גלייך געזעהן, אז דער מלמד מאכט דאָ א גראָבען טעות און ער טייטשט דעם וואָרט „ונשי" אזוי ווי „ושני", צוויי, רופט ער זיך אָן צום מלמד:

— איך וועל אייך זאָגען, דאַרפען האָט טאקע געדאַרפט זיין דריי זיהן, נאָר דער דריטער זוהן, חם, האָט זיך אָפּגע־שטעלט פאר א מלמד אין ניקאָלאיעוו.

———:———

א מיתה משונה.

א חסיד, א מלמד איז אמאָל געפאָהרען בעטען א ברכה ביים רבי'ן, ער זאָל ניט דאַרפען לוידען מעהר קיין דחקות כמנהג המלמדים. דער רבי האָט איהם מבטיח געווען, אז ער וועט לעבען בעושר וכבוד און אז זיין טויט וועט אויך זיין א מיתה משונה.

— סטייטש, רבי — האָט דער מלמד אויפגעציטערט — שטארבען מיט א מיתה משונה איז דאָך א קללה.

— ניין, מיין קינד, — האָט איהם דער רבי געענטפערט — איך מיין נאָר א מיתה משונה, נאָר ניט קיין מלמד'ישער טויט, דו וועסט אויסלעבען דיינע יאהרען בעושר וכבוד און וועסט נאָר ניט שטארבען פאר דער צייט, אין אַרימקייט ווי א מלמד...

———:———

עס איז איהם צו ווינציג.

צווישען ר' נפתלי ראפשיצער'ס חסידים איז געווען איינער, וואס האָט געפאסט פון שבת צו שבת, און טאָג און נאכט געזעסען און געלערנט. ר' נפתלי האָט איהם אבער חושד געווען, אז ער טוט עס צוליב גאוה וועגען. האָט דער צדיק ר' נפתלי געוואָלט געווּאָר ווערען דעם אמת. ער האָט אָנגעבעטען עטליכע אינגלאך, זיי זאלען זיך זעצען לעבען דעם חסיד און זאלען איהם אָנטאָהן נגישות: איינער זאָל איהם ציהען פאר זיינע מלבושים, דער אנדערער זאל איהם אראָפּווארפען דאָס היטעל פון קאָפּ און נאָך עהנליכע שטיק. די אינגלאך האָבען אזוי געטאָן. דאן איז ר' נפתלי צוגעגאנגען צו די אינגלאך און אָנגעהויבען שרייען אויף זיי:

— שקצים, וויסע־חברה'ניקעם, וואס ווילט איהר פון דעם אידען, וואס פאסט מאָנטאג און דאָנערשטאג!

האָט זיך דער חסיד אויפגעהויבען פון ערט און געזאָגט צו ר' נפתלי'ן:

— וואָס עפעס מאָנטאג און דאָנערשטאג, און פון שבת צו שבת ווילט איהר ניט?

האָט שוין רבי נפתלי פארשטאָנען, אז דער איד האָט אין כונה צו באריהמען זיך.

———:———

דין און רחמים.

ביי ר' נפתלי ראפשיצער זיינען איינמאָל געוועסען פיעל אורחים ארום טיש. ברויט איז אבער גראדע געווען ווינציג. האָט ר' נפתלי אויסגערופען צום גבאי, וואס האָט געשניטען די ברויט:

— שניידט דין און עסט מיט רחמים.

———:———

געפאלען אויף אן המצאה. ער האָט מיטגעפיהרט א הונט, און וועָן ער פלעגט זיך זעצען מיט די חסידים ביים טיש, האָט ער דערווייל געלאָזט דעם הונט ארומקריכען אונטער'ן טיש. דער הונט פלעגט זיך, געוועלנליך, פלאָנטערען ביי אלעמען אונטער די פים, פלעגט עס דער „רבי" דערפיהלען, און פרעגען די חסידים, וועָר איז עס אונטער'ן טיש?

— א הונט. — פלעגען די חסידים ענטפערען.

— א הונט? — פלעגט דער רבי פארוואונדערט און אין כעם אויסרופען — איינגעזונקען זאָלסטו וועָרען ווי קרח... נו, אז מיר האלטען שוין ביי קרח, וועלען מיר אייך טאקע זאָגען פון דער סדרה קרח...

אזוי האָט זיך דער רבי געפיהרט כל ימיו.

———:———

ער האָט ניט געקענט אליין קומען...

צו דעם באוואוסטען רבי'ן ר' נפתלי ראפשיצער איז אמאָל געקומען א בעל־עבירה, וואָס האָט געבעטען ביים רבי'ן א תשובה אויף זיינע זינד. דער בעל־עבירה האָט זיך אבער געשעהמט מתודה זיין פאר דעם רבי'ן און ארויסזאָגען אלע זיינע זינד, האָט ער געזאָגט רבי נפתלי'ן, אז אייגער פון זיינע פרייגט האָט איהם געשיקט צום רבי'ן, ער זאָל איהם אויסרעכענען די זינד און בעטען א תשובה אויף זיי, ווייל ער אליין שעהמט זיך צו קומען צום רבי'ן.

רבי נפתלי האָט אבער דערקענט, אז ער זאָגט א ליגען און ער אליין איז דאס דער בעל־עברה, רופט זיך אָף ר' נפתלי:

— א שוטה, א סכל דיין פרייגט איז דאָס! פארוואס איז ער ניט געקומען אליין! ער האָט דאָך געקענט זאָגען, אז ער וויל תשובה פאר אן אנדער מענשענ'ס וועגען, וואָלט ער זיך ניט געדארפט שעהמען.

— רבי, מעג איך רויכערן?

— יע, דו מעגסט, — ענטפערט דער רבי — אבער רויכער ווי איך רויכער.

— ווי איז דאס?

— איך רויכער אין דער היים; דו רויכער אויך אין דער היים.

———:———

פון רבינ׳ס וואונדער.

א רבי מיט א גבאי זיינען געקומען פון וועג. דערצעהלט דער גבאי א נס פון רבי׳ן, אז זיי זיינען דורכגעפאהרען א דאַרף זיינען א סך שקצים׳לאך ארויסגעלאפען זיי אנטקעגען און גענומען באווארפען זיי מיט שטיינער; נאר אזוי ווי זיי האבען אויפגעהויבען די הענט נאכמעהר צו ווארפען, האט דער רבי אויסגעשריען: „כאבן ידמו זרועך" און זיי האבען ניט געקענט א ריהר טאן מיט קיין גליעד.

א מתנגד, וועלכער איז דערבייי געשטאנען און צוגעהערט ווי דער חסיד האט דערצעהלט, האט א פרעג געטאן:

— ווי קומט עס וואס ביים רבי׳ן איז געשוואלען אן אויג?

האט דער גבאי געענטפערט:

— איין שייגעצל איז געווען א טויבער, האט ער ניט געהערט דעם פסוק, וואס דער רבי האט געזאגט.

———:———

דער „מגן אברהם".

אייגע, זעהר א מיאום׳ע פרוי, קומט צום רבי׳ן און קלאגט ביטער, איהר מאן וויל זיך מיט איהר גט׳ן, כאטש זי ווייס אליין ניט די סיבה פארוואס.

וואָם אינגעל, וועו אינגעל.

א פרוש איז געזעסען אין בית המדרש פערטיעפט אין לערנען. אין דעם קומט אריין דער שמש און זאָגט איהם אַן:

— ר' חיים, אייער וויב האָט געהאט אן אינגעל!

— וואָם אינגעל, וועו אינגעל? — זאָגט אומגעדולדיג דער פרוש — איהר זעהט דאָך, אז איך האלט אין לערנען, פרעגט איהם, וואם ווייל ער און ווער האָט איהם געשיקט?

———:———

פון גרוים חריפות.

אין טעלזער ישיבה זיינען אמאל אין איין זומער געשטאָרבען עטליכע בחורים. די גאנצע ישיבה איז געווען אין גרוים צער און צוקאָכט פון די אומגליקען. צו דער לויה פון איינעם אזא בחור האָט ר' ליזר טעלזער, דער ראש ישיבה געהאלטען א הספד, און אזוי געזאָגט:

— רבותי, אז א טאָטע האָט א בן יחיד און ער שטארבט איז דער אומגליק גרוים; הייַנט, אז איינער האָט זיבען בנים יחידים און אלע שטארבען, שטעלט אייך פאר ווי שרעקליך עס איז דער אומגליק.

———:———

רויבער ווי איך רויבער.

ר' שמואל, דעם רבי'ס שכן, פלעגט דעם רבי'ן זעהר אָפט באזוכען און פלעגט ביי איהם אָפזיצען שטונדען לאנג. איינמאל איז ער געקומען צום רבי'ן, ווען דער רבי האָט נאָר ווען אָפגעגעסען און זיך געקליבען כאפען א דרעמעל. ר' שמואל נעמט ארוים די ליולקע פון קעשענע, פילט עם אַן מיט טאבאק און פרעגט:

דער גבאי האָט פון איהר צוגענומען איהר צעטעלע און עם אוועקגעטראָגען דעם רבי'ן. באלד איז ער צוריק ארויסגעקומען פון רבי'ן און זיך געוועגדעט צו דער פרוי:

— געה בשלום אהיים. דער רבי האָט געזאָגט, אז דיין מאן וועט זיך אינגיכען צו דיר אומקעהרען.

די פרוי האָט זיך זעהר דערפרעהט, געדאנקט און געוואונ־שען ברכות דעם רבי'ן און דעם גבאי און איז אוועק.

אז זי איז ארויסגעגאנגען, רופט זיך אָפּ דער גבאי צו די זייטיגע מענשען.

— אומזיסט איהר פרייד; איהר מאן וועט זיך צו איהר קיינמאָל מעהר ניט אומקערען.

— סטייטש, — האָבען איהם די ארומיגע פארוואונדערט געפרעגט — גלויבסט גאָר ניט אין רבי'ן?

— יע, — האָט דער גבאי געענטפערט — איך גלויב יע אין דעם רבי'ן. דער רבי האָט אבער נאָר געזעהן איהר צעטעלע און איך האָב געזעהן איהר פנים.

———:———

וועו שוין יע, איז שוין גלייכער צוויי.

פאר ברוך דעם חסיד איז שוין קיין אנדער מיטעל ניט גע־בליבען, אז נאָר דער רבי אליין זאָל איהם פארוועהרען טרינקען בראנפען. און אזוי איז געווען: דער רבי האָט גוזר געווען, אז ער זאָל מעהר ניט טרינקען און ברוך האָט געפאָלגט, קיין טראָפען צום מויל ניט גענומען. עם איז אריבער א קורצע צייט, האָט ברוך דער חסיד געגנומען דארגען, עם איז איהם אָפּגענומען געוואָרען דער אפעטיט און האָט גאנצע נעכט מיט אן אויג ניט געקענט צומאכען. האָט מען גערופען א דאָקטאר, האָט דער דאָקטאר איהם באטראכט און געזאָגט:

— נו, דאָך — פרעגט דער רבי — וואָס זאָגט דער מאן דעם טעם?

— ער זאָגט, — ווײַנט די פרוי — אז איך בין צו מאוס.

— בחור, — גיט דער רבי א געשריי צום שמש — בריינג דעם „מגן-אברהם".

דער בחור איז אריינגעקומען און געבראכט א פֿאָר גרויסע בריליען. דער רבי האָט אָנגעטאָהן די גלעזער, לאנג געקוקט אויף דער פרוי און אויסגערופֿען:

— דיין מאן איז געראַכט!

———:———

צוליעב וואָס ער שפֿייט.

א חסיד איז געפֿאָהרען אין א וואגאָן און אנטקעגען איהם איז געזעסען א בילד-שעהנע דייטשקע. אלע ווײַלע האָט דער חסיד געגעבען א קוק אויף די שעהנע דייטשקע און אויסגע-שפּיגען. א מתנגד האָט עס באמערקט, האָט ער איהם אויסגע-רעדט:

— זאָגט מיר, ר' קרוב, ווי איך זעה איז אייך די דייטשקע ניט געפֿעלען, טאָ וואָס דארפט איהר שפּייען, קוקט ניט און שפּייט ניט.

— פּארקעהרט, — האָט דער חסיד געענטפֿערט — זי איז מיר שוין גראדע גוט געפֿעלען, נאָר אז איך דערלאנג א קוק אויף איהר מוז איך אויסשפּייען אויף מיין מאוסע ווייב...

———:———

ער האָט געזעהן דעם פּנים.

צו א רבי'ן איז געקומען א פרוי מיט א געווײַן, שוין צוויי חדשים ווי איהר מאן איז פון איהר אנטלאָפֿען און זי ווייס ניט אַוואו ער איז.

אַן עזות פנים.

צוויי חסידים האָבען זיך געקריגט.

— דו, שמעיה, קענסט נאָך פארגלייכען דיין רבי'ן צו מיינעם? מיינער האָט דאָך אלע נאכט „גלוי אליהו".

— איך גלויב עס ניט. — זאָגט שמעיה חסיד.

— דו גלויבסט ניט? דער רבי אליין האָט דאָך עס דערצעהלט.

— איך גלויב דיין רבי'ן אויך ניט.

— עזות פנים! — צוקאָכט זיך דער חסיד — א מענשען וואָס האָט „גלוי אליהו" גלויבט ער אויך ניט.

———:———

חדושים.

דריי חסידים דערצעהלען חידושים פון זייער רבי'ן:

— ביי מיין רבי'ן — זאָגט איינער — זיינען דאָ צוויי דינסטען, איינע פאר פליישיגם און איינע פאר מילכיגם — אזוי ווייט איז מיין רבי מדקדק אין „בשר בחלב".

— דאָס איז נאָך גאָר נישט, — זאָגט דער אנדערער — מיין רבי ווארט צווישען פליישיגם און מילכיגם א גאנצען מעת־לעת.

— אויך מיר א חידוש — מאכט דער דריטער חוזק — מיין רבי, אז ער לערנט בשר בחלב, איז ער מפסיק צווישען „בשר" און „חלב" גאנצע צוויי מעת לעת.

———:———

— עס איז ניטאָ קיין מיטעל, ער מוז צוריק אָנהויבען טרינקען.

— איך וועל ניט טרינקען, — האָט ברוך זיך געשפּאָרט — דעם רבי׳ס פּארזאָג איז ביי מיר הייליג. איך וועל שטאַרבען און ניט עובר זיין.

— דאָס איז גאָר ניט — האָט געזאָגט דער דאָקטאָר — פּקוח נפש איז דוחה דעם רבי׳ס פּארזאָג. אויב דו וועסט ניט טרינקען מיט גוטען וועט מען דיר נויטען. צווויי וועלען דיך האלטען פּאר די הענט און די פּיס און איינער וועט דיך אָנ־טרינקען.

האָט ברוך א טראכט געטאָן און געזאָגט:

— הער דאָקטאָר! וויבאלד שוין אלץ איינס נויטען, אפשר וועט מיר איינער צוהאלטען און צווויי זאָלען מיר אָנטרינקען.

———:———

זיי שווימען פון אויבען.

מען האָט געפרעגט א תלמיד־חכם א טרינקער:

— אזא תלמיד־חכם ווי דו זאָל טרינקען און גאר ניט מורא האָבען, וואס אונזערע חכמים האָבען געזאָגט וועגען שכרות.

— וואָס איז, איך טרינק דען צוליעב שכרות, חלילה? — האָט זיך דער תלמיד חכם ענטשולדיגט — איך וויל נאָר דער־טרינקען מיינע גרויסע צרות.

— נו, האָסטו זיי דערטרונקען? — האָט מען איהם ג׳ע־פרעגט.

— עס הויבט זיך גאָר ניט אָן. — האָט א זיפץ געטאָן דער תלמיד־חכם — אדרבה, וואָס איך טרינק מעהרער, לערנען זיי זיך אויס בעסער שווימען.

———:———

גאנגען. דער גבאי לאָזט נישט נאָך און גיט נאָכאמאָל א ציה, אָבער דער רבי פיהלט נישט און געהט ווייטער. ווידער גיט דער גבאי א ציה, אבער...

— אָבער וואָס איז געווען דער סוף? — שלאָגט איבער איינער פון עולם דעם דערצעהלער.

— וואָס פרעגסטו, — ענטפערט דער דערצעהלער, שאָק־לענדיג מַיט'ן קאָפּ — אוי, זיי־נען זיי דורכ־גע־ווייקט גע־וואָ־רען.

———:———

דאָס איז דאָך טאקע דער קונץ.

צוויי גאליציאנער חסידים זיינען געגאנגען שפאצירען. פלוצלונג רופט זיך אָפּ איין חסיד צום צווייטען:

— הערסט, פייוויש, איין זאך פארשטעה איך נישט. דאָס איז דאָך געווים, אז דער „רבי" אונזערער איז א „בעל יוכלת". ער קען אפילו, ער זאל נאָר וועלען, משנה זיין סדרי בראשית. טאָ ווי קומט עס, דאס מיר ביידע פאָהרען שוין צום רבי'ן הע־כער דרייסיג יאהר, געבען עטליכע מאָל אין יאהר קוויטלאך און פדיונות און מיר ווערען וואס אמאָל אלץ גרעסערע קבצנים?

— שוטה איינער, — האָט פייוויש געענטפערט — דאָס איז דאָך טאקע דער קונץ פון רבי'ן. ער וויל העלפען, ער קען העלפען און העלפט נישט.

———:———

שטום ביז אין טויט אריין.

אין א שטעטעל אין גאליציען איז צו א רבי'ן געקומען א איד מיט א שטומער טאָכטער בעטען א ברכה, דער רבי זאל איהר מאכען רייד־עווידיג.

— ווי רופט מען דאָס מיידעל? — פרעגט דער צדיק.

אָהן געלט וואָלטען קיין צדיקים ניט געווען.

איין חסיד האָט געפרעגט דעם אנדערען:

— וואָס אשטייגער וואָלט געווען, ווען קיין געלט וואָלט ניט געווען אויף דער וועלט, וואָס וואָלט מען דאן געגעבען די צדיקים פדיון?

— שוטה איינער, — האָט דער אנדערער געענטפערט — ווען עס זאל נישט זיין קיין געלט, וואָלטען קיין צדיקים אויך ניט געווען.

———:———

וואָס איז געווען דער סוף.

א חסיד האָט דערצעהלט אין בית המדרש די פאָלגענדע מעשה:

— דער אלטער שיפנאוויצער איז אמאָל געגאנגען מיט זיין גבאי און עטליכע מקורבים פון סטאראָ-שיפניץ, א דאָרף ביי שיפנאָוויץ, וואו ער איז געווען אויף א ברית מילה, צוריק אהיים, אויפ'ן וועג, האָט זיך דער הימעל פלוצלונג פארכמארעט און ס'האָט אָנגעהויבען צו גיסען א רעגען. אבער דער רבי, פארטיפט אין הייליגע מחשבות, האָט נישט געזעהן, וואס עס טוט זיך און איז לאנגזאם וויטער געגאנגען. פארשטעהט זיך, אז קיינער פון די באגלייטער האָט ניט געהאט די העזה, דעם רבי'ן נאָכאמאָל דערמאנען און איהם זאָגען, אז מען מוז אריינגעהן אין א שטוב אָדער זיך שטעלען אונטער א דאך.

דערווייל איז אבער דער הימעל גערוּאָרען וואס אמאָל טונקעלער און דער רעגען — וואס אמאָל שטארקער, אזוי, אז דער גבאי האָט זיך נישט געקענט מעהר איינהאלטען און האָט דעם רבי'ן געגעבען א ציה ביים ארבעל. אָבער אומזיסט! דער צדיק איז געבליבען פארטיעפט אין די מחשבות און איז וויטער גע-

— גאנץ פשוט, — האָט איהם דער רבי געזאָגט מיט א שמייכעל — איך האָב מיט א טאָג פריהער געווארט ביז נאָך רבינו תם׳ס תפלין, איז שוין ניט געווען קיין בראנפען.

———:———

א שאָד!

צו א רבי׳ן אין גאליציען איז אמאָל געקומען א איד מיט א אינגעל אוּן געבעטען ביים רבי׳ן א ברכה. דער אינגעל פארהיר־קעווּעט זיך ביי יעדעם ווּאָרט, זאָל איהם דער רבי בענשען, אז דער מום זאָל אָפגעטאָן ווערען.

דער רב פארטראכט זיך אביסעל, דערנאָך רופט ער צו דעם אינגעל אוּן פרעגט:

— ווי רופט מען דיך?

— פ... פ.. פסח. — האָט דער אינגעל אויסגעשטאמעלט.

— פסח, — זאָגט דער רבי — זאָג מיט מיר אינאיינעם דריי מאָל דעם דאָזיגען פסוק „מי שם פה לאדם".

— מ...מ...מ׳...ש...ש...שם.

— ווּאָס איז עס פאר א זאָגען? — שרייט דער רבי מיט כעס — דו מאכסט דאָך פון יעדען ווּאָרט א תל.

— א... אי... איך ק... קען ניט א...אָנ...דע...ערש.

— פרוב נאָך אמאָל — זאָגט דער רבי.

דער אינגעל צוהאקט די ווערטער ווי פריהער.

— קענסטו טאקע באמת ניט אנדערש — זאָגט שוין ווייי־כער דער רבי, גלעטענדיג זיך די באָרד — א שאָד! א גרויסער שאָד! ווען ער ווּאָלט נאָר כאָטש איינמאָל זאָגען ווי עס געהער צו זיין! א סגולה איז עס בלי שום ספק גאָר א נפלא׳דיגע. איך האָב עס אליין געהערט פון מיין הייליגען זיידען, זכותו יגן עלינו.

———:———

— ברכה לאה. — האָט דער איד געענטפערט.

נעמט דער רבי א גלאָז וואסער, טראָגט עס צו דער שטו־מער צום מויל און שרייט אויפ'ן קול:

— ברכה-לאה, מאך „שהכל"!

דאָס מיידעל שווייגט.

— ברכה לאה, איך בין אויף דיר גוזר, דו זאָלסט תיכף ומיד מאכען „שהכל נהיה בדברו" — שרייט דער רבי העכער.

די שטומע גיט ניט קיין פיפס.

— ווילסטו הייסט עס טאקע בשום אופן ניט מאכען קיין „שהכל" — זאָגט דער צדיק מיט כעס — טאָ הער זשע מיינע רייד, ווייל דו ביזט אייגנעשפּארט און ווילסט ניט מאכען קיין ברכה, וועט דיך גאָט שטראפען, דו וועסט בלייבען שטום ביז דיין לעצטען טאָג.

און כך הוה, לויט ווי מען דערצעהלט, איז די מיידעל גע־שטארבען א שטומע.

———:———

דעם רב'ס טעם

דער פּיטעוואר רב, ר' ישראל ז"ל, פלעגט שטענדיג צוזא־מען מיט'ן עולם נעהמען אביסעל בראנפען.

איינמאָל האָט דער רבי אויסגעטאָהן רש"י'ס תפלין און פּאר'ן לעגען רבינו תם'ס תפלין איז ער צוגעקומען צום עולם און גענומען אביסעל בראנפען.

דער עולם האָט זיך גע'חדוש'ט און זעהר פיעל געטראכט וועגען רבי'ס כוונה, אז דאָ מוז זיין א סוד דערבייי.

א פּאָר טעג שפּעטער איז דעם רבי'ס א מקורב אריבער אומישנע צום רבי'ן און איהם געפרעגט די בעדייטונג פון דעם, וואָס ער האָט גענומען די בראנפען פאר'ן לעגען רבינו תם'ס תפלין און ניט נאָכדעם.

דערנאָך האָט ער געזומען צוויי און האָט געזאָגט:
— איך נעם צוויי — אנטקעגען משה ואהרן.
דערנאָך האָט ער געזומען דריי און האָט געזאָגט:
— איך נעם דריי — אנטקעגען די דריי אבות.
דערנאָך פיער און געזאָגט:
— איך נעם פיער — אנטקעגען ארבע אמהות.
דערנאָך האָט ער געזומען צוועלף און געזאָגט:
— איך נעם צוועלף — אנטקעגען די צוועלף שבטים.
האָט דער בעל־הבית אויפגעשפרונגען פון אָרט און געזאָגט צו דער ווייב:
— נעם צו, לאה, די שיסעל, ער קען נאָך צונעמען אין גאנצען אנטקעגען די ששים רבוא ישראל.

———:———

אַן אַנדער מענש.

מען האָט אמאָל געפרעגט ביי א שכור ווי קען ער דאָס אזוי פיעל טרינקען, האָט ער געגעבען צו פארשטעהן בזה הלשון:
— פארשטעהט איהר מיך, אז איך נעהם א גוטען שנאפס, ווער איך גאָר אן אנדער מענש. נו, דער אנדערער מענש דארף דאָך אויך מאכען א שנאפס.

———:———

דעם שכור׳ס קשיות

א איד א שכור האָט זיך אָפגעשטעלט ביי א שענק און א לאנגע צייט געקוקט אויף דעם שילד איבער׳ן טהיר און ניט אוועקגעגאנגען, אין דער בעל־הבית ארויס און איהם גע־פרעגט, וואס קוקט ער אזוי לאנג.
— מיך אָרט דאָ דריי קשיות, — האָט דער שכור געענט־

דער חילוק.

מען האָט אמאל געפרעגט דעם גראדזיסקער צדיק, וואָס איז דער חילוק צווישען „רזין" און „רזין דרזין".

— דער חילוק בעשטעהט אין דעם — האָט דער רבי ענטפערט — „רזין" איז, ווען דער רבי זאָגט תורה און די חסידים פארשטעהען עס נישט; „רזין דרזין" — ווען דער רבי זאָגט תורה און ער אליין פארשטעהט עס אויך ניט.

———:———

דער קל וחומר.

א חסיד, וואס האָט גאָר נישט פיינט געהאט דעם ביטערען טראָפען, האָט געלערנט א קל וחומר: מה־דאָך שלמה המלך, וואָס איז געווען א גרויסער חכם לכל הדעות, האָט געמעגט טרינקען, מעג איך דאָך אודאי און אודאי טרינקען.

— פון וואנען איז עס געדרונגען, אז שלמה־המלך פלעגט טרינקען? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ווי מיינסטו, אשטייגער? — האָט דער חסיד געענטפערט — א טפוש איז ער געווען ער זאָל נישט טרינקען?

———:———

ער וועט אויסגעפינען אַ צאָל.

א חסיד האָט אמאָל אייגעלאדען אן אורח הגון, פון גרויסען יחוס, צו דער פורים׳דיגער סעודה. אז די בעל־הבית׳טע האָט דערלאנגט צום טיש די קרעפלאך, האָט דער גאסט געזומען איין קרעפל און געזאָגט:

— איך נעם איינע — אנטקעגען גאָט ברוך הוא, וואָס איז איינער.

— עס איז זעהר ריכטיג, — האָט געענטפערט דער עסער — ווען מען עסט איז אפילו א מלאך איבעריג.

———:———

פיער איז צו קנאפּ.

א איד, א גרויסער טרינקער, האָט אמאָל געזאָגט:

— ווען איך וואָלט געווען משה רבינו, וואָלט איך געבעטען גאָט ער זאָל מאכען פארקערט דעם סדר: פרעה'ן האָט ער געקענט געבען פיער מכות און די אידען — צעהן כוסות.

———:———

דעם רבינ׳ס סגולה.

א חסיד האָט זיך אָנגעדערצעהלט מיט חדושים פון זיין רבי'ן. זיין רבי טוט אויף מופתים ממש, ער העלפט מיט זיינע סגולות טויזענטער מענשען.

הערט זיך דאָס איין זיינער א פרייַנד א מתנגד און זאָגט:

— אָט וואס דו רעדסט איז דורכאוים שקר, דאָס זאָגסטו אזוי, כדי צו לאָזען ווייב און קינדער און אָפּזיצען כמעט א גאנץ יאָהר ביים רבי'ן.

— אי, אי, — רעדט דער חסיד — וען דו וויסט דעם טעם פון זיין ביים רבי'ן, וואָלסטו שוין אויך ניט וועלען אוועקפאָהרען פון איהם.

— אדרבה, — זאָגט דער מתנגד — נעהם מיך מיט אייניאָל, און לאָמיר אויך זעהן די חידושים פון דיין רבי'ן.

— גוט. — האָט דער חסיד מסכים געווען.

געקומען נאָך פּסח און דער מתנגד איז מיטגעפאָהרען מיט'ן חסיד. געקומען אויפ'ן אָרט, דערצעהלט דער חסיד דעם רבי'ן,

פערט — עס שטעהט אויפ'ן שילד: „דאָ פארקויפט מען גוטע שנאפּס ביליג". איז ערשטענס, איהר שרייבט „דאָ", אַ וואו קריגט מען דאָס ניט קיין שנאפּס? צווייטענס, „גוטע שנאפּס", וועלכע שנאפּס איז דען שלעכט, און דריטענס „זעהר ביליג", איז דען פּאר שנאפּס דאָ טייער, וויפיעל מען צאָהלט, איז אַ מציאה.

———:———

ער פיהלט בחוש.

די אפיקורסים זאָגען, אז די ערד דרעהט זיך און די זון שטעהט אויף איין אָרט, אבער די חסידים גלויבען, אז די זון דרעהט זיך און די ערד שטעהט.

וועז שמואל דער חסיד איז געזעסען ביים רבי'ן און עטליכע מאָל גוט אריינגעקעהרט, האָט ער געזאָגט:

— רבי לעבען, ווי מיר דאכט האָבען די אפיקורסים רעכט; איך פיהל ממש, ווי די ערד דרעהט זיך הינטער מיר.

———:———

פון גדלות וועגען.

אַ גוטער איד האָט אמאָל געזאָגט, אז דאס וואס מענשען טרינקען טהעע מיט צוקער און דאס וואס קלעזמער מאכען מיט די פינגער, איז דאָס פשוט פון גדלות וועגען.

———:———

אפילן אַ מלאך איז איבעריג.

מען האָט אמאָל געפרעגט א איד א גרויסען עסער:

— פאר וואס האָט מען מתקן געווען צו זאָגען פרייטאג צו־נאכט פאר'ן עסען צו די מלאכים „צאתכם לשלום"?

ער האָט נאָך ערגער געמאכט.

אין א געדרוקטען וכוח איבער די חסידים, האָט דער „נודע־ביהודה" אין א הלצה איבערגעמאכט אין דעם פסוק „צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" א שטאָט „פושעים" האָט ער גע־שטעלט „וחסידים יכשלו בם".

האָט עם א חסיד פארדראָסען און האָט אויסגעמעקט דעם וואָרט „חסידים" און צוריק אָנגעשריבען „ופושעים".

אז מען האָט עם איבערגעגעבען דעם „נודע־ביהודה" האָט ער לאכענדיג געזאָגט:

— דער חסיד האָט נאָך ערגער געמאכט. איך האָב געמאכט פון „פושעים" — „חסידים", און ער האָט פון „חסידים" געמאכט „פושעים".

———:———

אן אנדער פשט.

דער וואַרשאַווער געלעהרטער טוגענהאלד, וועלכער איז אויך געווען א פרייער, האָט אינמאָל, ארויספאָהרענדיג אין זיין עלעגאנטען עקיפאזש אויף א שפאציער, באגעגענט אויפ'ן וועג א מחנה חסידים פאָהרענדיג צום רבי'ן. דער וואָגען, אויף וועל־כען די חסידים זיינען געזעסען איינע אויף די אנדערע, איז געווען אזוי אָנגעפאקט, אז דער פערד האָט זיך קוים געריבט פון אָרט. וועז די חסידים האָבען דערזעהן טוגענהאלד'ן אין זיין שעהנעם עקיפאזש, האָט איינער אויסגערופען הויך, טוגענ־האָלד זאָל עס הערען, „אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה". (וועז די פרייע געהט עם אזוי גוט, וויי וואויל וועט עם שוין די פרומע זיין).

— איהר לערנט א פאלשען פשט אין מאמר — האָט טו־גענהאלד אויסגערופען — דער געדאנק פון חז"ל איז גאָר אזוי:

אז ער האָט געבראכט מיט זיך א מתנגד, וועלכער וויל איהם זעהן.

— קענסט איהם אריינפיהרען. — איז דער רבי מסכים.

דער חסיד האָט אריינגעפיהרט דעם מתנגד צום רבי'ן. דער מתנגד האָט דערלאנגט א קוויטעל און זיך אָנגערופען:

— רבי, איך בין געקומען צו אייך ניט חלילה וויל מיר פעהלט עפעס. איך האָב, דאנקען גאָט, א ווייב מיט קינדער, אלע זיינען געזונט, פרנסה האָב איך אויך בשפע, איך בין רייך. עס פעהלט מיר גאָר ניט. נאָר איך לייד פון צוויי זאכען: ערש-טענס, פיהל איך ניט קיין טעם אין עסען, און, דאָס צווייטע, ווען איך וויל זאגען דעם אמת, כאפט זיך ארוים א ליגען.

— קום מאָרגען, — זאָגט דער רבי — וועל איך דיר געבען א סגולה.

אז דער מתנגד איז אוועק, האָט דער רבי געהייסען נעהמען זעהר ביטערע קרייטאכער און דאס צומאָהלען און אריינטאָהן אין ברויט. אויף מאָרגען, ווען דער מתנגד איז געקומען, האָט דער רבי איהם דערלאנגט די ברויט און געהייסען דאָס עסען, וועט עס זיין א סגולה. ווי דער מתנגד האָט געגומען עסען דעם ערשטען ביסען, האָט ער זיך געגומען קרימען, און טרעהרען האָבען זיך באוויזען אין זיינע אויגען.

— וואָס איז? — פרעגט דער רבי.

— רבי, דאָס איז שרעקליך ביטער! — האָט דער מתנגד זיך געקרימט.

— זעהסטו, — זאָגט דער רבי, — אָט האָסטו שוין א סגולה... דו זאָגסט דעם אמת און דו פיהלסט שוין א טעם...

———:———

— יא, — האָט שמואל געענטפערט.
— וואָס פאר א תורה האָט דער רבי היינט געזאָגט?
— דער רבי האָט געזאָגט „איש אמו ואביו תיראו" — א מענש דארף מורא האָבן פאר פטור און מות — האָט שמואל געענטפערט אביסעל פאר׳דבק׳ט.
דער בעל-הבית איז פארשעמט געוואָרען.

———:———

אן אות אָדער אַ מופת.

א מתנגד האָט אויפגעוואָרפען א חסיד, אז זיין רבי קען ניט לערנען.
— אן אמת׳ער רבי דארף גאָר ניט קענען לערנען — האָט איהם דער חסיד געענטפערט — דער פסוק זאָגט: „ונתן לך אות או מופת", קען מען אן אות, קען מען ניט קיין מופת; קען מען אָבער א מופת, קען מען ניט קיין אות.

———:———

יום כ-פורים.

א באוואוסטער רב פלעגט זאָגען:
— דער ריכטיגער פשט פון יום-כפורים איז יום כ-פורים, א טאָג ווי פורים. פונקט אזוי ווי פורים איז מען זיך נוהג צו פארשטעלען אזוי אויך יום-כפור. דער חלוק איז נאָר, פורים פארשטעלען זיך אידען פאר גוים, און יום-כפור — גוים פאר אידען.

———:———

„אם לעוברי רצונו", געהערט מען צו די עוברים — געהט עם — כך, ווי איך זיך, אין א שעהנעם עקיפאזש, „לעושי רצונו" — געהערט מען צו די חסידים די עושי־רצונו — „על אחת" — אויף איין פערד און וואגען, „כמה וכמה" — זיצען פיעל און פיעל חסידים.

———:———

„פטור און מותר"

א סלאנימער בעל־הבית, א פארברענטער מתנגד, איז אמאל געקומען שבת פאר מנחה אין גרויסען בית־המדרש צו חברה ש"ס און האט דערצעהלט א טשיקאווע מעשה. ער איז היינט צופעליג געווען ביים רבי'ס טיש און דער רבי האט געזאגט תורה, וואס ביי אונז וויים עם יעדער איינער און די חסידים האבען דערפון געכאפט גרויסע התפעלות.

— וואס איז געווען פאר א תורה? — האבען איהם חברה ש"ס געפרעגט.

— דער רבי האט פארטייטש דעם פסוק „איש אמו ואביו תיראו". א מענש דארף מורא האבען פאר פאטער און מוטער.

דער עולם איז געוואָרען זעהר נייגעריג, ווייל דער רבי איז געווען באוואוסט אין שטאט פאר א גרויסען למדן, עס איז געבליבען, מען זאל ארויסשיקען איינעם אין גאס און אריינרופען דעם ערשטען בעסטען חסיד, וואס וועט זיך אנדרעהען, און איהם איבערפרעגען דעם רבי'ס תורה.

גראדע איז דורכגענאנגען שמואל דער מעהלער, א פארברענטער חסיד, האט איהם דער שליח אריינגערופען אין בית־המדרש.

— שמואל, ביזט היינט געווען ביים טיש? — האט איהם דער עולם געפרעגט.

ד.
חזנים

ער נעמט געלט פאר׳ן שרייען.

אין זעטעל איז געווען ר׳ אליה מאיר דער חזן שוחט, אַן אַרעמטליכער איד. האָט ער אמאָל אין אן ערב יום טוב בודק געווען בהמות און, אויף להכעיס, איז אויף עטליכע בהמות מיט אמאָל געווען שווערע שאלות. האָט עס ר׳ אליה מאיר געזאָגט די קצבים.

— וואָס רעדט איהר, ר׳ אליה מאיר, — האָבען די קצבים אַנגעהויבען איהם בעטען, — עס איז דאָך ערב יום טוב, מיר זיינען אומגליקליך. אָט, שווייגט דערפון, איהר וועט קיין חרטה ניט האָבען.

— וואָס רעדט איהר? — האָט דער חזן שוחט געענטפערט — איך נעם געלט ביי קהל פאר׳ן שרייען, הייסט איהר מיר גאָר שווייגען.

ער האָט שוין געדארפט צו געבען די קלייניגקייט.

דער עיקר כח פון דעם בעריהמטען חזן, ניסי בעלזער, איז באשטאַנען אין שאפען אייגענע קאָמפאָזיציעס. ער אליין איז געווען הייזעריגלאך און געהאט אן אַפּגערייסענע שטימע, נאָר ער פלעגט זיך פארלאָזען אויף זיין גוטען כאָהר.

פּטור צו ווערן פון זייער בעטען אויף איהם.

רבי נאטאנזאן, דער באריהמטער לעמבערגער רב, איז געווען באקאנט אלס א גרויסער מתנגד. ער האָט ממש ניט געקענט לוידען די חסידים. איינמאל האָט זיך געמאכט א צופאל, אז ביי דעם מנין, וואָס דער רב האָט געדאוועט, איז דער ש"ץ געווען א חסיד. אז עס איז געקומען צו קדיש, האָט דער ש"ץ, ווי אין נוסח ספרד, געוועגליך געזאָגט „ויצמח פורקניה וקריב משיחא". רב נאטאזאן האָט עס פארדראָסען. נאָכ'ן דאוונען רופט ער זיך אָפּ צו די ארומיגע:

— ווי דערלעבט מען שוין משיח'ן, אום פּטור צו ווערן פון דעם „ויצמח פורקניה".

———:———

מיט אַ מיין.

א חסיד דערצעהלט פאר'ן עולם, אז דער רבי זיינער פאסט אלע טאָג אויסער שבת ויום־טוב.

— עס איז ניט אמת, — רופט זיך אָן א מתנגד, וואָס איז געשטאַנען דערביי — איך האָב אליין געזעהן ניט איינמאל מיט מיינע אויגען, ווי דער רבי האָט געגעסען אין א וואָכענדיגען טאָג.

— וואָס פארשטעהט איהר ניט — ענטפערט דער חסיד — דער רבי זאָל לעבען עסט אָפטמאָל מיט א מיין, כדי מען זאָל ניט וויסען, אז ער פאסט.

———:———

ער זאָל איהם אויסבאַרגען זיינעם א משורר, ווייל ער וויל געהן אין דער נאַהנטער שטעטעל דאוונען א שבת.

האָט צו איהם פרידמאן געזאָגט:

— לאָמיר נאָר אפריהער הערען דיין שטימע, וועלען מיר וויסען וואס פאר א סאָרט משורר דיר פעלט.

דער חזן האָט איינגעשטימט און פאר איהם געזונגען א פאָר שטיקלאך נגינה.

פראָפעסאר פרידמאן האָט אויסגעהערט און האָט געזאָגט:

— מיין ליבער פרייגט, לויט ווי איך זעה, פעלט אייך ניט קיין משורר, אייך פעלט גאָר א חזן און א חזן קען איך אייך, ליידער, ניט געבען...

———:———

וואָס א חזן קען זיך טראכטען.

א חזן האָט געדאוועגט אין שוהל און דער עולם איז געווען זעהר ניט צופרידען פון דאוונען. אָבער דער חזן האָט וואס וויטער אלץ שטארקער זיך צוזונגען און ווילד זיך געדרעדעלט. איז דער עולם ארוים פון געדולד און אָנגעהויבען צו ווארפען אויף איהם די האָנטיכער פון בית המדרש, אבער דער חזן האָט נאָך שטארקער אָנגעהויבען צו גאָרגלען זיך. האָט מען איהם באוואר־פען מיט די סטענדערס, אבער דער חזן האָט ווי צופרידען פון דעם אלץ וויטער געדאוועגט. איז איינער פון עולם א בעל־העזה גע־ווארען אין כעס, צוגענאנגען צום חזן און איהם אָנגעשפיגען אין פנים — דאָס האָט אָבער אלץ ניט געהאָלפען, ביז מען האָט אָנגענומען דעם חזן אונטער די הענט און אראָפגעפיהרט פון עמוד. אז מען האָט דעם חזן געפרעגט, פאר וואס איז ער אליין פריהער ניט אראָפ, האָט ער תמימות'דיג געענטפערט:

— איך האָב גאָר ניט פארשטאָנען וואס מען מיינט: וועז

ר' ניסי איז געווען אריינגעהער ביי ר' דוד'ל טאלנער אין „הויף".

איינמאל האָט ר' דוד'ל געפרעגט ניסי'ן:

— ניסי, וויפיעל קאָסט דיר אַף דיין כאָהר?

— צוועלף הונדערט רובעל א יאהר. — האָט ניסי געענטפערט.

— דו ביזט א קמצן, — האָט איהם ר' דוד'ל געזאָגט — וועז דו וואָלסט שוין אויסגעבען נאָך דריי הונדערט רובעל און וואָלסט נאָך אוועקגעשטעלט א חזן צו דיין כאָהר, וואָלסט דאָך אויפגעטאָן גדולות ונפלאות...

———:———

מהפך געווען דער סדר העולם.

א איד איז געקומען אין א שטאָט און זיך אַנגעגעבען אלס חזן און דרשן.

שבת פריה האָט ער געדאַוונט פאר'ן עמוד און בייטאָג האָט ער געהאלטען א דרשה. נאָכ'ן דרוש געהט צו דער מגיד צום גבאי און פרעגט:

— ווי איז אייך געפעלען מיין דרשה?

— איהר זייט א קינסטלער — ענטפערט דער גבאי — איהר האָט משנה געווען דעם סדר העולם. די וועלט האלט א חזן פאר א נאר און א דרשן פאר א חכם, איהר האָט, אָבער, געדאַוונט ווי א דרשן און געזאָגט ווי א חזן.

———:———

איהם פעלט דער חזן.

א וואנדערער חזן איז אמאל געקומען צו דעם בודאפעסטער בעריהמטען חזן, פראָפעסאר פריידמאן, און האָט איהם געבעטען

— נו, מילא! אויך פארפאלען! גיב איך מיין דאוונען א נדבה דער שטעטעל.

— אָבער, אז מען קען ניט, דארף מען ניט געבען... — האָט דער שמש איהם געענטפערט.

———:———

וועז פערד זיינען מבינים.

אין א קליין שטעטעל איז געקומען א חזן דאוונען אויף א שבת. ער האָט גרויסארטיג געדאוונט אוז איז געווען זיכער, אז ער נעמט דאָרט די חזנות שטעלע. אָבער ווי איבערראשט איז ער געוואָרען, אז קהל האָט איינשטימיג באשלאָסען, איהם הייסען פאָהרען ווייטער. דער חזן איז אָבער ניט אווועקגע־פאָהרען. אויף איבערמארגען, מאָנטאג, איז ער ארוים אין מארק אוז געפרעגט די אידען, וואו קען ער דאָ קויפען א פערד.

— וואָס? — האָבען זיך די אידען געוואונדערט — איהר קויפט א פערד? וואס פאר א מבין זייט איהר אויף פערד?

— אויב פערד זיינען מבינים אויף א חזן, איז א חזן א מבין אויף פערד. — האָט דער חזן אָפגעענטפערט.

———:———

ער קען בריינגען אַ מבול.

אַ חזן האָט זיך באריהמט פאר'ן ראש הקהל אז ווי נאָר ער האָט אָפגעדאוועט „תפלת גשם" אזוי האָט גלייך אָנגעהויבען רעגענען.

דער ראש הקהל האָט איהם גלייך געענטפערט:

— אזוינע מענשען ווי דו קענען אויך בריינגען א מבול אויף דער וועלט.

———:———

מען האָט מיך געווארפען מיט די האנטיכער, האָב איך געטראכט, דאָס ווארפט מען מיך איך זאָל זיך אָפווישען דעם שוויים; ווען מען האָט אָנגעווארפען די סטענדערס, האָב איך געטראכט, אז עס זיינען געקומען הערען אזוי פיעל מענשען, אז עס איז ענג אין שוהל און עס איז ניטאָ אוואו צו שטעהן... ווען דער העזה'ניק האָט מיר א שפיי געטאָן אין פנים, האָב איך געטראכט, ער מוז זיין א גוטער פרייַנד און איז צופרידען פון מיין נגינה, שפייט ער דאָס מיר אָן, איך זאָל קיין עין־הרע ניט קריגען, ווי מיין באבע פלעגט מיט מיר טאָן. ערשט אז מען האָט מיך אראָפגעפיהרט, האָב איך שוין פארשטאָנען, אז זיי געפעלט ניט מיין נגינה.

———:———

אז מען קען ניט, דארף מען ניט געבען.

א חזן איז געקומען צופאָהרען אין א קליין שטעטעל אויף שבת, האָט ער געבעטען, מען זאָל איהם לאָזען דאוונען פאר'ן עמוד — האָט מען איהם געלאָזט. ער שטעלט זיך דאוונען, ערשט ער מאטערט זיך און דרעהט מיט'ן קול. איז דער עולם געווארען ניט צופרידען און אָנגעהויבען מורמלען, הלמאי מען האָט איהם געלאָזען דאוונען. עטליכע בעלי בתים האָבען געהייסען דעם שמש, ער זאָל צוגעהן צום חזן און היסען איהם אויפהערען מאכען קונצען, איז דער שמש צוגעגאנגען צום חזן און איהם געזאָגט:

— חזן, מאטערט זיך ניט אזוי און דרעהט ניט.

— איך האָב דאָס האָלט! — ענטפערט דער חזן.

— מען וועט אייך אבער ניט באצאָהלען.— זאָגט דער שמש.

דאָס איז שוין זיין גליק.

אין א קליין שטעטעל האָט מען געהאלטען ביים אַננעהמען א חזן אין שוהל. דער חזן האָט אבער געוואָלט, אז מען זאָל איהם באצאָהלען פאר צוויי יאָהר אין פאָראוים. האָבען די בעלי-בתים פון שוהל ניט געוואָלט מסכים זיין און זיי האָבען געזאָגט:

— ווי קענען מיר אייך באצאָהלען פאָראוים, טאָמער שטארבט איהר גאָר אוועק פאר די צוויי יאָהר.

— אז איך וועל שטארבען, וועט עס זיין מיין גליק. — האָט דער חזן געענטפערט.

———:———

איבער'ן ים זינגען זיי.

מען האָט אמאָל געפרעגט ביי א חזן, וואס איז נאָך דערצו געווען א למדן אויך, ווי קומט עס, וואס אין אמעריקא זיינען פאראן אזוי פיל חזנים?

— מיט די אידען איז אימער געווען אזוי, — האָט דער חזן געענטפערט — אז משה רבינו איז געווען אין מצרים און גאָט האָט איהם געשיקט צו פרעה'ן, האָט משה ג'טענה'ט — „כבד פה אנכי"... איך קען ניט רעידען. קוים אָבער זיינען אידען ארי-בער דעם ים, איז באלד — אז ישיר משה — ער זינגט שוין. דאָס זעלבע איז אויך אין אמעריקא.

———:———

וועלען אלע ווייסען.

א חזן פון א שטעטעל איז געפאָהרען צוגאסט צו זיינעם א קרוב אין דער גרויסער שטאָט.

זאָגט צו איהם דער קרוב:

וועו אַ חזן איז ניט קיין נאַר.

א רב פון א שטאָט, וועלכער האָט געהאט א נאָמען פאר ניט קיין חכם און ניט קיין למדן, האָט געגעבען א פרעג דעם חזן בפני כל הקהל:

— זאָגט מיר חזן, פארוואס זאָגט עפעס די וועלט אז חזנים זיינען נאַראָנים?

דער חזן איז אבער גראדע קיין נאר ניט געווען, און האָט דעם רב גלייך אָפּגעענטפערט:

— געווים איז א חזן א נאר... וועו דו קענסט ניט לערנען און ניט זינגען, טאָ צו וואָס נעמסט זיך צו חזנות? נעם זיך בעסער צו רבנות, וועסטו בעסער מאכען.

———:———

ער זאָגט פאר אלעמען.

א חזן האָט געהאט די טבע צו איבערזינגען עטליכע מאָל א וואָרט. דאָס איז ניט געווען געפעלען די גבאים און אלע בעלי־בתים, וועלכע האָבען ניט געוואָלט ליידען וואס דער חזן איז זיי מאריך מיט דעם. איינמאָל אויף אן אסיפה האָבען זיי גענומען דעם חזן אין די אויגען פון איהם אָפּלאכען און נאָכמאכען וויי ער זאָגט צעהן מאָל א וואָרט.

— איך פארשטעה ניט — זאָגט דער חזן עטוואָס אויפגערעגט — איך מוז דאָך זאָגען עטליכע מאָל. איך בין דאָך אייער שליח צבור, זאָג איך שוין פאר מיר, פאר די גבאים, פאר'ן רב און פאר אלע בעלי־בתים, קומט עס אויס עטליכע מאָל.

———:———

— עס איז ניט אמת, — טענה׳ט דער חזן — איך קום קוים אַדורך מיט מיינע שכירות.

— טאָ פֿארוואס עסטו אלע טאָג עוף?

— דאָס מוז איך צוליעב דער שטימע, ווייל עס :טעהט „כי עוף השמים יוליך את הקול".

———:———

וועד עם שרייט העכער.

אז עס איז געקומען צו רייד וועגען חזנים, האָט יעדער איינער, ווי געווענליך, דערצעהלט אז זיין חזן איז דער גרעסטער. האָט יעדער גערעכענט די מעלות פון „זיין" חזן.

— וואָס דארפט איהר מעהר, — רופט זיך אָפּ איינער — אז אונזער חזן האָט א געשריי געטאָן „הנני" האָבען אוש די וועגט געציטערט.

— פֿש״ש, — רופט זיך אָפּ אן אנדערער — אויך מיר א חזן, איך וועל אייך דערצעהלען א גרעסערען חדוש: איך האָב א פעטער, איז ער ניט קיין חזן, און דאָך האָט ער אמאָל געזאָגט „הנני העני" (איך בין באנקראט) האָט גאנץ שטאָט אויפגעציטערט.

———:———

ער איז א למדן.

די לומדים אין שטעטעל האָבען זיך זעהר ג׳יחוס׳ט און האָבען אויף דעם „המון" בעלי מלאכות גאָר ניט געוואָלט א קוק טאָן. האָט עס די בעלי־מלאכות זעהר געקרענקט און זיי האָבען אויפגעבויט אן אייגענע שוהל און דאָרט געמאכט די ערשטע תקנה, אז ביי זיי טאָר זיך ניט געפינען קיין למדן, אפילו דער חזן און רב מוזען אויך זיין פֿראָסטע מענשען.

— וויסט וואס איך וועל דיר זאָגען, ביי דיר אין שטעטעל טאָר דאָך דער חזן ניט גיהען אין טעאַטער, דערפאר דאָ כאפּ אריין. קום, איך וועל דיך נעמען אין אידישען טעאַטער.

דער חזן האָט מסכים געווען.

אין טעאַטער האָט מען גראדע געשפּיעלט א שטיק, אין וועלכען עס קומט פאר א קריגעריי צווישען צוויי שכנים.

אז דער חזן האָט דערהערט די גרויסע מחלוקת, ווי וויט די שכנים זידלען זיך אן רופען אויס איינע די אנדערע די מאום'טע נעמען, זאָגט ער צום קרוב:

— האָב אויף מיר רחמנות, קום לאָמיר אוועקגעהן פון דאנען.

— וואָס? — האָט דער קרוב פארוואונדערט איהם געפרעגט.

— איך בין שוין געניט אין אזוינע זאכען — ענטפערט דער חזן —וועז שכנים קריגען זיך קומט תמיד ארויס א געשלעג.

— טאָ וואס גיהט עס דיך אָן? — האָט דער קרוב אלץ ניט פאַרשטאַנען.

— דערנאָך וועט נאָך איינער אַנגעבען אויף דעם אַנדערען אין גיריכט און מען וועט מיך שלעפּען פאר אן עדות, דערווייל וועט מיין שטעטעל געוואָהר ווערען, אז איך בין געווען אין טעאַטער.

———:———

דאָס מוזער.

מען האָט זיך אין שטעטעל געקלאָגט אויפ'ן חזן, ער לעבט צו בריוט, ער פארגינט זיך אלץ. אלע טאָג עסט ער עוף צו מיטאג. די שכנים האָבען געוואָלט שווערען, אז עס איז אן אמת. האָט מען דעם חזן אויסגערעדט, וואס ער פיהרט זיך אזוי רחבות'דיג.

וועד עם דארף א חזן.

א חזן האָט געדאוועט אין א שטעטעל אויף „פראָבע" און האָט זעהר אויסגענומען ביי אלעמען. עס האָט שוין געהאלטען ביי דעם ער זאָל נעמען די שטעלע, איז ער אבער ניט געווען גע־פעלען דעם רב מיט עטליכע שעהנע בעלי־בתים, וועלכע האָבען זיך איינגעשפארט און ניט דערלאָזען איהם נעמען פאר א חזן אין שטאָט. עס איז אויסגעבראָכען א גרויסע מחלוקת. דער „המון" בעלי־מלאכות האָבען געשריען און געליארימט מען זאָל נאָר נעמען דעם חזן. האָט דער רב געהאלטען א דרשה צו בארוהיגען דעם עולם.

— די תורה דערצעהלט אונז — זאָגט דער רב — וועז די אידען זיינען געגאנגען אין מדבר האָבען זיי זיך כסדר געקלאָגט און געמורמלט און אלץ פארלאנגט נייע זאכען. איז דאָך די קשיה, פארוואס האָבען זיי די ערשטע זאך ניט פארלאנגט א חזן? איז אבער דער תירוץ, די תורה דערצעהלט אונז ווייטער, אז די גאנצע פערציג יאהר פון זייער וואנדערען אין מדבר זיי־נען זייערע שיך און קליידער ניט אלט געוואָרען און זיך ניט צו־ריסען. האָט מען דאָך דאָרט ניט געדארפט ניט קיין שוסטער און ניט קיין שניידער, איז דעריבער נישט געווען וועד עם זאל פארלאנגען א חזן.

———:———

צוגעפאסט.

א ביאליסטאָקער חזן, מיט'ן נאָמען פנחס, איז געווען זעהר באריהמט. גרויסע קהילות פלעגען זיך לאָזען קאָסטען גרויסע געלט אום נאָר איינצולאדען ר' פנחס'ן אויף א שבת און הערען זיין נגינה.

איינמאָל איז איינער פון זיין כאָהר געקומען אין א שטאָט

מאכט זיך איינמאל, אז דער חזן איז מעביר די סדרה קרח און שטעלט זיך אפ אינמיטען לייענען. וואס איז? ער האט געפונען א גרייז „קרח" דארף זיך אויסלייגען מיט „כ" און דאס איז גאר מיט א „ח".

— פון וואנען ווייסט איהר דאס, חזן? — פרעגען איהם די גבאים.

נעמט דער חזן אן הגדה און ווייזט זיי „כרך" מיט א „ך".

— עה, אויב שוין יע אזוי — זאגען די גבאים צום חזן — ביזטו דאך א למדן, און א למדן טאר זיך ניט געפינען ביי אונז אין שוהל.

———:———

ער פיהרט דעם חזן אויך.

א חזן, וואס פלעגט א גאנצען יאהר ארומפאהרען פון שטעטעל צו שטעטעל מיט זיינע משוררים און דאוונען שבתים, האט געהאט אן אייגענעם פערד און וואגען און אויך א בעל-עגלה. נאכ'ן דאוונען, פרייטאג צו נאכטס, פלעגען געווענליך די בעלי-בתים נעהמען די משוררים אויף שבת, פלעגט דער חזן אויך דעם בעל-עגלה אוועקשטעלען צווישען די משוררים, בכדי מען זאל איהם אויך נעהמען אויף שבת.

א בעל-הבית, וואס האט געגומען דעם בעל-עגלה צו זיך אויף שבת, מיינענדיג אז ער איז א משורר, האט איהם געפרעגט:

— ווי קומט עס, וואס בעת די משוררים האבען געזונגען, האט איהר געשוויגען? צו וואס דארף אייך דער חזן?

— איך! — האט געענטפערט דער בעל-עגלה גדלות'דיג — בין נאך גרעסער פון חזן אליין! דער חזן פיהרט נאר דעם כאהר אליין, און איך פיהר דעם כאהר מיט'ן חזן צוואמען...

———:———

— איהר ווייסט, חזן, אלע מענשען האָט איהר אויסגערע־כענט צו וואָס זיי זיינען גלייך — נאָר אייך אליין האָט איהר פארגעסען.

— וואָס הייסט? — פרעגט דער חזן.

— איהר האָט געדארפט זאָגען „א חזן איז געגליכען צו פאַפּיר".

— וואָס עפעס צו פאַפּיר?

— פאַפּיר רייסט זיך און א חזן רייסט זיך. — האָט דער בעל־הבית געענטפערט.

———:———

ער וואַרט אויפ׳ן „אויסגעהן".

דער רב און חזן האָבען ניט געלעבט בשלום צווישען זיך. זיי האָבען אָפט געווערטעלט איינע אויף די אנדערע ביז זיי זיי־נען געוואָרען כמעט ווי שונאים. אז דער חזן האָט געדאוועט ביים עמוד, האָט ער ביי „קריאת שמע" אויפ׳ן רב ניט געוואַרט, ביי „שמונה־עשרה" אבער, האָט דער חזן ניט אָנגעהויבען, ביז דער רב איז אויסגעגאנגען, איז דעם רב געווען א וואונדער און האָט פאר בעל־בתים געפרעגט דעם ממה נפשך:

— איז דער חזן אין כעס — טאָ פארוואס האָט ער געוואַרט אויף מיר מיט „שמונה־עשרה"; איז ער ניט אין כעס — טאָ פארוואס האָט ער ניט געוואַרט מיט „קריאת־שמע"?

אָז מען האָט עס איבערגעגעבען דעם חזן, האָט ער ער־קלעהרט:

— איך וועל אייך זאָגען, אויפ׳ן „אמת" זיך דערווארטען ביי אונזער רב איז זעהר ווייט; אָבער „אויסגעהן" מוז ער דאָך אמאָל, וואַרט איך.

———:———

און זיך אָנגעגעבען פאר דעם חזן פּנחס, ער האָט דאָרט גע־דאווענט א שבת און גענומען א סך באצאָהלט.

ווען ר׳ פּנחס האָט זיך דערוואוסט, האָט ער אויף איהם גע־זאָגט:

— עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפּנחס.

———:———

נאָך מעהר אומגליקליכער.

צו דעם ריגער חזן ראזאווסקי איז אריינגעקומען אן אָרימער איד און זיך פארגעשטעלט אלס א חזן.

— ליעבער חבר, — זאָגט דער אָרימער איד — איך בין ניט פאר אייך געדאכט פאראונגליקליכט געוואָרען, איך האָב אָנ־געוואָרען מיין שטימע, מוזט איהר מיר אויסהעלפען.

דער חזן האָט איהם געגעבען א נדבה. דער איד איז פון דער נדבה ניט געווען צופרידען און זיך געקלאָגט ווייטער:

— וואָס וועל איך דערמיט מאכען אזא אומגליקליכער ווי איך בין!

— ס׳איז דאָ נאָך אן אומגליקליכערער פון אייך, וועמען איך מוז אויך געבען א נדבה — האָט דער חזן געזאָגט.

— ווער איז דאָס?

— דער וואָס וועט אייער שטימע געפינען. — האָט חזן ראזאווסקי געענטפערט.

———:———

גלייך צו פאפיר.

אַ חזן האָט ראש השנה זיך זעהר שטארק געריסען דעם האלז. דער עיקר האָט ער געזונגען ביי „משול כחרס הנשבר". נאָכ׳ן דאוונען געהט צו איהם צו א בעל־הבית און זאָגט:

ער איז פארנומען.

א פרעזידענט אין אן אמעריקאנער שוהל האָט אמאָל געפרעגט דעם חזן פון שוהל, וועלכען ער האָט פיינט געקראָגען, וואָס טוט ער גאנצע טעג, אז דאוונען אין שוהל דאוועט ער נאָר איין מאָל א חודש, שבת מברכים, מען קען דאָך פון זינען ארויסמגעהענדיג ליידיג.

— איך בין א גאנצען טאָג פארנומען, — האָט דער חזן געענטפערט — אָט וועל איך אייך מאכען א חשבון. אין דער פריה ביז מען דאוועט אָפּ און מען פריהשטיקט איז 11 אזייגער, דערנאָך א צוויי שטונדען לערען איך נגינה און דאן צוויי אזייגער איז מיטאָג און פון דריי ביז פינף האָב איך פיינט מיין פרעזידענט...

———:———

פונקט פארקעהרט ווי מען דארף.

אין א קליין שטעטעל האָט דער שוחט, וואס האָט געהאט ווינציג וואס צו שעכטען און ניט געקענט דערפון פארדינען אויף א לעבען, זיך אויך באשעפטיגט מיט זייגערמאכערייי. שטעטעל האָט אבער פון איהם ווינציג וואס געהאלטען און ג'טענה'ט, אז ער קען ביידע מלאכות ניט גוט. דער שטעטעלשער „חכם" האָט דערצו אויך באשאפען א גלייך־וועדטעל:

— וועז אונזער שוחט שעכט א הינדעל — געהט עס; וועז ער פארריכט א זייגערל — שטעהט עס.

———:———

ער זאָל געהן אויף אלע פיער.

אין שטאָט איז אין איין טאָג געווען פיער שמחות מיט אמאָל: ביי איינעם א חתונה, ביים אנדערען א ברית, ביים דריטען א תנאים און ביים פיערטען א פדיון הבן. איז דער שמש ארומגעלאָפען א גאנצען טאָג בעטען דעם עולם צו די שמחות. איין בעל־הבית איז געווען פון אלע פיער ערטער מיט אמאָל.

— צוואו זאָל איך געהן? — פרעגט דער בעל־הבית.
— געהט אויף אלע פיער.— ענטפערט דער שמש אייליענדיג.

———:———

א רעטעניש, וואָס איז דאָס?

א קלוגער בעל־הבית האָט אמאָל געבעטען צוויי שמשים ארויסצוגעהן איבער'ן שטאָט צוזאמענקלייבען געלט אויף א דבר־מצוה. די שמשים זיינען ארויסגענאנגען, אָבער גאָר ניט געמאכט. שפעטער האָט דער בעל־הבית געפרעגט אין שוהל פאר אלע אידען א רעטעניש:

— קענט איהר מיר ניט זאָגען, ליבע אידען, וואָס איז דאָס: פיער פים, איין קערפער און מאכט „מו".
— א בהמה. — האָבען אלע זיך געכאפט.
— און וואָס איז דאָס: 4 פים, 1 קערפער און מאכט „מע".
— דאָס איז א ציג!
— און וואָס איז דאָס: 4 פים, 2 קערפערס, און מאכען גאָר נישט?

———:———

דעם רבי׳ס ליגענס.

אז דער יונגער בחור איז נאָך עטליכע יאָהר זיין אין דער פרעמד, אין דער בריי׳טער וועלט, זיך אומגעקוקט אין זיין היימישע שטעטעל, האָט ער דאָרט געטראָפען אלץ ווי געווען. פאַרנאכט האָט ער אויך געטראָפען דעם אלטען רבי׳ן זיינעם געהענדיג אין שוחל.

דער רבי האָט איהם דערקאנט און אָפּגעגעבען „שלום־עליכם".

— עליכם שלום, — ענטפערט דער בחור — וואָם מאכט איהר, רבי? זאָגט איהר נאָך אלץ ליגען ווי אמאָל?

איז דער רבי געוואָרען אויפגערעגט. א בלאסע רויטקייט האָט באגאָסען זיינע בלייכע באקען.

— סטייטש, ליגען, וועז האָב איך דיר דאָם געלערנט ליגענם?

— אָט, וועז איך האָב ביי אייך געלערנט, — ענטפערט געלאסען דער בחור — איהר געדיינקט, רבי, איך פלעג אלץ ניט וועלען לערנען און איהר פלעגט זאָגען, אז איך וועל אמאָל אויף דעם חרטה האָבען. נו, אָט בין איך שוין אזוי גרוים, און האָב אלץ ניט קיין חרטה.

———:———

זי איז אַ גוטע קוה.

א מלמד האָט ניט געהאט גענוג אויף צו לעבען פון די מלמדות, האָט די וויב באשלאָסען איהם צוהעלפען און זיי האָבען דערקלעהרט קויפען א קוה און די מילך פארקויפען.

איז דער מלמד ארוים אין מארק קויפען א קוה. זעהט ער אַ הענדלער שטעהט מיט א קוה.

— איז זי א גוטע קוה, — פרעגט דער מלמד — גיט זי מילך?

— זי איז א גוטע קוה, זעהר א גוטע. — ענטפערט דער הענדלער.

ת
מלמדים

יעדערער איז נאָר אויף אַ זמן.

עס איז געווען אן אָרימער ישוב'ניק, וואָס גאָט האָט איהם אויפגעריכט און ער איז געווארען מיט אמאָל א שטיק עושר.

דער ישוב'ניק האָט אויסגעבויט א נייע הויז, איינגעקויפט נייע טישען און ביינקלאך און אויך געקויפט א שעהנעם זילבער-נעם בעכער אויף קדוש.

וועז דער ישוב'ניק איז אריין אין דער נייער הויז, האָט ער געמאכט א שמחה און איינגעלאדען אלע זיינע גוטע פריינט. ביי דער שמחה האָט מען געזומען אביסעל בראנפען און זיך אוועקגעלאָזען אין א טענצעל. ערשט מען זעהט, אז דער מלמד, וואָס האָט געלערנט מיט דעם ישוב'ניקם קינדער, טאָנצט און הוליעט מעהר פון אלעמען.

דער ישוב'ניק האָט ניט געקענט פארשטעהן, וואם פרעהט זיך אזוי שטארק דער מלמד מיט זיינע עשירות, און האָט איהם געפרעגט:

— וואָס טאנצט איהר אזוי פיעל? וואָס פרעהט איהר זיך מיט דער הויז און די כלים, עס וועט דאָך אריבערגעהן דער זמן, וועט איהר דאָך דאָ מעהר ניט זיין?

— איז וואָס? — האָט דער מלמד געענטפערט — און אז עס וועט אריבערגעהן א י י ע ר זמן, דעריבער פרעהט איהר זיך דען ניט?

———:———

געוואוסט, וואו ער איז אהינגעקומען. נאכדעם האָט זיך דער־הערט א קלאנג, אז ער איז געווען ערגעץ אין א געוויסער שטע־טל, האָט די ווייב געשריבען צום רב פון יענער שטעטל און איהם געבעטען, אז ער זאָל איהר צו־ווייסען געבען אפשר וויים ער עפעס פון איהר מאן.

האָט די מלמד׳כע באקומען א קורצע תשובה „בלעך מת בעיר הזאת זה כחצי שנה". האָט מען איהר פארטייטשט מיט׳ן ריכטיגען טייטש, אז איהר מאן איז געשטארבען אין דיזער שטאָט שוין בערך א האלב יאהר. האָט די פרוי באקלאָגט איהר מאן, געזעסען א שטונדע „שבעה", די קינדער האָבען געזאָגט „קדיש" און די גאנצע שטעטעל האָט געוואוסט, אז יאקעל דער מלמד איז געשטארבען.

אָבער ערב פסח, שפעט ביינאכט, ווען די אלמנה איז געלעגען און געשלאָפען, האָט אימיצער אָנגעקלאפט ביי איהר אין טהיר. די מלמד׳כע האָט א קוק געטאָן דורכ׳ן פענס־טער און דערזעהן איהר געשטארבענעם מאן.

האָט זי געמאכט גרויסע קולות: „שמע ישראל" און גע־שריען:

— יאקעל, געה אין דיין רוה אריין!

— איך בין ניט געשטאָרבען. — האָט יאקעל פון הינטער׳ן פענסטער געשריען. אָבער די פרוי האָט ניט געגלויבט און איהם ניט אריינגעלאָזען. דער מלמד האָט זיך געמוסען ארומשלעפען איבער׳ן שטעטעל אָבער אלע פלעגען אנטלויפען פון איהם מיט שרעק און קיינער האָט איהם ניט אריינגעלאָזען אין שטוב אריין. איז די זאך אָנגעקומען צום רב פון שטעטעל, אז יאקעל דער מלמד, וועלכער איז שוין א האלב יאהר טויט, דרעהט זיך ארום אין „עולם התוהו", האָט דער רב באשטעלט א מנין פרומע אי־דען און זיי געהיסען זאָגען געוויסע פסוקים און כאפען דעם בר־מינן און איהם ברייגען צו איהם, וועט ער איהם „מתקן" זיין.

דער מלמד האָט די קוה געקויפט און געבראכט אהיים.
די ווייב נעמט איהר מעלקען, ערשט זי מעלקט און מעלקט און עס איז גאָר ניטאָ קיין מילך.
— וואָס פאר א קוה האָסט דאָס איינגעקויפט? — האָט זיך די ווייב צושריען — אן אָקס ניט קיין קוה.
— וואָס שרייסטו אזוי? — האָט דער מלמד געענטפערט — ער האָט מיר געזאָגט א גוטע קוה, איז זי דען א שלעכטע, זי ווילדיר ניט געבען? אז זי האָט ניט, קען זי דאָך ניט העלפען.

———:———

ער וואָלט אויך געטאָן דאָס אייגענע.

דער אלטער גבריאל, א הויז מלמד, האָט אמאָל געטראָפען א יונג פּאָרעל זיצענדיג געארמט, נעהמט ער זיי זאָגען מוסר:
— ווי שעהמט איהר זיך ניט צו זיצען אזוי צוזאמען פאר דער חתונה? איך בין אויך אמאָל געווען א יונגערמאן און האָב אויך געהאט א כלה און וועז איך האָב זיך אמאָל באגעגענט מיט איהר אין איין שטוב, איז זי געשטאָנען אין איין ווינקעל און איך אין צווייטען.
— יא, — שמייכעלט דער יונגערמאן מיט אן ענטפער — איך וואָלט אויך געטאָן דאָס אייגענע, וועז איך וואָלט זיין אייער ווייב'ס חתן.

———:———

א מעשה נורא, וואָס א פאָר פארפעהלטע פינטעלאָך קענען אָנמאכען.

א מלמד, וועלכער איז פארבליבען אהן א קנעלונג, האָט זיך אוועקגעלאָזט אין דער בריטער וועלט זוכען פרנסה. האָט די ווייב פון איהם ניט געהערט א לענגערע צייט און זי האָט ניט

— וואָס איז דאָס?
ווערט דער תלמיד דערפרעהט:
— אָ! איך וויים! מיט דעם באק פון אן אייזעל.

———:———

„דרך ארץ קדמה לתורה".

אַ מלמד איז געבליבען אַהן א קנעלונג און האָט געמוזט אַנ־קומען צו צדקה. האָט ער זיך דערמאנט, אז א באוואוסטער גביר אין שטעטעל האָט אמאָל ביי איהם געלערנט אין חדר, און ער האָט באשלאָסען געהן צו איהם בעטען א נדבה. ער קומט אריין צום גביר, ערשט דער גביר פרעגט איהם:
— ווער זענט איהר? וואָס האָט איהר געוואָלט?
— איהר דערקענט מיך גאָר ניט? — וואונדערט זיך דער מלמד — איך בין דאָך אייער רבי, וואו איהר האָט געלערנט אין חדר.
— נו, איז וואָס? — פרעגט דער גביר — וואָס האָט איהר געוואָלט, איך האָב שוין אייער תורה לאנג פארגעסען.
— אויב אזוי, — זאָגט דער מלמד — קען איך שוין געהן אהיים. עס שטעהט „דרך ארץ קדמה לתורה", היינט וועז איהר האָט שוין פארגעסען מיין תורה, האָט איהר דעם דרך־ארץ שוין לאנג פארגעסען.

———:———

אויך אן עצה.

אַז חיים בערל דער מלמד איז צוזאמען מיט זיין ווייב געקו־מען אין דער גרויסער שטאָט, זיינען זיי אויך געגאנגען זעהן דעם מוזעאום.
— מיר וועלען דאָס אלעם ניט קענען דורכקוקען — זאָגט

צוויי געזונטע חברה־קדישא לייט האָבען געכאפט דעם מלמד און געבראכט איהם פאר'ן רב מיט דעם מנין אידען.

— וואָם האָסטו צו אונזער שטעטעל, וואָם דרעהסטו זיך דאָ ארום? — האָט דער רב געפרעגט דעם טויטען מלמד.

— רבי, איך בין ניט געשטארבען. עס איז א בלבול! — האָט דער מלמד גע'טענה'ט.

— ניט געשטארבען, זאָגסטו? א בלבול — האָט דער רב געשריען — אַט איז דעם רב'ס בריף, ער שרייבט בפירוש צו דיין ווייב „בעלך מת זה כחצי שנה".

— עס איז אבער א ליגען, רבי, איך בין קיינמאָל ניט גע־שטאָרבען — האָט דער מלמד זיך גע'עקש'נט.

איז געבליבען, אז דער מלמד זאָל זיין ביים רב, ביז מען וועט נאָך אמאָל שרייבען צו יענעם רב און הערען וואס וועט ער ענטפערען, וועט מען וויסען צו דער מלמד איז געשטארבען אָדער ניט. אין עטליכע טעג ארום איז אבער אָנגעקומען פון יענעם רב אזא תשובה:

— „חס ושלום, המלמד בעולם לא מת. וזה שכתבתי „מת" אלה הן ראשי תיבות של מלמד תינוקות ואלה הם דברי „בעלך מ"ת (מלמד תינוקות) פה כחצי שנה".

אַט וואָם א פּאָר פארפעהלטע פינטעלאך האָבען אָנגעמאכט.

———:———

זיך דערמאנט.

פרעגט דער מלמד דעם תלמיד:

— מיט וואס האָט שמשון הגבור געשלאָגען די פלשתים?

דער תלמיד בלייבט אין פארלעגענהייט און שטאמעלט:

— איך וויים ניט, רבי.

ווייזט איהם דער מלמד אויף זיין אייגען באק און פרעגט:

אַ מלמד׳שער פֿשט׳ל.

אז בערל דער מלמד האָט געקראָגען די שטעלע פון מלמדות אין דער פֿרעמד, האָט ער דער ווייב געשריבען דעם דאָזיגען בריף:

„שיק מיר דיינע העמדער. וועז איך וועל שרייבען מיינע העמדער, וועסטו לייענען „מיינע" אוז דו וועסט מיר שיקען דיינע, אלזאָ שרייב איך דיר „דיינע", וועסטו לייענען דיינע, וועסטו מיר שיקען „מיינע".

דיין ליעבער מאן בערל."

———:———

מיט וואָס וועט ער רעדען?

אין שטעטעל איז דער „טעלעפֿאָן" נאָר וואס געווארען אוז שוין האָט וועלווען דער מלמד געמוזט צו דעם אָנקומען.

דער אורח, וואָס איז ביי איהם „געשטאָנען" איז געווארען קראנק אוז וועלווען האָט אויף זיך ניט געוואָלט נעמען די אחריות אוז געאיילט אָנזאָגען אין דער נאָהנטער שטעטעל דעם אורח׳ס פאמיליע. דער מלמד וויים דאָך אבער ניט, וויי מען באגעהט זיך מיט א טעלעפֿאָן, פרעגט ער, וויי זאָל ער טאָן.

— אָט אזוי, — לערנט מען איהם — זאָלט איהר מיט איין האנט אָננעהמען די העמטעל אוז דרעהען אוז מיט דער אנדערער האנט זאָלט איהר האלטען די טרובקע ביים אויער.

— אוז מיט וואס וועל איך רעדען? — האָט וועלווען פאר־וואונדערט געפרעגט.

———:———

חיים בערל צו דער ווייב — מיר האָבען ניט מעהר ווי א שטונדע צייט.

— פארוואָס ניט? — ענטפערט די ווייב — דו קוק אויף איין וואנט און איך וועל באקוקען די אנדערע.

———:———

פון וואָס מען מאַכט קלייַדער.

אין שטעטעל איז געווען א מלמד, וועלכער איז געווען פון די היינטיגע. אויסער חומש און רש"י האָט ער געלערנט מיט די קינדער אויך זייטיגע זאכען. איינמאָל שמועסט אזוי דער מלמד מיט די קינדער פון נאטור־זאָכען:

— נו, יאנקעלע, צו וואס דארף מען האָבען שעפסען? — פרעגט דער מלמד א אינגעל.

דער אינגעל שווייגט. זאָגט איהם דער רבי:

— נו, וואָס נעמט מען אראָפּ פון שעפסען?

גיט דער אינגעל א טראכט און זאָגט:

— וואָל, רבי.

— און וואָס נאָך?

שווייגט וויטער דער אינגעל. פרעגט דער רבי.

— שוטה, וואס מאכט מען פון וואָל?

דער אינגעל ווייס וויטער ניט. זאָגט דער רבי:

— גוי'עשע קאָפּ! פון וואס האָט מען געמאכט דיין רעקעל? כאפט גלייך דער אינגעל:

— פון טאָטענס א פּאָר אלטע הויזען.

———:———

אבער לעבען נאך דעם „זמן", זעהט מען דאך באשיינפערליך, אז ער איז א „בלאפער" און מען מוז זוכען אן אנדערען אויף זיין אָרט.

———:———

א גוטע תפיסה.

— ווי האָט מען עס אויסגעלערנט יוסף הצדיק זיבעציג שפראכען אין איין נאכט?

— ווייל ער האָט געהאט א גוטע תפיסה.

———:———

דאָס איז שוין ניט געווען קיין תוכחה.

א לעהרער אין אן אמעריקאנער „תלמוד־תורה" האָט זעהר פיעל געליטען פון א וויים־פרעזידענט, וואס איז געווען אן עם הארץ און זיך אבער געהאלטען פאר א גרויסען למדן. דער וויים־פרעזידענט פלעגט אָפט קומען הערען ווי דער לעהרער לערענט און איהם „כאפען" ביי גרייזען.

איינמאָל האָט דער לעהרער געלערנט מיט די קינדער די תוכחה, לערנט ער „וגעלה נפשי אתכם", מיין זעעלע וועט אייך פאר'מיאוס'ן. נאָכ'ן לערנען רופט אָפּ דער וויים־פרעזידענט דעם לעהרער אָן א זייט און זאָגט:

— איהר האָט פארטייטש פאלש דעם פסוק, איהר האָט גע־טייטשט „וגעלה נפשי", מיין זעעלע וועט פאר'מיאוס'ן, און דער אמת'ער טייטש „וגאלה" איז אויסלייזען אזוי ווי „גאל ישראל".

— יע, — האָט דער לעהרער קאלט געענטפערט. — אָבער וועז דאָס וואלט באמת אזוי געווען „אז מיין זעעלע זאָל זיך פון אייך אויסלייזען" וואָלט עס ניט געווען קיין תוכחה.

———:———

ניטאָ וואָס מורא צו האָבען.

א מלמד האָט פאר א לאנגע צייט געקנעלט מיט אן אמע־ריקאנעם „באָיטשיקעל", אבער ער האָט איהם ניט געקענט אויסלערנען א שייטעל עברי. זעהענדיג אז דער אינגעל וועט זיך קיינמאָל ניט אויסלערנען ריכטיג דאוונען, האָט ער איהם געזומען לערנען זאָגען קדיש, זאָל ער כאָטש דאם קענען.

וועז די מוטער פון דעם אינגעל האָט דערהערט, ווי דער מלמד לערנט איהר תכשיט זאָגען קדיש, האָט זי זיך איבערגע־שראָקען און אריינגעפאלען צום רבי'ן אין חדר מיט א קלאָג:

— רבי! גאָט איז מיט אייך! וואָס לערנט איהר איהם קדיש זאָגען? איך און מיין מאן זיינען נאָך יונגע מענשען און מיר האָפען נאָך צו לעבען אוז לעבען.

— איהר מעגט זיין גאנץ רוהיג — האָט דער מלמד גע־זאָגט — אוז לעבען נאָך הונדערט יאהר. קדיש זאָגען וועט אייער זון נאָך אלין ניט קענען.

———:———

א ממה נפשך.

מען האָט אמאָל געפרעגט א פרעזידענט פון א תלמוד־תורה פארוואס נעמט עפעס אויף די תלמוד־תורה מלמדים נאָר אויף זעקס חדשים אוז ניט אויף א גאנץ יאהר?

— ממה נפשך — האָט דער פרעזידענט געענטפערט — איז דער מלמד א מענש מיט יושר, וואָס טוט זיין מלאכה ווי ס'געהער צו זיין, מוז ער דאָך בדרך הטבע באקומען א לונגען־פעהלער אוז שטארבען לכל היותר אין זעקס חדשים, בלייבט ער

אזוי גוט שפילען.

אייזיק מאיר דיק איז אמאל געגאנגען אין גאס מיט זיינעם א פריינד, וועז א הינקעדיגער בעטלער, א בעל מום, האט זיי אפגעשטעלט, און מיט א שטארקען רחמנות געוויין געבעטען א נדבה.

האט אייזיק מאיר איהם געגעבען צעהן קאפיקעם.

— איך בין איבערצייגט — האט זיין פריינד געזאגט, — אז דער מענש איז א בעטריגער, ער שפילט נאר א קאמעדיע.

— פאר אזוי גוט שפילען — האט אייזיק מאיר געענטפערט — איז ער נאך ווערט דאפעלט.

———:———

ער רעדט מיט א קלוגען מענשען.

אייזיק מאיר דיק איז אמאל געווען פארטראגען אין אן ענין און ער האט, געהענדיג אין גאס, צו זיך אליין גערעדט.

באגעגענט איהם זיינער א פריינד און זאגט:

— אייזיק מאיר, אום גאטעם ווילען, איהר רעדט דאך צו זיך אליין!

— הערט א מעשה, — ענטפערט אייזיק מאיר — טאמער רעד איך אמאל מיט א קלוגען מענשען, דארפט איהר קומען און זיך אריינמישען.

———:———

ביי זיי געהט עס אלץ פארלאָרען.

אייזיק מאיר דיק האט אמאל באגעגענט אין מארק א גוי מיט א בלאסען פנים, אן איינגעבויגענעם רוקען און אן איינגע-פאלענער ברוסט, איז אייזיק מאיר צו איהם צוגעגאנגען און געפרעגט:

ג.

משכילים און אפיקורסים

ריכטיג געטייטשט.

אין ווילנער ראבינער שוהל איז געווען אמאל אן עקזאמען. דער עקזאמינער האָט צוגערופען א שילער, געעפענט א משניות און איהם געהייסען זאָגען:

— המקדש שתי נשים בבת אחת.

האָט דער תלמיד געזאָגט:

— המקדש... אז איינער איז מקדש, שתי נשים, — צוויי ווייבער, בבת אחת — מיט איין טאָכטער.

———:———

ער וועט שוין זיין צוגעוואוינט.

א יונגערמאן א משכיל איז אמאל געקומען צו אייזיק מאיר דיק מיט א חיבור און געבעטען ביי איהם אן הסכמה.

— יונגערמאן, — האָט אייזיק מאיר צו איהם געזאָגט — אויב איהר ווילט וועלן א מחבר ביי אידען, מוזט איהר אויף זיך מקבל זיין ארומצוטראָגען אייער חבור איבער די הייזער און ליידען נויט און דחקות ביז פערציג יאהר.

— און נאָך פערציג יאהר? — וועלט דער יונגערמאן נייגעריג.

— נאָך פערציג יאהר — שמייכעלט אייזיק מאיר דיק — וועט איהר שוין זיין צוגעוואוינט.

שטעדטעל איז זיך צוזאמענגעלאָפען. מען האָט אויפגעריסען די טיר און די חברה אוועקגעשלעפט צום רב, זיי געבען א פסק. ביים רב האָט יעדער אייגער געגומען זוכען תרוצים.

— רבי, — האָט דער ערשטער געזטענה'ט — איך בין א שוגג. איך האָב פארגעסען אז היינט איז שבת.

— לאָזט איהם אָפּ. — האָט דער רב געהייסען.

— רבי — פארענטפערט זיך א צווייטער — איך בין אויך א שוגג: איך האָב פארגעסען אז שבת טאָר מען ניט רויכערן.

— לאָזט איהם אויך אָפּ. — האָט דער רב וויטער אויסגערופען.

צולעצט האָט מען זיך געגומען צום בעל-הבית פון הויז, ביי ווען די חברה האָבען עס מחלל שבת געווען.

— און דו, חברה-מאן — פרעגט איהם דער רב — האָסטו אפשר אויך פארגעסען?

— געווים, רבי, האָב איך פארגעסען.

— וואָס?

— איך האָב פארגעסען — אראָפצולאָזען די פאָרהאנגלאך.

— איז געווען זיין ענטפער.

———:———

ער זאָגט תהלים, וויל ער האָט געגעסען חזיר.

א דייטשער יאהודי איז אמאָל געקומען צו א רב בעטען א תשובה: ער האָט געגעסען חזיר. דער רב האָט איהם געהייסען, ער זאָל יעדען טאָג דאוונען בצבור און נאָכ'ן דאוונען זאָגען א קאָפּיטעל תהלים.

דער יאהודי איז שוין לאנג אין שוהל ניט געווען, נאָר אז דער רב הייסט מוז מען פאָלגען. נאָכ'ן דאוונען זעצט ער זיך זאָגען א קאפיטעל תהלים. לעבען איהם איז געשטאָנען א קליי-

— גוי, וואָס איז דיין באשעפטיגונג?
— איך פלעכט נעצען אויף כאפען פיש.
האָט אייזיק מאיר א זיפץ געטאָן און געזאָגט:
— א שאָד, ביי זיי געהט אלץ פארלאָרען... וועז אזא וואָלט געווען א איד — וואָלט ער געווים געווען א גדול בישראל.

———:———

ער געפינט זיך דאָרט דאָס ערשטע מאָל.

אין א געזעלשאפט פון יונגעלייטלאך האָט זיך איינער באריהמט מיט די וועדטער:
— איך בין א מענש, וועלכער קען אויסקומען מיט אלעמען. בין איך צווישען פרומע — בין איך אויך פרום; קום איך צווישען היינט־וועלטיגע — בין איך א היינט־וועלטיגער.
— נו, און צווישען הינט? — האָט אייגער א שטאָך געגעבען דעם באריהמער.
— צווישען הינט? — האָט יענער איבערגע׳חזר׳ט די פראגע — צווישען הינט געפין איך זיך דאָס ערשטע מאָהל.

———:———

ער האָט אויך פארגעסען.

אין א שטעטעל פלעגען זיך חברה יונגעלייט, אפיקורסים, אויפקלייבען צו א יונגענמאן אין הויז, אזא אפיקורס ווי זיי, און דאָרטען מחלל שבת זיין, רויכערען, שרייבען און אָפּטאָן כל דבר אסור.
איינמאָל, וועז די חברה זיינען א שבת געזעסען אין יענער שטוב און געריידט פאפיראָסען, איז דורכגענאנגען א פרומער איד, געכאפט א קוק דורכ׳ן פענסטער און געזעהן, וואס עס טוט זיך אין הויז. דער איד האָט אויפגעהויבען א גוואלד. דאָס גאנצע

די ערגסטע קללה אין דער תוכחה.

דער באריהמטער העברעאישער שרייבער אברהם מאפו איז אמאל פרייטאג בייטאג דורכגענאנגען א גאם אין סלאבאד־קע, וואם איז געווען באוואוינט פון ארימע לייט. פלוצלונג האט ער דערהערט פון א הויז קולות פון ווייבער, וועלכע האבען זיך געשאלטען מיט די שרעקליכסטע קללות. מאפו'ן האט עם פאר־אינטערעסירט, ער איז אריין אינעווייניג א קוק טאן, און האט געזעהן, ווי א סך ווייבער האבען „פארוקט" דעם טשאלענט אויף שבת אין איין אויוועז.

— איצטער, — האט דאם דערנאך מאפו איבערדערצעהלט זיינעם א פרייגט — איז מיר רעכט געווארען, וואם אין דעם סוף פון תוכחה, נאך אלע קללות, איז די לעצטע קללה „ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד". עם איז גאנץ פשוט, וועז צעהן ווייבער באקעז אין איין אויוועז, שילטעז זיי דאן אזוינע קללות, וואם זיינעז אפילו אין דער תוכחה נישטא.

———:———

קיין חזיר געווים ניט.

איינער א אידישער געלעהרטער, מיט דעם נאמען לאזארום בער, וועלכער איז אויך געווען א רויט־האריגער, האט זיך צו־קריגט מיט זיינעם א פרייגד. האט דער פריינד מיט כעם אוים־געפופען :

— וואם רעדסטו דאם? דו הייסט בער, זעהסט אוים ווי א פוקם אוז ביזט א הונט.

— אבער קיין חזיר בין איך געווים ניט. — האט לאזארום געענטפערט.

———:———

נער אידעל און געזאגט תהלים אזוי ווי וואסער. דער יאהודי שטעהט פארגאפט און וואונדערט זיך שטארק אין הארצען:

— וועי זאל דאס גלויבען, — טראכט ער — אז אזא קליינער אידעל זאל האבען געפרעסען אזוי פיעל חזיר.

———:———

גאט וויסט וואס ער טוט.

דער גרויסער אידישער פילאזאף מענדעלסאן האט אין זיינע יונגע יאהרען געדינט ערגעץ אין א געשעפט ביי א רייכען יאהודי, וועלכער איז גאנץ בערלין באקאנט געווען אלס א גראבער יונג.

— זעהט ווי אומגערעכט גאט קען זיין — האט אמאל א פרייגד באמערקט צום פילאזאף — איהר זייט א גרויסער געלערטער און איהר דארפט ארבייטען פאר אזא גראבען יונג.

— דאס וויזט פארקעהרט, אז גאט וויסט וואס ער טוט — האט מענדעלסאן געענטפערט — וואהרום ווען ער וואלט מאכען פארקעהרט, וואס וואלט איך געטאן מיט אזא גראבען יונג?

———:———

דער אונטערשייד.

דער משכיל אברהם מאפו, מחבר פון „עיט צבוע" האט אמאל געפרעגט דעם גרויסען גאון ר' יעקב ספיר, מחבר פון „אבן ספיר":

— וואס וועט זיין דער אונטערשייד צווישען אונז ביידען נאכ'ן טויט?

— דער אונטערשיד — האט ר' יעקב ספיר געענטפערט — וועט זיין דאס, וואס נעבען אייער קבר וועלען מענשען זאגען: דא ליגט דער „עיט צבוע" און נעבען מיין קבר וועט מען זאגען: דא ליגט דער „אבן ספיר".

און דער פראָפעסאר האָט געזומען דעם רעגענשירם, אריינ-
געלעגט אין בעט און ער אליין האָט זיך אוועקגעשטעלט אין
ווינקעל.

———:———

ער איז בעדאכט.

קומט א איד צום צייהן-דאָקטאר, און בעט דער דאָקטאר
זאָל איהם ארויסנעהמען א צאָהן, ער ליידט וועהטאָגען.

— איך וועל אייך א פריהער כלאָראפאָרמען. — זאָגט דער
דאָקטאר.

דער איד נעמט ארוים דעם טייסטער פון קעשענע און
הויבט אָן צו צעהלען די גענלט.

— איהר האָט נאָך צייט. — זאָגט דער דאָקטאר — איהר
וועט מיר שפעטער באצאָהלען.

— איך וויל אייך גאָר ניט באצאָהלען — זאָגט דער איד —
נאָר אז איהר גענהט מיר כלאפאָרמען, מוז איך פריהער וויסען,
וויפיעל גענלט איך האָב געהאט ביי זיך.

———:———

דאָ רייסט מען די הויט.

שטעהט א איד מיט א פארבונדענע באק ביי א טהיר פון
א דאָקטארס קאבינעט און קוקט זיך ארום. גענהט דורך פארביי
א פרוי, פרעגט דער איד:

— דאָ וואוינט דאָס דער צייהן-דאָקטאר?

— ניין, מיין ליבער איד, — ענטפערט די פרוי — דאָ רייסט
מען די הויט, צייהנער רייסט מען צוויי הייזער וויטער.

———:———

ער זעהט ניט דעם בייטעל.

האָט א פרייער אמאָל געפרעגט א פרומען אידען:
— הער זיך אײן, יואל, דו ביזט דאָך פרום. זאָג מיר דעם אמת, וועז דו זעהסט שבת א בייטעל מיט הונדערט דוקאטען, וואָלסטו דאָס אויפגעהויבען צו ניט?
האָט דער פרומער איד געענטפערט:
— וואָס זאָל איך דיר ענטפערען? ערשטענס, זעה איך דאָך ניט דעם בייטעל; צווייטענס, איז דאָך היינט ניט שבת.

———:———

איהרע טרעהרען ווירקען ניט.

דער באריהמטער אידישער כעמיקער, פראָפעסאָר דאמוי-ליך, האָט זיך אמאָל אָנגעבייזערט אויף זיין פרוי. די פרוי האָט אָנגעהויבען צו ווײנען און גיסען מיט טרעהרען.
— דײַנע טרעהרען ווירקען גאָר ניט אויף מיר. — האָט דער פראָפעסאָר געזאָגט — דען וואָס ענטהאלטען טרעהרען? א גאנץ קלײנע דאָזע פון פאספאָזיירע און א קלײנער טייל כלאר; דאָס איבעריגע — איז דאָך בלויז וואסער.

———:———

צוטראָגענקיט.

דער פראָפעסאָר טראכטמאן איז געגאנגען פון פאָסט אין א גרויסען גום רעגען. ער איז געווען אזוי פארטראכט אין דעם, וואָס ער האָט א גאנצען טאָג געשריבען, אז ער האָט גאָר ניט געמערקט ווי דער רעגען גיסט איהם. אריינקומענדיג אין שטוב, האָט ער ערשט דערפיהלט ווי דורכגענעצט ער איז.
— גענוג שרייבען, — האָט ער צו זיך אליין געזעדט — איך וועל מיך לעגען אפרוהען.

— דו ביזט נאָר גאָר קיין מענש ניט. דו מאכסט נאָך פון תשעה באב א יום טוב? ביי מיר איז דאָס דאָזיגע תענית'ל שוין לאנג אויס מיוחס, און איך עס אין דעם טאָג פשוט ווי אלע טאג קאשע מיט מילך.

———:———

א שאָד.

אין ראש חודש ניסן איז געשטארבען א גוי. רופט זיך אָן א איד:

— א מזל פון גוי, שטארבען ראש חודש ניסן, אויף דעם אָרט האָט דאָך געקענט שטארבען א איד.

———:———

דער דאוונען איז וואָכעדיג

א רעפאָרמער האָט אמאָל געפרעגט אן אָרטאָדאָקסישען אידען, וואס איז די מעשה ביי זיי אין די טעמפלען איז שעהן און יעדערער שטעהט מיט רעספעקט, און ביי די פרומע איז דער דאוונען וואָכעדיג, און זיי מאכען פון דעם גאָר ניט קיין וועזען.

— דאָס איז — האָט דער אָרטאָדאָקס געענטפערט — איהר דאוועט נאָר שבת ויום-טוב, איז ביי אייך אלעם יום-טוב'דיג; ביי אונז דאוונען מיר א גאנצע וואָך, איז דעריבער דער דאוונען ביי אונז וואָכעדיג.

———:———

די שטימע פון דער נאטור.

גדליה גאָלדענער, א רייכער פאבריקאנט, האָט גערופען דעם דאָקטאר צו זיין ווייב. זי איז געווען אויף דער צייט און עס האָט איהר אָנגעהויבען וועהטאָגען. דער דאָקטאר איז אריין אין הויז און הערט פון דער ווייב'ס צימער טראָגט זיך קולות אויף רוסיש: „אוי באָליט" (ס'וועהטאָגט) „אוי, מאטושקא".

זאָגט דער דאָקטאר — עס איז נאָך צופריה. איך בלייב דערווייל דאָ אין הויז. די קולות זיינען געוואָרען שטארקער, אָבער דער דאָקטאר ריהרט זיך ניט פון אָרט. עס האָט ניט געהאָלפען גדליה'ס געבעט. דער דאָקטאר האָט זיך געהאלטען ביי דאָס זייניגע, אז עס איז צופריה. ערשט מיטאמאָל האָבען זיך די קולות געענדערט, און עס האָט זיך געהערט א שטארקער קוויטש:

— אוי וועה געשריען! מאמע, ראטעווע מיך!

דער דאָקטאר האָט זיך האסטיג אויפגעהויבען פון אָרט און זיך געלאָזט אין דער ווייב'ס צימער.

— יעצט איז די צייט, — האָט ער געהענדיג געזאָגט.

———:———

שוין אויס מיוחס.

איין אפיקורס האָט זיך באריהמט פאר זיינעם א חבר אן אפיקורס מיט זיינע אפיקורסישע מעשים, צווישען אנדערע חדושים דערצעהלט ער, אז ער האָט פון כמה שנים א מנהג, לכבוד תשעה באב, זיך צו קויפען פעטען אינדיק און א גוטען העכט און פראווען אן אמת'ע סעודה.

צולאכט זיך דער אנדער אפיקורס און זאָגט:

* *
*

— פון וואַן באקומט די ווייב דעם מאנ׳ס נאָמען?
— פון חתונה אַן.
— אוּן פון וואַן באקומט דער מאן דער ווייב׳ס נאָמען?
— פון באנקראָט אַן.

———:———

וואָס זאמד דעקט צו, פארגעסט די הארץ.

א געוויסער מאנופאקטור-קרעמער האָט געקויפט סחורה אין לאָדז. נאָכדעם ווי ער האָט אָפגע׳חתמ׳עט דעם וועקסעל, האָט זיך איינגעבויגען אויף דר׳ערד, אויפגעזוכט אביסעל זאמד אוּן באשאָטען דערמיט דעם אונטערשריפט.

— דו ביסט א דאָרפישער מענש — האָט דער פארקויפער געלאכט — אָט ליגט דאָך קלעק-פאָפיער.

— פונדעסטוועגען — האָט געענטפערט דער קרעמער — איז בעסער צודעקען מיט זאמד. די וועלט זאָגט, וואס די זאמד דעקט צו, פארגעסט די הארץ.

———:———

אַ איד גיט זיך אַן עצה.

ר׳ שלמה, דער שעהנער גביר פון שטעטעל, איז אויפגע-שטאַנען שבת בייטאָג פון שלאָף, אין האלז איז קאלומוטנע אוּן עס ווילט זיך א גלאָז טהעע. אבער... עס איז דאָך שבת... בלייבט גיט קיין אנדער ברירה אוּן מען דארף זיך אוועקזעצען אביסעל לערנען. ער נעמט די גמרא אוּן פאנגט אַן לערנען שטיל מיט א גמרא נגון „לא תבארו אש בכל מושבתיכם ביום השבת" — איז

ז.

צווישען סוחרים

איין נוסח.

— ווי גיהן אייך אייערע געשעפטען, ר' דוד?
— אַט מען דרעהט זיך.
— און וואס מאכט אייער ברודער?
— ניט גוט, ער האַט זיך, נעבאך, פארדרעהט.
— נו, און אייער שוואָגער, וואס מאכט ער?
— נו, ער האַט, אפילו, געהאט אביסעל קאַפּ־דרעהעניש, אָבער ער האַט זיך ארויסגעדרעהט.

עס איז גאָר ניט קיין וואונדער.

אין א געזעלשאפט האַט מען ארומגערעדט דעם וואונדער פון די זיבען מאָגערע קיה, וועלכע האָבען איינגעשלונגען די זיבען פעטע, און עס איז גאָר ניט געווען קאַנטיג אויף זיי. איז דערביי געזעסען אויך א סוחר, מישט ער זיך אריין אין שמועס און זאָגט:

— וואָס איז דער וואונדער? איך האָב אויך אין מיין געשעפט זיבען דיקע ביכער און מיין ווייב פארמאָגט גאָר אין קליין ביכעלע, וואו זי פארשרייבט די הויז־הוצאות, און דער קליינער ביכעלע שלינגט אין אלע מיינע זיבען דיקע ביכער און עס איז גאָר ניט קאַנטיג, אז ער האַט עס אין זיך.

בין אוועקגעגאַנגען איז דאָך ביי אייך געוואָרען א נייע שמחה, נו, אויף דעם בין איך דאָך א בדחן, אז ביי אידען איז א שמחה קום איך צוגעהן.

———:———

דער גרעסטער וואונדער.

צוויי פרייַנד זיינען געגאַנגען פון א מוזעאום, וואו זיי האָבען געזעהן פארשידענע וואונדער פון דער נאַטור, ווי אויך אזעלכע, וואָס מענשליכע הענט האָבען געשאפען. האָט איין פרייַנד געפרעגט:

— וואָס, דיינקסטו, איז דער גרעסטער וואונדער, וואס מענשען האָבען אמאָל געמאכט?

— א לעבען פאר זייערע פאמיליען. — האָט דער צווייטער געענטפערט.

———:———

ער איז אויך אָהן ארבייט.

אַן אָרימער מענש, וועלכער האָט ניט געהאט וואו צו אַרבייטען, איז געקומען צו דער לאגע, אז ער האָט געדארפט בעטען נדבות. קומט ער אריין צו א גביר און זאָגט:

— שענקט מיר א נדבה, איך געה ארום אָהן ארבייט.

— און איך ארבייט דען? — ענטפערט דער רייכער.

———:———

ער וועט שוין געווים דאָרט זיין.

— לייה מיר צעהן דאָלער און גיב מיר דיין אדרעס, וועל איך דיר אָפשיקען מיט דאנק.

לייהט ער איהם און גיט איהם אַן דעם אדרעס פון בית-עלמין.

ניט נאָר מען טאָר אליין ניט אָנצינדען, נאָר אז איך זאל אפילו וועלען זאָגען (דאָ האָט ער געהעכערט זיין קול) „מאריאשא, זרוב סאמאווער!" טאָר מען דאָס אויך ניט זאָגען.

עס זיינען ניט אריבער קיין צעהן מינוט, ווי מאריאשא, זיין קריסטליכע דינסט, האָט אנידערגעשטעלט אויפ'ן טיש א קאָ־כעדיגען סאמאווער טהעע.

———:———

אַז עס ווערט אַ שמחה מוז ער וויטער זיין.

אין א שטאָט איז געווען א גביר, וואס האָט זעהר פיינט געהאט דעם שטאָט־בדחן, און דער בדחן האָט אויך געוואוסט, אז דער גביר קען איהם ניט אָנזעהן.

איינמאָל האָט דער גביר חתונה געמאכט א טאָכטער, האָט דער בדחן זיך געמאכט ניט ווייסענדיג פון קיין זאך און איז אויך געקומען אויף דער חתונה. אז דער גביר האָט איהם גע־זעהן, איז ער גלייך צוגעגאנגען צו איהם און איהם געפרעגט:

— וויפיעל רעכענט איהר מאכען אויף דער חתונה?

— צעהן רובעל. — ענטפערט דער בדחן.

— ווייסט איהר וואָס — מאכט דער גביר — נאט אייך צעהן רובעל און געהט אהיים.

דער בדחן האָט צוגענומען די צעהן רובעל און איז אוועק אהיים. א שטונדע שפעטער זעהט דער גביר, אז דער בדחן איז ווידער דאָ.

— סטייטש, — זאָגט דער גביר — איך האָב דאָך אייך געגעבען צעהן רובעל, איהר זאָלט אוועקגעהן פון דאנען, וואָס זייט איהר שוין ווידער דאָ?

— פארשטעהט איהר מיך — זאָגט דער בדחן — אז איך

— דאָס איז ניט אזוי שלעכט, ווייל זי האָט מיר געגעבען צעהן טויזענט רובעל נדן.

— דאָס איז זעהר גוט!

— דאָס איז ניט אזוי גוט, ווייל איך האָב א טייל פון דעם געלט אריינגעלעגט אין מסחר מיט שעפסען, וועלכע זיינען אויסגע׳פגר׳ט אין א מגפה.

— דאָס איז שלעכט!

— דאָס איז ניט אזוי שלעכט, ווייל איך האָב פארקויפט די פעל און אָפּגענומען מעהר וויפיעל די שעפסען האָבען מיר געקאָסט.

— דאָס איז טאקע גוט.

— דאָס איז ניט אזוי גוט, ווייל איך האָב פאר דאָס געלט געקויפט א הויז און די הויז האָט אָפּגעברענט.

— א, דאָס איז שלעכט!

— ניין, דאָס איז ניט אזוי שלעכט, ווייל מיין ווייב איז געזונ אינעווייניג אין הויז.

———:———

ניט גערעדט און ניט געשוויגען.

א רוסישער סוחר, א למדן, האָט געשעפטליך באזוכט דייטשלאנד. אינמאָל א שבת האָט איהם זיינער א סוחר געפיהרט צו איהם אין טעמפעל, וואו דער רוסישער סוחר האָט צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען געהערט דעם רעפאָרם-ראבי „פּרעדיגען". וועז זיי האָבען זיך אומגעקעהרט אהיים, פרעגט דער דייטשער סוחר דעם רוסישען:

— ווי געפעלט אייך אונזער ראבי׳ס פּרעדיגען?

— זעהר גוט, — ענטפערט דער רוסישער סוחר — אייער ראבי האָט מיר פּארענטפערט א גאנץ אלטע קשיה.

— וואָס גיסט מיר עפּעס דעם אדרעס פון „בית־עלמין“ ? — פרעגט דער לייהער.

— ביז וואנען דו וועסט מיר אָפּגעבען, וועל איך שוין דאָרט געווים זיין. — איז געווען דער ענטפער.

———:———

ער מוז ניט גלויבען אין תחית המתים.

א רב האָט געפרעגט א דאָקטאָר, פארוואס זיינען דאָס רוב אפיקורסים פרייע, זיי קענען טאקע זיין געבילדעטע מענשען און זיין אויך פרום ?

— דער ערשטער עיקר פון א פרומען מענשען — האָט דער דאָקטאָר געזאָגט — איז צו גלויבען אין תחית המתים, און ווען א דאָקטאָר זאל גלויבען אין „תחית המתים“ קען ער זיך ניט אויסלערנען צו זיין א גוטער דאָקטאָר.

———:———

גוט און ניט גוט.

צוויי פרײנד, וועלכע האָבען זיך לאנג ניט געזעהן, האָבען זיך געטראָפען אין גאָס.

— ווי גיהט עס ? — פרעגט איינער.

— ניט זעהר גוט. — ענטפערט דער אנדערער.

— דאָס איז שלעכט. וואָס האָסטו געטאָן זייט איך האָב דיך ניט געזעהן ?

— איך האָב חתונה געהאט.

— דאָס איז דאָך גוט !

— דאָס איז ניט גוט, ווייל איך האָב חתונה געהאט מיט א משוגע'נע פרוי.

— דאָס איז טאקע זעהר שלעכט !

— הערט א שכל! — האָט דער גנב געענטפערט — השבת אבדה איז דאָך א גרויסע מצוה, האָב איך אָפגעגעבען; גנב'נען, אָבער, דאס איז דאָך מיין פראָפעסיע.

———:———

א היזק.

א אידישער סוחר האָט שוין געהאלטען ביי שליסען דעם געשעפט, וועו דער בריף־טרעגער האָט איהם געבראכט א בריף. ער עפענט אויף דעם בריף און לעזט, אז די פעל, וועלכע ער האָט געדונגען, האָט עס אָפגעקויפט אן אנדער סוחר און יענער האָט דערביי פארדינט 500 רובעל.

— אוי וועה, — האָט דער סוחר אויסגעשריען — שוין ווידער א „היזק". אייזיק! — האָט ער דאן דעם בוכהאלטער געזופען — געה פארשרייב שוין נאָך 500 רובעל היזק.

———:———

אריינגעפאלען.

א איד באגעגענד דעם אנדערען אין גאָס און פרעגט:

— יואל, דארפסט אפשר א גמילת־חסד?

— איך דאנק דיר, פסח, — ענטפערט יואל — איך האָב גראדע יעצט גענוג געלט.

— אויב אזוי, ברודער, — זאָגט פסח — טאָ ליי מיר א גמילת חסד?

———:———

פעסטע פרייזען.

א איד איז אריין אין א קליידער געשעפט קויפען אן אנצוג. און זאָגט צום בעל־הבית:

אין קהלת רעכענט אויס שלמה המלך פיעל זאכען, וועלכע זיינען א געגענזאץ איינע צו די אנדערע. אלע זאכען האָבען אָבער א דריטען מיטעלפונקט אויסער איין זאך פון זיי, וועלכער האָט נאָר צוויי געגענזאצען. צום ביישפיעל: „א צייט פאר פרייד און א צייט פאר טרויער". איז צווישען פרייד און טרויער פאראן א מיטעלפונקט: נאָרמאלקייט; „א צייט צו ליעבען און א צייט צו האָסען" — איז דער מיטעלפונקט: גלייכגילטיגקייט, און אזוי ווייטער. פאראן אבער „א צייט צו רעדען און א צייט צו שווייגען", צווישען רעדען און שווייגען איז אבער קיין מיטעלפונקט ניטאָ, טאָ ווי קומט די זאך צווישען די אלע איבעריגע? — דער היינטיגער פרעדיגער האָט מיר אבער געוויזען, אז צווישען רעדען און שווייגען איז דאָ א דריטע זאך ווי „פרעדיגען", וואס איז ניט געראדט און ניט געשווייגען.

———:———

איינס מיט דאָם אנדערע קעהרט זיך ניט אָן.

א איד האָט פארלאָרען א טייסטער מיט געלט און א בעריהמטער גנב האָט עס געפונען. הערענדיג ווי א איד ווייניט וואָס ער האָט פארלאָרען דאָם געלט, נעמט דער גנב און גיט עס איהם אָפּ. דער איד האָט זיך שטארק דערפרעהט און גאָר ניט געוואוסט ווי אָפּצודאנקען דעם גנב פאר דער מצוה. אין א מינוט ארום, דער איד כאפט זיך אָבער, ער האָט ניט דעם טייסטער, האָבען איהם אלע אָנגעוויזען, אז דער גנב, וואס האָט איהם אָפּגענעבען, האָט עס צוגע'גנב'עט.

דער איד איז צוגענאנגען צום גנב און געפרעגט:

— אויב דו האסט געוואָלט צו'גנב'נען די געלט, צו וואס האָסטו געדארפט פריהער מיר אָפּגעבען?

וועלען זיי גאָר אַנקוועלען פון דעם. אָבער, אז מיר געהט שלעכט, האָב איך דאָך צער, צינד איך אַן אלע לאָמפען, מיינען אלע, אז מיר געהט זעהר גוט, האָבען זיי אויך גרויס עגמת נפש דערפון, וואָס מיר איז גוט, זיינען מיר אלע גלייך.

———:———

א ליגען.

צוויי אידען סוחרים טרעפען זיך אין באהן און פארפיהרען א שמועס.

— וואָס הערט זיך עפעס, ר' יעקב? — פרעגט איינער.

— וואָס הערט זיך ביי אייך, ר' דוד? — ענטפערט דער אנדערער.

— אָט וואָס זאָל זיך הערען? מען לעבט און מען מאטערט זיך.

— אַוואו פאָהרט איהר עפעס, ר' יעקב?

— איך פאָהר אין ווארשא א קוק טאָן מכח תבואה. — ענט־פערט ר' יעקב.

טוט אזוי ר' דוד א קוק אויף ר' יעקב'ן און שמייכעלט.

— וואָס שמייכעלט איהר עפעס אזוי? — פרעגט ר' יעקב.

— איך שמייכעל, — ענטפערט ר' דוד — ווי א איד וויל דאָס שטענדיג אָפנארען.

— וואָס עפעס אָפנארען? — פרעגט ר' יעקב.

— גענטע, גענטע, ר' יעקב, איהר זאָגט דאָך בכיון, אז איהר פאָהרט אין ווארשא מכח תבואה, כדי איך זאָל מיינען, אז איהר פאָהרט אין לאָדז נאָך סחורה; אָבער איך וויים דאָך, אז איהר פאָהרט טאקע אין ווארשא וועגען תבואה, טאָ צו וואָס זאָלט איהר אָפנארען?

———:———

— הערט זיך אײן, איך מוז אייך זאָגען, אז איך האָב זיך פיינט צו דינגען, און האָב א טבע געבען וויפיעל מען פאר־לאנגט פון מיר. אלזאָ, זאָלט איהר מיר מאכען דעם לעצטען פרייז.

— איהר האָט עס מיר גאָר ניט געדארפט זאָגען — ענט־פערט דער בעל־הבית — ביי מיר איז ניטאָ קיין ערשטע און קיין לעצטע פרייזען. ביי מיר איז אלע פעסטע פרייזען.

דער איד קלייבט אויס אן אנצוג און פרעגט:

— וואָס קאָסט דער אנצוג?

— איך וויל אייך ניט זאָגען — זאָגט דער בעל־הבית — ניט דרייסיג רובעל, ניט פינף און צוואנציג און ניט צוואנציג; אָבער וועניגער פון אכטצעהן קענט איהר עס ניט קריגען.

— און איך — מאכט דער איד — וועל אייך ניט זאָגען, ניט דריי רובעל ניט פיער און ניט קיין פינף; אָבער מעהר ווי צעהן וועט איהר ניט קריגען.

— פאק איין דעם אנצוג. — האָט דער בעל הבית געהיימען דעם משרת.

———:———

וועו אנדערע פרעהען זיך אָדער האָבען צער.

מאיר אליה דער סוחר האָט געהאט אזא מנהג, אז עם פלעגט קומען פרייטאג צו נאכט, און ער האָט געמאכט גוטע געשעפטען, פלעגט ער הייסען אָנצינדען קליינע ליכטלאך צו ליכט־בענשען; האָט ער געמאכט ניט אזוי גוט, פלעגט ער הייסען אָנצינדען גרעסערע ליכט, און ביי גאָר שלעכטע געשעפטען, איז געווען זיין באפעהל אָנצוצינדען די גרעסטע ליכט מיט אלע לאָמפען אין הויז. האָט ער ערקלעהרט דעם טעם פון זיין מנהג:

— אז איך מאך גוטע געשעפטען, פרעה איך זיך דאָך, וויל איך אז אלע איידען פון שטאָט זאָלען אויך האבען הנאה, צינד איך אויך קליינע ליכטלאך, זיי זאָלען מיינען מיר געהט שלעכט,

גוטע אידען וועלען ניט דערלאָזען.

פרעגט דער ישוב'ניק זיין ווייב די ישוב'ניצע:

— זעה, שרה, וואָס איז דאָס מיט דיר, וואס ביזטו געווא־רען אזוי אומעטיג, עפעס געהסטו ארום אַ צוטראָגענע?

— הערסט דאָך — ענטפערט די ישוב'ניצע — דאָ איז דורכגעפאָהרען אן אָרימאן האָט ער מיר דערצעהלט, אז גאָר אין גיכען קומט משיח און מיר וועלען אלע געהן אין ארץ־ישראל.

— טאָ וואָס איז דער אומגליק? — פרעגט דער מאן.

— דיר איז גרינג צו זאָגען — רעדט די ווייב וויטער — מילא א שטאָטישער נעמט דאָס פּעקעל אונטער'ן אָרים און געהט, אָבער מיר האָבען דאָך אזוי פיעל בהמות, פערד, געניז, קאטשקעס און הינער.

— זאָרג זיך נישט מיין ווייב — ענטפערט דער ישוב'ניק — עס זיינען נאָך דאָ געניג גוטע אידען אויף דער וועלט, זיי וועלען צו אזא אומגליק ניט דערלאָזען.

———:———

אזא פרעסער

אַ דורכפאָהרער איז אמאָל געקומען אין א דאָרף און איז אריין אין א קרעטשמע עפעס צובייסען.

— וואָס וואָלט איהר וועלען? — האָט די קרעטשמערקע געפרעגט.

— פלייש און פיש. — האָט געענטפערט דער גאסט.

— פיש האָבען מיר ניט — האָט די קרעטשמערקע גע־זאָגט — אין אונזער דאָרף איז ניטאָ קיין טייך... פלייש האָבען מיר נאָר פון שבת צו שבת.

— אויב אזוי, בריינגט פוטער, סמעטענע און קעז.

ח.

ישובים און ישוב'ניקעם

זאָלען זיי אוועקגעהן.

א „צדיק" איז אמאָל אויפגעשטאַנען א גאנצען טאָג ביי א רייכען ארענדאר. ביינאכט, ווען דער „צדיק" האָט געזומען אוועקפאָהרען, האָט ער געבעטן דעם ארענדאר ער זאל זוכה זיין דערלעבען ווען משיח וועט קומען.

דער ארענדאר האָט געזומען קראצען די האָר אין קאָפ און געזאָגט צום „צדיק":

— רבי, זעהט אליין ווי גוט מיר לעבט זיך דאָ, ברוך השם: דער אָרט איז גוט, דער „פריץ" איז צו מיר גוט, ארענדע-געלט צאָהל איך ווינציג, דער קאָנטראקט איז אויף לאנג... אַז משיח וועט קומען וועל איך דאָך דאָס אלעס דאַרפען איבערלאָזען.

— איך האָב אָבער געהערט — האָט דער רבי געזאָגט — אז די היידאמאקעס באפאלען די אידישע ארענדארען און טוען זיי אַן צרות.

— אמת, רבי, אמת — האָט דער ארענדאר געזיפצט — זיי זיינען אמת'ע רשעים, די היידאמאקעס, מיר האָבען פון זיי ניט קיין רוה... אפשר, רבי, איז פאראן א האָפענונג אז משיח וועט קומען זאָלען די היידאמאקעס אוועקגעהן אין ארץ ישראל...

וועו עס פּלאָנטערט זיך דער צונג.

אן ארענדאר האָט אמאָל חתונה געמאכט א זוהן אין אַן אנדער שטאָט. איידער דער ארענדאר איז אהיים געפאָהרען, האָט ער געוואָלט צואווינשען דעם זוהן, עס זאל איהם געהן גוט, ער זאָל ניט דארפען אָנקומען צום טאָטען, און פארקעהרט, דער טאָטע זאל אויך ניט דארפען אָנקומען צום זוהן. ביי דעם ארענדאר האָט זיך אבער צופלאָנטערט דער לשון און ער האָט איהם געוואונשען אזוי:

— הער אוים, מיין זוהן, גאָט זאָל דיר העלפען, דו זאָלסט האָבען ברויט אויף ברויט און בולבעם אויף בולבעם; דו זאָלסט ניט דערלעבען אָנצוקומען צו מיר, און איך זאל ניט דערלעבען אָנצוקומען צו דיר.

———:———

ער זאָל עסען זיינע אייגענע פלייש.

א ישוב'ניק האָט חתונה געמאכט זיינעם א זוהן פאר אן איידעם אין שטאָט, און ווי געווענליך, ביים זעגענען זיך, האָט דער ישוב'ניק געזומען בענשען זיין זוהן.

— מיין זוהן, — זאָגט דער ישוב'ניק — איך האָב דיך געהאָדעווט, געגעבען עסען קארטאָפליעס און פלייש, איצט זאל דיר גאָט העלפען דו זאלסט עסען דיינע אייגענע פלייש.

———:———

אליהו הנביא אין געשטאָלט פון א ציעג.

א ישוב'ניק האָט געפראווט דעם סדר, און ווען עס איז געקומען צו „שפוך חמתך" האָבען לצים איהם אריינגעלאָזען א ציעג. דער ישוב'ניק האָט דערזעהן די ציעג, האָט ער זיך געטראכט: ניט אנדערש, דאס האָט זיך אליהו הנביא פאר-

— ניטא, מיין פריינט, — האָט די פרוי געזיפצט — די קיה האָבען זיך אויפגעהערט מעלקען.

— עס העלפט ניט, גיט א הערינג.

— ניטא, מיין פריינט, מיין מאן איז נאָך ניט געקומען פון שטאָט.

— ברויט האָט איהר?

די קרעטשמערקע האָט אויף איהם אויסגעסטארצעט א פאָר אויגען און אויסגעמורמעלט:

— אויף מיין לעבען האָב איך ניט געזעהן אזא פרעסער.

———:———

ער וויים נאָר איין סאָרט בענשען.

א ישוב'ניק האָט חתונה געמאכט א זוהן, האָט מען איהם געפופען ער זאָל בענשען די קינדער אונטער דער חופה. זאָגט דער ישוב'ניק: אז גאָט וועט זיי שוין בענשען. האָט די וויב געענטען זיך בייזערען:

— דו פארלאָז זיך ניט אויף גאָט! בענש אליין דיינע קינדער!

האָט דער ישוב'ניק ארויפגעלעגט זיינע שווערע הענט אויף חתן-כלה'ס קעפ און אָנגעהויבען בענשען. ער איז אזוי לאנג געשטאָנען און עפעס געמורמעלט אין דער שטיל, האָבען איהם די ארומיגע געזאָגט:

— זאָל שוין זיין גענוג, נעמט אראָפ די הענט.

— באלד, באלד, — האָט דער ישוב'ניק געענטפערט — איך האלט שוין ביי „ובנה ירושלים עיר הקדש".

———:———

— וואָס דארפט איהר אזוי פיעל מפרשים, רבי איד?

— איך וועל אייך זאָגען — ענטפערט דער ישוב'ניק — אזוי א סדור איז דער גאנצער בלאט פארנומען מיט'ן דאוונען און פון בלעטערען רייסען זיך אלע מאָל אָפּ די ווינקלען און אנדערע ווערטער פעהלען נאָכהער און איך וויים ניט ווי צו דאוונען, אין א סדור מיט מפרשים איז בלויז צוויי-דריי שורות פארנומען מיט'ן דאוונען און דאס גאנצע בלאט איז פארנומען מיט די „שמאטעס", און וויפיעל איך זאל ניט אָפּרייבען, וועט דער דאוונען אלץ בלייבען.

———:———

עפעס האָט ער יא געהערט.

די ישוב'ניקעס האָבען זיך אויפגערעדט ניט צו פאָהרען מעהר אין שטאָט אויף ימים נוראים, נאָר צו מאכען א מנין ביי זיך אין דאָרף. ערב יום כפור, ביים פארפאסטען, האָבען די ישוב'ניקעס געגעסען זעהר פיעל הערינג און ביינאכט צו כל-נדרי האָט זיך זיי געריסען א טרונק. די ישוב'ניקעס זיינען ארומגעגאנגען מיט טרוקענע ליפּען, פארברענטע פון דורשט און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן.

איז דאָרטען געווען אן אלטער ישוב'ניק, וואָס איז כל ימיו געפאָהרען אין שטאָט אויף ימים נוראים און זיך געהאלטען פאר א שטאָטישען אידען. האָט ער געזאָגט די ישוב'ניקעס, זאָלען זיי אָפּזאָגען א פאָר קאפיטלאך תהלים, וועלען זיי שוין נאָכ-דעם מעגען טרינקען.

די ישוב'ניקעס האָבען זיך אָנגעכאפט אָן דער עצה, גיך אָפּגעזאָגט דעם תהלים און זיך גוט אָנגעטרונקען. אז דער דורשט אָיז צעוואָרען געשטילט, פרעגען זיי נאָכאמאָל דעם אלטען, צו

שטעלט אין געשטאלט פון א ציעג, און ער האָט איהר ניט אוועק-געטריבען. אז די ציעג האָט דערזעהן אז מען לאָזט איהר טאָן וואָס זי ווִיל, איז זי ארויפגעקראָכען אויפ'ן טיש און געגומען אָנמאכען היזקות, איבערקעהרען און צוברעכען אלץ מיט אנ-אָנדער. האָט דער ישוב'ניק געגומען זיך בעטען ביי דער ציעג:

— ר' אליהו, ר' אליהו! עסט און טרינקט וויפיעל אייער הארץ געלוסט, אבער קיין היזק טוט מיר ניט אָן.

———:———

אין אן עבור-יאָהר.

א ישוב'ניק האָט אמאָל געזאָגט די הגדה מיט זיינעם א בחור פון איין סדור. אין דער הגדה איז געווען אריינגעשטעלט על פי טעות א בלאט פון סליחות, און זיי זאָגען כסדר: אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים, ואלו הן: אשמנו, בגדנו, גזלנו, א. ז. וו.

— טאָטע, רופט זיך אָפ דער זוהן — מיר דאכט, אז הויינטיגם יאהר האָבען מיר עפעס מעהר מכות ווי שטענדיג?

— יא, זוהן, דו ביזט געוועכט — ענטפערט דער פאטער.

— פארוואס, טאָטע, קומט הויינט מעהר מכות ווי אלע יאהר?

— וואָס פארשטעהסטו דאָ נישט, נאָר איינער, הויינטיגם יאהר איז דאָך אן עבור-יאהר.

———:———

אויף וואָס מען דארף מפרשים.

א ישוב'ניק איז געקומען אין א בוך געשעפט און געבעטען א סדור מיט פיעל מפרשים ביי די זייטען. דער בוכהענדלער האָט דערקענט, אז דער ישוב'ניק איז א קנאפער למדן און ער פרעגט איהם:

דאוונען פון פאַרענט.

א ישוב'ניק האָט געהאט יאהרצייט, איז ער געקומען אין ווילנא אין שוהל אריין. גראדע איז ער געקומען שפעט און מען האָט שוין אומעטום אָפּגעדאוונט. דערווייל האָט ער זיך דער־וואוסט, אז אין ווילנער גאונ'ס קלויז דאוונט מען שפעט, לויפט ער גלייך אוועק אהין. אריינגעקומען אין שוהל, פרעגט ער ביי קיינעם קיין שאלות ניט און שטעלט זיך אוועק אויבען־אָן. דעם שמש האָט עס פארדראָסען: ווי קומט עס א פראָסטער מענש צו קריכען אויבען־אָן? געהט ער צו צו איהם, גיט איהם אָפּ שלום און פרעגט:

— פון וואנען איז א איד?

— פון א ישוב נאָהנט פון שטאָט. — ענטפערט איהם דער ישוב'ניק.

פרעגט איהם ווייטער דער שמש:

— ר' איד, איהר האָט שוין געדאוונט פון פאַרענט?

— ניין. — ענטפערט דער ישוב'ניק.

— אויב אזוי, — זאָגט דער שמש — טאָ זייט אזוי גוט און קומט ארונטער דאוונען פון פאַרענט.

———:———

ער וועט איהר אויך אויפעסען.

א צדיק'ס אן אייניקעל איז אמאָל פארפאָהרען אין א פעלד־קרעטשמע, גראד איז דאמאָלט דער בעל־הבית ניט געווען אין דער היים, נאָר די קרעטשמערקע איז געווען צופרידען אויפצו־נעמען דעם רבי'ן. גראד איז אויך אין הויז קיין ברויט נישט געווען. כאפט זי שנעל און מאכט פאר'ן רבי'ן לאטקעס. זי דער־לאנגט די לאטקעס און לויפט אין קאמער ברייגען סמעטענע, אז זי איז געקומען מיט די סמעטענע, האָט שוין דער רבי דער־

איז ער דאס זיכער, אז מען זאָגט תהלים מעג מען דערנאָך טרינקען?

— אז מען מעג טרינקען, וויים איך געווים — ענטפערט דער אלטער — אבער איך בין ניט זיכער צו יום־כפור, צו הושענה־רבה.

———:———

דעם ישוב'ניקס וואונדער.

א רב איז אמאל אויסגעקומען צו האלטען שבת ביי א ישוב'ניק. פרייטאג פארנאכט קומט דער ישוב'ניק פון פעלד, וואו ער האָט געארבייט א גאנצען טאָג, און טרעפענדיג דעם רב, האָט ער איהם אָפּגעגעבען „שלום". דער רב האָט איהם אָפּגעענטפערט און באמערקענדיג ווי דער ישוב'ניק טראָגט די העמד איבער די הויזען, האָט דער רב געזאָגט:

— עס איז ניט קיין חרפה צו ארבייטען אין פעלד. אונזערע אבות זיינען אויך געווען פעלד־ארבייטער, אבער די העמד פאסט ניט צו טראָגען איבער די הויזען, פארשטעקט זיי אינע־ווייניג.

אין א צייט ארום איז דער ישוב'ניק געקומען אויף יום־כפור אין שטאָט, פון וואנען עס איז געווען דער רב. אין שוהל האָט דער רב דערקענט דעם ישוב'ניק און איהם געגעבען א קי־טעל. דער ישוב'ניק האָט אָנגעטאָן דעם קיטעל און עס אריינ־געשטעקט אין די הויזען. דער רב האָט עס דערזעהן, האָט ער איהם געלערנט, אז דער קיטעל דארף זיין אראָפּגעלאָזען.

— רבי, — האָט זיך דער ישוב'ניק געווואונדערט — אויפ'ן ישוב, וואו קיינער איז ניטאָ, האָט איהר מיך געלערנט טראָגען די העמד פארשטעקט, און דאָ אין שוהל, היימט איהר מיר דאָס טראָגען איבער די הויזען?

———:———

מזרח אין פיער זייטען.

א רבי'ן איז אמאל אויסגעקומען צו זיין אין א דאָרף. עס איז געקומען די צייט פון דאוונען, שטעלט זיך דער רבי ביי א וואנט און דאוועט. ביי שמונה-עשרה פרעגט דער רבי מיט די הענט:

— או, או, מזרח?

האָט איהם דער ישוב'ניק אָנגעוויזען אויף אלע פיער וועגט. האָט דער רבי ניט פארשטאָנען, וואס דער ישוב'ניק מיינט און האָט איבערגעפרעגט:

— או, או, מזרח?

ווייזט דער ישוב'ניק ווידער אויף די פיער וועגט.

האָט דער רבי א מאך געטאָן מיט'ן האנט און זיך געשטעלט ביי דעם זעלבען וואנט און אָפגעדאוועגט.

נאָכ'ן דאוונען פרעגט דער רבי דעם ישוב'ניק:

— ווי קען עס זיין אלע פיער וועגט מזרח?

— פארשטעהט איהר, רבי, — האָט דער ישוב'ניק ענטפערט — איך האָב געהאט א גרויסע סטאדאָלע, האָב איך פון דער מזרח-וואנט פון סטאדאָלע געמאכט די פיער וועגט פון הויז, דעריבער איז ביי מיר מזרח אין אלע פיער זייטען.

———:———

זיי לאָזען איהם ניט רוהען, סיי זומער סיי ווינטער.

עס איז געווען איינגעפיהרט ביי די גלחים אז זיי פלעגען ארומפאָהרען סוף זומער איבער די דערפער און צונויפנעהמען מתנות פון זייערע גוים. אָפטמאל פלעגען די גלחים אויך געהן צו די ישוב'ניקעס אידען און ביי זיי אויך עפעס קריגען, ווייל עס פלעגט די אידען ניט פאסען זיי צו ענטזאגען. ווינטער ארום

ווייל אויפגעגעסען די לאטקעס, נעמט זי גלייך און מאכט אַנדערע לאטקעס, אַבער ווען זי האָט געשטעלט די לאטקעס צום טיש, איז שוין פון די סמעטענע קיין זכר ניט געווען. האָט די פרוי געזעהן, אַז זי קען גאָר ניט העלפען און האָט איהם געלאָזען עסען די לאטקעס אָהן סמעטענע. דער רבי האָט די לאטקעס אייליג געשלונגען, דערווייל האָט זיך צואוויינט דער ישוב'ניצעס א קליין קינד, האָט די מאמע אויף איהר אַנגעשריען:

— דו וועסט שווייגען צו ניט? איך לעג דיר באלד ארויף אויפ'ן טיש, וועט דיך דער רבי אויך אויפעסען.

———:———

אלץ זיינע אייגענע.

אין א געוויסער שטאָט איז געווען א גרויסע שרפה. פיעל אידען זיינען נעבאך אומגליקליך געוואָרען. צווישען זיי איז אויך אָפּגעברענט געוואָרען א ישוב'ניק, וואָס האָט זיך ניט לאנג אריינגעקליבען אין שטאָט און האָט מיט זיך געבראכט שהנע עטליכע רובעל. אלע אידען האָבען, פארשטעהט זיך, געזוכ באַווייזט זייער אומגליק, נאָר מעהר פון אלעמען האָט געקלאָגט דער ישוב'ניק.

— וואָס וויינט איהר אזוי? — האָט איהם איינער געפרואווט טרייסטען — „ד' נתן וד' לקח", גאָט האָט געגעבען און גאָט האָט צוגענומען.

— זאָל איך קריינקען, — ענטפערט דער ישוב'ניק מיט גווין — אויב דאָס איז געווען פרעמדם אפילו א גראָשען... דאָס איז אלץ געווען מיינע, וואס איך האָב מיטגעבראכט פון דאָרף...

———:———

דער איידעם איז געווען פון יענע איידימלאך, וואָס לערנען ווי אידען און עסען ווי גוים.

ר' גימפּעל ווערט שיעור צופּלאצט צוקוקענדיג ווי זיין איידים עסט, און קלערט בשעת מעשה, אויב עס זאָל אזוי אָנ־האלטען די גאנצע פינף יאהר, וועט ער איהם אויפעסען דעם פּארמעגען. האָט ר' גימפּעל באשלאָסען איהם צו געבען אָנצו־הערעניש אויף א שטילען אופן, אז ער דארף אזוי ניט פרעסען:

— הערסטו ניסן (דעם איידעם האָט מען גערופען ניסן) — האָט ער איהם איינמאָל געזאָגט שטיל — איך האָב שוין אין מיין לעבען געזעהן פּענוג פרעסט: שבט פרעסט, אָדר פרעסט, אָבער ניסן־פרעסט — דאָס איז שוין ניט אויסצוהאלטען.

———:———

אזא טומעל צוליעב אַ שטיקעל קעז.

א דאָרפישער איד האָט זיך געפּונען אין א קאָמפּאניע פון די דאָרפּס־גוים אין א גוי'שען רעסטאָראן. איהם האָט זיך זעהר געווואָלט עסען, אָבער די הארץ האָט איהם געציטערט צו עסען טרפה. ער האָט באשלאָסען צו בעטען א שטיקעל קעז. אמת, גוי'שע קעז טאָר מען אויך ניט, אבער דאָך איז עס ניט אזוי טריף. אבער ווי ער האָט נאָר א בים געטאָן די קעז, האָט גלייך אויסגעבראכען שטארקע ווינטען. דער געווויסען פון דעם אידען האָט איהם אָנגעהויבען שלאָגען, אפשר איז עס צוליעב איהם. באלד זיינען אויך געקומען שרעקליכע דונערען. דאָ איז דער איד אויפגעשפרונגען, האסטיג אויפגעמאכט די פענסטער און ארויסגעוואָרפען די קעז, אויסרופענדיג דערביי צאָרנדיג צום הימעל:

— סאָ זאָלסט ער האָט דאָס געמאכט צוליעב א שטיקעל קעז. נא דיר דאָס אָפּ, נא!

חנוכה צייט פלעגט, להבדיל, דער רב ארומפאָהרען און קריגען מתנות פון די ישוב'ניקעס.

אינמאָל איז א רב פארפאהרען צו א ישוב'ניק, וועלכער האָט געהאט א זוהן א גרויסען לערנער. דער ישוב'ניק האָט געבעטען דעם רב, ער זאל דעם זוהן פארהערען. דער רב האָט זיך געטראכט, אז מסתמא, איז דער זוהן א קנאפער למדן און כדי איהם ניט צו פארשעהמען, האָט ער דערקלעהרט איהם צו פרעגען א רעטעניש, וואס אלע ישוב'ניקעס ווייסען דעם ענט־פער. דער רב האָט געפרעגט:

— וואָס איז דאָס וואס רוהט ניט זומער און רוהט ווינטער; אן אנדער זאך, וועלכע רוהט ניט ווינטער און רוהט זומער, און א דריטע זאך, וועלכע רוהט ניט סיי זומער סיי ווינטער?

געמיינט האָט דער רב דערמיט: א וואָגען רוהט ניט זומער, רוהט ווינטער; א שליטען רוהט ניט ווינטער, רוהט זומער; און א פערד, וואס רוהט ניט סיי זומער סיי ווינטער. אָבער דעם ישוב'ניקס זוהן האָט עס פארדראָסען, וואס דער רב פרעגט איהם אזא שאלה, און האָט געגעבען דעם ענטפער:

— א זאך, וואס רוהט ניט זומער און רוהט ווינטער — איז עס א גלח, וועלכער פאָהרט ארום צו דעם ישוב'ניק זומער; א זאך וואס רוהט זומער און ניט ווינטער — איז עס דער רב, וועלכער פאָהרט ארום ווינטער, און א זאך, וואס רוהט ניט סיי זומער סיי ווינטער — איז עס דער ישוב'ניק, וואָס האָט ניט קיין רוה פון ביידען, ניט זומער און ניט ווינטער.

———:———

פ ר ע ס ט.

ר' גימפעל, דער שניט־קרעמער, האָט געזומען אן איידעם א בן־תורה, א זיידען קינד און איהם צוגעזאָגט פינף יאהר קעסט.

א ווייל, עפעס צובייסען, און פאהרען אהיים אויף שבת.

אז דער קרעטשמער האט איהם אבער דערזעהן, האט ער איהם ניט אפגעלאזט. ער האט איהם געבעטען, אז ער מוז ביי איהם זיין שבת, ווייל ער האט שבת א ברית, און איהם פעהלט פונקט איינער צו א מנין. דער שוחט האט מסכים געווען. אז עס איז געקומען זונטאג פריה, דער שוחט נעמט זיך זעגענען מיט'ן קרעטשמער, ערשט דער קרעטשמער נעמט ארויס א פאפיר און ווייזט איהם א חשבון אויף פופציג רובל, וואס ער האט ביי איהם אנגענומען איבער שבת און בעט פון איהם, ער זאל איהם באצאהלען. האט דער שוחט אנגעהויבען טענה'ן, סטייטש, ער האט דאך געווואלט פאהרען אהיים. דער ישוב'ניק האט זיך דאך קוים אויסגעבעטען ביי איהם ער זאל בלייבען, אבער עס העלפט ניט, דער ישוב'ניק האלט זיך ביי דאס זייניגע.

— איהר ווילט ניט געבען, — האט דער ישוב'ניק געטענה'ט — קומט צום רב צו א דין־תורה.

דער ישוב'ניק האט מסכים געווען. זיי זיינען אוועק צום רב, אז דער רב האט אויסגעהערט די טענות, זאגט ער:

— איך וויים? פופציג איז צופיעל; גיט איהם א פינף־און־צוואנציגער.

דער שוחט איז געשטאנען א צוטומעלטער פון רב'ס פסק, אבער ער האט שוין געווואלט באצאהלען, ערשט דער ישוב'ניק נעמט ארויס פון זיין קעשענע פינף און צוואנציג רובל און דער־לאנגט עס דעם שוחט.

— איך דאנק אייך, — זאגט דער ישוב'ניק — וואס איהר זייט ביי מיר געווען שבת און נאט אייך דערפאר דאס געלט. דאס וואס איך האב ביי אייך געבעטען געלט, ווייל איך האב אייך געווואלט ווייזען אונזער רב'ס יושר.

———:———

אויסלערנען דרך ארץ.

א איד א ישוב'ניק האָט געהאט א פּאָר קינדער און האָט זיי אוועקגעגעבען צו א רבי'ן אין שטאָט. ער האָט אויסגערעדט מיט'ן רבי'ן, ער זאל אכטונג געבען אויף די קינדער און דער עיקר, זיי אויסלערנען אביסעל דרך ארץ, זיי זאלען וויסען ווי צו רעדען צו א מענשען, און ניט זיין קיין פארגרעבטע ישוב'ניקעס.

דער רבי האָט איהם צוגעזאָגט. אין א האלב יאהר ארום, איז דער ישוב'ניק געקומען אין שטאָט און געגאנגען זעהן די קינדער. דערנאָך איז דער ישוב'ניק געקומען צום רבי'ן און איהם אויסגערעדט:

— זאָגט אליין, רבי, איך האָב אייך געבעטען איהר זאָלט זיי אויסלערנען דרך ארץ, און אָט בין איך געקומען פון דער היים, און זיי האָבען מיך אפילו ניט געפרעגט, אויב די מאמע איז געזונד?

ענטפערט איהם דער רבי:

— האָט קיין צער ניט, איהר וועט קומען דעם אנדערען מאָל וועלען זיי שוין קענען דרך ארץ אויך.

דער איד איז אוועקגעפאָהרען און די קינדער האָבען וויטער געלערנט ביים מלמד. אין צוויי חדשים ארום איז דער ישוב'ניק נאָך אמאָל געקומען אין שטאָט, און איז געגאנגען זעהן די קינדער. ווי ער געהט אריין אין שטוב, ערשט די קינדער לויפען צו איהם צו און פרעגען:

— טאָטע, טאטע, די מאמע איז נאָך געזונד?

———:———

דעם רב׳ס יושר.

א שוחט איז אמאָל דורכגעפאָהרען פרייטאג פארנאכט פארביי א קרעטשמע און האָט זיך דאָרט אָפּגעשטעלט נאָר אויף

ט.

שדכנים

איין אייניציגער חסרון.

א שדכן איז געקומען רעדען א יונגעלמאן א שדוך מיט זייגע א באקאנטע בתולה, א פארזעהעניש.

— וואס מאכט איהר זיך נאריש — זאגט דער חתן — ווי קען עס אייך גאר איינפאלען אז איך וועל נעהמען אזא פארזעהעניש. זי איז דאך גאר א בלינדע?

— דאס איז דוקא מעלה — זאגט דער שדכן — זי וועט ניט קענען זעהן, ווי דו טוסט דארט אף אמאל...

— זי איז דאך אבער א שטומע!...

— דאס איז דאך אודאי א מעלה ביי א ווייב: דו וועסט מיט איהר אפלעבען הונדערט און צוואנציג יאהר און פון איהר מויל קיין קלללה ניט הערען.

— זי איז דאך אבער א לאמע!

— איז דאך ווידער גוט, זי וועט דיר ניט קענען נאכלויפען וואו דו געהסט ערגעץ.

— אבער מיין גאט, — וועלט שוין דער חתן אין כעס — זי איז דאך א הארבאטע.

— אי ביזטו א חכם! — זאגט דער שדכן — וואס א שטיי־גער האסטו געוואלט, אז די כלה זאל שוין גאר קיין חסרון ניט האבען?

———:———

דער ישוב'ניק האָט אויך שכל.

א שטאָטישער האָט געהאלטען שבת אין דאָרף, האָט זיך איהם שבת בייטאָג פארוואָלט א גלעזעל ביער. פרעגט ער דעם ישוב'ניק, ביי וועמען ער איז איינגעשטאַנען, אויב מען קען קריגען א פלאש ביער. זאָגט דער ישוב'ניק, אז יע. דער ישוב'ניק האָט געהאט א היבשען בכור'ל, נעהמט ער און שיקט איהם, ער זאל ברענגען פון שענק א פלאש ביער. וועז דער אינגעל איז צוריקגעקומען מיט די ביער, האָט זיך דער גאסט פארוואונדערט און געפרעגט, וווי אלט איז דער אינגעל?

— זיעבעצעהן יאהר — האָט דער ישוב'ניק געענטפערט.

— און וווי לאַזט איהר דאָס א זיעבצעהן־יאהריגען אינגעל, וואָס לעגט שוין תפלין, טראָגען אום שבת? — פרעגט דער אורח.

האָט דער ישוב'ניק מיט א פאראיבעל געענטפערט:

— איהר שטאָטישע מיינט, אז מיר ישוב'ניקעס האָבען שוין גאָר קיין שכל ניט! איך לאַז איהם אומיסנע ניט לעגען קיין תפלין, כדי ער זאָל קענען טראָגען אום שבת.

———:———

ווי ער בעצאָהלט איהם, אזוי דיענט ער איהם.

פרעגט דער רב אן אָרימען אידישען דאָרפס־העגדלער:

— וואָס איז דער מעהר מיט אייך, ר' קלמן, — איהר קומט גאָר קיינמאָל ניט אין שוהל אריין, איהר זייט דאָך עפעס א יראַ־שמים? איהר גלויבט דאָך עפעס אין דיענען גאָט ברוך הוא?

— ווי ער באצאָהלט מיר, אזוי דיען איך איהם. — ענטפערט דער איד.

———:———

א שדוך א רייכען בעל־הבית אַ זוהן און האָט מיטגענומען דעם יונגען שדכן מיט זיך.

— איהר זאָלט וויסען — האָט דער אלטער שדכן געזעדט צום בעל־הבית — אז די מיידעל איז פון א גאנץ שעהנער הויז.

— וואָס הייסט א שעהנע הויז? — כאפט זיך אַן דער יונגער שדכן — מיוחסים!

— און דאס זיינען רייכע מענשען! — רעדט וויטער דער אלטער שדכן.

— וואָס הייסט רייכע? — מיליאָנערען! — העלפט דער יונגער שדכן.

— און די מיידעל איז נישקשה?

— וואָס הייסט נישקשה? — א „קראסאוויצע"!

— מעהר ניט, — מאכט דער אלטער — זי האָט א קליינעם חסרון: זי האָט א קליניטשקען הערבעלע.

— וואָס הייסט א הערבעלע? — מאכט דער יונגער — א האָרב, ווי א בארג!

———:———

ער דערמאנט זיך.

א שדכן איז געקומען צו א יונגענמאן און זאָגט:

— יונגערמאן, איך האָב פאר אייך א מיידעל, א גאָלד.

— איך דאנק אייך זעהר — ענטפערט דער יונגערמאן — אָבער איך דארף קיין מיידעל ניט; איך וויל ניט חתונה האָבען.

— וואָס הייסט? איהר־ווילט ניט חתונה האָבען? ווי לעבט מען דאָס אָהן א ווייב?

— צו וואס דארף איך א ווייב?

— אי, איהר זייט דאָך גאר א קינד! — צורעדט זיך דער שדכן — איהר וויסט גאר ניט ווי גוט עס איז, אז מען האָט א ווייב. אָט וועל איך אייך זאָגען, אָהן א ווייב איז אומעטיג,

ער האָט אַ העלפער.

צו א באקאנטען רב איז געקומען א שדכן רעדען א שדוך זיין זוהן. דער רב האָט פון דעם פארגעלעגטען שדוך גאָר ניט געוואָלט הערען, אבער דער שדכן, וועלכער איז געווען זעהר געניט אין זיין פאַך, האָט דעם רב ניט אָפּגעלאָזען. ער איז געשטאַנען איבער'ן רב און איהם כסדר אויסגערעכענט איין מעלה נאָך דער אנדערער, וואס דער שדוך פארמאָגט. דער רב האָט ניט געקענט פּטור ווערען פון שדכן, נעמט ער און שרייט אוים:

— איך טו א נדר, אז איך וועל דעם שדוך ניט טאָן.

— גאָט צו דאנקען, — האָט דער שדכן אויסגערופען — יעצט איז שוין דער שדוך ביי מיר אין האנט. פריהער אויידער דער רב האָט געטאָן דעם נדר, האָט ער געקענט זיך מישב זיין צו דער שדוך איז גלייך צו ניט, אָבער איצט האָב איך שוין א גרויסען העלפער, דעם יצר הרע, אז דער רב זאל ברעכען זיין נדר, און ער וועט שוין פאר מיר דאָס אויספיהרען, דער שדוך זאָל ווערען.

———:———

ווען מען דארף מגזם זיין!

איינער אן אלטער שדכן האָט געהאט א תלמיד א יונגען שדכן. ער פלעגט איהם מיטנעהמען אוואו ער פלעגט געהן און איהם געלערנט, וואס א שדכן דארף קענען.

— די הויפט זאך איז, — האָט דער שדכן איהם געלערנט — מוזטו קענען מגזם זיין, אין א שדוך רעדען איז דער עיקר די גוזמא. איך וועל דיך מיטנעהמען און וואס איך וועל זאָגען, זאָלסטו גלייך מגזם זיין. דער יונגער שדכן האָט געזאָגט, אז ער פארשטעהט עס. איינמאָל האָט דער אלטער שדכן געדעדט

זאָגט דער יונגערמאן ווייטער:
— לאָזט מיך צורוה.
זאָגט דער שדכן:
— אי, האָט איהר דאָך גאָר גרויסע פרעטענזיעס! איז גוט, האָב איך פאר אייך א מיידעל מיט צוואנציג טויזענט רובל.
— לאָזט מיך צורוה, — רעדט דער יונגערמאן — געלט איז ביי מיר ניט דער עיקר.
— אזוי? — לאָזט ניט אָפּ דער שדכן — איהר קוקט אויף יחום? האָב איך א מיידעל פון גרעסטען יחום, שוין צוואנציג דורות...
— איהר זאָלט וויסען, ר' איד — שלאָגט איהם איבער דער יונגערמאן — איך וויל קיין זאך ניט הערען, איך וועל טאָן א שדוך נאָר פון ליעבע.
— שאדט! בייזערט זיך ניט — מאכט דער שדכן — איך האָב פאר אייך אזעלכע אויך.

———:———

פאַרוואָס ער רעדט דעם שדוך.

זאָגט רבי צדוק:
— גוט מאָרגען, רבי אברהם.
ענטפערט רבי אברהם:
— א גוט יאהר, זיצט. וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?
— איך האָב פאר אייער טאָכטער גאָר א גוטען שדוך.
— פאר מיין טאָכטער? וואָס זייט איהר משוגע? מיין טאָכטער געהט דאָך ערשט דער זעכצעהנטער יאהר?
— אָבער מיין טאָכטער שיינדלען געהט שוין דער דריי־סיגסטער. — ענטפערט רבי צדוק.

———:———

מען איז עלענד ווי א שטיין. אבער אז מען האָט א ווייב, ווי ביי מיר אין שטוב, למשל, איז גאָר אן אנדער לעבען. אָט שטעהט איהר אויף אין דער פריה, גיט אייך די ווייב א גלאָז ווארימע טיי, אדער קאווע; ווילט איהר געהן אין שטאָט אריין, מאכט זי אייך א גוטען אָנבייסען, ווי ביי מיר אין שטוב (זאָל זי געזונד און שטארק זיין), דערנאָך עסט איהר מיט איהר צוזאמען. אזוי איז א גאנצע וואָך, קומט פרייטאג צו נאכט מאכט זי די שטוב ליכטיג און ריין, שטעלט אוועק אויפ'ן טיש די גרויסע זילבערנע לייכטער, און איהר מאכט „קידוש", און זי זיצט און קוקט אייך אָן מיט איהרע כשר'ע אייגעלאך און שמייכעלט צו אייך, ווי ביי מיר אין שטוב, דערנאָך זיצט מען צוזאמען און מען שמועסט, און אייער ווייבעל דערצעהלט אייך איין מעשה'לע, און נאָך אייניג, און איהר הערט זיך צו, און זי רעדט, אזוי זיס, אזוי חנ'עוודיג... ווי ביי מיר אין שטוב, און זי רעדט זיך, און איהר הערט צו, און זי רעדט... רעדט און רעדט, רעדט און רעדט, רעדט און רעדט, א פייער זאָל זי טרעפען, ווי זי רעדט...

———:———

א שדוך פון ליעבע.

א שדכן איז אמאָל געקומען צו א יונגעמאן רעדען א שדוך.

— הערט זיך איין — זאָגט דער שדכן — איך האָב פאר אייך א מיידעל אן אויסנאם, טאקע א שעהנע מיידעל.

— וואָס רעדט איהר עפעס? — ענטפערט דער יונגער-מאן — זעהט, לאָזט מיך צורוה.

זאָגט דער שדכן:

— נו, אויב איהר קוקט ניט אויף שעהנקייט, האָב איך פאר אייך אן אנדער מיידעל, ניט אזא שעהנע, אבער אויך ניט קיין מיאוס'ע, און זי האָט פינף טויזענט קערבלאך.

ו.

בעלי־עגלות

די תורה איז אַ זומערדיגע.

אַ סוחר האָט געדונגען ווינטער־צייט א בעל־עגלה איבער־צופיהרען גלאָזווארג. אויפ'ן וועג איז א טייל דערפון צובראָכען געוואָרען. רופט דער סוחר דעם בעל־עגלה צום רב און דער רב פסק'עט, אז על־פי־דין־תורה איז מחויב דער בעל־עגלה באַצאָהלען פאר דעם שאדען.

— רבי, — רופט זיך אָפּ דער בעל־עגלה צום רב — זאָגט מיר איך בעט אייך, וועז איז געגעבען געוואָרען די תורה.

— דעמאָלט וועז די אידען זיינען ארוים פון מצרים. — ענט־פערט דער רב.

— ניין, איך מיין, אין וואָס פאר א צייט אין יאהר.

— וועד ווייס ניט, אז מתן־תורה איז געווען אום שבועות.

— הא, — מאכט דער בעל־עגלה — זומער לעב הייסט עס, וועז דער וועג איז טרוקען אוז גלאט. אויב אזוי, רבי, פארשטעה איך איצט פאר וואס די תורה הייסט מיר באצאָהלען, וואָלט אָבער די תורה געשריבען געוואָרען ווינטער־צייט, וועז עס רע־גענט אוז שנעעט אוז דער וועג איז גליטשיג, וואָלט זי דאמאָלט נערעדט אנדערע ווערטער.

———:———

זי מאַכט אומזיסטע הוצאות.

מען האָט דער כלה אפילו אָנגערעדט, אז דער חתן, וואס דער שדכן רעדט איהר, איז אביסעל נאריש, דאָך האָט זי זיך געלאָזען אנרוידען און איינגעשטימט מיט איהם זיך צו „זעהן", מען האָט אָפגערעדט אז חתן־כלה זאָלען זיך אויפפאָהרען אויף א באהן־סטאַנציע און דאָרט פארבריינגען עטליכע שטונדען צוזאמען. דער חתן איז געקומען פריהער און אָפגעווארט דער כלה ביים באהן. וועז דער באהן איז געקומען, איז דער שדכן צוגעלאָפען און פארגעשטעלט דעם חתן די כלה.

— וואָס מאכט איהר? — איז געווען דעם חתנ׳ס ערשטע שאלה.

— אומזיסטע הוצאות. — האָט די כלה גלייך געענטפערט.

———:———

וער וועט עס זיי געטרויען.

א שדכן איז ארוים מיט׳ן חתן נאָכ׳ן „אָנקוקען" דער כלה, זאָגט דער שדכן:

— איהר זעהט? איך האָב אייך געזאָגט, אז זיי זיינען רייך. האָט איהר געזעהן, וואס פאר א זילבער־געשיר עס האָט געשיינט אויפ׳ן טיש?

— איך האָב אָבער מורא — זאָגט דער חתן — טאָמער איז דאָס אמאָל געליהענע ביי א פרוינד, א שכן?

— וואָס רעדט איהר? — כאפט זיך דער שדכן מיט היץ — אזוינע זילבער, וער וועט עס אזוינע לייט געטרויען?

———:———

— איך זעה, נעבאך, — זאָגט דער פאדריאטשיק — ווי דער עולם שטעהט א גאנצען טאָג נאָר אויף אביסעל היי, דארף מען זיי צושיטען אביסעל האָבער אויך.

———:———

וועמען זאָל מען גלויבען בעסער?

א יונגער בעל־עגלה איז געקומען צו אן עלטערען בעל־עגלה ער זאל איהם טאָן א טובה און באָרגען זיין פערד.

דער עלטערער בעל־עגלה האָט אבער ניט געוואָלט געבען, האָט ער געזאָגט א תירוץ, דער פערד איז איצט אויף פאָשע. גראד האָט זיך דערהערט פון שטאָל ווי א פערד הירזשעט. זאָגט דער יונגער בעל־עגלה:

— סטייטש, אָט הער איך דאָך דיין פערד אין שטאל?

— נו, פרעג איך דיך — רעדט צוריק דער אלטער בעל־עגלה, — וועמען גלויבסט דו בעסער, דעם נארישען פערד, צו אן אלטען גוטען פריינד?

———:———

וועז די בעלי־עגלות נאָרען זיך אָפּ.

א בעל־עגלה האָט אמאָל געזוכט אי שרויסהעלפער, האָבען זיך געמעלדעט עטליכע יונגען מיט אמאָל און דער בעל־עגלה האָט ניט געוואוסט, וועלכען צו נעהמען. זאָגט דער בעל־עגלה:

— איך וויים ניט וועמען פון אייך צו נעהמען. איך וועל אייך אָבער עפעס פרעגען און וועט עס וועט מיר געבען דעם בעסטען ענטפער, דעם וועל איך נעהמען.

די יונגען האָבען אָנגעשטעלט די קעפּ און דער בעל־עגלה האָט אָנגעהויבען:

— אז אין שטאָט איז טרוקען און מען פאָהרט ארוים מיט פארשוינען און אויפ'ן וועג איז א בלאָטע, דארף מען בעטען

רבינו תם וועט אַזוי גיך ניט קומען.

א פערד־הענדלער איז אמאָל פאָהרענדיג צו א יאריד פאר־פאָהרען אין אן אכסניה. דערזעהענדיג אויפ'ן טיש א פאָר תפלין, האָט ער זיי אָנגעטאָן און זיך געשטעלט דאוונען. קומט אריין דער בעל־הבית און זעהט דעם פערד־הענדלער דאוונענ־דיג אין די תפלין, זאָגט ער צו איהם:

— ר' איד, עס איז דאָך רבינו תם'ס תפלין?

— נישקשה, — זאָגט דער פערד־הענדלער — איך וועל נאָך באווייזען אפדאוונען אַיידער ער וועט קומען. ביי מיר נעמט עס ניט לאנג.

———:———

וואָס נפטר — אבי געזונט.

צוויי ברידער בעלי־עגלות זיינען געווען אין אמעריקא. דערצעהלט איינער, אז עס איז אָנגעקומען א בריף פון דער היים, אז דער טאַטע איז נפטר געוואָרען.

— וואָס געהט עס מיך אָן — זאָגט דער אנדערער ברודער— נפטר... מפטיר, פיפטר, — אבי ער איז געזונט.

———:———

מען דארף צושיטען אביסעל האָבער.

אין קאוולע איז געווען א „פאדריאטשיק" וואָס פלעגט צו־שטעלען צו די פאָלקען היי און האָבער. יום כפור צו מנחה רופט מען אויף דעם „פאדריאטשיק" צו דער תורה, דער חזן מאַכט איהם „מי שברך" און שטעלט זיך אָפּ ביים „בעבור שנדר".

— א קערץ האָבער! — זאָגט אונטער דער פאדריאטשיק.

— האָבער? — קען דער חזן ניט פארשטעהן, — וואָס דארף מען אויפ'ן שוהל האָבער?

דער לשון פון די בעלי־עגלות.

א רב איז געפאָרן ארום חנוכה צווישען די ישוב'ניקעם אויפקלייבען חנוכה־געלט. אויפ'ן וועג האָט זיך אָנגעטראָפען דעם רב'ס בעל־עגלה מיט נאָך א בעל־עגלה, וואס איז איהם געפאָרן אנטקעגען. ביידע בעלי־עגלות זיינען מיט אמאָל אראָפגעשפרונגען פון די וועגען מיט די בייטשען אין די הענט.

— דאָס ביזטו, חיים? א רוח דיר אין טאָטען אריין.

— שמואל'קע ממזר! — שרייט דער אנדערער — איך לאָז דיר באלד די קישקעם ארויס.

דער רב האָט זיך דערשראָקען און אָנגעהויבען צו בעטען:

— אידען! וואס האָט איהר איינער צום אנדערען? פאר־וואָס קריגט איהר זיך? אָט בין איך דאָך א רב, וועל איך אייך אויסלאדען.

— האָט קיין מורא ניט, רבי, — זאָגט איהם זיין בעל־עגלה — מיר קריגען זיך ניט. דאָס איז ביי אונז בעלי־עגלות אזא לשון.

———:———

סוויפט און זיין דיענער.

דער באריהמטער ענגלישער וויצלינג סוויפט האָט אמאָל געדארפט אויספאָרען רייטענדיג און האָט געהייסען זיין דיע־נער איהם ברייננען זיינע שטיוועל. ער האָט זיי געבראכט, אָבער ניט אָפגעפוצט.

— וואָרום האָסטו זיי ניט אָפגעפוצט? — פרעגט סוויפט.

— עס איז ניט כדאי די טרחה זיי אָפפוצען, ווייל אין וועג וועט איהר זיי געווים מוזען צוריק איינשמוצען. — האָט גע־ענטפערט דער דיענער.

א הוספה, ווייל דאס הייסט דאָך דער בעל־עגלה האָט א טעות געהאט: ער האָט געמאכט דעם חשבון אויף א טרוקענע וועג, און עס איז גאָר א בלאָטע. ווי איז אָבער, אז אין שטאָט איז א בלאָטע און אויפ'ן וועג איז טרוקען, קען דער בעל־עגלה נאָכ־דעם בעטען א הוספה אָדער נישט?

אלע יונגען, חוץ איינעם, האָבען געענטפערט, אז ניט.

— נו, און וואס זאָגסטו? — האָט דער בעל־עגלה געפרעגט דעם איינעם, וואָס האָט ניט מסכים געווען מיט אלעמען.

— איך רעכען אז יע, — האָט יענער געענטפערט — ווארים אז אין שטאָט איז בלאָטע און דער וועג איז טרוקען, האָט זיך דאָך דער בעל־עגלה גענארט אין חשבון: ווייל ער האָט דאָך געקענט אויפנעהמען מעהר פארשוינען.

———:———

ווי מען שרעקט אָן אַ פערד.

אַ בעל־עגלה איז געפאָהרען ביינאכט אין וועג, און האָט געפיהרט א פאסאזשיר א „ישיבה־בחור". אין מיטען וועג האָט דעם בעל־עגלה גענומען שלעפערען, האָט ער געבעטען דעם ישיבה בחור האלטען די לייצעס, און האָט איהם אָנגעזאָגט, אז טאָמער וועט זיך דער פערד צושטעלען, זאל ער איהם אָביסעל אָנשרעקען.

דער בעל־עגלה האָט גלייך געטומען כראָפען, און דער ישיבה בחור האלט די לייצעס. דער פערד, דערפיהלענדיג, משמעות, וואָס פאר אן אָנטרייבער עם האלט די לייצעס, איז באלד געבליבען שטעהן. האָט זיך דער ישיבה בחור דערמאנט דעם בעל־עגלה'ס פארזאָג, אז מען דארף דעם פערד אָנשרעקען, איז ער אַראָפגעקראָכען פון וואָגען און אריינגעשושקעט דעם פערד אין אויער:

— א וואַלף געהט!

— די בעל־הבית'טע האָט זיך פארברענט און איז געשטאָרבען.

— מיין ווייב איז געשטאָרבען? זאָג, גולם, ווי אזוי? — שרייט דער בעל־הבית.

— די הויז האָט אָפגעברענט. — ענטפערט דער משרת.

———:———

אַוואָ די היהנער זיינען.

א וואלד־סוחר איז פארפאָהרען אין א קרעטשמע. ער זעצט זיך עסען, האָט ער זיך באשטעלט א פראָסטען מיטאָג: א שטיקעל הערינג, באָרטשט און א שטיקעל פלייש. וואונדערט זיך די קרעטשמערקע:

— איהר ווילט גאָר ניט קיין הוהן? איך וויים, אייער „שמייסער"*) קומט באשטעלט ער זיך אלע מאָל א הוהן.

דאָס איז דעם וואלד־סוחר אריין אין נאָז. ווען עס איז געקומען צום ענדע וואָך, ביים איבערקוקען די הוצאות פון „שמייסער", גיט דער בעל־הבית א פרעג:

— איך זעה ניט קיין היהנער? ווּאו זיינען אהינגעקומען די היהנער?

— די היהנער זיינען אריין אין די האָבער. — האָט דער „שמייסער" קאלט געענטפערט.

———:———

*) „שמייסער" פלעגען זיך רופען די געדונגענע יונגען צו טרייבען די פערד און אכטונג צו געבען אויף זיי.

אַ קליינע ווייל שפּעטער האָט דער דיענער ביי סוויפּט'ן געבעטען דעם שליסעל פון בופעט.

— וואָס דאַרפֿסטו דעם שליסעל? — האָט סוויפּט געפֿרעגט.

— ארויסנעהמען עפּעם עסען. — ענטפֿערט דער דיענער.

— אַ! — האָט סוויפּט אויסגערופֿען — עס איז ניט כדאי די טרחה איצט צו עסען; אין א פּאָר שעה ארום וועסטו ווידער זיין הונגעריג.

———:———

ניטאָ קיין נייעס.

א משרת איז געפֿאָהרען צום וואקזאל אָפּווארטען דעם בעל־הבית, וועלכער איז שוין א לענגערע צייט ניט געווען אין דער־היים. אזוי ווי דער בעל־הבית זעצט זיך אויפֿ'ן פֿוהר, פֿרעגט ער דעם משרת:

— וואָס הערט זיך עפּעס נייעס אין דער היים?

— גאָרניט... דער מילכיגער מעסער איז טריף געוואָרען. — ענטפֿערט דער משרת.

— ווי אזוי איז דאָס טריף געוואָרען? — איז דער בעל־הבית געוואָרען נייגעריג.

— איך האָב אָפּגעשונדען די שקאפּע די פּעל.

— איז מיין שקאפּע טויט? — וואונדערט זיך דער בעל־הבית.

— יע, זי איז גע'פּגר'ט. — שטימט איין דער משרת.

— ווי אזוי? פון וואָס?

— איך האָב זיך געאיילט נאָך א דאָקטאר, האָב איך איהר פּארשׂמיסען.

— נאָך א דאָקטאר? פּאר וועמען? זאָג גיכער, וואס האָט פּאסירט?

ער וועט איהם שיקען ארבע...

אַ איד א מטופל מיט אכט טעכטער און א גרויסער אַרימאן, האָט זיך קיין עצה ניט געקענט געבען ווי דורכצולעבען זיך, און האָט זיך געוועדט צו זיינעם א רייכען אָנקעל אין א גרויסע שטאָט ער זאָל איהם אונטערשטיצען. דער רייכער אָנקעל האָט אָבער אויף די בריף ניט געענטפערט. דאן האָט איהם דער איד געשריבען נאָך א בריף בזה הלשון:

„קצתי בחיי מפני בנות חית; ואם מַאן אתה לשלח — הנני שולח מחר ארבע בגבולך".

דער אָנקעל האָט זיך דערשראָקען און ארויסגעשיקט שטיצע.

———:———

ער איז אַ צופרידענער.

אַ מאן, וואָס האָט פארמאָגט... זיעבען טעכטער, האָט אמאָל געזאָגט, אז ער איז צופרידענער פון דעם רייכסטען מענשען, וואָס פארמאָגט אפילו הונדערט טויזענט דאָלער.

— ווי אזוי? — האָט מען איהם געפרעגט.

— גאנץ פשוט, — האָט ער געענטפערט — א מענש מיט הונדערט טויזענט דאָלער וויל האָבען מעהר; איך, אָבער, וויל שוין מעהר ניט האָבען.

———:———

מען קען איהם ניט משפט׳ן.

אין א שטאָט איז געווען א נגיד, וועלכער איז אויך געווען אַ גרויסער למדן. ער האָט אָבער געהאט איין חסרון, ער האָט ליעב געהאט א „כוס" און איז שטענדיג געווען שכור. איינמאָל אום ראש-השנה, האָט זיך דער נגיד אזוי אָנגע׳שכור׳ט, אז ער

יא.

גבירים און אָרימעלייט

שפּארען, בעסער ווי פּאַרדינען.

דער אידישער דין איז, אז א צעהנטעל דאַרף מען געבען מעשר פּאר אָרימעלייט.

— הער מיין זוהן, — האָט א איד געלערנט זיין קינד — מעהר ווי אויף פּאַרדינסט, זאָלסטו זעהן זיך איינגעוואוינען אין „שפּארזאמקייט"; פון פּאַרדינטע הונדערט רובעל, דאַרפּסטו צעהן אָפּגעבען אָרימעלייט; פון אָנגעשפּאָרטע הונדערט רובעל, אָבער, — גאָר ניט.

———:———

איהם איינע אבי יענעם צוויי.

אין וועג זיינען געגאנגען צוויי מענשען: א קמצן און א ניט־פּארגינער. האָט זיי באגעגענט אליהו הנביא און האָט צו זיי געזאָגט:

— יעצט קענט איהר זיך אויסבעטען וואס איהר ווילט אליין, אָבער געדינקט, אז דער וואס וועט בעטען די זעלבע זאך דער לעצטער, קריגט דאָפּעלט.

האָבען זיך די צוויי געמומען אמפּערען צווישען זיך „זאָג דו אפּריהער". „ניין, דו אפּריהער."

— גוט, — רופט זיך אָן דער ניט־פּארגינער, — איך וועל זאָגען דער עָרשטער — איך וויל זיין בלינד אויף אין אויג.

וועז ער וואָלט זיך ריכטען.

צו א קארגען גביר זיינען געקומען צופֿאהרען עטליכע אורחים, וואָס ער האָט זיך אויף זיי ניט געריכט. מילא, אז זיי זיינען געקומען איז פארפאלען!

דער גביר האָט געהייסען מאכען עפּעס צום עסען און געבען די אורחים. די וויב, וועלכע איז גראדע שוין ניט געווען קיין קארגע, האָט פאר די אורחים געגרייט א טיש פון כל טוב. די אורחים האָבען אלעס געשמאק געגעסען און האָבען זיך גע־קלערט, מסתמא איז דער גביר געווארען אוים קארגער, ער פלעגט דאָך קיינעם אויף זיין שוועל ניט ארויפלאָזען און דאָ האָט ער זיי אזוי בריט אויפגענומען. האָבען זיי געוואָלט איהם אָפּדאנקען און איהם געזאָגט:

— איהר האָט זיך אויף אונז ניט געריכט, פונדעסטוועגען האָט איהר פאר אונז געגרייט אזא שעהנעם טיש; היינט ווי וואָלט שוין געווען וועז איהר ריכט זיך אויף אונז?

— וועז איך ריכט זיך אויף אייך — האָט דער גביר קאלט געזאָגט — וואָלט איך פארשפארט די טהיר.

———:———

ער מיינט אנדערש.

אז מען איז געקומען פאר פּסח צום גביר בעטען אויף מעות חטים, האָט ער העפליך אָפּגעזאָגט, ער קען ניט געבען, ער האָט אַן אָרימען ברודער.

האָבען אלע מסכים געווען, אז דער גביר איז אפשר ניט אומגערעכט, א ברודער איז געווים בילכער, אבער וועז די אָרי־מעלייט זיינען געקומען ערב פּסח נאָך די „מעות חטים" געלט, ערשט דעם גביר'ס ברודער איז אויך דאָ צווישען זיי.

— פאר אייך — האָט איהם דער פּרנס קאלט געזאָגט —

איז ארוים אין גאס, געבראַכען שויבען, און אָנגעטאָן א סך שאדען. האָט מען איהם געזומען און אוועקגעשלעפט צום רב. האָט איהם דער רב אָנגעהויבען מוסר'ן: ראש־השנה, ביים יום־הדין, וועז עם ציטערט א פיש אין וואסער, זאל א איד אזוינס טאָן, שכור'ן.

— רבי, — האָט דער נגיד געענטפערט דעם רב — איך שכור מיט א כונה, גאָט זאל מיך ניט קענען משפט'ן. די גמרא זאָגט: „שלשה ספרים נפתחים בראש־השנה. אחד של צדיקים גמורים, אחד של רשעים, ואחד של בינונים", טאָ ווי אזוי וועט מיך גאָט משפט'ן? אויב ווי א צדיק גמור, וואס איז „נכתב ונחתם לאלתר לחיים", זעהט איהר דאָך אליין, אז איך בין טויט שכור; אויב ווי א רשע, וואָס איז „נכתב ונחתם לאלתר למיתה", מאך איך דאָך אלע ווייל א „לחיים"... און אויב ווי א בינוני, וואָס איז „תלוי ועומד", זעהן דאָך אלע, אז איך קען אויף די פים ניט שטעהן, וועט מיך גאָט גאָר ניט משפט'ן, און איבער־לאָזען ווי פאר א יאהרען.

———:———

אויף וואָס איינער קלאָגט.

אין א שטעטעל איז געשטאַרבען א גרויסער גביר. צו דער לויה זיינען נאָכגעגאנגען די קרובים און ביטער געווויינט. ערשט צווישען זיי זעהט מען געהט אן אָפגעריסענער אָרימאן, א דורכ־פאָהרער, וועלכער ווויינט צוזאמען מיט די קרובים.

— ר' איד, — האָט מען איהם א פרעג געגעבען — וואָס ווויינט איהר? דער פארשטאַרבענער איז דאָך ניט געווען אייער ארער א קרוב?

— הערט איהר, — ענטפערט דער אָרימאן — אָט דאס ווייז איך דאָך טאקע, וועז ער וואלט געווען מיינער א קרוב, וואלט ער דאָך מיר עפעס איבערגעלאָזט.

— איך פארשטעה אייך נישט, זאָלט איהר מיר געזונד זיין — האָט זיך דער אַרימאן געוואונדערט — מילא, אז זי איז געשטארבען בין איך דאָך איהר יורש, טאָ וואס זשע זייט איהר אזוי אין כעס?

———:———

זיי האָבען עס ניט געהאט.

א קארגער האָט אמאָל געגומען אן אורח אויף א מיטאָג. ביים טיש האָט מען געשטעלט בראנפען, האָט דער בעל־הבית גערַאטען דעם אורח, אז ער זאל די בראנפען ניט טרינקען, ווייל זיי זיינען שטארק, נאָר ער זאל בעסער איינטונקען די ברויט אין דעם. דער אורח האָט פארשטאָנען דעם קארגען׳ס כונה, האָט ער געגומען א שטיק ווייכע ברויט און איינגעטונקען אין גלעזעל בראַנפען. די ברויט האָט איינגעזויגען די גאנצע בראנפען, אז אין פלעשעל איז גאָר ניט געבליבען. אז דער בעל־הבית האָט עס געזעהן, זאָגט ער:

— רבי אורח, וועז די יוצאי מצרים וואָלטען געווען ווי איהר, וואָלט מען גאָר ניט געדארפט שפאלטען דעם ים, זיי וואָלטען איהם אויסגעטריקענט נאָר מיט׳ן איינטונקען זיך אליין!

— יע, — האָט איהם דער אורח געענטפערט — עס איז אָבער געווען פסח, האָבען זיי ניט געהאט קיין ווייכע ברויט, נאָר האַרטע מצה.

———:———

זאָל ער געבען די ערשטע עצה.

צו א גביר, וואס האָט געהאט א סך גרויסע געשעפטען, איז געקומען אן אַרימער קרוב בעטען א שטעלע.

— וואָס פאר א שטעלע קענט איהר פארנעהמען? — פרעגט איהם דער גביר — קענט איהר פיהרען א בוך?

האָב איך ניט קיין מעות חטים, אייך באזארגט שוין אייער ברודער.

— מיין ברודער? — האָט דער אָרימאן אָנגעהויבען צו קלאָגען — ער גיט מיר קיין גראָשען ניט. וועט האָט עס אָפּגע־קלערט, אז ער באזאָרגט מיך?

— אייער ברודער אליין האָט עס געזאָגט — ענטפערט דער פּרנס.

איז מען אוועק צום גביר, און איהם געזאָגט, אז זיין ברודער דער אָרימאן זאָגט, אז ער גיט איהם גאָר ניט.

— געווים גיב איך איהם גאָר ניט. — ענטפערט דער גביר.

— טאָ וואָס האָט איהר געזאָגט, אז איהר האָט אן אָרימען ברודער?

— דאָס מיין איך דאָך טאקע, אז איך האָב אן אָרימען ברו־דער און גיב איהם גאָרניט, וועל איך דאָך אנדערע אודאי ניט געבען.

———:———

ער איז דאָך איהר יורש.

אָן אָרימאן איז געקומען צום גביר פון שטאָט נאָך א נדבה אויף חתונה צו מאכען זיין טאָכטער, וואס איז שוין עטליכע יאהר א כלה. דער גביר האָט דעם אָרימאן געגעבען א שעהנע נדבה. אין א פּאָר טעג ארום דערווייסט זיך דער גביר, אז דעם אָרימאנ׳ס טאָכטער איז שוין זייט א פּאָר יאָהר טויט. פּארדריסט איהם די מעשה און ער שיקט רופען דעם אָרימאן.

— זאָג נאָר, שעהנער מענש — פרעגט איהם דער גביר מיט כעס — וואָס ביזטו געקומען צו מיר נאָך א נדבה פּאר דיין טאָכטערס חתונה, וועו זי ליגט שוין לאנג אין דר׳ערד?

אַ פּרוטה צו א פּרוטה ווערט אַ סך.

אין לעמבערג האָט אמאָל געלעבט אן איד אן עושר, ר׳ אהרן פּיליפּ איז געווען זיין נאָמען, אז מען האָט איהם איינמאָל געפּרעגט פּון וואם איז ער אזוי רייך געוואָרען, האָט ער געענטפּערט:

— איך בין רייך געוואָרען פּון די קללות וואָם מען שילט מיך. יעדער אַרימאן וואָם קומט אהיים און די ווייב פרעגט איהם, וואם האָט ער דעם טאָג פאַרדינט, ענטפערט ער: א האַלבען רייניש, א רייניש. און לעגט דערביי צו „אהרן פּיליפּ זאָל עס פאַרדינען". נו, א האלבער רייניש, א רייניש צוגעווינשט פּון איין אַרימאן, נאָך א רייניש אַדער א האלבען צוגעווינשט פּון נאָך אן אַרימאן, און אזוי נאָך און נאָך, האָב איך טאקע געמאכט א פּארמעגען.

———:———

זאָל געהן צו אייך דער וואָם האָט מיך געשיקט.

דער אַרימאן איז געקומען צום גביר און געבעטען א נדבה, איז דער גביר אַנגעפאלען אויף איהם מיט קולות און זלזולים און איהם געוויזען די טהיר.

— איך האָב עס כשר פּארדינט, — זאָגט דער אַרימאן ביים אַוועקגעהן — וואָם האָב איך געדארפט געהן צו אייך, זאָל ער בעסער אליין קומען צו אייך, דער וואם האָט מיך געשיקט.

דער גביר איז נאָך געוואָרען מעהר אַנגעצונדען און געשריען:

— איך וויל דאָם טאקע ווייסען, ווער האָט עס געהאט די העזה צו שיקען אייך צו מיר.

— דער דלות. — ענטפערט קורץ דער אַרימאן.

———:———

—ניין, דאָס קען איך נישט. — ענטפערט דער קרוב.
— אפשר קענט איהר בריעף שרייבען?
— ניין, דאָס אויך נישט.
— וואָס־זשע פאָרט קענט איהר יאָ?
— צו אזעלכע עסקים ווי אייערע, קיין עין־הרע, — ענט־פערט דער אָרימער קרוב מיט א זים שמייכעלע — איז נויטיג פאר אייך ווי דאס לעבען צו האָבען א שטענדיגען בעל יועץ; און איך מעג זיך אליין לויבען, אז דאס קען איך, ברוך השם, אויס־געצייכענט, איך בין דער בעסטער בעל־יועץ.
— אויב אזוי, — מאכט דער גביר — גיט־זשע מיר טאקע, זייט מוחל, אָט טאקע תיכף ומיד די ערשטע עצה, ווי אזוי ווערט מען פון אייך פטור?

———:———

ער וועט פארדיענען מעהר.

אָן אָרימאן איז געקומען צו זיינעם א רייכען קרוב און ביי איהם געבעטען לייהען הונדערט רובעל.

— עס שטעהט מיר פאָר א טייערער געשעפט — האָט דער אָרימער קרוב דערצעהלט — מען קען דערביי פארדינען א סך געלט. לייהט מיר הונדערט רובעל און ווערט א שותף צום פאר־דינסט.

— וויפיעל קען איך פארדינען אויף מיין חלק? — האָט דער גביר געפרעגט.

— גאנצע פופציג רובעל. — האָט דער אָרימער געענטפערט.

— אויב אזוי, — האָט דער גביר געזאָגט — וועל איך דיר לייהען פינף און צוואנציג און איך וועל פארדינען גאנצע פינף און זיבעציג.

———:———

שטעטעל איז געשטאַרבען און איבערגעלאָזען א צואה, וואו אַ גרויסען טייל פון זיין פארמעגען גיט ער אָפּ פאר א משוגעים־הויז, וואס מען זאָל בויען אויף זיין נאָמען.

— וואָס עפעס פאר משוגעים? — האָבען זיך אלע גע־וואונדערט.

— ער האָט געטאָן גאנץ גלייך — האָט איינער געזאָגט — ער האָט אָפּגעגעבען די געלט, ביי וועמען ער האָט זיי געגומען. ער איז אויפגעקומען פון משוגעים און ער האָט עס דעריבער פאר זיי גענאָזען.

———:———

ער מאַכט איהם אוים בעל־הבית.

צוויי אידען זיינען געגאנגען קלייבען געלט אויף א דבר־מצוה, זעהען זיי ווי איינער א קרעמער שטעהט אזוי און קוקט אין גאָם אריין. דער קרעמער האָט געהאט אין שטאָט א נאָמען פאר א קארגען, וואס פלעגט אויסזוכען אלע תירוצים אבי זיך אויסצודרעהען פון געבען א נדבה. רופט זיך אָפּ איינער פון די צוויי נדבה־קלייבער צום אנדערען:

— איהר וועט באלד זעהן ווי איך מאך דעם קרעמער אוים בעל־הבית?

— וואָס הייסט אוים בעל־הבית? — וואונדערט זיך דער אנדערער.

— איהר וועט זעהן! — זאָגט דער ערשטער, און געהט צו צום קרעמער און זאָגט:

— גיט א נדבה אויף א נויטיגע זאך.

— איהר וועט מוחל זיין קומען אן אנדערש מאָל — זאָגט דער קרעמער — דער בעל־הבית איז איצט ניטאָ אין דער היים.

———:———

ער איז א כהן, טאָר ער ניט.

אַן אָרימאן איז איינמאָל אריינגעקומען צו א קאָרגען גביר נאָך א נדבה. ווי דער גביר האָט דערזעהן דעם אָרימאן, נעמט ער אָן געהט אוועק פון הויז. אז דער אָרימאן האָט געזעהן, אז דער בעל־הבית איז אוועק, איז ער אויך אויפגעשטאַנען אָן אוועק אָהן א נדבה.

נאָכדעם, אז דער גביר איז צוריקגעקומען, האָט איהם געפרעגט זיין וויב:

— פאַרוואס ביזטו אוועקגעגאַנגען פון הויז ווען דער אָרימאן איז דאָ געווען?

— פאַרשטעהסטו מיך — האָט דער גביר געענטפערט — אין דער תורה שטעהט „עני חשוב כמת" — אז אַן אָרימאן איז געגליכען צו א טויטען, אָן אזוי ווי איך בין דאָך א כהן, טאָר איך ניט בלייבען מיט אַן אָרימאן אין איין הויז.

———:———

ווי אזוי מען וועלט רייך!

מען האָט אמאָל געפרעגט א אידען, וואס איז געווען אַן אָרימאן אָן געווארען רייך, ווי אזוי האָט ער דאס דערגרייכט? האָט ער געזאָגט:

— איך האָב געטאָן צוויי זאכען: וואָס איך האָב געדארפט טאָן מארגען, האָב איך געטאָן היינט; אָן וואָס איך האָב געדארפט עסען היינט, האָב איך געגעסען מארגען.

———:———

אָפגעגעבען ביי וועמען ער האָט געגומען.

האָט די שטעטעל געקאָכט ווי אין א קעסעל. פאלעצקי, דער פאבריקאַנט פון סטיינגעם אָן דער גרעסטער גביר פון

ווערט מקוים פארקעהרט, וואָס א טאָג ווער איך אלץ רייכער און רייכער.

ביים אוועקגעהן רופט זיך אָפּ דער משולח:

— א גוטען טאָג! גאָט זאָל געבען, איהר זאָלט זיין געזונד און ווערען וואָס א טאָג רייכער.

האָט איהם דער גביר א רוף געטאָן צוריק און געפרעגט:

— איך גיב אייך גאָר ניט, און איהר בענשט מיך נאָך?

— גאנץ פשוט, — זאָגט דער משולח — איהר האָט מיר געזאָגט, אז די שטעטעל שילט אייך און עס ווערט מקוים פאר־קעהרט, איהר ווערט רייכער, וויל איך אייך בענשען, אפשר וועט אויך מקוים ווערען פארקעהרט.

———:———

ער איז א נשרף.

אן אָרימאן איז געקומען צו א גביר בעטען א נדבה, און זיך אָנגעגעבען פאר נשרף. דער גביר האָט באטראכט דעם אָרימאן און געזאָגט:

— ווי איך זעה אָן אייך, האָט שוין אפילו אייער טאַטע געקליבען נדבות, טאָ וואָס דארפט איהר זאָגען, אז איהר זייט א נשרף?

— אמת טאקע, — ענטפערט דער אָרימאן — מיר זיינען אביונים פון שטענדיג, אבער די שטאָט, וואו מיר פלעגען קליי־בען נדבות, האָט אָפּגעברענט, זיינען מיר נשרפים.

———:———

אזוי פיעל קען ער ניט שענקען.

דער גביר פון שטאָט האָט געהאלטען זעהר שמאָל. די גע־שעפטען זיינען אוועק שלעכט און ער האָט געמוזט, היינט־

וואָס רבי יהודה האָט אויסגערעכענט.

אַ ישיבה־בחור האָט נעבאך געהאט דעם מזל אריינצופאלען צום סדר צו זעהר א גרויסען קמצן. דער עסען איז געווען קארג און דער כוס פון די ווייַן איז געווען זעהר א קלייניגקער. דעם בחור האָט עס זעהר פארדראָסען. ווען עס איז געקומען צו דעם אָרט אין דער הגדה „ורבי יהודא היה נותן בהם סימנים דצ"ך, עד"ש, באח"ב. פרעגט איהם דער בעל־הבית, ער זאל ערקלעה־רען, וואָס האָט ר' יהודא געמיינט מיט זיין פארקירצען די מכות?

האָט דער בחור געזאָגט:

— ווי באוואוסט איז א מנהג, אז אויסרעכענענדיג די מכות דארף מען ביי יעדער מכה אויסגיסען מיט'ן פינגער א טראָפען ווייַן פון בעכער. ר' יהודא איז געווען זעהר א קלוגער מאן, האָט ער זיך געטראכט, ווען אזא אָרים־בחור ווי איך, זאל דארפען אויסגיסען פון זיין כוס 10 טראָפענס ווייַן, וועט דאָך גאָר ניט בלייבען, דעריבער האָט ער געזאָגט, די צעהן מכות זאָלען בלייבען פאר'ן בעל־הבית און פאר דעם בחור האָט ער עס פארקירצט.

———:———

עס זאָל מקום ווערען פארקעהרט.

אַ משולח אויף וואלאזינער ישיבה איז געקומען צו א גביר אַ קמצן בעטען א נדבה. אז דער גביר האָט דערהערט נאָך וואָס ער איז געקומען, איז ער געוואָרען אין כעס און געזאָגט:

— וואָס שלעפט איהר זיך צו מיר? גאנץ שטאָט וויים דאָך, אז איך גיב קיינעם ניט.

— און איהר שעמט זיך דאָס גאָר ניט? — פרעגט דער משולח.

— וואָס ארט עס מיך? אָט שילטען זיי מיך אלע, און עס

ער קען עס אזוי ביליג ניט מאַכען.

יודעל, דער שנייידער, פלעגט תמיד קומען שבת אין שוהל מיט א צוריסענעם רעק, האָט דער גבאי פון שוהל איהם אמאָל אויסגערעדט:

— ס'טייטש, ר' יודעל, איהר זייט אליין א שנייידער, טאָ וואַרום פאַררייכט איהר ניט אייער רעק? עס איז דאָך א חרפה אריינצוקומען אין שוהל מיט אזא צוריסענעם רעק.

— וואָס זאָל איך טאָן? — פארענטפערט זיך דער שנייידער — איך בין אַן אַרימאן א איד, און אז עס קומט ארומזעהן וועגען זיך, איז ניטאָ קיין צייט.

— אויב אזוי, — זאָגט דער גבאי — נאט אייך צוויי גילדען און פאַררייכט שוין אייער קאפאָטע.

אויפ'ן צווייטען שבת, דער גבאי זעהט ווי יודעל דער שנייידער טראָגט ווידער די זעלבע קאפאָטע מיט די זעלבע לעכער.

— היתכן? — האָט דער גבאי געמומען אויסריידען דעם שנייידער — איך האָב דאָך אייך געגעבען צוויי גילדען, טאָ פארוואס האָט איהר ניט פאַררייכט אייער רעק?

— איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, — ענטפערט דער שנייידער — אז איך האָב געמומען גוט ארומקוקען די קאפאָטע, האָב איך זיך ארומגעזעהן, אז פאר צוויי גילדען קען איך עס ניט פאַררייכטען.

———:———

מיט זיינע געלט.

ביי אַ רייכען ווינער אידען האָט שוין אַן אַרימאן געהאט א חזקה יעדען חודש צו קריגען פינף גילדען. די געלט פלעגט איהם שוין דערלאנגען דער בוכהאלטער אין דעם גביר'ס געשעפט.

מאַרגען, באנקראָטירען. דערווייל האָט עס נאָך אָבער קיינער ניט געוואוסט, און מענשען פלעגען איהם נאָך טראָגען הלואות. קומט אריין שרה ליבע די אלמנה צום גביר אין הויז און זאָגט זי וויל זעהן דעם גביר.

— וואָס דארפסטו מיך? — פרעגט דער גביר.

— איך האָב דריי הונדערט רובעל אויף חתונה מאכען מיין טאָכטער, וויל איך עס האלטען ביי אייך אן איהר וועט מיר צאָהלען פראָצענט.

— גוט. — איז דער גביר מסכים און נעמט צו פון איהר די געלט.

אז זי איז ארויס, רופט זיך אָפּ זיין וויב צו איהם:

— דו וויסט, דו האָסט אפשר די געלט ניט געדארפט נעהמען, מיר טוט וועה די הארץ, נעבאך, אָרימע געלט, און דו וועסט זיי ניט קענען אָפּגעבען.

— וואָס האָסטו געוואָלט? — האָט דער גביר געענטפערט מיט רוגזה — ס'איז אויף איהר א רחמנות — קען איך איהר שענקען דריי-פיער רובעל, אבער ניט קיין דריי הונדערט.

———:———

ער וועט העלפען זוכען.

אָ קבצן א איד האָט זיך אויפגעבאפט אין מיטען נאכט און געהערט טריט ביי זיך אין צימער.

— ווער איז דאָרט? — פרעגט דער קבצן.

— א גנב! — הערט זיך אָן ענטפער.

— וואָס זוכט איהר דאָרט?

— געלט! — האָט דער גנב געענטפערט.

— אויב אזוי, — זאָגט דער איד — וואָרט א ווייליע, איך וועל אָנצינדען א ליכט און אייך העלפען זוכען.

———:———

מאן געענטפערט — פסח איז אין איהם נימאָ קיין ברעקעל; שבועות איז ער דורך און דורך מיט תיקון; ראש השנה בלאָזט אין איהם פון אלע זייטען; יום כפור טויג ער אויף כפרות; חנוכה איז ער פול מיט „לאטקעס", און פורים צושיט ער זיך אויף... מאָן.

———:———

ער דארף דאָס געדענקען.

אָן אָרימאן איז אריינגעקומען אין א הויז און געבעטען עפעס עסען. די בעל־הבית'טע איז געווען א גוטהערציגע פרוי, האָט זי געהייסען דעם אָרימאן זיך וואשען און געגעבען אָפּ־עסען. ביים אוועקגעהן, האָט דער אָרימאן צוגעווינשט דער בעל־הבית'טע, אז זי זאל זיין איהר גאנצען לעבען רייך און זי זאָל תמיד קענען מחיה זיין אָרימעלייט. אזוי ווי אָבער דער אָרימאן איז ארוים, האָט זיך די בעל־הבית'טע ארומגעזעהן, אז עס פעהלט איהר א זילבערנער לעפעל. די פרוי איז נאָכגעלאָפען דעם אָרימאן און געשריען:

— ר' קרוב, איך וויל אייך עפעס זאָגען!

— וואָס ווילט איהר? — האָט דער אָרימאן טויט־צושראָ־קען געפרעגט.

— פארגעסט ניט, ר' קרוב, אז די לעפעל, וואָס איהר האָט גענומען, איז א מילכיגע.

———:———

ער גענוינט.

א קארגער האָט זיך אמאָל געוואָטען מיט אייניעם, ווער וועט ליגען לענגער אונטער'ן וואסער וועט געווינען צעהן דאָלער, האָט דער קארגער געוואונען, ער איז אינגאנצען ניט ארוים פון וואסער.

———:———

איינמאָל קומט דער אָרימאן נאָך זיין נדבה און דער בוכ־האלטער דערלאנגט איהם נאָר דריי גילדען. דער אָרימאן איז גע־בליבען שטעהן און געווארט.

— וואָס ווארט איהר נאָך? — פרעגט איהם דער בוכ־האלטער.

— איהר האָט געמאכט א קליינעם טעות — ענטפערט דער אָרימאן — איך קריג אלעמאָל פינף גילדען, ניט קיין דריי.

— יע, — ענטפערט דער בוכהאלטער — איצט גיט דער בעל־הבית מעהר ניט ווי דריי.

— פארוואָס?

— דער בעל־הבית — ערקלעהרט איהם דער בוכהאלטער — האָט חתונה געמאכט זיין עלטסטע טאָכטער, האָט ער געהאט א סך הוצאות, חוץ נדן און מתנות. גיט ער איצט מעהר ניט ווי דריי.

— יע, יע, — ברומט דער אָרימאן — איהר וועט זאָגען אייער בעל־הבית, איך ווינש איהם אלדאָס גוטס, אָבער ווייטער, אז ער וועט חתונה מאכען א טאָכטער, זאל ער עס טאָן מיט זיינע אייגענע געלט, ניט מיט מיינע.

———:———

אַ בגד פאר אלע ימים טובים.

אן אָרימאן פלעגט ארומגעהן אָפּגערישען, אין בגדים פול מיט לעכער און לאָטעם און קיינמאָל ניט אומגעביטען אויף אַ נייעם בגד. איינמאָל קומט דער אָרימאן צו א גביר׳ס א חתונה. דער גביר האָט דערזעהן דעם אָרימאן, האָט ער איהם אויסגע־רעדט, ווי קומט ער דאָס אזא „בזוי" אין אזעלכע שמאָטעס צו זיין חתונה?

— מיין בגד איז אן אמת־יום־טוב׳דיגער, — האָט דער אָרי־

— איצט איז ביי מיר א חקירה: צו בין איך דיין חבר, ווייל איך בין א חמור; אָדער איך בין א חמור, ווייל איך בין דיין חבר.

———:———

גאָר קיין עצה ניטאָ.

האָט דער חקרן ארומגערעדט אין בית מדרש:

— זעהט דעם חילוק פון אידישע קעפּ ביז זייערע, די אומות העולם, להבדיל. אָט האָבען זיי דערקלערט א סך גרויסע זאכען, למשל, דער באהן. ער לויפט מיט א פּארע, זעהר געשווינד. אָבער, זאל מען ארויסנעמען א שרייפעלע פון די רעלסען אָדער פון די רעדער — איז אויס קונצענמאכער. אויך נעמט טעלעגראף, טעלעפאָן, זאָל מען איבערשניידען א דראָט, איז — אויס. מען הערט שוין מעהר ניט. אָבער צו א אידישע חכמה איז קיין מיטעל ניטאָ. נעמט תשעה באב, מען דארף פאסטען. וועט זיך אמאָל אן אפּיקורס וועלען עסען אום תשעה־באב, וואס האָבען אונזערע חכמים געטאָן? האָבען זיי געזאָגט, אז תפלין דארף מען ערשט לעגען צו מנחה. היינט געה און עס, אז מען האָט נאָך ניט געלעגט קיין תפלין.

———:———

איהר וואונדערט נאָר די חוצפה.

צווישען די ישיבה בחורים איז אויך געווען וועלוויש סאָקאָ־לאָווער, א לעבעדיגער בחור'ל, וועלכער האָט געוואָרפען אן אויג אויף דעם ראש־ישיבה'ס טאָכטער און איהר פארגעלעגט, בא־שטימען אן אָרט זיך מיט איהם צו טרעפען.

די מיידעל האָט זיך גערויטיגט און געשטאָמעלט.

— נו, אויב איהר ווילט ניט.... — האָט וועלוועל אָנגע־הויבען.

יב.

חקרנים, טפשים און עמי־הארצים

ווי וויר עם לאכט.

אז מען דערצעהלט א מעשה א פויער, לאכט ער דריי מאָל. דעם ערשטען מאָל לאכט ער, ווען מען דערצעהלט איהם די מעשה, דעם צווייטען מאָל, ווען מען דערקלערט איהם, און דעם דריטען מאָל, ווען ער פארשטעהט די מעשה.

אַ פריץ לאכט צווי מאָל: איין מאָל לאכט ער, ווען מען דערצעהלט איהם; דעם צווייטען מאָל, ווען מען דערקלערט איהם, וואָרום פארשטעהן פארשטעהט ער עס סיי ווי סיי ניט.

אן אָפיציער לאכט נאָר איין מאָל, בשעת מען דערצעהלט איהם, ווייל דערקלעהרען לאָזט ער זיך ניט און פארשטעהן, פארשטעט ער ניט.

אַ איד, אז מען דערצעהלט איהם א מעשה, מאכט ער:

— ווייס איך וואָס? אלטע מעשיות.

און ער קען די מעשה בעסער דערצעהלען.

———:———

אַ חקירה.

אַז צווי חברים, ישיבה־בחורים, האָבען זיך צוקריגט, האָט אייניער דעם אנדערען אָנגערופען „חמור" (אייזעל).

האָט איהם דער אנדערער געענטפערט:

מיט אמאל האָבען זיך אין בית המדרש אריינגערוימען צוויי קאָזאקען און האָבען צוגענומען ביי די אידען דאָס קישען און די גמרא און זיינען פארשוואונדען.

— גלייך ווי די צוויי אידען האָבען אָפגעכאפט דעם אָטעם, האָבען זיי פארפיהרט א פלפול מיט א גמרא־נגון:

— זאָג מיר נאָר, כ'בעט דיך, אויף וואס פאר א סוגיא אין דער גמרא שטיצען זיך די קאָזאקען, האלטען זיי ווי דער מאן דאמר „לא איברי ליליא אלא לגירסא", (די נאכט איז באשאפען געווארען צום לערנען, טאָ פארוואס האָבען זיי צוגענומען די גמרא? האלטען זיי ווידער ווי דער מאן דאמר: „לא איברי ליליא אלא לשינתא" (די נאכט איז באשאפען געווארען צום שלאָפען) פאר וואס האָבען זיי ביי אונז צוגענומען דעם קישען?

— דו ביזט א גרויסער שוטה, — האָט איהם געענטפערט מיט'ן זעלבען גמרא נגון דער צווייטער — די זאך איז קלאָר ווי דער טאָג: איין קאָזאק האלט „די נאכט איז געגעבען געווארען צום שלאָפען; דער אנדערער, אז „די נאכט איז געגעבען גע־ווארען צו לערנען תורה" און דערפאר האָבען זיי ביי אונז אוועק־גענומען אי דאָס קישען, אי די גמרא.

———:———

נאָר אן אנדער זאך קשה.

צוויי יונגעלייטלאך האָבען זיך אוועקגעשפארט א היבשע צייט איבער א „כלומר" אין רש"י: איינער זאָגט, אז רש"י קומט דאָ מיט'ן „כלומר" צו באווארענען אזא קשיה, און דער צווייטער רעכענט אן אנדער קשיה. קומט אריין א איד, א הדרת פנים, וועלכער האָט זיי אויסגעזוכען צו זיין א למדן, געהען די יונגע־לייטלאך צו איהם צו, און בעטען איהם, ער זאל זיי זאָגען זיין מיינונג, וואס מיינט רש"י מיט'ן „כלומר", ווי דער צו ווי יענער?

— וועגען ניט וועלען קען גאָר קיין רייד ניט זיין — האָט איהם די מיידעל איבערגעשלאָגען — אָבער ווי קומט צו אייך די חוצפה ?

———:———

ווען די גוים וועלען זיין אין גלות.

אין א קליין שטעטעל איז געווען א גרויסער גביר וואס האָט געלעבט זעהר רייך און אויפגעפיהרט זיך מעשה פריץ. ער פלעגט ארויספאָהרען אין א קארעטע געשפאנט אין פיער פערד, מיט באדינער.

איינמאָל פאָהרענדיג מיט זיין משולח צוואמען דורך א דאָרף זיינען ארויסגעלאָפען באָרפוסע שקצים׳לאך, און אזוי ווי זיי האָבען דערקענט אז אין קארעטע זיצען אידען, האָבען זיי גענומען וואַרפען שטיינער אין קארעטע.

דעם משולח האָט עס געקרענט און ער האָט זיך אָנגערופען צום גביר :

— זעהט, ווי מיר זיינען אין גלות ! אז מיר פאָהרען שוין יע אין א קארעטע, מיט טייערע פיער פערד׳ און דאָך וואַרפען שקצים שטיינער אויף אונז.

— עט, — זאָגט דער גביר — דערפאר, אם ירצה השם, אז משיח וועט קומען, וועלען זיי דאָך זיין ביי אונז אין גלות, וועלען זיי פאָהרען אין קארעטעס און אונזערע קינדער וועלען וואַרפען שטיינער אויף זיי...

———:———

קלאָר ווי דער טאָג.

צוויי אידען זיינען געזעסען בייאנאנד אין בית־המדרש און געלערנט גמרא. אין פאל וועז זיי וועט באזיגען דער שלאָף האָבען זיי צוגעגרייט א קישען.

זיך געגעבען אן עצה.

צוויי בחורים האָבען זיך געשפּארט אין בית המדרש איבער א הארב שטיקעל גמרא. קומט אריין אן אלטער מאן א שניי־דער, וואס האָט געהאט א פּנים פון א שעהנעם אידען א למדן. ווענדען זיך די בחורים צו איהם, ער זאָל זיי זאָגען, ווער פון זיי איז גערעכט.

— ס'איז גוט, — זאָגט דער אלטער שניידער — וואָס איהר האָט געטראָפען אויף אזא אידען, וואס קען, ברוך השם, א שטי־קעל גמרא; וואָס אבער וואָלט געווען, ווען איהר טרעפט אָן, אשטייגער, אויף א גראָבען יונג, חלילה, וואָלט איהר דאָך איהם פאַרשעמט. דערפאר, זעהט איהר, וועל איך אייך אויך ניט זאָ־גען, איהר זאָלט ווייטער וויסען אויף אן אנדערש מאָל.

———:———

אונטערשיידען.

— וואָס איז דער חילוק פון יעל אין תנ"ך ביז היינטיגע פרויען?

— פון יעל'ן האָט מען געבעטען וואסער, האָט זי געגעבען מילך; פון היינטיגע — בעט מען מילך און זיי גיבען וואַסער.

———:———

אַ גרויסער חלוק.

— וואָס איז דער חלוק צווישען א מלמד ביז א נאמן?

— ווען א מלמד גיט אויף דאָס מלמדות אויף א יאהר — שטארבט ער פון הונגער; א נאמן, אָבער, אז ער גיט אויף די נאמנות אויף א יאהר, ווערט ער אן עושר.

———:———

דער שעהנער איד איז אבער באמת געווען גאָר א קליינער יודע ספר. נאָכדעם ווי ער האָט לאנג אריינגעקוקט אין רש"י, זאָגט ער זיי:

— מיר איז דאָ גאָר אן אנדער זאך קשה.

— גאָר אן אנדער זאך, — וואונדערען זיך די יונגעלייט־לאך — וואָס נאָך פאר א דריטע קשיה קען דאָ זיין?

— מיר איז קשה, — רעדט דער איד — ווי אזוי קען מען עס גאָר לייענען אזעלכע פיצלאך אותיות?

———:———

די איינציגע כוונה.

אין שטעטעלשען בית המדרש האָט מען געפרעגט דעם אַלטען כהן, וואָסערע כוונות האָט ער ביים דוכענען.

— איך דוכנ'ע שוין העכער פופציג יאהר, — האָט דער אלטער כהן געענטפערט — און האָב תמיד געהאט נאָר איין אייניציגע כוונה.

— וואָס?

— מען זאָל מיר נישט אוועק'גנב'ענען די שטיוועל.

———:———

נישט קיין מתים.

א איד טרעפט דעם זעלבען כהן אויפ'ן בית־עלמין און פרעגט איהם די באקאנטע קשיה:

— מה לכהן בבית הקברות? (ווי קומט א כהן אויפ'ן הייליגען ארט).

— נאט אייך א פעניג — ענטפערט דער כהן א תירוץ — פאר די היינטיגע כהנים, פאר די היינטיגע מתים.

———:———

אז בוימעל איז בעסער ווי שמאלץ, בין איך אוועק קויפען בוי־מעל, האָט מיר דער קרעמער געזאָגט, אז די בוימעל איז קלאָר ווי וואסער, האָב איך אויסגעפונען אז וואסער איז בעסער ווי בוימעל און אָט האָט איך עס געבראכט דעם קרוג וואסער.

———:———

די ריינע האָט ער געלאָזען.

דער רב איז געזעסען א גאנצען טאָג און געשריבען חידושי־תורה. ער האָט די פאפירען געלאָזט ליגען אויפ'ן טיש און איז אוועק דאוונען מנחה.

ער קומט צוריק, ערשט פון די פאפירען איז קיין זכר ניטא.

— ווער איז דאָ ביי מיר געווען? — האָט זיך דער רב גע־קאָכט — ווער האָט עס צוגענומען די פאפירען?

— איך האָב געבעטען דעם משרת מאכען ריין אין צימער — האָט די רבי'צין געזאָגט.

— וואָס האָסטו געטאָהן? וואו זיינען די פאפירען? — שרייט דער רבי צום משרת.

— זייט רוהיג, רבי, — ענטפערט געלאָסען דער משרת — מען קען זיך אויף מיר פארלאָזען, איך האָב נאָר אויפגעראָמט די פארשריבענע, די ריינע האָב איך געלאָזען ליגען.

———:———

אן אייגענער מיטעל.

א אידענע האָט אמאָל גערופען דעם דאָקטאָר צו איהרען א קראנקען קינד. אז דער דאָקטאָר איז אריין אין הויז, האָט ער געטראָפען ליגען דאס קינד אין בעטעלע אייגעוויקעלט אין טלית ותפלין.

מען פארלאנגט — און ניט צופריידען.

— א מאַדנע זאך, — האָט אמאָל א חכם געזאָגט — מיר פארלאנגען אלע אלטע יאהרען, אָבער ווי מיר קומען צו זיי זיינען מיר דערמיט ניט צופריידען.

———:———

געדויערט אידער מען דערזעהט.

— וואָס איז דער אונטערשיד פון א זומערדיגען נאָר ביז א ווינטערדיגען?

— א זומערדיגער נאָר ווי ער עפענט די טהיר זעהסטו גלייך דעם נאָר; א ווינטערדיגער נאָר, אָבער, עפענט די טהיר, טרייסלט אָפּ דעם שנעע, טוט אוים די קאלאָשען, נעמט אראָפּ דעם מאַנטעל, ווישט אוים די בריללען און — דו דערזעהסט דעם נאָר.

———:———

וואָסער דאָס בעסטע.

בעני דעם נאָר האָט מען געשיקט אין מארק קויפען א הון, איז ער אוועק און געבראכט א קרוג וואסער. האָט מען איהם געפרעגט:

— בעני נאָר, וואָס איז דיר עפּעס געפעלען געוואָרען צו ברייגען וואסער אנשטאט די הון?

האָט בעני געענטפערט:

— איך בין ארוים אין מארק קויפען א הון, האָט מיר די פארקויפערקע געלויבט די הון און געזאָגט עס איז אייגע שמאלץ, האָב איך געטראכט איז דאָך שמאלץ בעסער פון א הון, וועל איך גלייך בעסער קויפען שמאלץ, בין איך אריין אין יאטקע קויפען שמאלץ, האָט מיר דער קצב געלויבט די שמאלץ, אז עס איז ליכטיג ווי בוימעל, האָב איך ארויסגענומען דערפון

— דאָס ערשטע מוזט איהר אליין זיין א בעל־מלאכה, לעבען פון דעם אייגענעם שוויים.

— אָ, אויב אזוי, — כאפט זיך דער איד — קען איך שוין ביי אייך קיין מיטגליד ניט זיין, ווייל איך לעב ניט פון מיין שוויים, נאָר פון יענעמס שוויים.

— וואָס הייסט? — זאָגט דער שרייבער — איהר זייט אַ פאבריקאנט, ביי אייך ארבייטען אנדערע, און איהר לעבט פון זייער שוויים, אודאי קענט איהר ניט זיין קיין מיטגליד, וואָס זייט איהר נאָר געקומען צו אונז?

— ניין, זאָגט דער איד — איך בין ניט קיין פאבריקאנט, איך בין א בעדער.

———:———

„דער איינשלעפער".

אַ אידישער בעל־הבית האָט געהאלטען א קריסטליכע דינסט. שבת נאָכ'ן טשאָלענט פלעגט ער זיך צולעגען שלאָפען און פאר'ן שלאָפען אריינקוקען א ווייל אין מדרש. איינמאָל זאָגט דער בעל־הבית צו דער דינסט:

— געה אריין צום שכן און בעט דעם מדרש, וואָס ער האָט ביי מיר געליהען.

די דינסט קומט צום שכן און פארגעסט אבער ווי מען זאָגט דעם וואָרט „מדרש" — זאָגט זי:

— דער בעל־הבית האָט געבעטען א בוך, אָבער איך וויים ניט דעם נאָמען.

— ווי קוקט ער אוים? — האָט איהר דער שכן געפרעגט.

— דאָס איז א „דרעמליאק" (אן „איינשלעפער") — האָט די דינסט געענטפערט — ווייל ווי ער קוקט נאָר אריין אין „דרעמ־ליאק" ווערט ער גלייך אנטשלאָפען.

— וואָס איז דאָס עפּעס? — האָט דער דאָקטאָר פּאַרוואונדערט געפרעגט.

— דאָס האָב איך געטאָן אין אייגענעם מיטעל — האָט די פּרוי געענטפּערט — דאָס קינד שלאָפּט ניט ביינאכט און איך זעה שטענדיג, אז ווי מיין מאן טוט אַן דעם טלית ותפלין ווערט ער גלייך אנטשלאָפען, האָב איך עס אָנגעטאָן דעם קינד, ער זאָל איינשלאָפען.

———:———

געווים, זי האָט אזוי געטאָן.

דער אלטער יאנקעל דער טויבער האָט שטארק געהוסט. דער דאָקטאָר האָט געהייסען מען זאָל נעהמען צוויי טייל האָניג און א דריטע טייל עסיג, דאָס צוזאמענמישען און ער זאָל דאָס אויסטרינקען. אויף מאָרגען, ווען דער דאָקטאָר איז ווידער געקומען, האָט ער צו זיין גרעסטער פּאַרוואונדערונג, געפונען ווי יאנקעל האָט נאָך שטארקער געהוסט.

— וואָס האָט איהר דאָ געמאכט? — האָט דער דאָקטאָר אויסגעפרעגט — האָט איהר געטאָן, ווי איך האָב אייך געהייסען, צוויי דריטעל האָניג און א דריטעל עסיג?

— געווים, — האָט יאנקעלם ווייב געענטפּערט — איך האָב געגומען פּאר צוויי גראָשען האָניג און א גראָשען עסיג.

———:———

ער לעבט פון יענעמס שוויים.

א איד איז זיך געקומען פּארשרייבען אין דער חברה „בעלי־מלאכה". האָט איהם דער שרייבער פון דער חברה געגומען ערקלעהרען די תקנות פון דער חברה.

גאטש האָט מיר געשריבען, איך זאָג אייך טאקע, היינטיגע קינ־דער האָבען דאָס די העזה.

— לאָזט מיך זיהן דעם בריף. — בעט דער שכן.

ער נעמט לעזען דעם בריף און געפינט דאָרט גאָר ניט, חוץ וואָס ער בעט געלט אויף א קאפאָטע.

— איך פארשטעה ניט, וואָס איהר זייט אזוי אויפגערעגט אויף אייער זוהן — זאָגט דער שכן — דוכט זיך, ער שרייבט א פשוט'ן בריף.

— א נו, לעזט אויף טשיקאוועם איבער נאָך אמאָל, — בעט דער פאָטער.

דער שכן האָט איבערגעלעזען דעם בריף אין א געוועלטיכען טאָן.

— אָט, יעצט שרייבט ער ווי א מענש, — האָט דער פאָטער גאָר אָנגעקוואָלען — אז ער שרייבט ווי א מענש, וועל איך איהם שיקען דאָס געלט

———:———

וואָס דארף ער לויפען, זיי זיינען דאָך אלע דא.

צו כל נדרי, וועז די שוהל איז געווען געפאקט מיט מענשען און אלע האָבען פארציטערט זיך אינגעהערט צום חזנ'ס זאָגען, האָט פלוצלונג א איד פון אויבען־אַן אויסגעטאָן דעם טלית און זיך געגומען שפארען ארויסגעהן.

— וואָס האָט געטראָפען? — האָבען אלע געפרעגט.

— איך האָב פארגעסען צושליסען די טיר אין הויז. — האָט דער איד געענטפערט — מען קען נאָך מיך בדלות שטעלען, בא'גנב'נען.

— ווער וועט צו דיר גיהן, שוטה איינער, — האָט מען איהם פון די מתפללים געזאָגט — מיר זיינען דאָך אלע דא.

———:———

דעם האָלץ איז ווארים, איהם איז אָבער קאלט.

אן אלטער מאן, וועלכער האָט זיך געפונען אין א מושב זקנים, האָט זיך געקלאָגט ביים פאָרשטעהער פון אנשטאלט, וועו יענער איז געקומען אויף א באזוך, אז אין צימער איז שטענדיג קאלט. דער פאָרשטעהער געהט צו צום וואנט, באטראכט דעם טערמאָמעטער און זאָגט:

— איך וויים ניט, וואָס איהר ווילט, זיידע, דער טערמאָמעטער ווייזט ביי 70 גראד.

— וואָס געהט מיך אָן די האָלץ דאָרטען, — האָט דער אלטער מאן געענטפערט — דעם האָלץ דאָרטען קען זיין ווארים, מיר איז אבער קאָלט.

———:———

אלץ וועגדט זיך ווי מען לייענט.

א ישיבה־בחור האָט אהיים געשריבען א בריף צום פאָטער, ער זאָל איהם שיקען געלט אויף א קאפאָטע. דער פאָטער, ניט קענענדיג אליין לעזען, איז אריין צו א שכן ער זאָל איהם אויסבערלייענען דעם בריף. דער שכן האָט געהאט א געוואוינהייט צו רעדען הויך, גלייך ווי ער וואָלט זיין בייז. אז ער האָט אויסבערגעלייענט דעם בריף פאר'ן פאָטער, רופט זיך אָן דער פאָטער:

— א קריינק וועל איך איהם שיקען, ניט קיין געלט. זעה נאָר ווי ער שרייט דאָס אויף מיר, גלייך ווי ער וואָלט געווען א בעל־הבית איבער מיר.

א ווילע שפעטער איז אריין צו איהם נאָך א שכן, האָט איהם דער פאָטער גלייך דערצעהלט די מעשה:

— איהר האָט געדארפט זעהן וואָס פאר א בריף מיין יונ־

דעם שופר און מעהר ניט געוואלט בלאזען. אז מען האט אנגע־הויבען צו שרייען אויף איהם, הלמאי ער וויל מעהר ניט בלאזען קיין שופר, האט ער געענטפערט:

— דעם שטן פון שוהל האב איך דאך שוין פארטריבען, טא צו וואס דארף איך שוין יעצט בלאזען שופר?

———:———

דער גרויסער סוד.

וועז א מחבר פון א „לוח" האט געהאלטען בייס שטארבען, האט ער צו זיך גערופען זיין זוהן און האט געזאגט:

— מיין קינד, קיין געלט און גוטס האב איך ניט דיר איבער־צולאזען. איך וועל דיר נאר פארטרויען דעם סוד פון „לוח" און דאס איז טייערער פון אלדאס גוטס:

— דו זאלסט היטען דעם כלל, מיין זוהן, זאלסט קיינמאל ניט נביאות זאגען קיין גרויסע קעלט פאר תמוז און קיין גרויסע היצען פאר שבט...

———:———

א תירוץ אויף די קשיות.

האט איין איד געפרעגט דעם אנדערען:

— פארוואס פרעגט מען די „מה נשתנה" קשיות נאר פסח? פארוואס זאל מען ניט פרעגען קיין קשיות ראש־השנה, יום־כפור, תשעה־באב?

— וויל, — ענטפערט דער איד — צו זעהן א אידען וויי־נען, קלאגען און זארגען זיך איז קיין קשיה ניט; אבער צו זעהן א אידען לעבעדיג און פרעהליך דארף מען שוין פרעגען קשיות.

———:———

ביידע מיטלען.

ראש־השנה האָט דער שופר פלוצלונג אויפגעהערט צו בלאָזען. וואָס דער בעל־תקיעה האָט זיך געמאטערט, האָט ער דאָך ניט געקענט אַרויסבריינגען קיין קול פון איהם. האָט זיך דער ראש־הקהל געקאָכט:

— איך וויים, וועז א שופר בלאָזט ניט, דארף מען עסיג אריינגיסען, הויבט ער אָן צו בלאָזען.

— און איך וויים, — האָט איהם דער אנדערער גבאי אָפּ־געענטפערט — אז וועז דער שטן איז מקטרג און דער שופר בלאָזט ניט — זאָגט מען „למנצח".

— שא, מען קען דאָך גאר גוט מאכען, — זאָגט נאָך א גבאי — מען קען ביידע מיטלען טאָן: נעמען דעם „למנצח" מיט עסיג.

———:———

פּארטריבען דעם שטן.

אָן אלטער בעל־תוקע האָט זיך אוועקגעשטעלט ראש־השנה בלאָזען שופר. ער נעמט בלאָזען — עס געהט ניט! ער מאטערט זיך און — ניט פון אָרט.

דער גבאי איז געשטאַנען ניט ווייט פון בעל־תוקע, אז ער האָט געזעהן, אז ער מאטערט זיך אזוי שווער און ער קען ניט, האָט ער געגומען ווינקען צו איהם און מאכען מיט די הענט „או־או־או" ער זאָל זיך אָנטאָן א כח און בלאָזען שטאַרקער. דער בעל־תוקע זעהט ווי דער גבאי מאכט צו איהם מיט די הענט, האָט ער זיך פּארלאָרען און ניט געקענט ארויסגעבען קיין קול. אז דער גבאי האָט דאָס דערזעהן, האָט ער א מאך געטאָן מיט דער האנט און איז ארויס אין פּאָדער־שטיבעל. ווי דער גבאי איז ארויס, האָט דער בעל־תוקע אוועקגעלעגט

— איך האָב שוין דאָס לאנג געטראכט, — ענטפערט דער אנדערער — נאָר איך האָב זיך געפוילט דאָס צו זאָגען.

———:———

אַ נאָר קען ניט פיהלען קיין פיש.

אייגער, א איד א בעל־הבית, האָט פארבעטען צום טיש אן אורח. האָט מען דערלאנגט צום טיש פיינע, שמעקעדיגע פיש, דער אורח האָט געשמאק געגעסען די פיש און געוואָלט אָנטאָן א נחת־רוח דער בעל־הבית'טע, זאָגט ער:

— איהר ווייסט, בעל־הבית, אייער ווייב איז נאָר ניט קיין נאָר.

— פון וואנען קאָנט איהר מיין ווייב? — פרעגט דער בעל־הבית.

— ווייל עס שטעהט „אין שוטה מרגיש". וואָלט זי געווען א נאָר, וואָלט זי ניט געקענט אזוי פיהלען די פיש.

———:———

טרפה דארף מען מאָכען כשר.

א פרומער איד איז געקומען אין וויען און זיך נאָכגעפרעגט אויף א אידישען גאסט־הויז. מען האָט איהם אָנגעוויזען א גע־וויסע הויז און דער איד איז אוועק אהין. אריינקומענדיג אין הויז האָט ער געזעהן, ווי די פרוי האָט געבראכט פלייש און עס איינגעווייקט, נאָכהער געקוקט אויפ'ן זייגער און עס אויסגע־זאלצען. אז דער איד האָט עס אלעס געזעהן, האָט ער באשלאָסען אז עס איז געווים א כשר הויז און איז דאָרט פארבליבען.

אויף מאָרגען, אָבער, בעמערקט דער איד ווידער, ווי די פרוי ברייגט פלייש, וואשט עס אָפ און שטעלט גלייך צו קאָכען. דער־

יג.

אורחים אין אכסניות פון עסען

ווייַן מאכט מען פון טרויבען אויך.

אויף נאַטעל דעם שענקער האָט מען געריעדט, אז ער גיסט מעהר וואסער ווי ווייַן. אז דער טאָג איז געקומען, וועלן נאַטעל האָט געדארפט שטארבען, האָט ער צוגערופען צו זיך זיינע זיהן און האָט זיי אזוי געזאָגט:

— הערט זיך איין, מיינע קינדער, איך שטארב אוועק, וויל איך אייך פארטרויען דעם גרויסען סוד, וואָס איז נוגע צו מיין ווייַנגעשעפט. איהר זאָלט וויסען, קינדערלאך, אז ווייַן קען מען מאכען פון טרויבען אויך.

———:———

ער האָט זיך געפוילט זאָגען.

צוויי אידען זיינען אמאל געשטאַנען אין איין אכסניה אין איין צימער. בייַנאכט, אז זיי האָבען זיך געדארפט לעגען שלאָפען, האָבען זיי אַנגעצונדען דעם לאָמפּ, צו זעהן ווי זיך אויסצוטאָן. זיי האָבען אבער פארגעסען דעם לאָמפּ אויסצולעשען. זיי זיינען גלעלעגען א לאנגע צייט און דער פייער האָט זיי ניט גלעלאָזען איינשלאָפען. אין א שעה ארום זאָגט איינער צום אנדערען:

— ווייסט, יאנקעל, מען האָט געדארפט אויסלעשען דעם לאָמפּ, נאָר איך פויל זיך אויפצושטעהן.

וואָס הערט מען עפּעס נייעס אין אייערע מקומות, ארום דעם טייך דווינא? האָבען זיי געזאָגט: קיין נייעס וויסען מיר ניט, עס איז אלץ אלטע נייעס, שוין צוויי וואכען, אז מיר זיינען פון דאָרט.

———:———

דיזעלבע פיש.

דער גאסט קומט אין אכסניה עסען. דערלאנגט איהם די בעל־הבית׳טע א שטיקעל פיש. פארזוכט דער גאסט די פיש, און רוקט עס אָפּ מיט עקעל פון זיך.

— וואָס איז דער מעהר? — פרעגט די בעל־הבית׳טע — פארוואס עסט איהר ניט די פיש?

— עס הערט זיך פון דעם א שלעכטער ריח — ענטפערט דער גאסט.

— איהר האָט דאָך ביי מיר געגעסען מיט אכט טאָג צוריק, און איהר האָט דאמאָלט זעהר געלויבט.

— יע! דאמאָלסט איז עס טאקע געווען גוט.

— זאָלען מיר אלע אזוי געזונד זיין — שווערט די בעל־הבית׳טע — ווי עס איז די זעלבע פיש.

———:———

ער קען טרינקען צוויי גרויסע גלעזער.

אויף א חתונה האָט מען דערלאנגט פיש און, פארשטעהט זיך, אויך שנאפּס. צו די שנאפּס האָט מען געשטעלט גלעזעלאך מיט וואס צו טרינקען. איינער פון די געסט האָט אבער ארוים־געגומען פון קעשענע א גרויסע גלאָז און זיך אָנגעגאָסען מיט בראנפען. פרעגט איהם דער מחותן, וואָס איז אויך געזעסען ביים טיש:

איד איז געשטאַנען און ניט געקענט פארשטעהן, נעכטען האָט די פרוי אזוי מקפיד געווען און היינט — גאָרנישט.

— איך וויל אייך עפעס פרעגען, — האָט דער איד זיך ניט געקענט איינהאלטען — ווי קומט עס, נעכטען האָט איהר דאס פלייש כשר געמאכט און היינט — ניט?

— גאנץ איינפאך, — ענטפערט די פרוי — נעכטען האָב איך געגומען טרפה פלייש, האָב איך עס געדארפט מאכען כשר; היינט אבער האָב איך געגומען כשר'ע פלייש, טאָ צו וואס דארף איך נאָכאמאָל עס מאכען כשר?

———:———

פון פאר צוויי וואָכען.

א באריהמטער לץ איז אריין אין א רעסטאָראן עסען, האָט מען איהם דערלאנגט פיש. האָט דער לץ א קוק געטאָן אויף די פיש, איינגעבויגען דעם קאָפּ איבער'ן טעלער און אָנגעהויבען עפעס צו מורמלען צו די פיש. ער האָט גערעדט און אויפגעהערט, גערעדט און אויפגעהערט. האָבען זיך אלע ארומיגע גע־וואונדערט. איז דער בעל־הבית צוגעגאנגען צו איהם און גע־פרעגט:

— רבי קרוב, וואָס מורמלט איהר עס?

— איך מורמל ניט, איך שמועס מיט די פיש.

— מיט די פיש? וואָס רעדט איהר דאָס מיט זיי?

— איך האָב זיי געגעבען שלום, — האָט דער לץ אָנגע־הויבען דערצעהלען — האָבען זיי מיר געענטפערט שלום. האָב איך זיי געפרעגט, ווי לעבט זיך עס אייך אין אייער וועלט? האָבען זיי געזאָגט: זעהר גוט, מיר באָדען זיך אין פוטער. האָב איך זיי געפרעגט: פון וואנען קומט איהר? האָבען זיי געענט־פערט: פון דעם טייך דווינא. האָב איך זיי וויטער געפרעגט:

פלאש, וואם דו האָסט צוגעלייגט פון קאָפּ, ווייל אז איך האָב עס ניט געטרונקען וויים איך ניט, אפשר איז עס טאקע געווען א גוטער סאָרט, אָבער די ערשטע פלאש וואם איך האָב געטרונקען, איז דאָך געווען אזוי געמיין — פאר וואם רעכענט מען ביי אייך פאר דעם אזוי טייער?

———:———

ער קען דאָס פאָלק.

זאָגט דער אורח צום בעל־אכסניה:

— אייער משרת האָט ביי מיר צוגעג'ענב'עט עטליכע זאכען.

— יע, יע, — שטימט אין בעל־אכסניה — די אכסניה־משרתים זיינען געפעהרליכע מענשען, זיי זיינען אלע גנבים. איך קען זיי זעהר גוט; איך בין אליין אמאָל א משרת געווען.

———:———

וואָס איינער קען און דער אנדערער ניט.

אן אורח האָט אין אכסניה פיעל דערצעהלט פון זיינע מעלות און זיך אליין באריהמט, אז אלץ אין דער וועלט קען ער. האָט עס ארויסגעבראכט פון געדולד אן אנדערען אורח, וועלכער האָט זיך שוין ניט געקענט איינהאלטען און געזאָגט:

— מיר האָבען שוין גענוג געהערט פון דעם, וואם איהר קענט אלץ, איצט דערצעהלט עפעס א זאך, וואָס איהר קענט ניט און איך זאָל דאָס יע קענען.

— יע, איך וויים — האָט דער אורח געזאָגט — באצאָהלען דעם חשבון אין אכסניה. איך קען עס ניט און איהר קענט עס טאָן פאר מיר אויך.

———:———

— ר׳ קרוב, צו וואם האָט איהר געדארפט שלעפען די גלאָז מיט זיך, איהר קענט דאָך טרינקען צוויי מאָל פון די קלייניע גלעזעלאך?

— פארשטעהט איהר מיך — האָט דער גאסט געענטפערט — איך טרינק טאקע צוויי מאָל מיט דער גרויסער גלאָז.

———:———

צוליב אוא קלייניע פּאָרציע.

אפרים גריידינגער (א באריהמטער גאליציאנער ליץ) איז אמאָל געקומען אין א רעסטאָראן עסען. האָט דער באדינער איהם געבראכט א פּאָרציע געבראָטענע פלייש.

האָט אפרים א קוק געטאָן אויף דעם טעלער מיט די פלייש און האָט אָנגעהויבען — ווייגען.

פרעגט איהם דער באדינער:

— מיין הער, וואָס וויינט איהר?

— ווי זאָל איך ניט וויינען — האָט איהם אפרים געענטפערט — אז צוליב אזא קלייניע שטיקעל פלייש האָט מען געקויעט א גרויסען אָקס.

———:———

די אנדערע קען זיין.

א גאסט האָט אמאָל געגעסען אין א רעסטאָראן. נאָכ׳ן עסען האָט איהם דער באדינער צוגעטראָגען דעם רעכענונג. האָט דער גאסט דורכגעקוקט דעם רעכענונג און דאָרט געפונען פארשריבען: צוויי פלעשער וויין — פיער רובעל.

האָט דער גאסט א שמייכעל געטאָן און געזאָגט צום באדינער:

— איך וועל זיך מיט דיר ניט שפארען וועגען דער צווייטער

זי איז פארקויפט צו א גוי.

אַמאָל, ערב פּסח, האָט זיך א איד צוקריגט מיט זיין ווייב. אַז זי האָט איהם שטארק דערצאָרנט, האָט ער אויסגעשריען:

— איך האָב היינט אויסגעראמט דעם חמץ, הלואי וואָלט איך דיך אויך אויסגעראָמט צוזאמען מיט חמץ.

— מיך דארפסטו ניט אויסראָמען, — האָט די פרוי גענטפערט — מיין טאָטע האָט שוין מיך פארקויפט צו א גוי.

———:———

דורכגערעדט זיך.

פאָטער און זוהן זיינען איינגעלאדען געוואָרען א פרייטאג צו־נאכט אין א הויז אָנצוקוקען א כלה פאר'ן זוהן. די הויזיגע האָבען זעהר פריינדליך אויפגענומען די געסט און אזוי קונציג איינגעאָרדענט, אז דער טאטע זאָל זיך ניט קענען אויפרעדען מיט'ן זוהן אפילו אויף איין וויילע. דער זוהן האָט אבער באַוויזען איינרוימען דעם פאטער, ער זאל זיך גוט צוהערען ווי ער וועט בענשען. דער פאטער האָט אזוי געטאָן. וועז דער זוהן האָט געהאלטען אין בענשען און געדארפט זאָגען די ווערטער „ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם" האָט ער א וואונק געטאָן צום טאָטען און געזאָגט: „ווער נעמט זי דען, ווער שכל האָט, אסור אויב א בן־אדם". דער פאָטער האָט דעם זוהן גוט פארשטאָנען.

———:———

איהר ווערט ניט מאום.

מען האָט געפייערט א גאָלדענע חתונה. אז דער אלטיניקער איז געוואָרען פרעהליך, האָט ער אזוי געזאָגט:

— איין מעלה האָט מיין פרוי, וואם זי איז זעהר פרום, נאָר

יד.

צווישען מאן און ווייב

ער איז ניט ווערט.

ישראל מאנדעלבוים האָט געהאט דאָס גליק, דאָס זיין ווייב איז ביי איהם געשטאָרבען. גלייך נאָך שבעה האָבען שדכנים אָנגעהויבען קלאפען אין די טהירען. האָט ישראל געפרעגט ביי זיין געטרייען פריינד, אברהם פערלשטיין, אן עצה, צו זאָל ער חתונה האָבען אָדער ניט. האָט איהם דער פריינד געשיקט דעם דאָזיגען ענטפער:

— „ווער עס האָט חתונה מיט א צווייטע ווייב, איז ניט ווערט, ווּאָס די ערשטע ווייב איז ביי איהם געשטאָרבען."

———:———

זיי פארשרייבען נאָר.

אַן עלטערע, אָבער נאָך א לעבעדיגע און מונטערע אלמנה, קלאָגט זיך פאר'ן דאָקטאר, אז זי איז היסטעריש, נערוועאיש און ווייס ניט ווּאָס זי טוט.

— דאָס בעסטע ווּאָלט געווען — זאָגט דער דאָקטאר — ווען איהר האָט חתונה.

— טאָ נעהמט איהר מיך, דאָקטאר! — זאָגט די אלמנה.

— ליעבע פרוי, — ענטפערט געלאסען דער דאָקטאר — מיר דאָקטוירים פארשרייבען נאָר די מעדיצין, אָבער מיר אליין נעהמען זי ניט.

זי ווּיל יא חתונה האָבען.

חברה קדישא האָבען מתעסק געווען מיט א מת, און די יונגע אלמנה האָט געווויינט און געקלאָגט אז איהר וועלט איז שוין פינסטער, אזא טרייען מאן וועט זי שוין מעהר ניט קריגען און זי וועט שוין מעהר ניט חתונה האָבען, ווייל קען דען נאָך זיין אזא גוטער מאן ווי ער איז געווען.

רופט זיך אָפּ איינער פון דער חברה קדישא: „ווילסטו וועל איך דיר ווייזען, אז די פרוי וועט באלד זאָגען, אז זי ווּיל חתונה האָבען?"

— אדרבה, — זאָגט דער צווייטער — וויז וואָס דו קענסט.

דער ערשטער חברה־קדישא מאן געהט צו צו דער פרוי און פרעגט, אין וואָסער זייט זאָל ער מאכען דעם קניפּל?

— וואָס פאר א קניפּ? — פרעגט די פרוי.

— אויב די פרוי ווּיל נאָך אמאָל חתונה האָבען, מאכט מען דעם קניפּ אין דער רעכטער זייט; און אויב זי ווּיל מעהר ניט חתונה האָבען, מאכט מען דעם קניפּ אין דער לינקער זייט.

— אין דער רעכטער, רעכטער זייט... — האָט די פרוי וויי־נענדיג געענטפערט.

———:———

אום בעסער צו געפעלען.

אפרים גריידינגער האָט געהאט א ווייב אן ארורה און טאקע ניט קיין שעהנע. וועז ער איז אמאָל געלעגען קראנק, האָט ער צוגערופען זיין ווייב און געבעטען, זי זאָל זיך שעהן אויספוצען און אָנטאָן די שעהנסטע קליידער מיט איהר גאנצע ציערונג.

— צו וואָס איז דאָס? — האָט זיך די ווייב געוואונדערט — וואָס פאר א יום־טוב איז היינט?

פרימער ווי די אידען וואָס זיינען געגאנגען אין מדבר. די אידען האָבען געגעסען דעם מן פערציג יאהר איז זיי מיאום געווארען, מיין אידענע עסט שוין דעם מאן גאַנצע פופציג יאָהר און עס איז איהר נאָך אלץ ניט מיאום געווארען.

———:———

א ט ע ם.

יוסל דער חקרן האָט זיך דעם גאנצען לעבען אָנגעליטען פון דעם, וואס טאַטע־מאמע פלעגען זיך כסדר ארומקריגען. די הויז איז ביי איהם געווען ווי א גיהנום. אז ער איז עלטער גע־ווארען, האָט ער די הויז פארלאָזען און האָט נאָר באדויערט דעם טאַטע מאמע, וואס גריזשען זיך איינע די אנדערע אָפּ דעם לע־בען. אז די מאמע איז אין א צייט ארום געשטאָרבען, האָט יוסל אָפּגעהיט זאגען קדיש דריי מאָל א טאָג דעם גאנצען יאהר, ווי עם דארף צו זיין, דערנאָך אז דער טאַטע איז אויך געשטארבען, האָט יוסל קיין קדיש מעהר ניט געוואָלט זאָגען.

האָבען איהם די שכנים אויסגערעדט:

— ס׳טייטש, יוסל, פאר וואסווילסטו ניט זאָגען קדיש נאָך דיין פאַטער?

— די מעשה איז אזוי, — האָט יוסל ערקלעהרט — איך האָב געהערט, אז דער קדיש בריינגט אריין אין גן־עדן. אז איך האָב אָפּגעזאָגט א יאהר קדיש נאָך מיין מוטער האָב איך איהר אריינגעבראכט אין גן־עדן און אז מיין מוטער איז דאָרט, ווייל איך ניט אז מיין פאַטער זאל דאָרט אויך זיין. זיי האָבען זיך געענוג דעם גאנצען לעבען ארומגעקריגט, זאָלען זיי כאָטש נאָכ׳ן טויט זיין באזונדער.

———:———

— אוי, א כאַלעריע אויף איהם! א מיתה משונה, פֿגר'ן זאָל ער, אזא הולטאי, אזא כלב. — האָט די ווייב זיך צושריען.

— פון אייער מויל אין גאָט'ס אויערן! — האָט דער אַנ־זאָגער געענטפערט — ער איז טאקע געשטאַרבען.

———:———

די „צוגעזאָגטע" האָט ער שוין.

א איד איז געקומען צום רבי'ן פרעגען אן עצה:

— רבי, — האָט זיך דער איד געקלאָגט — איך האָב א טאָכטער חתונה צו מאכען, וויל אבער דער חתן ניט אנדערש ווי „ש" קערבלאך און איך האָב בלויז „ק"נ".

— דאָס איז ניט אזוי שלעכט, — זאָגט דער רבי, — איהר וועלט ניט ווי מען טוט ביי אידען? — ק"נ קערבלאך גיט מען במזומנים און די אנדערע ק"נ זאָגט מען צו.

— הערט איהר, דאָס איז דאָך די מעשה — האָט דער איד געענטפערט — די „צוגעזאָגטע" האָב איך דאָס טאקע און די מזומנים פעהלען מיר אוים.

———:———

דאָס איז שוין צופיעל.

א פּאָר פּאָלק קומען צום רב. די פרוי קלאָגט זיך אז דער מאן האָט איהר געשלאָגען.

— פאר וואס עפעס האָסטו זי געשלאָגען? — פרעגט דער רב ביים מאן.

— רבי קרוין, — ענטפערט דער מאן — איהר וואָלט ניט בעסער געוואָגן, איהר וואָלט אויך געשלאָגען אזא ווייב. פון דאָ־נערשטאג אָן האלט זי אין איין שרייען: „מאָטקע ברויט, מאָטקע פלייש, מאָטקע פיש, און איך האָב אלץ געשוויגען, אבער אז

— פארשטעהסטו, — האָט אפרים געזאָגט — איך ליג קראנק, קען דאָ מיך נאָך באזוכען א גרויסער גאָסט.

— ווער איז דאָס?

— דער מלאך המות.

— טאָ צו וואס דארף איך זיך אויספוצען? — האָט די ווייב געפרעגט.

— אויב דו וועסט זיין שעהן אָנגעטאָן, — האָט אפרים גע־ענטפערט — אפשר וועסטו איהם זיין בעסער געפעלען.

———:———

ווען דער דונער האָט איהם געטראָפען.

פרעגט איין איד דעם אנדערען:

— וואָס פאר א ברכה מאכט מען ווען עס דונערט?

ענטפערט דער אנדערער:

— ווען מיך האָט דער דונער געטראָפען, האָב איך גע־מאכט די ברכה „הרי את מקודשת".

———:———

ווי מען זאָגט אָן.

חברה מענשען זיינען געזעסען און געשפיעלט אין קאָרטען. פלוצלונג איז איינעם פון דער קאָמפאני ניט גוט געוואָרען און האָט אויפ'ן אָרט געקראָגען אפאָפלעקסיע און געשטארבען. איז געוואָרען א טומעל און מען האָט געגומען זוכען עצות, ווי זאָגט מען דאָס אָן דער ווייב.

רופט זיך אָפּ איינער, ער וועט געהן.

איז ער אוועק און זאָגט צו דעם געשטארבענעמס ווייב:

— דיין מאן האָט געשפיעלט אין קאָרטען און פארשפיעלט נאָר־וואס פינף הונדערט רובעל.

אַ פּאַרשאָלטענע ברכה.

אַ יונגע גרושה האָט געזומען אַ רייכען אלטען אלמן מיט דעם געדאנק, דאָס זי זאל אינגיכען ווערען אַ רייכע אלמנה. קוים איז זי אבער ארויס פון אונטער דער חופּה, האָט איהר די אונטערפיהרערקע געגעבען מזל־טוב און איהר געוואונשען, דאס זי זאָל מיט איהם אויסלעבען איהרע יאהרען.

———:———

די צווייטע העלפט.

— וואַרום רופט מען דער פרוי די צווייטע העלפט?

— ווייל ביידע העלפטן: דער מאן העלפט אריינבריינגען די פרוי — ארויסבריינגען.

———:———

לקוי חמה.

אַ פּאַרפּאַלק האָבען זיך ליעב געהאט, פלעגען זיי זיך רופען מיט צערטליכע נעמען, אזוי אז די שכנים פלעגען הערען, ווי דער מאן פלעגט רופען זיין וויב „מיין לבנה" און זי איהם — „מיין זון".

איינמאָל האָבען זיך די פּאַרפּאַלק צוקריגט, און אזוי ווי זיי האָבען זיך ליעב געהאט אין דער הויך, האָבען זיי זיך געקריגט נאָך העכער און אלע שכנים האָבען געהערט, וואָס עם קומט פּאַר ביים פּאַרפּאַלק.

— איהר וויסט גאר ניט, וואס עם איז היינט געווען — האָבען די שכנים געפרעדט — די „זון" האָט זיך צוקריגט מיט דער „לבנה" און עס איז ארויסגעקומען א „לקוי חמה".

———:———

עס איז געקומען פרייטאג, און זי האָט אָנגעהויבען צו שרייען מאָטקע ליכט, האָב איך שוין ניט געקענט אויסהאלטען און איהר אָנגעשלאָגען.

———:———

ארויסלאָזען ווי געגומען.

הערט דער רב אוים דעם מאן און ווייב'ס טענות און זאָגט צו דער פרוי:

— עס וועט אייך גאָר ניט העלפען, אפילו לויט אייערע אייגענע טענות קומט אייך א גט.

ענטפערט די פרוי:

— איך בין מסכים, רבי, אבער זאָל ער מיך ארויסלאָזען ווי ער האָט מיך גענומען.

— וואָס מיינט איהר, ווי ער האָט אייך גענומען? — פרעגט איבער דער רב.

— איך מיין פשוט — ענטפערט די פרוי — ער האָט מיך גענומען אן אלמנה, זאל ער מיך ארויסלאָזען אן אלמנה.

———:———

ער היט אויך אלץ ניט אָפּ.

רעדט אן עלטערער איד אוים אן עלטערען בחור, וואָס ער האָט ניט חתונה:

— דו אלטער בחור, — זאָגט ער איהם — עס שטעהט דאָך אין פּרק „בן שמונה עשר לחופה", און דו ביזט שוין כפלים, היינט וואָרום האָסטו ניט חתונה?

— און דו היטסט שוין אלץ אָפּ? — האָט איהם דער אלטער בחור געענטפערט — אָט שטעהט אין זעלבען פּרק „בן ארבעים לבינה" און דו ביזט שוין איבער חמשים און ביזט נאָך אלץ א גרויסער נאָר.

— האָב ניט קיין מורא, — האָט דער מאן בארוהיגט זיין שטארבענדער פרוי — איך האָב עס שוין לאנג געהאט בדעה צו טאָן.

———:———

דער חשד.

— איך וועל דיר דערצעהלען א סוד, איך האָב נעכטען אליין געזעהן ווי דער שמש האָט זי ארומגענומען און געקושט.

— וועמען?

— דער ספר תורה.

———:———

דעם פאָטער׳ס מוסר.

מוסר׳ט דער פאטער דעם זוהן:

— זי האָט נישט קיין געלט, דו האָסט נישט קיין געלט און איהר ביידע ווילט עס געהן חתונה האָבען?

ענטפערט דער זוהן:

— מיין מאמע האָט אויך נישט געהאט קיין געלט און דו — אויך נישט, און דאָך האָט איהר חתונה געהאט.

זאָגט אויף דעם דער פאָטער:

— מוזטו אונז יעדע נארישקייט נאָכטאָן?

———:———

א קלוגע כלה.

א חתן האָט זיך געזעהן מיט א נארישלאכע כלה. אז מען האָט איהר פאר איהם פאַרגעשטעלט, פרעגט ער איהר:

— ווי איז אייער פאמיליע?

— נישקשה, גאָט צו דאנקען געזונד. — ענטפערט די כלה.

אַ גוט לעבען.

— איך קריג זיך קיינמאָל ניט מיט מיין פרוי. — באריהמט זיך דער יונגערמאן.

— דאָס קען גאָר ניט זיין! — וויל דער צוהערער ניט גלויבען — מיט אַ ווייב זיך אמאָל ניט איבערריידען, ווי איז עס מעגליך?

— ניט איך רייד צו איהר, ניט זי רעדט צו מיר, היינט ווי קענען מיר זיך איבערריידען? — איז געווען דער ענטפער.

———:———

עס וועגדט זיך וואָס זי איז.

אַ מאן קומט אריין אין האָספיטאל צו באזוכען אן עלטערע פרוי. נאָכדעם, אז ער זעהט דעם דאָקטאר, רופט ער איהם אָפּ אן אַ זייט און פרעגט:

— הער דאָקטאר! דארף מען זאָרגען, אַדער האָפען?

— עס וועגדט זיך — ענטפערט דער דאָקטאר — צו זי איז אייער מוטער אַדער שוויגער.

———:———

ער האָט עס שוין לאנג געטראכט.

ביי א געטרייע פּאָרפּאָלק, ווען די פרוי איז געלעגען נאָהנט צו דער גסיסה, האָט זי צוגערופען איהר מאן צו איהר בעט און צו איהם אזוי געזאָגט:

— מיין ליעבער מאן! מיין אייניציגער רצון איז, אז דו זאָלסט נאָך מיין טויט חתונה האָבען מיט מיין שוועסטער, זי וועט זיין אַ מאָמע צו אונזערע קינדער און איך וועל קענען ליגען אין קבר רוהיג.

צו וואס איז דאָס די פוטערנע קראגענם און די פוטער אויף די ארבעל. עס מוז זיין אן אנדער טעם אין דעם.

געטראכט און געפונען. האָט דער חקרן ערקלערט נאָך אַ אידען דעם טעם:

— דאָס האָבען די ווייבער געלערנט פון יצחק אבינו, ווען ער האָט געזאָגט „גשה לי ואמישך" קום אהער וועל איך אָנטאפען; די פרויען ווילען אויך מען זאָל זיי דאָס זאָגען.

———:———

אן אומגליקליכער.

— איך זאָג דיר, חיים, — קלאָגט זיך א איד — איך בין באמת אן אונגליקליכער מענש: די ערשטע כלה איז ביי מיר געשטארבען; ביי דער צווייטער, זיינען די תנאים פארנאנדערגענאנגען און ביי דער דריטער... —

— נו, וואָס? —

— די דריטע איז געוואָרען מיין ווייב.

———:———

ער איז געגאנגען נאָר זאָגען אוואו ער איז.

אַ חתן האָט זיך ביי דער כלה'ס א פרייַנד געזעהן זיך מיט דער כלה און פארבראכט מיט איהר דעם אבענד. דערווייל האָט אויסגעבראָכען א גרויסער שטורם און א שלאקס רעגען. די כלה'ס פרייַנד האָבען געבעטען דעם חתן נעכטיגען דאָרט, ער זאָל זיך ניט דארפען שלעפען אין רעגען. דער חתן האָט איינגעשטימט. אין א ווייַלע ארום איז דער חתן ניט געוואָרען און האָט זיך ערשט באוויזען, א דורכגעווייקטער פון רעגען, אין צוואנציג מינוט ארום.

— ניין, — זאָגט דער חתן — ניט דאָס מיין איך — איך פרעג, מיט וועמען האָב איך דאָס די עהרע צו זיין באקאנט?
— מיט מיר. — ענטפערט די כלה.

———:———

עפּעס העכערעס.

מוסר'ט דער מאן דער ווייב:
— שטענדיג נאָר דיר ליגט אין קאָפּ קליידער, אָט איצט ווייטער א קלייד, א קלייד. קענסטו ניט טראכטען וועגען עפּעס העכערעס?
— יא, — ענטפערט די פרוי — איך דארף א הוט אויך.

———:———

די שעהנע אָדער די מיאוסע.

אַ איד האָט געפרעגט זיין פריינד אן עצה, מען רעדט איהם צוויי שדוכים, מיט א שעהנע און א מיאוס'ע, וועלכע זאָל ער נעהמען.
— אז דו וועסט נעהמען די שעהנע — האָט איהם דער פריינד געענטפערט — וועסטו האָבען א מיאוס'ען לעבען, און אז דו וועסט נעהמען די מיאוס'ע, וועסטו האָבען א שעהנעם לעבען.

———:———

פארוואָס די פרויען טראָגען פוטערווארג.

אַ איד א חקרן האָט זיך אמאָל אריינגעטראכט אין דעם געדאנק, וואס פרויען טראָגען אזויפיעל פוטערווארג.
— מילא, ווינטער — האָט דער איד געטראכט — איז קאלט, מוז מען טראָגען פּעלצען, אבער זומער, אין די גרעסטע היצען,

צווישען אידען און גוים

ער האלט שטאָל און אייזען פאר די גוים.

אין שטעטעל האָט מען געדארפט פאר ימים נוראים א בעל-מוסף. האָט מען פארגעשלאָגען א געוויסען בעל-הבית, וועל-כער האָט געהאט אן אייזען געשעפט, אבער האָט געקענט דאוו-נען אויסגעצייכענט. האָט קיינער ניט געהאט דאגעגען און אלע האָבען מסכים געווען, אז ער זאל זיין דער בעל-מוסף. רופט זיך אָפּ א איד:

— איך פארשטעה ניט, ווי קען מען שטעלען א שליח-צבור א אידען, וואס האלט שטאָל און אייזען פאר די גוים?

א צואה.

עס איז געשטארבען א רייכער גוי און ער האָט געלאָזען א צואה, אז זיינע געלט גיט ער אוועק צו זיינע דריי בעסטע פרויַנד אין גלייכע חלקים, א דייטש, א רום און א אידען. ער האָט אבער אויסגענומען א תנאי, אז יעדער זאָל אוועקלעגען אויף זיין קבר א הונדערט רובל'דיגע.

דער דייטש איז געגאנגען דער ערשטער און אוועקגעלעגט דעם הונדערטער; דער צווייטער איז געגאנגען דער רום, וועל-כער האָט אוועקגעלעגט צעהן גאָלדענע צעהן-רובל'דיגע; דער

— אוואו זייט איהר דאָס געווען? — האָט מען איהם ג׳ע־פרעגט.

— איך בין צוגעלאָפען אהיים זאָגען דער מאמען, אז איך בלייב דאָ נעכטיגען. — האָט דער חתן געענטפערט.

———:———

די עצה צו דער מאמען.

א בחור האָט ליעב געהאט א מיידעל פון פראָסטען אָרט, ניט אזא מיוחסת ווי ער. אז דער מיידעלס פאָטער האָט דאס דער־הערט, האָט ער מסכים געווען צום שדוך, אבער די מוטער האָט געקעהרט וועלטען און געליארעמט. זי וועט ניט טאָן קיין שדוך מיט אזא מיידעל.

האָט זיי דער טאָטע געגעבען אן עצה:

— קינדערלאך, — האָט ער געזאָגט — דער מאמען לאָזט עס צו מיר, איך האָב צו איהר אָן עצה. איך וועל בכיון שרייען, אז איך וויל ניט דעם שדוך, וועט זי שוין דוקא שרייען, אז זי וויל.

———:———

זאָל דער מזבח יעצט וויינען.

אן אלט פאָרפאָלק קומען צום רב זיך גט׳ן.

זאָגט דער רב צום מאן:

— וואָרום געהט איהר זיך גט׳ן מיט אייער פרוי? וווייסט איהר דען ניט וואס די גמרא זאגט, אז וועז א איד גט זיין ערשטע פרוי איז מזבח מוריד עליו דמעות.

— איך וויים עס — האָט דער מאן געענטפערט — ביז יעצט האָב איך געקלאָגט, יעצט מעג דער מזבח אביסעל קלאָגען.

———:———

א טאָכטער. צו דער חתונה זיינען געקומען דער כלה'ס פריינ-דינס, א סך מיידלאך, וועלכע האָבען זעהר שעהן און פיעל גע-טאַנצט. דער גענעראל האָט זיך צוגעקוקט צו זייער טאנצען און געזאָגט:

— וואָס איז דער וואונדער, וואס אידישע טעכטער קענען שעהן טאנצען, נאָך ביים עגל האָבען די אידישע טעכטער ארום איהם געטאַנצט?

דערביי איז ביי דער חתונה געווען איינגעלאדען געוועגליך אויך דער רב פון שטאָט, וועלכער האָט דעם גענעראל גוט גע-קענט. אז דער רב האָט געהערט דעם גענעראלס רייד, האָט ער איהם גלייך געענטפערט:

— דאָס איז אָבער געווען ווען דער גענעראל האָט פאר-לאָזען די ארמעע.

———:———

ווייל אידען האָבען קיין רעכטע.

דער באריהמטער ווארשאווער רב, ר' דוב בעריש מייזלער, איז געווען איינער פון די אויסדערוועהלטע אין שטאָט-ראט פון קרעזמיר. אז ער איז געקומען אויף א זיצונג, האָט ער פארנומען א פּלאץ צו דער לינקער זייט. געהט צו איהם צו איינער פון די ראטמענער און זאָגט צו איהם:

— רבי, ווי פּאסט עס פאר אַזאַ גרויסען רב ווי איהר זיצען לינקס?

— ווייל די אידען האָבען קיין רעכטע. — האָט איהם ר' בעריש געענטפערט.

———:———

איד איז געקומען דער לעצטער, האָט ער צוגענומען די צוויי הונדערט רובעל און אוועקגעלעגט א וועקסעל אויף דריי הונדערט רובעל.

———:———

„ער איררט זיך".

אין דייטשלאנד אויף א באָל איז געזעסען אן אנטיסעמיט און האָט אויסגערעדט אויף אידען זיין ביטערע גאָל. אנטקעגען איהם איז גראדע געזעסען א אידישע פרוי, וועלכע האָט אלעם צוגעהערט און דאם האָט איהר שטארק געקרענקט. דאָך האָט די פרוי געשוויגען.

דעם אנטיסעמיט האָט אבער געערגערט, וואם זי ענטפערט איהם ניט אָפּ, און וועו די פרוי האָט א געניע געטאָן, רופט זיך אָפּ דער אנטיסעמיט:

— איהר זעהט, די יודין האָט יעצט געעפענט א מויל מיך איינצושלינגען.

— איהר איררט זיך, מיין הערר — האָט די פרוי געענטפערט — וויסען זי דען ניכט, דאם עם איז אונז פערבאָטען שווייגען-פלייש צו עסען?

———:———

וועו א געניראל פארלאָזט אן ארמיע.

א געוויסער געניראל, וועלכער האָט אין דער צייט פון מלחמה געלאָזען זיינע סאָלדאטען און איז אליין אנטלאָפען דער ערשטער פון פראָנט און איז דערפאר אָפּגעזאָגט געוואָרען פון דער שטעלע, האָט געהאט א אידישען גוטען פריינד. ער אליין איז אָבער געווען א פארבאָרגענער שונא ישראל. איינמאָל האָט דער איד איינגעלאדען דעם געניראל אויף א חתונה ביי זיינער

— דו קענסט ווערען בישאָף, דערנאָך קארדינאל און ווען דו זאָלסט זיין פעהיג אפילו אויך א פאפסט.

דעם רב האָט עס גאָר ניט געירט.

האָט דער גלח מיט כעס אויסגערופען:

— דו פארלאנגסט זעהר פיעל! דו קענסט דאָך ניט ווערען קיין גאָט!

— פארוואס ניט — ענטפערט דער רב — עס איז דאָך שוין אמאָל א איד געוואָרען א גאָט.

———:———

אַוואָ עס צו קריגען.

איז געקומען דער פויער צום גלח פון דאָרף בעטען א תשובה אויף זיינע זינד.

— וואָס האָסטו געטאָן? — פרגעט דער גלח.

— הייליגער פאָטער'ל — זאָגט דער גוי — איך האָב גענב'עט צעהן ארשין לייוועטע.

— דו זינדיגער! דיין נשמה איז א פארלאָרענע! — זאָגט דער גלח.

— הייליגער פאָטער'ל! וואָס זאל איך אבער טאָן, גיב מיר א תשובה. — בעט זיך דער פויער.

טראכט א ווייל דער גלח און זאָגט:

— דו מוזט ברענגען דרייסיג ארשין לייוועטע פאר'ן קלויסטער.

— אָבער, הייליגער פאָטער, — ווייניט צו דער פויער — וואו זאָל איך עס נעהמען, איך בין דאָך אן אָרימאן.

— דאָרט, וואו דו האָסט גענומען די צעהן ארשין. — ענטפערט דער גלח.

———:———

עין תחת עין.

אז דער שטעטעלשער גלח, דער שונא ישראל, איז געווא־רען גוט אין כעס אויף די אידען אין שטעטעל, האָט ער זיי אָפ־געטאָן א שפּיצעל. ער האָט געזומען און אויפגעהאנגען א מגן־דוד אויפ'ן שפּיץ פון קלויסטער.

האָט זיך שטעטעל געקאָכט אויפ'ן חלול השם, געזוכט מיט־לען ווי עס אראָפצונעמען. רופט זיך אָפ איין איד:

— איך האָב א בעסערען מיטעל. אזוי ווי זיי האָבען אויפ־געהאנגען א „מגן דוד" אויפ'ן קלויסטער, וועלען מיר אויפ־הענגען א צלם אויפ'ן שוהל.

———:———

א תמימות׳דיגער ענטפער.

א גלח איז דורכגענאנגען א שמאָל געסעל, האָט ער זיך אָפגעשטעלט קוקען ווי קינדער, שפּיעלענדיג זיך מיט בלאָטע האָבען אויסגעקנאָטען א קלויסטער — אָבער ריכטיג ווי אן אמת'ער. דער גלח איז געווען ענטציקט און איז צוגענאנגען צו די קינדער און געפרעגט:

— קינדער, איהר זייט אויסגעצייכענטע מייסטער, אבער פארוואָס האָט איהר שוין ניט געמאכט דעם גלח?

— זיי האָבען ניט געבראכט גענוג בלאָטע. — האָט איין אינגעל געענטפערט.

———:———

דאָס האָט שוין אויך געטראָפען.

א גלח האָט אמאָל געזומען איינרייזען א רב, אז ער זאל זיך שמד'ן. דער גלח האָט איהם געזומען פאָרשטעלען, וואס דער רב קען דערגרייכען וען ער זאל זיך נאָר שמד'ן.

וועו דער רב וועט עסען.

דער שר פון שטאָט האָט געהאט א שמחה און געפראווט א מאָלצייט. צו דעם מאָלצייט האָט ער איינגעלאדען דעם רב צוזאמען מיט'ן קאטוילישען גלח. דער רב איז געזעסען און זיך צו די מאכלים ניט צוגעריהרט. האָט איהם דער גלח מיט ערגער־נים געפרעגט:

— וועו וועט איהר שוין אווקווארפען אייערע אלטע אבערגלויבענישען און איהר וועט שוין עסען מיט אונז צוזאמען?

— אויף אייער חתונה. — האָט דער רב קורץ געענטפערט.

———:———

די אידישע נאַציאָן איז געגליכען צו קראפעווע.

א גלח און א רב האָבען ארומשפאצירט אין א גאָרטען מיט בלומען און געפיהרט א ויכוח וועגען רעליגיאָן. צוקומענדיג נאָהנט צו די בלומען, זאָגט דער גלח:

— זעהסטו די בלומען? דאָס זיינען די פארשידענע נאציאָ־נען וואס שטעלען צוזאמען דעם קריסטליכען גלויבען; אבער אַוואו איז אייער נאציאָן?

האָט איהם דער רב געענטפיהרט צו א פארקאן און איהם אָנגעוויזען אויף די קראָפעווע:

— אָט דאָס איז אונזער נאציאָן!

האָט דער גלח געקוועטשט מיט די פליציעס און געפרעגט דעם רב, צו מיינט ער ערענסט.

— יע, איך מיין דאָס, — האָט דער רב געענטפערט — אייער בלומען קען יעדער טאָן מיט זיי וואס ער וויל, אבער אונזער קראָפעווע — פרוביר זיך נאָר צוריהרען צו דעם.

———:———

אונזער גאָט האָט פאָרט מעהר שכל.

יענקעלע דרעה־קאָפּ האָט געזומען א לאטעריי צעטעל, און זיך א נדר געטאָן, אויב ער וועט געווינען דאם גרויסע געווינם, וועט ער געבען צעהן טויזענט רובעל אויפ'ן שוהל. די ציהונג איז געווען און ער האָט ניט געוואונען. דעם אנדערען מאָל, וועז ער האָט געזומען א צעטעל, האָט ער זיך געגעבען א נדר, אז אויב ער וועט געווינען דאם גרויסע געווינם, וועט ער געבען צעהן טויזענט רובעל אופ'ן קלויסטער. און דאם מאָל האָט ער טאקע געוואונען דאם גרויסע געווינם! אז ער האָט שוין געהאט דאם גאלט אין קעשענע, געהט ער אזוי אין גאם און רעדט צו זיך אליין:

— אונזער גאָט האָט פאָרט מעהר שכל; ער האָט גלייך געוואוסט, אז איך וועל א קאָפיקע אויך ניט געבען...

———:———

ער שיינט ארוים אלץ גרעסער.

א גלח האָט אמאָל געפרעגט א גרויסען רב, ווי קומט עס, אויב אייער גאָט איז טאקע דער אייניציגער און א כל יכול, האָט ער דאָך געקענט פארניכטען די אלע אנדערע געטער און זיין דער אין אייניציגער?

האָט דער רב ארויסגענומען א בלייפעדער און אָנגעשריבען אן איינם (1) און געוויזען דעם גלח.

— זעהסט? — האָט דער רב געזאָגט — אָט דאָם איז אונזער גאָט. יעצט לאָמיר אָנשרייבען א נול (0) וועט דער איינם ווערען צעהן; נאָך א נול און דער איינם ווערט הונדערט און אזוי אלץ ווייטער. וואם עס קומען צו מעהר נולען צו אונזער גאָט ווייזט זיך ארוים דער איינם מעהר און בעסער.

———:———

ביים פּראָצעס האָט א איד עדות געזאָגט פאר'ן ריכטער:
— ער איז שכור ווי לוט, א מויל האָט ער ווי בלעם און א רשע איז ער ווי המן.
— ברייגט מיר אהער די גאנצע באנדע. — האָט דער ריכטער אויסגעשריען.

———:———

אנ׳אמת׳ע ראיה.

האָט א גלח געפיהרט א ויכוח מיט א אידען און האָט צו איהם געזאָגט:
— איהר לייקענט נאָך, אז איהר האָט פיינט גוים און אַט שטעהט איהר אויף אלע טאָג פריה און מאכט די ברכה „שלא עשני גוי?"
האָט דער איד לאנג ניט געטראכט און באלד געענטפערט:
— אונזערע ווייבער האָבען מיר דאָך געווים ניט פיינט, פונדעסטוועגען מאכען מיר אויך אלע טאָג די ברכה „שלא עשני אשה!"

———:———

לאָמיר זעהן ווי מענשען וועלען טאָן.

א גלח האָט געפרעגט א רב:
— ביי אייך איז דאָ א דין, אז דער רב געהט דורך, דארפען אלע זיך אויפשטעלען און דאָס איז דאָך באוואוסט, אז מען באגעגענט א הונט דארף מען זיך זעצען, טאָ ווי זאל מען טאָן, אז מען באגעגענט א רב מיט א הונט פאר אמאָל?
— אַט לאָמיר צוזאמען טאקע זיך דורכגעהן, — האָט דער רב געענטפערט — וועלען מיר זעהן, ווי די מענשען וועלען טאָן.

———:———

די דריי תירוצים.

א גלח האָט געפרעגט א אידען דריי קשיות:

— ערשטענס, — פרעגט דער גלח — מען זאָגט ביי אייך „אלהי אברהם", „אלהי יצחק", „ואלהי יעקב" און מען זאָגט ניט „אלהי משה", סטייטש, פארוואָס, משה האָט דאָך אייך געגעבען די תורה? צווייטענס: ניט א קוק, גוים זיינען אלע רייך און איידען אָרים און, דריטענס, פארשטעה איך ניט, וואָס ביי אייך מאכט מען אזוי יונג חתונה די טעכטער; א זעכצענ־יאהריגע מיידעל פיהרט איהר שוין צו דער חופה?

— איך וועל דיר פארענטפערען אלע קשיות, — האָט דער איד געזאָגט — דאָס וואס מיר דערמאנען ניט משה'ן, ווייל משה איז געווען ביי אונז א קנאפער יחסן, ער האָט געהאט א גלח פאר א שוועד. דאָס, וואס איהר גוים זייט רייך, ווייל ביי אייך איז דאָך גאָט געשטארבען, האָט איהר געקראָגען א רייכע ירושה, און וואס מיר מאכען חתונה פריה די טעכטער, ווייל ביי אונז איז אמאָל פארזעסען אן אלטע מויד, האָבען מיר געהאט גרויסע צרות, איילען מיר זיך שוין צו פון דאָן אָן.

———:———

די גאנצע באנדע.

א גוי א שכור און א שונא ישראל פלעגט פארשאפען גרויסע צרות די אידען פון זיין שטעטעל. ער פלעגט זיי זידלען און אויך אָנמאכען היזקות. דערפאר האָבען די אידען אויך דער־לעבט אָן איהם א נקמה. ער האָט זיך איינמאָל אזוי שטארק איינגע'שכור'ט, אז ער האָט ניט דערקאָנט צווישען א איד און א קריסט און האָט שטארק צושלאָגען א קריסט. דער קריסט האָט גערופען פאָליציי און מען האָט דעם שכור ארעסטירט.

מר. מארקום און זיין שותף.

מר. מארקום, א באוואוסטער באנקיר, האָט געהאט א קריסט א שותף, מיט וועמען ער האָט זיך נאָהנט באפריינדעט. צו ימים נוראים, אז מר. מארקום איז געגאנגען אין שוהל, האָט ער אויך איינגעלאדען זיין פריינד, דעם קריסט, ער זאל קומען הערען דעם חזן. דער קריסט איז די גאנצע צייט געזעסען שטיל און מיט רעספעקט זיך צוגעהערט צום דאוונען. וועז עס איז געקומען צום פארקויפען מפטיר, האָט מר. מארקום אָנגעבאָטען ביז צוויי הונדערט דאָלער. אויף דער אַנדערער זייט איז אבער געזעסען נאָך א אידישער גביר, וועלכער האָט אָפגעענטפערט גלייך: „צוויי הונדערט פינף־און־צוואנציג".

— צוויי הונדערט און פופציג. — האָט מר. מארקום געהעכערט.

— דריי הונדערט. — איז דער אנדערער אריין אין אן אָמביציע.

מר. מארקום האָט געשוויגען. עס האָט שוין געהאלטען אז דער מפטיר זאָל בלייבען ביי יענעם. דאָ האָט זיך פלוצלונג מר. מארקום'ס פריינד, דער קריסטליכער שותף, אויפגעשטעלט און אויסגעשריען:

— פיער הונדערט!

דער מפטיר איז געבליבען פאר מר. מארקום'ן.

אז מר. מארקום האָט איהם איבערראשט געפרעגט, וואָס טוט ער? צו וויים, וואָס ער האָט געקויפט, האָט דער קריסט געענטפערט:

— איך ווייל גאר ניט וויסען. איך וויים נאָך איין זאָך. אויב מר. מארקום האָט געבאָטען 250 איז עס „א בארגיין" (א מציאה) פינף הונדערט.

———:———

ער פארשטעהט גלייך.

א רוסישער אפיציער האָט געלערנט א קאמפאניע פון רע־קרוטען. פאר א שטונדע האָט ער זיי געלערנט ווי מען דארף באגריסען „אפגעבען עהרע" (טשעסט). נאכדעם האָט ער זיי גע־נומען לערנען ווי צו מארשירען.

— וועז איך וועל זאגען: איינס, צוויי, דריי, שטעלט די לינקע פום פאראויס און מארשירט.

— טאק טאטשנא, (ריכטיג) — האָבען די רעקרוטען גע־ענטפערט.

דער אפיצער האָט אנגעהויבען, איינס, ערשט א אידישער רעקרוט האָט זיך ארויסגעכאפט און אנגעהויבען געהן.

— היי, היי, — האָט געשטורמט דער אפיצער — איך האָב דאָך געזאגט, איך דארף פריהער זאגען, צוויי, דריי.

— יע, — האָט דער אידישער רעקרוט געענטפערט — וואס גלייכט איהר מיך צו זיי? זיי זיינען אלע פויערים, אידיאָטען, און מוזען וואַרטען ביז איהר זאגט „דריי"; איך, אָבער, פאר־שטעה וואס איהר מיינט, גלייך ווי איהר זאגט דעם „איינס".

———:———

איז די תליה נאָר פאר זיי געבויט?

א שפיצבערגער איד האָט אפגעטאָן א פארברעכען, פאר וועלכען ער איז פאר'משפט געוואָרען צום טויט, מען זאָל איהם אויפהענגען. דאָס האָט געגעבען שטאָף א קריסט א שונא ישראל און ער האָט זיך גערייצט מיט א אידען „זעהסטו, האָט ער איהם געזאגט, אָט אין שפיצבערג הענגט מען אויף א אידען!

— וואָס איז דער וואונדער? — האָט דער איד געענט־פערט — איז דען די תליה נאָר פאר אייך געבויט געוואָרען?

קאנטע אידען און זיי אגיטירט פאר דעם נייעם גלויבען. ער האָט דעריבער געבעטען, אז דער קיסר זאל אים באוויליגען א פענסיע.

פראנץ יאָזעף האָט איהם אָנגענומען ביי דער האנט און געזאָגט:

— דו האָסט אזוי פרום, אזוי עדעלמוטיג „געהאנדעלט", אז איך בין גאָר ניט אימשטאנדע דיר צו באצאָהלען, דאס מום איך גאָטט איבערלאססען.

———:———

ער מוז אויסצאָהלען וואָס איהם האָט געקאָסט.

אין צייט פון ניקאָלאי דעם ערשטען האָט זיך איינמאָל געמאכט, אז עס איז געווען א וואקאנסיע אויף א שטעלע פאר א הויכען באאמטען. האָט דער מיניסטער אויסגעקליבען גראדע ניט אזוי א געבילדעטען מאן נאָר זעהר א רייכען. אז דער קיסר האָט זיך דאָס דערוואוסט, האָט ער געפרעגט דעם מיניסטער און געזאָגט:

— איך גיב דיר מיין וואָרט, איך וועל דיר גאָר ניט טאָן. נאָר זאָג מיר דעם אמת, וואס האָסטו עפעס אויסגעקליבען יענעם מאן.

— איך זאָג דיר דעם אמת, — האָט דער מיניסטער געענטפערט — ער האָט מיר געגעבען 25 טויזענט רובעל, איך זאָל איהם געבען די שטעלע.

— אזוי גאָר, — האָט זיך דער קיסר אָפּגערופען — דו פארקויפסט דיין פאטערלאנד פאר געלט?

— וואָס זאָל איך טאָן? — פארענטפערט זיך דער מיניסטער — איך האָב נאָך ניט אויסגעצאָהלט אינגאנצען וואס מיין שטעלע האָט מיך געקאָסט.

———:———

* *
*

אין דער צייט פון די רוסישע גזרות, ווען די אידען האָבען שטארק געליטען פון דער מלכות, האָבען אידיש פני זיך געוועדט צו דעם משומד, פראָפעסאר כוואלסאן, ער זאל זיך עפעס משתדל זיין פאר אידען. דערביי האָבען זיי איהם באמערקט, אז אפילו ער האָט זיך גע'שמד'ט, דארף ער אויך ניט פארגעסען די אידישע פאָלק. האָט זיי פראָפעסאר כוואלסאן געענטפערט:

— עד שלא נצרתי איני כדאי — אוידער איך האָב זיך געטויפט, האָט ניט געלוינט; „ועכשיו שנצרתי — כאלו לא נצרתי".

———:———

ווער עס האָט דאָס געשריבען.

דער קייזער ווילהעלם דער צווייטער האָט אמאָל אויף א טאָוועל אויפגעשריבען: „מענדעלזאָן איז אן עזעל". ווען מענדעלזאָן האָט דאָס געזעהן, האָט ער אונטערגעשריבען „ווילהעלם דער צווייטער".

———:———

דאָס לאָזט ער איבער פאר גאָט.

אונטער דער רעגירונג פון פראנץ יאָזעף דעם צווייטען האָבען זיך א סך אידען גע'שמד'ט, כדי צו קריגען בעסערע שטעלעס.

איינער אזא גע'שמד'טער איד האָט אויסגענוצט די געלעגענהייט, ווען דער קיסר איז געווען אין קלויסטער און געהאלטען א רעדע. נאָכדעם, ווי ער האָט שטארק געלויבט דעם נייעם גלויבען, האָט ער אויך דערצעהלט, אז ניט נאָר ער אליין האָט זיך גע'שמד'ט, נאָר ער האָט נאָך צוגערעדט א סך פון זיינע בא-

אויף וואָס דער „פּאָעט" וויזט אָן.

דער רוסישער צאָר ניקאָלאַי פלעגט יעדען פּריהמארגען מאַכען א שפּאַציער ביים ברעג פון טייך „נעווא". זייט א לענגערער צייט האָט ער באמערקט, ווי א איד פלעגט קומען אלע טאָג צום ברעג און שטונדען אָפּשטעהן און די אויגען ניט אראָפּנעמען פון דעם דענקמאָל פון דעם רוסישען „פּאָעט" פושקין, וואָס איז דאָרט געשטאַנען. דעם צאָר איז עס געווארען פאַרדעכטיג. ער האָט גלאַזט רופען דעם אידען צו זיך און איהם געפרעגט, וואס זוכט ער דאָרט ביים דענקמאָל?

— ווי אייער קייזערליכע מאיעסטעט זעהט — האָט דער איד געענטפערט — שטרעקט אוים אויפ'ן דענקמאָל דער „פּאָעט" זיינע העענט און וויזט אָן אויף דעם שטראם פון דער „נעווא". שוין צוויי מאָנאַטען, טאָג און טאָג אז איך גיה אהער און קען אלץ ניט דערקלעהרען, וואס האָט דער פּאָעט מיט דעם געמיינט. יעצט אבער איז מיר איינגעפאלען זיין אמת'ע כוונה.

— וואָס איז עס? — האָט דער צאָר נייגעריג געפרעגט.

— דער „פּאָעט" מיינט מיט דעם צו זאָגען: דו איד, וואס דו וואנדעלסט דאָ ארום דעם טייך נעווא, דו זאלסט אין דיין אייגענעם געבורטס-לאנד קענען אויף זיך האָבען אזא פּראָצעס, איז שוין א סך גלייכער דו זאלסט זיך אריינווארפען אין שטראָם אריין, ווייל אין רוסלאנד וועסטו שוין קיינמאָל ניט האבען דיין רעכט.

דער צאר האָט זיך גלאַזען דערצעהלען, וואס פאר א „דיעלא" דער איד האָט אויף זיך און פאַראַרדענט דעם פּראָצעס מבטל צו מאכען.

———:———

זאָל ער איהם פריהער אַ קוש טאָן!

צאָר ניקאָלאי דער ערשטער איז, ווי באוואוסט, געווען א צורר היהודים. ער האָט געוואָלט ניט אנדערש ווי אָפּצו'שמד'ן אלע אידען פון רוסלאנד. איינמאָל — דערצעהלט מען — איז געקומען צו איהם א פערצעהן יאהריגע מיידעל מיט א ביטע, מען זאָל באפרייען איהר פאָטער פון א בלבול. אויפ'ן טיש, צו וועל-כען מען האָט צוגעפיהרט דאָס מיידעל איז געשטאַנען יעזוס אויף א גרויסען גאָלדענעם קרייץ. דער צאָר האָט א ווייל אָנגעקוקט די אידישע מיידעל, נאָכהער רופט ער זיך אָן צו איהר:

— גיב א פריהער א קוש דעם חתן — און איהר אָנגעוויזען אויף יעזוס'ן.

— ביי אונז אידען איז א מנהג — האָט די מיידעל געענט-פערט — אז דער חתן דארף פריהער א קוש טאָן דער כלה.

———:———

מען דארף טאקע אַ שוהלע.

צו ניקאָלאי דעם ערשטען איז געקומען א דעלעגאציע פון אידישע סוחרים אין לאדז בעטען מען זאָל דאָרט ערלויבען בויען אַ אידישע שוהלע, און די קינדער וואס וועלען געהן אין דער שוהלע, זאָלען האָבען די זעלבע רעכט ווי א מלוכה „גימנאזיע".

די דעלעגאציע האָט געזעהן דעם קיסר צום ערשטען מאָל, און די סוחרים זיינען געווען זעהר צושראָקען. אז דער קיסר האָט זיי עפעס געפרעגט, האָבען זיי געפלאָנטערט מיט'ן צונג און ניט געוואוסט, וואָס צו ענטפערען. ענדליך האָט דער קיסר אויסגע-הערט, וואס זיי האָבען געוואָלט און האָט קורץ געענטפערט:

— איך זעה, איהר זייט געהעכט, לאדז נויטיגט זיך טאקע אין א שוהלע.

———:———

זיין הנאה און זיין צער.

לייבעל מסור פון סלאָנים פלעגט מסר'ן אידען פאר דעם קלענסטען „חטא" געגען מלכות, און געטאָן האָט ער עס ניט אזוי צוליעב באצאָהלט, נאָר פשוט, ער פלעגט הנאה האבען, וועז מען פלעגט א אידען באשטראפען. „א אידענס צער איז מיין הנאה" פלעגט דער מסור זאָגען. איינמאָל מאכט זיך אבער, אז דער מסור האָט אליין אָפגעטאָהן א חטא און עס האָבען זיך גע־פונען אידען נוקמים, וועלכע האָבען דאָס דערצאָהלט דעם פריסטאָוו.

דער פריסטאָוו האָט ארויסגעגעבען זיין אייגענעם פסק: — לייבלען גוט אויסשמייסען.

די גאנצע צייט וואס מען האָט דעם מסור געשמיסען, איז ער געלעגען און געלאכט, דערנאָך אָבער אז מען האָט איהם אָפ־געלאָזט, האָט ער אויפגעהערט צו לאכען און אָנגעהויבען ווייגען.

זיינען אלע געווען טשיקאווע וויסען דעם טעם דערפון.

— וואָס האָסטו עפעס געלאכט, וועז מען האָט דיך גע־שמיסען? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ווייל איך האָב — האָט דער מסור געענטפערט — א הנאה געהאט, וואס מען שמייסט א איד.

— און פארוואס האָסטו דערנאָך געווויינט?

— פאר צער.

— וואָס פאר א צער?

— צער דערפון, אז — א איד האָט הנאה געהאט.

———:———

ספריה עממית בפלאלה
ירושלים

פרנס, ב.

פון דער רבנישער וועלט

#625 Duplicate Card

	6589		
Sept. 4	816		
ch. Bernikid			

הו

[redacted] המור

#625

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

NOV 30 '59
NOV 24 '61
Sep 13,61
JAN 7 '62
FEB 26 '62
MAR 30 '62
APR 22 '62
JUN 28 '64
FEB 18 '65
MAR 5 '67
MAR 12 '74
Sept 4
SEP 15 '80
OCT 14 '80
DEC 13 '81
MAY 2 '82
FEB - 8 1987
FEB - 9 1998